

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
FOUNDATION FOR ECONOMIC & INDUSTRIAL RESEARCH

Η Ελληνική Οικονομία

3/15

Τριμηνιαία Έκθεση

Αρ. Τεύχους 81, Οκτώβριος 2015

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του IOBE. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συνισταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα.

Το IOBE

Το **Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών** είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

Copyright © 2015 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 – 4315

Χορηγός τεύχους

Καλή Διατροφή, Καλύτερη Ζωή

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE)

Τσάμη Καρατάση 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977)
<http://www.iobe.gr>

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΓΙΑ ΠΑΡΕΡΜΗΝΕΙΕΣ ΚΑΙ ΕΦΗΣΥΧΑΣΜΟ	7
1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	11
<i>Επιδείνωση εκτιμήσεων για τη μεγέθυνση της παγκόσμιας οικονομίας το 2015, μικρή επιβράδυνση σε σχέση με το 2014.....</i>	<i>11</i>
<i>Επιτάχυνση της ανάπτυξης στην ελληνική οικονομία στο β' τρίμηνο φέτος.....</i>	<i>12</i>
<i>Απαιτούνται σημαντικές υπερβάσεις στην υλοποίηση του Προϋπο-λογισμού για την επίτευξη των νέων στόχων</i>	<i>18</i>
<i>Στασιμότητα δημοσιονομικών επιδόσεων το 2016</i>	<i>19</i>
<i>Μελέτη Αξιολόγησης των Προγραμμάτων Κοινωνικού Χαρακτήρα στο πλαίσιο των Ε.Π. του ΕΣΠΑ</i>	<i>21</i>
2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	23
2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας.....	23
<i>Το Παγκόσμιο Περιβάλλον.....</i>	<i>23</i>
<i>Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης.....</i>	<i>26</i>
2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα.....	31
<i>Α) Οικονομικό κλίμα</i>	<i>31</i>
<i>Β) Δημοσιονομικές εξελίξεις και προοπτικές (Ιανουάριος – Αύγουστος).....</i>	<i>38</i>
3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	49
3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις.....	49
3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας.....	69
3.3 Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας	81
3.4 Απασχόληση - Ανεργία	87
3.5 Τιμές Καταναλωτή	97
3.6 Ισοζύγιο Πληρωμών	102
4. ΜΕΛΕΤΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΟΙΝΩΦΕΛΟΥΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΠΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΑ Ε.Π. ΤΟΥ ΕΣΠΑ.....	109
4.1 Το περιβάλλον του έργου	109
4.2 Το αντικείμενο του έργου.....	110
4.3 Αποτελέσματα Αξιολόγησης	111
5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	119

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το IOBE εκδίδει την τρίτη έκθεσή του για το 2015, στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας. Πραγματοποιείται σε ακόμα μια κρίσιμη περίοδο για την ελληνική οικονομία, λόγω της πρώτης αξιολόγησης του νέου προγράμματος και των αναμενόμενων διαπραγματεύσεων για μια νέα διευθέτηση του δημόσιου χρέους αμέσως μετά την ολοκλήρωσή της. Όπως όλες οι εκθέσεις του IOBE, έτσι και αυτή αναπτύσσεται σε **τέσσερις ενότητες**, ενώ συνοδεύεται από το **Παράρτημα** διαρθρωτικών δεικτών, στο πλαίσιο της ποσοτικής παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Προηγείται κείμενο που τονίζει τους κινδύνους από εφησυχασμό και παρεξηγήσεις σε πολιτικοοικονομικό επίπεδο. Οι υπόλοιπες ενότητες περιλαμβάνουν τα εξής:

Η **πρώτη ενότητα** αποτελεί τη **συνοπτική επισκόπηση** της έκθεσης, στην οποία παρουσιάζονται τα βασικά σημεία της, που αναλύονται λεπτομερώς στις επόμενες ενότητες. Η **δεύτερη ενότητα** εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του **διεθνούς περιβάλλοντος** στο δεύτερο τρίμηνο του 2015 και στο υπόλοιπο έτος, με βάση κυρίως την πλέον πρόσφατη έκθεση του ΔΝΤ, καθώς και με στοιχεία άλλων διεθνών φορέων β) την αποτύπωση του **οικονομικού κλίματος** στην Ελλάδα στο τρίτο φετινό τρίμηνο, βάσει των πλέον πρόσφατων αποτελεσμάτων των ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, γ) την αποτίμηση υλοποίησης του **Κρατικού Προϋπολογισμού** στο πρώτο οκτάμηνο φέτος, των αναθεωρημένων στόχων του για το 2015 και αυτών για το 2016, όπως προσδιορίζονται στο Προσχέδιο Προϋπολογισμού 2016.

Η **τρίτη ενότητα** εστιάζει στις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας στο β' τρίμηνο του 2015 και στους πρώτους μήνες του επόμενου τριμήνου. Χαρτογραφείται καταρχάς το τρέχον **μακροοικονομικό περιβάλλον** και παρουσιάζονται οι προοπτικές του στο δεύτερο εξάμηνο του 2015. Καταγράφονται οι **εξελίξεις σε βασικούς παραγωγικούς τομείς** στο δεύτερο φετινό τρίμηνο και στους επόμενους μήνες, ανάλογα με τη διαθεσιμότητα στοιχείων, ενώ παρουσιάζονται οι **εξαγωγικές επιδόσεις** της ελληνικής οικονομίας στο πρώτο εξάμηνο. Κατόπιν, αποδελτιώνονται οι εξελίξεις στην **αγορά εργασίας** στο περασμένο τρίμηνο Απριλίου - Ιουνίου. Επίσης, αναλύεται η πορεία του **πληθωρισμού** στο πρώτο εννιάμηνο φέτος. Η ενότητα ολοκληρώνεται με την πορεία του **ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών** στο επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου φέτος.

Στην τέταρτη ενότητα παρουσιάζεται μελέτη του IOBE για το Υπουργείο Εργασίας, με αντικείμενο την αξιολόγηση των προγραμμάτων κοινωνικού χαρακτήρα.

Σε μεθοδολογικό επίπεδο η έκθεση αναφέρεται και στηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 12/10/2015. Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία θα εκδοθεί στα μέσα Ιανουαρίου του 2016.

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΓΙΑ ΠΑΡΕΡΜΗΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΦΗΣΥΧΑΣΜΟ

Η τρέχουσα οικονομική κατάσταση, όπως την εξετάζει η παρούσα τριμηνιαία έκθεση, χαρακτηρίζεται από τη **σύνθεση επιμέρους δυναμικών που είναι ενδιαφέρουσες και πρέπει να αποκρυπτογραφηθούν προσεκτικά**. Οι αντικειμενικές **συνθήκες για την αναστροφή της αρνητικής πορείας** υπάρχουν. Όμως, ένας ενδεχόμενος εφησυχασμός από τους υπεύθυνους για την οικονομική πολιτική, όπως και μια πιθανή **παρερμηνεία των δεδομένων** θα έκρυβαν πολλούς κινδύνους.

Αναμφίβολα, η κύρια εξέλιξη που μπορεί να αποδειχθεί πολύ θετική, ίσως και καταλυτική, είναι ότι, για πρώτη φορά από το 2010, όταν η ελληνική οικονομία απώλεσε τη δυνατότητα ανεξάρτητης πρόσβασης στις διεθνείς αγορές και προσέφυγε σε προγράμματα προσαρμογής, **τόσο η κυβέρνηση όσο και η μείζονα αντιπολίτευση, τοποθετούνται υπέρ της εφαρμογής του προγράμματος και της συμφωνίας με τους εταίρους**. Αυτό μάλιστα ισχύει και για μια ευρύτατη πλειονότητα του κοινοβουλίου, ως αποτέλεσμα των πρόσφατων γενικών εκλογών. Η κατάσταση αυτή αντιπροσωπεύει μια **σημαντική μείωση του πολιτικού ρίσκου, όπως αυτό γινόταν αντιληπτό τα τελευταία χρόνια και συνέτεινε στη βαθιά αβεβαιότητα και την απομάκρυνση των επενδύσεων**. Υπό συνθήκες, λοιπόν, η παρούσα συμφωνία και το αντίστοιχο πολιτικό τοπίο, μπορεί να αποτελέσουν τη βάση για τη σταδιακή επιστροφή σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης, γεγονός που ήδη αποτυπώνεται δειλά σε επιμέρους δείκτες. Η σχετική επίδραση θα είναι θετικότερη, όσο χαμηλότερη θα παραμένει η αβεβαιότητα και όσο θα απομακρύνεται το ενδεχόμενο μιας νέας αποτυχίας ή ρήξης κατά την εφαρμογή του προγράμματος.

Θετική και σημαντική ήταν επίσης στο πρώτο μισό του 2015 και η επίδραση της σταθεροποίησης και της μικρής ανάκαμψης της οικονομίας που είχε επιτευχθεί πέρυσι. **Η επιτυχής σχετική εξισορρόπηση στα δίδυμα ελλείμματα, δημοσιονομικό και εξωτερικού ισοζυγίου, επέτρεψε στους καταναλωτές και τους επενδυτές να εισέλθουν στο 2014 με βελτιωμένες προσδοκίες και με διάθεση, έστω και επιφυλακτική, να αυξήσουν τις δαπάνες και την επιχειρηματική τους δραστηριότητα**. Η αύξηση της ζήτησης για υπηρεσίες από το εξωτερικό, η μείωση του κόστους ενέργειας και η εξασθένιση του ευρώ επίσης προσέθεσαν στην ανάπτυξη. **Η σχετική θετική επίδραση κατανέμεται ακόμη στον τρέχοντα χρόνο και επηρεάζει ευνοϊκά τομείς της οικονομίας**. Αυτό ισχύει, παρά το γεγονός ότι μετά το καλοκαίρι του 2014 η αβεβαιότητα άρχισε να εντείνεται, να βαθαίνει μετά τις εκλογές του Ιανουαρίου και να κορυφώνεται δραματικά με το δημοψήφισμα.

Η σχετική δυναμική, προσφέρεται για δυο παρατηρήσεις, που μπορεί να είναι χρήσιμες και ενόψει των τρεχουσών επιλογών. Πρώτον, η **σταθεροποίηση των προσδοκιών και η μείωση της αβεβαιότητας είναι ένα κύριο και πολύ αποτελεσματικό στοιχείο που από μόνο του προσφέρει σημαντικό μέρος της απαιτούμενης δυναμικής** ώστε να

καλυφθεί το χαμένο έδαφος για την ελληνική οικονομία. Η θετική ανάκαμψη των προσδοκιών αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την είσοδο της οικονομίας σε έναν ενάρετο κύκλο ανάπτυξης. Δεύτερον, ορισμένες **διαρθρωτικές αλλαγές που δρομολογήθηκαν στις αγορές εργασίας και προϊόντων μετά το 2010, φαίνεται ότι έχουν αρχίσει σταδιακά να αποδίδουν** έστω και σε σχετικά χαμηλό ακόμη επίπεδο, κυρίως βελτιώνοντας την ανταγωνιστικότητα και στρέφοντας πόρους προς τα διεθνώς εμπορεύσιμα αγαθά και υπηρεσίες.

Στην αρνητική, και επίσης πολύ σημαντική, πλευρά της κατάστασης θα πρέπει να αναφερθεί κυρίως η **αβεβαιότητα που προκλήθηκε από την παρατεταμένη περίοδο έντασης με τους εταίρους, χωρίς συμφωνία χρηματοδότησης και τη σχετική κορύφωση της κρίσης με το δημοψήφισμα, την τραπεζική αργία και τον έλεγχο των κινήσεων κεφαλαίων**. Πλέον η οικονομία κινείται ουσιαστικά με τις τράπεζες να μη λειτουργούν, τουλάχιστον αναφορικά με τις κύριες δραστηριότητές τους, και χωρίς επενδύσεις. **Στην πραγματικότητα, σε μια ήδη πολύ επιβαρυσμένη και ευάλωτη οικονομία, μετά από τέσσερα χρόνια σε πρόγραμμα προσαρμογής και σταδιακής συρρίκνωσης, ήρθε επιπλέον να προστεθεί η διακοπή της τραπεζικής λειτουργίας, η ακραία αβεβαιότητα με κίνδυνο για ασύντακτη χρεοκοπία και απώλεια των καταθέσεων**. Η πορεία εκτροπής εντέλει περιορίστηκε σχετικά σε ένα νέο πρόγραμμα προσαρμογής που διατηρεί την επιτήρηση για μια ακόμη τριετία. Αναπόφευκτα, αυτές οι εξελίξεις συνολικά έχουν ένα **βαρύ κόστος που θα χρειαστεί χρόνος και επίμονη προσπάθεια να απαλειφθεί**.

Σε κάθε περίπτωση, από την προσδοκία για ανάπτυξη περί το 2% φέτος και μεγαλύτερη του χρόνου, πλέον **πρέπει να αναμένουμε σημαντική ύφεση και στις δύο χρονιές**. Η ύφεση πάντως προς την οποία έστειψαν την οικονομία τα γεγονότα των τελευταίων μηνών, έχει σχετικά περιορισμένο βάθος αλλά και ίσως μεγαλύτερη έκταση σε χρόνο, διότι η διακοπή της λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος δεν συνέβη ξαφνικά. Αντίθετα είχε προβλεφθεί από πολλά νοικοκυριά και επιχειρήσεις, που επί μήνες και σταδιακά απέσυραν τις αποταμιεύσεις τους και προσάρμοζαν τη συμπεριφορά τους στους επικείμενους κινδύνους. Σε ένα βαθμό λοιπόν, μέρος των εξελίξεων είχε προεξοφληθεί, και οι σχετικές εξελίξεις ήταν σχετικά ομαλές, δεδομένων των, κατά τα άλλα, ακραίων συνθηκών.

Συνθέτοντας τις δυνάμεις που περιγράφονται παραπάνω, συνολικά **αναμένουμε ότι θα υπάρξει σημαντικός υποβιβασμός του επιπέδου των επενδύσεων, που με τη σειρά του θα οδηγήσει σε ύφεση στο δεύτερο μισό της τρέχουσας χρονιάς και στο πρώτο μισό της επόμενης**. Οι κεντρικές μακροοικονομικές προβλέψεις που περιέχονται στο πρόσφατο προσχέδιο του κρατικού προϋπολογισμού, αποτελούν εφικτούς στόχους και κινούνται στο επίπεδο που περιγράφηκε κατά την προηγούμενη τριμηνιαία έκθεσής μας. Μάλιστα, αν το πρόγραμμα εξελιχθεί χωρίς παρεκκλίσεις, και ειδικότερα αν διευθετηθεί έγκαιρα το τραπεζικό ζήτημα,

τα πρόσφατα διαθέσιμα δεδομένα δείχνουν ότι μια χαμηλότερη ύφεση, κατά μισή ποσοστιαία μονάδα, θα είναι πιθανή για το τρέχον έτος (ίσως με μετάθεση μέρους της ύφεσης προς το μέλλον). Σε κάθε περίπτωση, η επαναλειτουργία και η σταδιακή ομαλοποίηση των τραπεζών αποτελεί απολύτως αναγκαία, αν και όχι από μόνη της ικανή συνθήκη, για την σταδιακή εμφάνιση σημαντικών επενδύσεων, και για αυτό το λόγο, θα πρέπει να προχωρήσει με **επείγοντα και ξεκάθαρο τρόπο.**

Ας σημειώσουμε εδώ ότι τους ρυθμούς ύφεσης θα τείνει να μετριάσει η πορεία του **εξωτερικού ισοζυγίου**, καθώς η επίδραση των ελέγχων κεφαλαίων αναμένεται να είναι σχετικά βαρύτερη στην πλευρά των εισαγωγών παρά των εξαγωγών. Συνολικά πάντως, και στο βαθμό που μέσω της αύξησης του κόστους πρόσβασης σε εισαγόμενα κεφαλαιουχικά αγαθά και πρώτες ύλες, καθυστερεί η ανάπτυξη δυναμικής των εξαγωγών, η μεσοπρόθεσμη επίδραση θα έχει μεικτό πρόσημο. Θα είναι πολύ σημαντικό να έρθει το συντομότερο η εξισορρόπηση των προσδοκιών και η άρση των περιορισμών στην οικονομία, με την παρατήρηση ότι τα δύο αυτά στοιχεία είναι πλήρως αλληλοεξαρτώμενα.

Η μεικτή, και μάλλον πρωτόγνωρη από πλευράς οικονομικής ανάλυσης, εικόνα που περιγράφηκε παραπάνω, ίσως προσφέρει τη δυνατότητα για **παρερμηνείες** προς δυο τουλάχιστον κατευθύνσεις. Η πρώτη θα ήταν ότι επειδή, αναπόφευκτα, οι επόμενοι μήνες θα είναι δύσκολοι και για τα νοικοκυριά και για τις επιχειρήσεις, αυτό θα σημαίνει ότι το εφαρμοσμένο πρόγραμμα που βρίσκεται είναι αδιέξοδο. **Το κόστος, είναι υπαρκτό και για πολλούς πράγματι ιδιαίτερα επώδυνο, τόσο λόγω της ύφεσης όσο και των περαιτέρω δημοσιονομικών μέτρων. Αντιστοιχεί όμως κυρίως σε ό,τι θα πρέπει να πληρωθεί λόγω της μη έγκαιρης επίτευξης μιας ευνοϊκής συμφωνίας χρηματοδότησης της οικονομίας και της παρατεταμένης εκκρεμότητας.** Η αδυναμία να δημιουργηθεί εσωτερικά μια επαρκώς ευρεία πολιτική συναίνεση με ρητή, ειλικρινή, και συστηματική κατεύθυνση προς την αναπτυξιακή πορεία της χώρας, υπονόμωσε σταδιακά και την αξιοπιστία προς το εξωτερικό, οδηγώντας συνολικά σε ύφεση που έχει υπάρξει πολύ βαθύτερη από την απαραίτητη για τη διόρθωση των αρχικών ανισορροπιών. Αυτό το κόστος, ειδικότερα, των εξελίξεων των τελευταίων μηνών και της ακραίας αβεβαιότητας θα επιβαρύνει την οικονομία και κατά τους επόμενους μήνες. Υπάρχουν όμως ασφαλώς οι **προϋποθέσεις να γυρίσει η οικονομία σε θετικούς ρυθμούς στο δεύτερο μισό του επόμενου έτους** και πρέπει να γίνει κάθε προσπάθεια ώστε αυτό να επιτευχθεί το συντομότερο.

Μια όμως ακόμη λάθος ανάγνωση των δεδομένων θα ήταν ότι η μελλοντική θετική πορεία είναι ήδη εν διασφαλισμένη ή ανεξάρτητη των τρεχουσών επιμέρους επιλογών. Ισχύει το ακριβώς αντίθετο και οι επόμενοι λίγοι μήνες θα είναι πολύ κρίσιμοι. Με την πρόσφατη συμφωνία δόθηκε ένα τελευταίο περιθώριο προσαρμογής στην ελληνική οικονομία. Ουσιαστικά, υπάρχει χρήσιμος χρόνος μας διείσδυσης, όμως για να έχει προλάβει να εκφραστεί μέσα σε αυτό το

διάστημα το θετικό αποτέλεσμα από τις απαραίτητες νέες επενδύσεις, θα πρέπει να έχουν γίνει οι κύριες σταθεροποιητικές κινήσεις ήδη μέσα στις επόμενες εβδομάδες ή έστω πολύ λίγους μήνες. Οι σχετικές προτεραιότητες περιλαμβάνουν, αλλά δεν περιορίζονται στην ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών και τον σχετιζόμενο χειρισμό των μη εξυπηρετούμενων δανείων, το ασφαλιστικό σύστημα, όπως και την απλούστευση και σταθεροποίηση ενός φιλικού προς τις επενδύσεις και τις επιχειρήσεις φορολογικού και διοικητικού πλαισίου. Όσο μεγαλύτερη θα είναι η συναίνεση γύρω από πολιτικές με σαφές αναπτυξιακό πρόσημο, και η έμπρακτη στήριξή τους στην πορεία, τόσο μεγαλύτερη θα είναι και η σχετική τους αποτελεσματικότητα. Άλλωστε, αν κάτι πρέπει να έχει γίνει σαφές από την εξέλιξη της ελληνικής κρίσης τα τελευταία χρόνια, είναι ότι το βάθος της είναι τέτοιο που για να αναστραφεί δεν αρκούν επιμέρους κινήσεις τακτικής και πολιτικές. Απαιτείται, αντίθετα, μια δυναμική συνεννόησης για την άρση των βασικών στρεβλώσεων που, στο οικονομικό και πολιτικό πεδίο, υπονομεύουν τις μεσοπρόθεσμες αναπτυξιακές προοπτικές της οικονομίας.

Η αίσθηση ότι μπορούν να ευδοκιμήσουν και να έχουν θετικό οικονομικό και κοινωνικό αντίκτυπο παρελκυστικές πρακτικές, ακόμη και προερχόμενες από τους ίδιους που εφαρμόζουν την κεντρική οικονομική πολιτική, δεν αντιστοιχεί στην πραγματικότητα. **Κάθε αμφισημία και καθυστέρηση, είχε ένα πολύ πραγματικό κόστος για το σύνολο της οικονομίας και των νοικοκυριών.** Το ίδιο θα ισχύει αν υπάρξει στροφή προς πολιτικές υπερβολικής, ασυνεπούς και ασαφούς φορολόγησης ή άλλες παρόμοιες που θα εξακολουθούν να αποθαρρύνουν τις επενδύσεις και την εργασία, επιδοτώντας επί της ουσίας μη αποτελεσματικές και αδιαφανείς κρατικές δομές. Η αίσθηση του επείγοντος πρέπει να είναι σαφής, καθώς όχι μόνο εξαντλούνται οι αντοχές των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων αλλά δεν υπάρχει και καμία εξασφάλιση ότι το διεθνές οικονομικό περιβάλλον θα είναι μεσοπρόθεσμα θετικό.

Συνολικά, και δεδομένου του πρόσφατου ιστορικού της, **η συνεχιζόμενη κρίση της ελληνικής οικονομίας δεν μπορεί να ξεπεραστεί με οριακές προσαρμογές και κινήσεις τακτικής.** Για να επιτευχθεί η προσέλκυση των απαραίτητων επενδύσεων και να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας υψηλής αξίας, χρειάζονται **τομές με το παρελθόν.** Αυτές απαιτούν συναινέσεις αλλά και τόλμη ώστε να μεγιστοποιηθεί το κοινό όφελος. Με άλλα λόγια, **απαιτείται μια πορεία πραγματικής σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας, ως προς τα δομικά χαρακτηριστικά της, προς το μέσο όρο των άλλων οικονομιών στην Ευρω-ζώνη.** Οι αντικειμενικές δυνατότητες για αυτή την εξέλιξη υπάρχουν, μάλλον για μια τελευταία φορά. Απαιτείται όμως και η σαφής και αποφασιστική έκφραση της υποκειμενικής βούλησης από όλες τις εμπλεκόμενες πλευρές.

1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Επιδείνωση εκτιμήσεων για τη μεγέθυνση της παγκόσμιας οικονομίας το 2015, μικρή επιβράδυνση σε σχέση με το 2014

Σύμφωνα με το ΔΝΤ, ο ρυθμός διεύρυνσης της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας στο εξάμηνο Ιανουαρίου – Ιουνίου φέτος διαμορφώθηκε σε 2,9%. Αυτή η μεγέθυνση είναι κατά 0,3 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερη της αναμενόμενης νωρίτερα φέτος. Η χαμηλότερη ανάπτυξη προήλθε από ασθενέστερη πορεία της οικονομίας των ΗΠΑ, και χαμηλές επενδύσεις στην πετρελαϊκή βιομηχανία των ΗΠΑ, γεγονός που επιβράδυνε τις οικονομίες του Καναδά και του Μεξικού. Παρά την επιβεβαίωση της ανάκαμψης της Ευρωζώνης και την επιστροφή της Ιαπωνίας σε ανάπτυξη κατά το δεύτερο τρίμηνο φέτος, η υποτονικότερη μεγέθυνση σε δύο από τις πλέον αναπτυγμένες οικονομίες διατήρησε στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα το μέσο ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ σε αυτές στο 1,8%, όπως και στο προηγούμενο τρίμηνο. Σε ότι αφορά τις αναπτυσσόμενες οικονομίες, η επιβράδυνση στην Κίνα ήταν αναμενόμενη, ενώ ήταν μεγαλύτερη στη Βραζιλία, ενώ στον αντίποδα, καλύτερες των αναμενόμενων ήταν οι επιδόσεις της Ρώσικης οικονομίας.

Στο υπόλοιπο του έτους, η δραστηριότητα στις αναπτυγμένες οικονομίες θα συνεχίσει να εξελίσσεται με τους ρυθμούς του πρώτου εξαμήνου. Από την άλλη πλευρά, περαιτέρω επιβράδυνση της

μεγέθυνσης αναμένεται στις αναπτυσσόμενες οικονομίες. Η ήπια ανάπτυξη στην Ευρωζώνη θα παραμείνει ελαφρώς ισχυρότερη της αναμενόμενης, ενώ η ανάκαμψη στην Ιαπωνία θα συνεχιστεί. Πιέσεις στο προϊόν τους θα υποστούν οι χώρες με εντονότερο εξαγωγικό προσανατολισμό (πχ. Καναδάς). Στις ΗΠΑ, ανασχετικά στη συνέχιση της ανάπτυξης με τους ρυθμούς των προηγούμενων ετών θα επενεργήσουν οι χαμηλές επενδύσεις και η μικρή αύξηση της παραγωγικότητας, Στις αναπτυγμένες οικονομίες, αυτές της Ευρωζώνης θα επωφεληθούν από τις θετικές επενέργειες της πτώσης της τιμής του πετρελαίου στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και τα περιθώρια κέρδους των επιχειρήσεων. **Ακολούθως, το ΑΕΠ των ανεπτυγμένων οικονομιών θα αυξηθεί φέτος κατά 2,0%, οριακά ταχύτερα από πέρυσι (+1,8%), αλλά ελαφρώς λιγότερο από ότι αναμενόταν νωρίτερα φέτος (+2,4%).**

Στην πλευρά των αναπτυσσόμενων οικονομιών, η χαμηλή τιμή του πετρελαίου θα έχει ισχυρό αρνητικό αντίκτυπο στη δραστηριότητα των παραγωγών χωρών όπως η Ρωσία. Η συνεχιζόμενη διένεξη με την Ουκρανία και οι επενεργείες της, συνεχίζουν να δημιουργούν προσκόμματα στην ομαλή λειτουργία της οικονομίας της και να ασκούν πιέσεις στη δραστηριότητά της. Η επιβράδυνση της μεγέθυνσης του παγκόσμιου εμπορίου θα επενεργήσει ανασχετικά στην ανάπτυξη κυρίως των μεγαλύτερων οικονομιών της Λατινικής Αμερικής, αλλά

και της Κίνας, με επιπτώσεις και στις συνδεδεμένες με αυτές οικονομίες. **Υπό αυτές τις τάσεις, ο ρυθμός μεγέθυνσης των αναπτυσσόμενων οικονομιών θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 4,5% το τρέχον έτος, περίπου μισή εκατοστιαία μονάδα χαμηλότερα των αρχικών εκτιμήσεων. Συνισταμένη της σταθεροποίησης της ανόδου του ΑΕΠ στις αναπτυγμένες οικονομίες το τρέχον εξάμηνο και της περαιτέρω εξασθένισης της μεγέθυνσης στις αναπτυσσόμενες, αποτελεί η εκτιμώμενη αύξηση της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας στο σύνολο του 2015 κατά 3,0%, έναντι ρυθμού ελαφρώς μικρότερου του 3,5% ο οποίος προβλεπόταν στις προηγούμενες εκθέσεις.**

Επιτάχυνση της ανάπτυξης στην ελληνική οικονομία στο β' τρίμηνο φέτος

Η αύξηση του ΑΕΠ επιταχύνθηκε στο δεύτερο τρίμηνο του 2015, στο 1,6%, σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ, ρυθμός που είναι ο υψηλότερος από την εκκίνηση της ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας στο δεύτερο τρίμηνο του 2014. Στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου του τρέχοντος έτους η ελληνική οικονομία αναπτύχθηκε κατά 1,1%, έναντι σταθερότητας στο εγχώριο προϊόν ένα χρόνο νωρίτερα και ελαφρώς μεγαλύτερης αύξησης του ΑΕΠ, κατά 1,4%, στο δεύτερο εξάμηνο του 2014.

Σε τρέχουσες τιμές πάντως το ΑΕΠ ήταν 0,15% μικρότερο στο πρώτο εξάμηνο σε σύγκριση με πέρυσι. Συνεπώς, η ανοδική τάση του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές διαμορφώθηκε από την επίδραση του αποπληθωριστή του, ο οποίος υποχώρησε κατά 1,25%. Αυτή η μεταβολή του αποπληθωριστή του ΑΕΠ, καθώς και των αποπληθωριστών των βασικών συνιστωσών του, κρίνεται σε γενικές γραμμές συμβατή με τις εκτιμώμενες από την ΕΛ.ΣΤΑΤ. βραχυχρόνιες τάσεις των τιμών σε προϊόντα και υπηρεσίες, ενδιάμεσα και τελικά (π.χ. δείκτης Τιμών Παραγωγού στη Βιομηχανία, δείκτης Κόστους Κατασκευής Νέων Κτιρίων - Κατασκευών). Όμως, η μεταβολή του αποπληθωριστή σε κάποιες συνιστώσες του ΑΕΠ, ως επί το πλείστον σε αυτές που αποτελούν εθνικολογιστικές προσαρμογές, θεωρείται ορισμένες φορές δυσερμήνευτη. Για παράδειγμα, στο περασμένο εξάμηνο Ιανουαρίου - Ιουνίου, **σημειώθηκε σε τρέχουσες τιμές μείωση αποθεμάτων, συνεπαγόμενη μείωση των συνολικών επενδύσεων και του ΑΕΠ, της τάξης των €2,3 δισεκ. Κατόπιν της προσαρμογής αυτής της πτώσης στα αποθέματα σε πραγματικές τιμές, η υποχώρησή τους δεν ξεπέρασε τα €60 εκατ.**

Προχωρώντας στην ανάλυση των εξελίξεων στις συνιστώσες του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές στο πρώτο εξάμηνο του 2015, η **εγχώρια κατανάλωση υπερέβη κατά 1,6% το αντίστοιχο περυσινό της επίπεδο**, το οποίο ήταν 0,7% υψηλότερο του 2013. **Η ενίσχυσή της στο πρώτο μισό του 2015 ήταν**

μεγαλύτερη και εκείνης στο δεύτερο εξάμηνο του 2014 (1,2%). Σε αντίθεση με το αρχικό εξάμηνο πέρυσι, η διεύρυνση ήταν φέτος ισχυρότερη στην κατανάλωση των νοικοκυριών (+2,1%, από 0,7% το 2014) σε σύγκριση με τη δημόσια κατανάλωση (+0,5%, από 1,4%).

Οι επενδύσεις ανήλθαν κατά 6% στο πρώτο εξάμηνο, ηπιότερα από ότι ένα χρόνο πριν (+9,3%). Αυτή η αύξηση οφείλεται αποκλειστικά στην άνοδό τους στο πρώτο τρίμηνο, κατά 29,7%, καθώς η τάση τους μεταστράφηκε σε έντονα πτωτική στο αμέσως επόμενο (-15,1%), εξέλιξη η οποία θεωρείται ότι αντανakλά τη στάση αναμονής των επενδυτών έναντι της έκβασης των διαπραγματεύσεων με τους δανειστές. **Η διεύρυνση του σχηματισμού κεφαλαίου προήλθε κυρίως από τις μεγαλύτερες επενδύσεις σε μεταφορικό εξοπλισμό (+67,1%) και δευτερευόντως σε μηχανολογικό εξοπλισμό (+17,3%).** Στον αντίποδα, υψηλότερη ήταν η υποχώρηση στις λοιπές κατασκευές (-26,1%) και στην κατασκευή κατοικιών (-20,3%), η οποία παραμένει σε καθοδική τροχιά για όγδοο συνεχόμενο έτος.

Στο εξωτερικό τομέα της οικονομίας, η επί τέσσερα χρόνια συνεχής αύξηση των εξαγωγών στο εξάμηνο Ιανουαρίου – Ιουνίου, ανακόπηκε το τρέχον έτος από την οριακή μείωσή τους (-0,4%). Η μεταστροφή της τάσης στις εξαγωγές αγαθών στο δεύτερο φετινό τρίμηνο σε πτωτική, με την υποχώρησή τους να φθάνει το 4,2% (2,0% στο σύνολο

του εξαμήνου), οδήγησε στην κάμψη του συνόλου των εξαγωγών στο πρώτο μισό του 2015. **Την κάμψη των εξαγωγών δεν αντιστάθμισε η ενίσχυση των εξαγωγών υπηρεσιών, καθώς δεν ξεπέρασε το 2,1%, έναντι πολύ μεγαλύτερης αύξησης στο αρχικό εξάμηνο πέρυσι (+12,6%).**

Η αυξημένη κατά 2,8% ζήτηση για εισαγωγές, εξαιτίας της τόνωσης της κατανάλωσης, επέτεινε τη διεύρυνση στο έλλειμμα του ισοζυγίου του εξωτερικού τομέα από τη φθίνουσα πορεία των εξαγωγών. Όπως και στις εξαγωγές, η άνοδος των εισαγωγών προήλθε αποκλειστικά από την αύξησή τους στο πρώτο τρίμηνο, καθώς στο αμέσως επόμενο αυτές ήταν 3,5% λιγότερες σε σύγκριση με ένα χρόνο νωρίτερα. Συνεπώς, η αυξημένη κατά €800 εκατ. από πέρυσι κατανάλωση στο περασμένο τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου, μάλλον καλύφθηκε από αποθέματα προϊόντων και, σε μικρότερο βαθμό, εγχωρίως παραγόμενα αγαθά. Συνισταμένη της κάμψης στις **εξαγωγές και της ανόδου των εισαγωγών, αποτελεί η διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου του εξωτερικού τομέα σε ενθνικολογιστικούς όρους κατά 56,6%, στα €2,6 δισεκ., από €1,66 δισεκ.**

Απώλεια αναπτυξιακής δυναμικής στο δεύτερο εξάμηνο του 2015 – Επιστροφή σε ύφεση στο σύνολο του έτους

Η καταρχήν συμφωνία (13 Ιουλίου) ανάμεσα στην ελληνική κυβέρνηση και τους εταίρους στην Ευρωζώνη και η

συμφωνία σχεδόν ένα μήνα αργότερα (11/08) επί ενός νέου Προγράμματος Οικονομικής Πολιτικής με τους διεθνείς οργανισμούς/φορείς οι οποίοι συναποτελούν τους επίσημους δανειστές (Eur. Επιτροπή – ΕΚΤ – ΕΜΣ – ΔΝΤ), έχουν άρει αισθητά την οξύτατη ανησυχία κατά την περίοδο διεξαγωγής του δημοψηφίσματος και έναρξης των capital controls για τον κίνδυνο χρεωκοπίας του ελληνικού κράτους, αλλά και της εξόδου από την Ευρωζώνη. Αυτή η εξέλιξη αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη σταδιακή βελτίωση του κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος και την επανεκκίνηση της οικονομίας, μετά την κατάσταση παρατεταμένης αναμονής στην οποία αυτή βρέθηκε κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων και την κορύφωση της πολιτικής ρευστότητας από τα γεγονότα στο πρώτο δεκαήμερο του περασμένου Ιουλίου.

Επιπλέον, μια επιτυχής ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης για την υλοποίηση της νέας συμφωνίας, καθώς και της επόμενης, είναι απαραίτητα, κρίσιμα βήματα για την αποκατάσταση της αξιοπιστίας της ελληνικής κυβέρνησης και των δυνατοτήτων του ελληνικού κράτους να προχωρήσει στις μεταρρυθμίσεις που χρειάζεται, μετά από πέντε χρόνια προσπαθειών εξορθολογισμού των οικονομικών του. Από τα αποτελέσματα της προσεχούς αξιολόγησης πιθανότατα θα εξαρτηθούν και οι εξελίξεις σε ορισμένα κρίσιμα ζητήματα, όπως ο βαθμός πρόσβασης σε χρηματοδότηση από την ΕΚΤ και μια νέα παρέμβαση των επίσημων δανειστών για το δημόσιο χρέος. Μια σε

γενικές γραμμές επίτευξη της μεγάλης πλειονότητας των «ορόσημων» και των επιμέρους στόχων μπορεί να οδηγήσει σε επαναποδοχή των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου ως εγγυήσεων από την ΕΚΤ, επιτρέποντας την πρόσβαση στον κύριο μηχανισμό της για άντληση ρευστότητας, με πολύ χαμηλότερο κόστος από τον ΕΛΑ. Σε ότι αφορά την παρέμβαση στο δημόσιο χρέος, εκτιμάται ότι δεν θα πραγματοποιηθεί μια απομείωση του ονομαστικού χρέους («κούρεμα»), αλλά θα δοθεί μια περαιτέρω διευκόλυνση της εξυπηρέτησής του, με επέκταση των περιόδων χάριτος – αποπληρωμής, ενδεχομένως με μικρή περαιτέρω μείωση των επιτοκίων. Ωστόσο, θεωρείται αρκετά πιθανή μια διάσταση απόψεων μεταξύ ΔΝΤ και ΕΕ, τόσο ως προς τον τρόπο της παρέμβασης, όσο και ως προς τα χαρακτηριστικά του.

Ανεξάρτητα από τις εξελίξεις αυτές, σε ότι αφορά την οικονομική δραστηριότητα υφίστανται ορισμένα δεδομένα τα οποία διαμορφώθηκαν ως επί το πλείστον στο προηγούμενο εξάμηνο: Η ανάπτυξη που σημειώθηκε στη διάρκειά του στηρίχθηκε κατά κύριο λόγο στη διεύρυνση των καταναλωτικών δαπανών, τόσο των νοικοκυριών, όσο και του δημόσιου τομέα. Οι επενδύσεις κατά μέσο όρο στα δύο τρίμηνα υποχώρησαν, ενώ η καθαρή συμβολή του εξωτερικού τομέα ήταν αρνητική, καθώς το έλλειμμα του ισοζυγίου του αυξήθηκε. Όπως έχει αναλυθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, η άνοδος της κατανάλωσης που σημειώθηκε οφείλεται στη μη υλοποίηση των προγραμ-

ματισμένων μεταρρυθμίσεων στο δημόσιο τομέα, στη μη λήψη νέων δημοσιονομικών μεγεθών τα οποία θα έπλητταν το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και την κατανάλωσή τους, αλλά και στην υψηλή ανησυχία τους εξαιτίας του ενδεχόμενου να μην τελεσφορήσουν οι διαπραγματεύσεις, η οποία οδήγησε στην πραγματοποίηση ορισμένων έκτακτων αγορών.

Οι παραπάνω παράγοντες τόνωσης της κατανάλωσης και αύξησης του ΑΕΠ θεωρούνται πρόσκαιροι και συγκυριακοί, με τη δυναμική τους να έχει πλέον εν πολλοίς απολεσθεί από τις πρόσφατες εξελίξεις. Μετά τη νέα συμφωνία με τους δανειστές, καθώς και τα δημοσιονομικά μέτρα που περιλαμβάνονται σε αυτή και όσα λήφθηκαν ως προαπαιτούμενα για την εκκίνηση των διαπραγματεύσεων, τουλάχιστον οι δύο πρώτοι παράγοντες που τόνωσαν την κατανάλωση κρίνεται ότι δεν υφίστανται κατά το τρέχον εξάμηνο. Η ύπαρξη του τρίτου παράγοντα μπορεί να αποτιμηθεί μόνο μετά το πέρας του εξαμήνου, βάσει των πεπραγμένων σε αυτό το μεταρρυθμιστικό πεδίο από τη νέα κυβέρνηση. Συνεπώς, εκλείπουν αρκετά από τα στηρίγματα της αναπτυξιακής δυναμικής στο πρώτο μισό του 2015, χωρίς να διαφαίνεται κάποια άλλα που θα μπορούσαν να τα υποκαταστήσουν, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα, προξενώντας ανησυχία για τις αναπτυξιακές προοπτικές της ελληνικής οικονομίας.

Οι καταναλωτικές δυνατότητες των νοικοκυριών υφίστανται πιέσεις για έναν επιπλέον λόγο στο τρέχον εξάμηνο, από

την επιβολή περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, οι οποίοι πλήττουν τη ρευστότητα της οικονομίας γενικότερα. Η ταχύτητα άρσης τους θα εξαρτηθεί από τις διαθέσιμες επιλογές πρόσβασης σε ρευστότητα από την ΕΚΤ, καθώς και από τα αποτελέσματα του εν εξελίξει stress test. Τουλάχιστον έως ότου αυτά ανακοινωθούν και καλυφθούν οι κεφαλαιακές ανάγκες οι οποίες θα προκύψουν, οι τράπεζες θα επιδιώξουν να διατηρήσουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερη διαθεσιμότητα κεφαλαίων. Ακολούθως, ο δανεισμός νοικοκυριών και επιχειρήσεων αναμένεται να είναι χαμηλός τουλάχιστον μέχρι το τέλος του 2015, πλήττοντας κυρίως τις επιχειρηματικές επενδύσεις. Βεβαίως, βασικός αποτρεπτικός παράγοντας των επενδύσεων είναι η απώλεια αξιοπιστίας στις προθέσεις και τη δυνατότητα υλοποίησης των μεταρρυθμίσεων σε κλάδους, αγορές και στο κράτος, καθώς αυτές δεν πραγματοποιούνται επί παραπάνω από ένα χρόνο, από την έναρξη των διαδοχικών εκλογικών κύκλων. Μόνο η κυβερνητική αποφασιστικότητα για την επίτευξη όσων περιλαμβάνονται στο νέο πρόγραμμα σε αυτά τα πεδία πολιτικής μπορεί να άρει σταδιακά την επιφυλακτικότητα και να αναθερμάνει το επενδυτικό ενδιαφέρον, κάτι που είναι απαραίτητο και για την επίτευξη των αναθεωρημένων στόχων του προγράμματος αξιοποίησης των περιουσιακών στοιχείων του δημοσίου. Προφανώς, δυσχέρειες στις επενδύσεις την τρέχουσα περίοδο δημιουργούνται από τις πρόσθετες σχετικές διαδικασίες και τους περιορισμούς στο πλαίσιο των capital controls, καθώς ένα μεγάλο μέρος

του εξοπλισμού και των μηχανημάτων που χρησιμοποιούν – έχουν ανάγκη οι ελληνικές επιχειρήσεις παράγεται στο εξωτερικό.

Ευνόητα, τις μεγαλύτερες επιδράσεις από τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων δέχεται ο εξωτερικός τομέας της οικονομίας. Δεδομένου του πρωταρχικού ρόλου του διεθνούς τουρισμού στην ήπια ανάπτυξη της οικονομίας και την υποχώρηση της ανεργίας πέρυσι, καθώς και της συνέχισης αυτών των θετικών επενεργειών στο πρώτο μισό του 2015, οι επιδράσεις των capital controls στη διεθνή τουριστική κίνηση αποτελούν βασική παράμετρο για την εκτίμηση της τάσης του ΑΕΠ στο τρέχον εξάμηνο και στο σύνολο του έτους. Από τα πρόσφατα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος προκύπτει συνέχιση της ανόδου στις διεθνείς αφίξεις τον Ιούλιο, όμως πολύ μικρότερης έκτασης από ότι στο πρώτο εξάμηνο φέτος (4,4% έναντι 20,8%), ενώ υψηλότερες των περυσινών παρέμειναν τον ίδιο μήνα και οι ταξιδιωτικές εισπράξεις (+3,5%, κατόπιν +8,2% στο εξάμηνο Ιανουαρίου – Ιουνίου). Ωστόσο, καθώς ο Ιούλιος ήταν ο πρώτος μήνας τον capital controls, αυτή η επιβράδυνση αναμένεται να εξομαλυνθεί στους προσεχείς μήνες.

Στο σύνολο των δύο πλευρών του εξωτερικού ισοζυγίου αγαθών - υπηρεσιών, οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων έχουν εκ πρώτης όψεως πλήξει σαφώς περισσότερο τις εισαγωγές σε σύγκριση με τις εξαγωγές. Από τα στοιχεία της ΤτΕ προκύπτει ότι οι εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών υπολεί-

πονταν τον Ιούλιο κατά 15,1% του περυσινού τους επιπέδου, παρά τη συνέχιση της ενίσχυσης των εξαγωγών εξαιρουμένων καυσίμων – πλοίων, έστω κατά 3,0%. Όμως η ποσοστιαία μείωση των εισαγωγών ήταν υπερδιπλάσια, φθάνοντας το 40,7%. Ακολουθώντας, το πλεόνασμα του εξωτερικού ισοζυγίου αγαθών - υπηρεσιών τον Ιούλιο ήταν φέτος ακριβώς διπλάσιο του περυσινού (€2,48 δισεκ., έναντι €1,24 δισεκ.). Και στα προσωρινά στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για τις εξαγωγές αγαθών τον Αύγουστο αποτυπώνεται κλιμάκωση πτώσης των εισαγωγών και παραμονή των εξαγωγών εκτός πλοίων – καυσίμων σε ανοδική τροχιά, έστω με μικρότερη ταχύτητα από ότι νωρίτερα φέτος.

Οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων, τα νέα δημοσιονομικά μέτρα και η επιδείνωση των προσδοκιών των νοικοκυριών από τη συνέχιση της δημοσιονομικής προσαρμογής για άλλα τρία χρόνια, θα επενεργήσουν περιοριστικά στις καταναλωτικές τους δαπάνες στο υπόλοιπο του 2015. Καθώς η συσσώρευση πληρωμών φόρων στο τελευταίο τετράμηνο του έτους επαναλαμβάνεται τα τελευταία χρόνια και δεδομένου ότι αυτοί οι φόροι δεν θα μεταβληθούν φέτος, η περιοριστική επίδρασή τους στο διαθέσιμο εισόδημα θα είναι παρόμοια με αυτή στα προηγούμενα έτη. Πρόσθετες πιέσεις στην ιδιωτική κατανάλωση σε σύγκριση με το πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους θα ασκηθούν από το υψηλότερο επίπεδο της - βάση σύγκρισης στο δεύτερο τρίμηνο

πέρυσι. **Ωστόσο η ενίσχυση των ιδιωτικών καταναλωτικών δαπανών κατά 2,1% στην περίοδο Ιανουαρίου - Ιουνίου φέτος θα συγκρατήσει την υποχώρησή τους στο σύνολο του τρέχοντος έτους στο 1,5-2,0%.**

Η εφαρμογή της νέας συμφωνίας θα ασκήσει περιοριστικές πιέσεις στη δημόσια κατανάλωση. Ωστόσο καθώς η υλοποίησή της ουσιαστικά θα ξεκινήσει στο τέταρτο τρίμηνο, θα έχει ως αποτέλεσμα μια μικρή συγκράτηση των κρατικών καταναλωτικών δαπανών φέτος. Επιπλέον, οι λιγότερες των αναμενόμενων αποχωρήσεις από το δημόσιο, οι μη προβλεφθείσες δαπάνες από τη βαθμολογική ωρίμανση των μισθοδοτούμενων με ειδικά μισθολόγια, καθώς οι μεγαλύτερες των προβλέψεων πληρωμές αναδρομικών αποδοχών, θα αυξήσουν τις σχετικές δαπάνες σε σχέση με πέρυσι, συμβάλλοντας στην άνοδο της δημόσιας κατανάλωσης. Μια διεύρυνση της δημόσιας κατανάλωσης στο τρέχον εξάμηνο ευνοεί και το τεχνικό αποτέλεσμα από το σαφώς χαμηλότερο την αντίστοιχη περυσινή περίοδο επίπεδό της. **Λαμβάνοντας υπόψη τη μικρή υποχώρηση της δημόσιας κατανάλωσης στο πρώτο μισό του 2015, παρά τις πρωτόγνωρες δυσχέρειες εύρεσης ρευστότητας σε αυτό το χρονικό διάστημα, και τους λόγους διεύρυνσής της στην τρέχουσα περίοδο οι οποίοι προαναφέρθηκαν, εκτιμάται ότι αυτή θα διευρυνθεί ελαφρώς φέτος.**

Όπως αναλύθηκε παραπάνω, η **εκτεταμένη απώλεια αξιοπιστίας των επενδυτών στη μεταρρυθμιστική**

προοπτική της ελληνικής οικονομίας από τη μη υλοποίηση μεταρρυθμίσεων για περισσότερο από ένα χρόνο και τις ταραχώδεις διαπραγματεύσεις, η έντονη στενότητα επενδυτικών κεφαλαίων λόγω των capital controls και εν αναμονή των αποτελεσμάτων των stress tests, καθώς και τα προσκόμματα από τους ελέγχους στην κίνηση κεφαλαίων στις εισαγωγές, θα έχουν ως αποτέλεσμα την έντονη κάμψη της επενδυτικής δραστηριότητας στο τρέχον εξάμηνο. Ανασχετικά στη μείωσή τους θα επενεργήσει μόνο η διαφαινόμενη επιτάχυνση της υλοποίησης του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων στο υπόλοιπο του 2015, καθώς ήδη στο Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2016 έχει τεθεί ως στόχος η εκταμίευση του συνόλου των κονδυλίων που προβλέπονταν στον Προϋπολογισμό του 2015 (€6,4 δισεκ.). Ανεξάρτητα από το βαθμό υλοποίησης του ΠΔΕ στο τελευταίο τετράμηνο του 2015, το γεγονός ότι αυτή είναι ιδιαίτερα οπισθοβαρής θα μετριάσει σημαντικά τα όποια πολλαπλασιαστικά αποτελέσματά του στην ελληνική οικονομία κατά το τρέχον έτος. Συνολικά, **αναμένεται συνέχιση και μάλλον κλιμάκωση της συρρίκνωσης της επενδυτικής δραστηριότητας που σημειώθηκε στο δεύτερο τρίμηνο φέτος. Κατά μέσο όρο στο 2015, οι επενδύσεις θα είναι περίπου 15% λιγότερες από ότι πέρυσι.**

Στον **εξωτερικό τομέα της ελληνικής οικονομίας**, οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων μέσω του τραπεζικού

συστήματος θα ανασχέσουν, χωρίς να ανακόψουν την άνοδο των **εξαγωγών** προϊόντων, εξαιρουμένων πετρελαιοειδών - πλοίων η οποία έλαβε χώρα στο πρώτο εξάμηνο του 2015 και συγκράτησε την πτώση όλων των εξαγωγών αγαθών σε αυτή την περίοδο. Ακολούθως είναι πλέον πιθανή μια μικρή μείωση του συνόλου τους στο δεύτερο εξάμηνο. Μικρή υποχώρηση μάλλον θα σημειωθεί και στις εξαγωγές υπηρεσιών, από την υψηλή βάση σύγκρισης στο δεύτερο εξάμηνο του 2014, όταν η τουριστική περίοδος διευρύνθηκε ιδιαίτερα σε σχέση με το παρελθόν. **Οι καθοδικές τάσεις σε αμφότερα τα βασικά σκέλη των εξαγωγών το τρέχον εξάμηνο, κατόπιν της μικρής μείωσης του συνόλου τους στο προηγούμενο, θα τις διαμορφώσουν περίπου 2,5% χαμηλότερα από ότι το 2014.**

Στην πλευρά των **εισαγωγών**, η εκτεταμένη συρρίκνωσή τους στο δεύτερο εξάμηνο φέτος θα προέλθει, πέρα από τις συναλλακτικές δυσκολίες λόγω των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, και από την εξασθένιση της καταναλωτικής ζήτησης, η ενίσχυση της οποίας τροφοδότησε στην αύξησή τους στο προηγούμενο εξάμηνο. Ειδικά στο τελευταίο τρίμηνο, τη μείωση των εισαγωγών θα διευρύνει η μεγάλη αύξησή τους στο τελευταίο τρίμηνο του 2014 (+17,5%), ιδίως στις εισαγωγές αγαθών (+19,3%). **Καθώς δεν προβλέπεται μείωση των εισαγωγών στην περίοδο Ιουλίου - Δεκεμβρίου, αυτή εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί το 2015 στην περιοχή του 5,5%.**

Συνισταμένη των τάσεων στις συνιστώσες του ΑΕΠ οι οποίες παρατέθηκαν, εκτιμάται ότι θα αποτελέσει η διαμόρφωσή του σε χαμηλότερο επίπεδο το 2015 από πέρυσι. **Ωστόσο, η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας κατά 1,6% στο δεύτερο τρίμηνο, ελαφρώς περισσότερο από ότι αναμενόταν, θα μετριάσει την υποχώρησή του στο σύνολο του 2015. Υπό τις επιδράσεις των παραγόντων που αναλύθηκαν και τα πλέον πρόσφατα στοιχεία για την δραστηριότητα στο τρέχον τρίμηνο, η πρόβλεψη για την ύφεση στην ελληνική οικονομία στο τρέχον έτος που έγινε στην προηγούμενη έκθεση αναθεωρείται οριακά επί τα βελτίω. Ακολούθως, η υποχώρηση του ΑΕΠ φέτος αναμένεται να διαμορφωθεί μεταξύ -1,5% και -2,0%.**

Απαιτούνται σημαντικές υπερβάσεις στην υλοποίηση του Προϋπολογισμού για την επίτευξη των νέων στόχων

Προκειμένου να επιτευχθούν οι αναθεωρημένοι στόχοι για τον Κρατικό Προϋπολογισμό στο τρέχον έτος, όπως αυτοί καθορίζονται στο Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2016, απαιτούνται σημαντικές μεταβολές στις τάσεις που έχουν προκύψει έως το τέλος Αυγούστου από την υλοποίησή του, τόσο στο σκέλος των εσόδων όσο και των δαπανών.

Το έλλειμμα του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2015 πλέον εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί σε €2.210 εκατ. (ή 1,3%

του ΑΕΠ), έναντι πρόβλεψης στον Προϋπολογισμό του 2015 για έλλειμμα €103 εκατ. Αντίστοιχα, το πρωτογενές πλεόνασμα για φέτος εκτιμάται σε €3.620 εκατ. (ή 2,1% του ΑΕΠ), σε σχέση με πρωτογενές πλεόνασμα €5.797 εκατ. (ή 3,1% του ΑΕΠ) που είχε προϋπολογισθεί αρχικά.

Δεδομένων των εισπράξεων του Τακτικού Προϋπολογισμού προ επιστροφών φόρων στο αρχικό οκτάμηνο του 2015 (€30,8 δισεκ.) **τα έσοδά του θα πρέπει να φθάσουν τα €22,0 δισεκ. στο τελευταίο τετράμηνο, προκειμένου να διαμορφωθούν σε €52,4 δισεκ., που είναι ο νέος ετήσιος στόχος, έναντι αρχικού ετήσιου στόχου €53,7 δισεκ.** Επομένως, η υστέρηση θα περιορισθεί σε €1,3 δισεκ., ενώ στην περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου διαμορφώθηκε στα €4,3 δισεκ.

Οι πρωτογενείς δαπάνες του ΤΠ (συμπεριλαμβανομένων εξοπλιστικών - καταπτώσεων εγγυήσεων), εκτιμάται ότι έως το τέλος του έτους θα διαμορφωθούν στα €43,4 δισεκ., ακριβώς όσο ο αρχικός στόχος. **Συνεπώς, θα πρέπει να δαπανηθούν €18,0 δισεκ. στο τετράμηνο Σεπτεμβρίου - Δεκεμβρίου, καθώς στο χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Αυγούστου, οι πρωτογενείς δαπάνες διαμορφώθηκαν σε €25,4 δισεκ.**

Η σημαντική απόσταση των πραγματοποιήσεων του Κρατικού Προϋπολογισμού στην περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου από τους αναθεωρημένους στόχους τους το τρέχον έτος, τόσο στην πλευρά των εσόδων, όσο και

των δαπανών, καθιστά αμφίβολη την επίτευξή τους. Από την άλλη πλευρά, επιτρέπει δημοσιονομικούς χειρισμούς για την επίτευξη του επιδιωκόμενου ελλείμματος (πχ. με συγκράτηση δαπανών).

Στασιμότητα δημοσιονομικών επιδόσεων το 2016

Σύμφωνα με το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για 2016, τα αποτελέσματά του δεν διαφέρουν ουσιαστικά από τις νέες εκτιμήσεις για την τελική διαμόρφωση των μεγεθών του 2015: Το έλλειμμα του Κρατικού Προϋπολογισμού προβλέπεται να διαμορφωθεί σε €2.340 εκατ. (ή 1,3% του ΑΕΠ) οριακά μεγαλύτερο από ότι το 2015 (€2.210 εκατ). Αντίστοιχα, το πρωτογενές πλεόνασμα του Κρατικού Προϋπολογισμού το προσεχές έτος αναμένεται να διαμορφωθεί σε €3.590 εκατ., οριακά χαμηλότερα από φέτος (€3.620 εκατ.).

Η προβλεπόμενη μείωση του ελλείμματος της Γενικής Κυβέρνησης από 3,2% του ΑΕΠ το 2015 σε 2,3% το 2016 εντοπίζεται στις εθνικολογιστικές προσαρμογές, όπως η μείωση εξοπλιστικών προγραμμάτων κατά €604 εκατ. και η αύξηση πλεονάσματος νομικών προσώπων (πλην ΔΕΚΟ) κατά €688 εκατ.

Ήπια άνοδος της ανεργίας στο δεύτερο εξάμηνο, ελαφρώς χαμηλότερη από πέρυσι στο σύνολο του 2015

Η συνέχιση της ανάπτυξης στο δεύτερο τρίμηνο φέτος, ιδίως μέσω

κλάδων έντασης εργασίας, όπως το Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο και ο Τουρισμός, οδήγησε σε σημαντική ανάσχεση της ανεργίας στη διάρκεια του, στο 24,6%, δύο ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, αλλά και με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2014. **Αυτή η κάμψη διαμόρφωσε την ανεργία στο πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους στο 25,6%,** 1,6 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από ότι ένα χρόνο πριν. Η ανεργία (μη εποχικά διορθωμένη) υποχώρησε εκ νέου τον Ιούλιο, στο 24,6%.

Ωστόσο, **η μεταβολή της τάσης στο ΑΕΠ σε πτωτική, ευνόητα θα έχει αντίκτυπο στην απασχόληση.** Καθώς η υποχώρηση της δραστηριότητας αναμένεται να προέλθει κυρίως από τη χαμηλότερη εγχώρια ζήτηση, **θα πλήξει κλάδους των οποίων το επίπεδο της δραστηριότητας εξαρτάται στενά από αυτή, στους οποίους συγκαταλέγεται το Χονδρικό – Λιανικό Εμπόριο,** με τη σημαντική συμβολή στην υποχώρηση της ανεργίας. Επιπλέον, η αναμενόμενη έντονη συρρίκνωση των επενδύσεων θα πλήξει εκ νέου την απασχόληση στις Κατασκευές, όπως επίσης σε επιχειρήσεις κατασκευής ή/και εισαγωγών εξοπλισμού επιχειρήσεων και μηχανημάτων.

Στον **Τουρισμό,** οι αρνητικές επιδράσεις στην απασχόληση θα είναι μικρότερης έκτασης, καθώς αναμένεται συνέχιση της διεύρυνσης του διεθνούς τουριστικού ρεύματος, αν και με αρκετά χαμηλότερο ρυθμό. Έτσι, **ο τομέας θα συνεχίσει να**

επενεργεί ανασχετικά στην ανάκαμψη της ανεργίας.

Σε ότι αφορά την απασχόληση στο δημόσιο τομέα, οι 7.500 επαναπροσλήψεις αντισταθμίζουν εν μέρει τις προγραμματισμένες, στο προηγούμενο Πρόγραμμα Οικονομικής Πολιτικής 15.000 νέων εργαζόμενων. Ωστόσο, σε συνδυασμό με τις λιγότερες των προβλεπόμενων αποχωρήσεις, θα διατηρήσουν τον αριθμό των δημοσίων υπαλλήλων σχετικά σταθερό. **Υπό την επίδραση αυτών των παραγόντων στο τρέχον εξάμηνο και λαμβάνοντας υπόψη τη σημαντική υποχώρηση της ανεργίας στη διάρκεια του αμέσως προηγούμενου, αυτή αναμένεται να διαμορφωθεί στην περιοχή του 26,0% στο σύνολο του 2015, ελαφρώς χαμηλότερα από ότι πέρυσι (26,5%).**

Μικρή ενίσχυση του αποπληθωρισμού το 2015, παρά την εξασθένισή του μέχρι το τέλος του έτους

Μετά από έξι μήνες στην περιοχή του 2,1%-2,2%, **ο αποπληθωρισμός εξασθένησε στο δίμηνο Αυγούστου – Σεπτεμβρίου,** στο 1,6%. Η μικρή υποχώρησή του δεν αποδίδεται σε ενίσχυση της ζήτησης, αλλά στην **αναδιάρθρωση των συντελεστών του ΦΠΑ, η οποία** τέθηκε σταδιακά σε εφαρμογή από την 20^η Ιουλίου. Άλλωστε, η μεγαλύτερη άνοδος τιμών μεταξύ των βασικών κατηγοριών προϊόντων – υπηρεσιών, της τάξης του 4,0%, σημειώθηκε το περασμένο δίμηνο στα Προϊόντα Διατροφής Διατροφής - Μη αλκοολούχα ποτά, την κατηγορία η οποία επηρεάστηκε περισσότερο από τις μεταβολές στο

ΦΠΑ. Στο σύνολο της περιόδου Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου, ο ρυθμός μείωσης των τιμών διαμορφώθηκε στο 2,1%, ακριβώς μια ποσοστιαία μονάδα ταχύτερα από πέρυσι, ενώ είναι ο μεγαλύτερος τουλάχιστον από το 1960.

Η **αύξηση του ΦΠΑ** από τις αρχές Οκτωβρίου σε **πέντε μεγάλα νησιά**, θα ανακόψει περαιτέρω την υποχώρηση των τιμών. Σε αποκλιμάκωση της μείωσής τους θα συμβάλλει και η **ολοκλήρωση της περιοριστικής επίδρασης στο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή των χαμηλών τιμών του πετρελαίου**, καθώς αυτές βρέθηκαν σε αυτό το επίπεδο πριν ένα χρόνο. Από την άλλη πλευρά, επισημαίνεται ότι η άνοδος τιμών στα προϊόντα στα οποία αυξήθηκε ο ΦΠΑ ήταν αρκετά χαμηλότερη της αναμενόμενης. Ενώ λόγω της επιβολής των νέων συντελεστών εκτιμούταν μεσοσταθμική αύξηση 8%, από τα στοιχεία Αυγούστου για κατηγορίες αγαθών-υπηρεσιών στις οποίες επιβάλλεται ΦΠΑ, όπως η Διατροφή – Μη Αλκοολούχα Ποτά, προκύπτει ότι η άνοδος ήταν μόλις 3,0%. Αυτή η εξέλιξη εκτιμάται ότι αντικατοπτρίζει την απορρόφηση μεγάλου μέρους της αύξησης τιμών από τις επιχειρήσεις. **Συνεπώς, παρά την ύπαρξη παραγόντων με αυξητικές επιδράσεις στις τιμές, όπως οι υψηλότεροι έμμεσοι φόροι, η αποκλιμάκωση της ζήτησης φαίνεται ότι θα τις αντισταθμίσει σε σημαντικό βαθμό. Έτσι, η υποχώρηση του ΓΔΤΚ θα συνεχιστεί, με τον αποπληθωρισμό να διαμορφώνεται στο 1,8% φέτος, από 1,3% το 2014.**

Μελέτη Αξιολόγησης των Προγραμμάτων Κοινωνικού Χαρακτήρα στο πλαίσιο των Ε.Π. του ΕΣΠΑ

Το IOBE πραγματοποίησε μελέτη για το Υπουργείο Εργασίας, με αντικείμενο την αξιολόγηση των Προγραμμάτων Κοινωνικού Χαρακτήρα τα οποία χρηματοδοτήθηκαν στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007-2013. Συγκεκριμένα, αξιολογήθηκαν δύο κύκλοι προγραμμάτων κοινωνικού χαρακτήρα. Ο πρώτος κύκλος υλοποιήθηκε από τα μέσα του 2012 έως τα μέσα του 2013, ενώ ο δεύτερος κύκλος κατά τη διάρκεια του 2013 - 2014. Οι ωφελομένοι των δύο κύκλων έφτασαν τις 90,1 χιλιάδες άτομα, ενώ η συνολική πραγματοποιηθείσα δαπάνη τα €360 εκατ.

Οι δύο πράξεις του πρώτου κύκλου αξιολογήθηκαν ως προς την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητά τους. Οι τέσσερις πράξεις του δεύτερου κύκλου αξιολογήθηκαν ως προς το σχεδιασμό, την υλοποίηση, την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητά τους. Η αξιολόγηση σε κάθε αξιολογητική ενότητα έγινε βάσει συγκεκριμένων αξιολογητικών ερωτημάτων. Η μεθοδολογία του έργου για την αξιολόγηση των προγραμμάτων στηρίχθηκε κυρίως σε: α) αποτελέσματα ερευνών πεδίου σε φορείς σχεδιασμού / υλοποίησης των προγραμμάτων και ωφελομένους, β) συμπεράσματα – προτάσεις από ομαδικά εστιασμένες συνεντεύξεις (focus groups), γ) έρευνα γραφείου (συγκέντρωση - επεξεργασία - ανάλυση στοιχείων) και δ) βιβλιογραφική επισκόπηση.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας

Το Παγκόσμιο Περιβάλλον

Σύμφωνα με το ΔΝΤ, ο ρυθμός διεύρυνσης της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας στο εξάμηνο Ιανουαρίου – Ιουνίου φέτος διαμορφώθηκε σε 2,9%. Αυτή η μεγέθυνση είναι κατά 0,3 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερη της αναμενόμενης νωρίτερα φέτος. Συνολικά για το 2015 στην πλέον πρόσφατη εκτίμησή του, αναμένεται ανάπτυξη της τάξης 3,1%, επίδοση χαμηλότερη σε σύγκριση με το 2014 κατά το οποίο σημειώθηκε ανάπτυξη 3,4%. Αντίστοιχα, η πρόβλεψη για την ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου το 2015 έχει αναθεωρηθεί επί τα χείρω, παραμένει όμως ενθαρρυντική (3,2%), αν και οριακά χαμηλότερη από την ανάπτυξη που επιτεύχθηκε το 2014 (3,3%). Βασικοί προσδιοριστικοί παράγοντες της μικρής επιβράδυνσης παραμένουν αφενός η σταδιακή ανάκαμψη των προηγμένων οικονομιών, αφετέρου η αποκλιμάκωση της ταχείας ανάπτυξης των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων οικονομιών. Ενώ οι παράγοντες που στηρίζουν την σταδιακή επιτάχυνση της ανάπτυξης στις αναπτυσσόμενες οικονομίες συνεχίζουν να υφίστανται, όπως οι ευνοϊκές συνθήκες χρηματοδότησης, η ουδέτερη δημοσιονομική πολιτική στην Ευρωζώνη, η χαμηλή τιμή του πετρελαίου, η βελτίωση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης και των συνθηκών στην αγορά εργασίας, από την άλλη πλευρά, δυνάμεις ανασχεσης της

οικονομικής δραστηριότητας, όπως η μείωση τιμών βασικών προϊόντων και η χρηματοοικονομική αστάθεια ισχυροποιούνται, ειδικά στις αναπτυσσόμενες οικονομίες.

Αναλυτικότερα, η πρόβλεψη για την παγκόσμια ανάπτυξη το τρέχον έτος έχει αναθεωρηθεί επί τα χείρω σε σύγκριση με τις εκτιμήσεις του προηγούμενου τριμήνου (3,3%), κυρίως εξαιτίας αναθεωρημένων προβλέψεων για τη Βόρεια Αμερική. Αυτό συνέβη γιατί στις ΗΠΑ έλαβε χώρα μια απροσδόκητη μείωση της παραγωγής που είχε επιπτώσεις στις οικονομίες του Καναδά και του Μεξικό ενώ αρνητική επίδραση στην προσδοκώμενη ανάπτυξη είχε και ο δριμύς χειμώνας που οδήγησε σε κλείσιμο των εμπορικών λιμένων. Έτσι, το δεύτερο τρίμηνο του 2015 στις ΗΠΑ η ανάπτυξη περιορίστηκε στο 2,7% σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι από 2,9% το πρώτο τρίμηνο του 2015. Η επιβράδυνση που σημειώθηκε στη Βόρεια Αμερική θεωρείται προσωρινή καθώς οι βασικοί προσδιοριστικοί παράγοντες της ανάπτυξης δηλαδή η αύξηση των εισοδημάτων, οι συνθήκες στην αγορά εργασίας, η δυνατότητα σχετικά εύκολης πρόσβασης σε χρηματοδότησης, οι χαμηλές τιμές πετρελαίου και η ανάκαμψη του οικιστικού / κατασκευαστικού τομέα παραμένουν ευνοϊκοί.

Σε ότι αφορά τις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες περιοχές, επιβράδυνση του κατά τα άλλα υψηλού ρυθμού ανάπτυξης σημειώθηκε το δεύτερο

τρίμηνο του 2015 στην Ινδία (7,2%) σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι έναντι ανάπτυξης 7,4% το πρώτο τρίμηνο, ενώ σταθεροποιημένος φαίνεται ο ρυθμός ανάπτυξης στην Κίνα (7,0% το πρώτο και δεύτερο τρίμηνο του 2015 σε σύγκριση με τα αντίστοιχα πέρυσι). Αρνητική εξέλιξη αποτελεί το γεγονός ότι στη Βραζιλία καταγράφηκε επιτάχυνση της ύφεσης και μάλιστα πέραν των προσδοκιών, από 1,7% το πρώτο τρίμηνο του 2015 σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο σε 2,4% το δεύτερο τρίμηνο του 2015. Αντιθέτως, στην Ιαπωνία το δεύτερο τρίμηνο του 2015 καταγράφηκε ανάπτυξη για πρώτη φορά μέσα στο 2015, της τάξης του 0,9% σε σύγκριση με ένα χρόνο πριν, κατόπιν ύφεσης 0,8% στο πρώτο τρίμηνο σε σύγκριση πάντα με το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι. Αν και αυτά τα θετικά αποτελέσματα στην Ιαπωνία ήταν πέραν των προσδοκιών, γεγονός είναι ότι ένα μεγάλο μέρος της ανάπτυξης που σημειώθηκε στο δεύτερο τρίμηνο του 2015 οφείλεται στην αύξηση των αποθεμάτων, καθώς η κατανάλωση παρέμεινε περιορισμένη.

Στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες οι εκτιμήσεις συνολικά για το 2015 καταλήγουν σε επιβράδυνση της ανάπτυξης σε 4,0%, από 4,6% το 2014, εξέλιξη η οποία κατά κύριο λόγο οφείλεται: α) στη μείωση τιμών και σε δυσκολότερους όρους διασφάλισης εξωτερικής χρηματοδότησης για τις

επιχειρήσεις, ειδικά στη Λατινική Αμερική και στις εξαγωγικές χώρες του πετρελαίου, β) στη σταθεροποίηση του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας της Κίνας αλλά και γ) σε δυσχέρειες που προκαλούνται εξαιτίας των γεωπολιτικών εντάσεων στην Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών (Ρωσία) και σε ορισμένες χώρες στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική.

Συγκεκριμένα, το 2015 οι **ΗΠΑ** αναμένεται να αναπτυχθούν με ρυθμό 2,6% επιτυγχάνοντας επιτάχυνση κατά 0,2 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με το 2014, τάση που αναμένεται να διατηρηθεί και το επόμενο έτος. Η **Ιαπωνία** το 2015 εκτιμάται ότι θα αναπτυχθεί κατά 0,6%, μετά την οριακή ύφεση του 2014 (0,1%), ενώ προβλέπεται μικρή περαιτέρω επιτάχυνση της οικονομίας της το 2016, στο 1,0%. Στην **Κίνα** οι προοπτικές για το τρέχον έτος παραμένουν ισχυρά αναπτυξιακές, της τάξης του 6,8%, παρουσιάζοντας όμως νέα επιβράδυνση σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (7,3%), τάση η οποία εκτιμάται ότι θα συνεχιστεί και το 2016 με το ρυθμό ανάπτυξης να υποχωρεί σε ακόμα χαμηλότερο επίπεδο, στο 6,3%. Στην **Ρωσία** το 2015 αναμένεται κορύφωση της ύφεσης, στο 3,8%, η οποία όμως φαίνεται να αμβλύνεται στη συνέχεια, με αποτέλεσμα το 2016 η οικονομία να προβλέπεται ότι θα συρρικνωθεί οριακά, κατά 0,6%.

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον – IMF, World Economic Outlook
(ετήσια % μεταβολή, σε πραγματικές τιμές)

	2014	2015	2016
ΑΕΠ			
ΗΠΑ	2,4	2,6	2,8
Ιαπωνία	-0,1	0,6	1,0
Αναπτυσσόμενη Ασία	6,8	6,5	6,4
εκ των οποίων Κίνα	7,3	6,8	6,3
Ινδία	7,3	7,3	7,5
ΑΕΣΕΑΝ-5	4,6	4,6	4,9
Ευρωζώνη	0,9	1,5	1,6
Αναδυόμενη και αναπτυσσόμενη Ευρώπη	2,8	3,0	3,0
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (CIS)	1,0	-2,7	0,5
εκ των οποίων Ρωσία	0,6	-3,8	-0,6
Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική, Αφγανιστάν και Πακιστάν	2,7	2,5	3,9
Λατινική Αμερική	1,3	-0,3	0,8
εκ των οποίων Βραζιλία	0,1	-3,0	-1,0
Υποσαχάρια Αφρική	5,0	3,8	4,3
Παγκόσμια οικονομία	3,4	3,1	3,6
Παγκόσμιο Εμπόριο			
Όγκος Παγκόσμιου Εμπορίου (αγαθά και υπηρεσίες)	3,3	3,2	4,1
Εισαγωγές: Προηγμένες Οικονομίες	3,4	4,0	4,2
Εισαγωγές: Αναδυόμενες & Αναπτυσσόμενες Οικονομίες	3,6	1,3	4,4

Αναπτυσσόμενη Ασία: Βιετνάμ, Ινδία, Ινδονησία, Κίνα, Μαλαισία, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες

ΑΕΣΕΑΝ-5: Βιετνάμ, Ινδονησία, Μαλαισία, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες

Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική: Αίγυπτος, Αλγερία, Μαρόκο, Ην. Αρ.Εμιράτα, Ιορδανία, Ιράκ, Ιράν, Κατάρ,Κουβέιτ, Λίβανος, Λιβύη, Μαυριτανία, Μπαχρέιν, Ομάν, Σαουδική Αραβία, Σουδάν, Συρία, Υεμένη, Τζιμπουτί, Τυνησία.

Υποσαχάρια Αφρική: Αγκόλα, Αιθιοπία, Ακτή Ελεφαντοστού, Γκαμπόν, Ισημερινή Γουινέα, Καμερούν, Κένυα, Κονγκό, Μαυρίκιος, Μποτσουάνα, Ναμίμπια, Νιγηρία, Νότια Αφρική, Ουγκάντα, Πράσινο Ακρωτήριο, Σεύχελλες, Σουαζιλάνδη, Τανζανία, Τσαντ, κ.α.

Πηγή: World Economic Outlook, IMF, October, 2015

Πίνακας 2.2

IFO - Εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία (Δείκτες, έτος βάσης:2005=100)

Τρίμηνο/Έτος	III/13	IV/13	I/14	II/14	III/14	IV/14	I/15	II/15	III/15
Οικονομικό Κλίμα	94,1	98,6	103,2	102,3	105,0	95,0	95,9	99,5	95,9
Παρούσα Κατάσταση	82,2	84,1	91,6	91,6	95,3	91,6	91,6	95,3	87,9
Προσδοκίες	105,3	112,3	114,0	112,3	114,0	98,2	100,0	103,5	103,5

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES, No. 03/ August 2015

Αναφορικά με την εξέλιξη της τιμής του δείκτη οικονομικού κλίματος που εκτιμά το IFO για την παγκόσμια οικονομία, αυτή παρουσίασε επιδείνωση το τρίτο τρίμηνο του 2015, καθώς διαμορφώθηκε στις 95,9

μονάδες, έναντι 99,5 μονάδων στο αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Αν εξαιρεθούν όμως οι επιδόσεις του προηγούμενου τριμήνου, όπου σημειώθηκε απότομη αύξηση, φαίνεται ότι η τιμή

του δείκτη ισορροπεί από τα τέλη του 2014 κοντά στις 95 μονάδες, δηλαδή οριακά χαμηλότερα από την τιμή του μακροπρόθεσμου μέσου όρου (96,1). Παράλληλα, μείωση επήλθε το τρίτο τρίμηνο του 2015 και στο δείκτη που αφορά στην τρέχουσα οικονομική κατάσταση με τη διαφορά όμως ότι η μείωση ήταν δριμεία καθώς η τιμή του υποχώρησε μόλις στις 87,9 μονάδες από 95,3 το δεύτερο τρίμηνο του 2015. Στον αντίποδα, το τρίτο τρίμηνο του 2015 η τιμή του δείκτη που απηχεί τις οικονομικές προσδοκίες για τους επόμενους έξι μήνες παρέμεινε σταθερή σε σύγκριση με το δεύτερο τρίμηνο του 2015.

Το οικονομικό κλίμα επιδεινώθηκε σε όλες σχεδόν τις περιοχές. Τόσο όμως στην Ευρώπη όσο και στην Βόρεια Αμερική η τιμή του δείκτη παραμένει υψηλότερη από το διαχρονικό μέσο όρο του. Συγκεκριμένα, στην **Ευρώπη** ο δείκτης οικονομικού κλίματος το τρίτο τρίμηνο του 2015 διαμορφώθηκε στις 116,4 μονάδες, σημειώνοντας μικρή μείωση σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, κατά 3,9 μονάδες ενώ στη **Βόρεια Αμερική** η τιμή του διαμορφώθηκε στις 96,2 μονάδες σημειώνοντας οριακή μείωση της τάξης των 1,7

μονάδων. Αντίθετα, στην **Ασία** ο δείκτης το τρίτο τρίμηνο του 2015 διαμορφώθηκε στις 87,7 μονάδες, 5,2 μονάδες χαμηλότερα σύγκριση με το προηγούμενο, αλλά και κάτω από το διαχρονικό μέσο όρο του (92,5).

Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

Η ανάκαμψη των ευρωπαϊκών οικονομιών αναμένεται να επιταχυνθεί στο 2,0% έως τα τέλη του 2016 με βασικούς προσδιοριστικούς παράγοντες τις χαμηλότερες τιμές πετρελαίου, την υποτίμηση του ευρώ που ευνοεί την ανταγωνιστικότητα, τη βελτίωση του οικονομικού περιβάλλοντος, την ύπαρξη ευνοϊκών συνθηκών για περαιτέρω νομισματική επέκταση και την προσωρινή χαλάρωση, ακόμα και παύση της δημοσιονομικής προσαρμογής.

Μάλιστα, σε πολλές ευρω-παϊκές χώρες οι εκτιμήσεις για το 2015 αναθεωρούνται επί τα βελτίω, με εξαίρεση τη Γερμανία, όπου σημειώθηκε χαμηλό-τερη ανάπτυξη σε σύγκριση με τις προβλέψεις, καθώς και την Ελλάδα μετά τις τελευταίες εξελίξεις (εφαρμογή capital controls - τραπεζική αργία).

Πίνακας 2.3

IFO - Δείκτης οικονομικού κλίματος στις οικονομικές ζώνες (έτος βάσης:2005=100)

Τρίμηνο/Έτος	II/13	III/13	IV/13	I/ 14	II/14	III/14	IV/14	I/15	II/15	III/15
Βόρεια Αμερική	87,0	93,7	88,7	102,1	107,1	110,5	101,3	107,1	97,9	96,2
Ευρώπη	93,2	99,0	109,7	116,5	118,4	117,5	101,0	108,7	120,4	116,4
Ασία	106,1	89,5	98,2	97,4	89,5	99,1	93,9	90,4	93,0	87,7

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES No. 03/ August 2015

Στον αντίποδα, καλύτερες ήταν οι επιδόσεις σε σύγκριση με τις προβλέψεις για την Ιταλία, την Ιρλανδία και την Ισπανία. Συγκεκριμένα, το δεύτερο τρίμηνο του 2015 σημειώθηκαν ρυθμοί ανάπτυξης 1,9% στην ΕΕ-28 και 1,5% στην Ευρωζώνη σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι. Οι χώρες που παρουσίασαν τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης ήταν η Μάλτα (4,8%) η Τσεχία (4,4%), η Ρουμανία (3,7%), η Πολωνία (3,6%), η Ισπανία (3,1%) η Σλοβακία (3,1%) και η Σουηδία (2,9%). Συνολικά το 2015 αναμένεται αύξηση του ΑΕΠ κατά 1,8% στην ΕΕ-28 και 1,5% στην Ευρωζώνη.

Πληρέστερη πληροφόρηση για τα βασικά οικονομικά μεγέθη που συνθέτουν το ΑΕΠ της Ευρωζώνης και της ΕΕ, αλλά και τις υπόλοιπες μακροοικονομικές μεταβλητές, καθώς και για την εξέλιξή τους κατά το τρέχον έτος, παρέχεται στη συνέχεια της παρούσας ενότητας, δίνοντας έμφαση στην ποσοστιαία μεταβολή των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών που καταγράφηκε στο δεύτερο τρίμηνο του 2015 σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

Αναλυτικά, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat για το δεύτερο τρίμηνο του 2015, οι **εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών** αυξήθηκαν κατά 5,4% στην Ευρωπαϊκή Ένωση και 5,2% στην Ευρωζώνη έναντι του ίδιου διαστήματος πέρυσι ενώ οι **εισαγωγές**, αυξήθηκαν, κατά 5,1% στην Ευρωπαϊκή Ένωση και 5,2% στην Ευρωζώνη. Φαίνεται δηλαδή ότι οι καθαρές εξαγωγές είχαν το δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους μικρή θετική

επίδραση στη μεταβολή του ΑΕΠ. Για το 2015 συνολικά εκτιμάται αύξηση των εξαγωγών κατά 4,2% και 4,4% σε ΕΕ-28 και Ευρωζώνη αντίστοιχα. Ανασχετικό παράγοντα στην περαιτέρω αύξηση των εξαγωγών αποτελεί η εκτίμηση για διατήρηση των γεωπολιτικών εντάσεων στην περιοχή της Ουκρανίας. Συνολικά φέτος, οι καθαρές εξαγωγές δεν αναμένεται να συμβάλουν φέτος στην ανάπτυξη καθώς η διεύρυνση της εγχώριας ζήτησης στην ευρωπαϊκή οικονομία αναμένεται οδηγήσει σε αύξηση εισαγωγών στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ευρωζώνη παραπλήσια με αυτή των εξαγωγών.

Το δεύτερο τρίμηνο του 2015, οι **επενδύσεις** αυξήθηκαν κατά 2,6% στην Ευρωπαϊκή Ένωση και 1,9% στην Ευρωζώνη σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι, συμβάλλοντας θετικά στην ανάπτυξη του ΑΕΠ (+0,5 και +0,4 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα σε σχέση με πέρυσι). Η αύξηση των επενδύσεων, ιδιωτικών και δημόσιων, είναι ζωτικής σημασίας προκειμένου να εισέλθει η ευρωπαϊκή οικονομία σε ένα νέο κύκλο σταθερής ανάπτυξης. Προς αυτή την κατεύθυνση αναμένεται να συνεισφέρει το επενδυτικό σχέδιο για την Ευρώπη (Investment Plan for Europe). Στο πλαίσιο αυτού του σχεδίου θα ήταν σκόπιμο να περιληφθούν τόσο έργα που αναμένεται να έχουν υψηλό κοινωνικό αντίκτυπο όσο και εκείνα τα οποία δεν θα πραγματοποιηθούν αν δεν υπάρχουν δημόσιες εγγυήσεις. Συμπληρωματικά στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας, η πλήρης

ολοκλήρωση των ευρωπαϊκών κεφαλαιαγορών, θα βοηθήσει επίσης στην απελευθέρωση των ιδιωτικών επενδύσεων. Πάντως, συνολικά το 2015 εκτιμάται πως θα η ανάπτυξη της επενδυτικής δραστηριότητας θα παραμείνει στα ίδια περίπου επίπεδα 2,6% και 1,7% σε ΕΕ-28 και Ευρωζώνη αντίστοιχα.

Η **ιδιωτική κατανάλωση** συνεχίζει και το δεύτερο τρίμηνο του 2015 να αποτελεί τον βασικό παράγοντα αύξησης του ΑΕΠ, τόσο στην ΕΕ-28 όσο και στην Ευρωζώνη (+1,3 και +1,1 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα). Συγκεκριμένα, η ιδιωτική κατανάλωση το δεύτερο τρίμηνο του 2015 αυξήθηκε κατά 2,2% και 1,9% αντίστοιχα σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο πέρυσι. Παρόμοια αναμένεται να είναι η ανάκαμψη στην ιδιωτική κατανάλωση για το σύνολο του έτους, ήτοι της τάξης του 2,1% στην ΕΕ-28 και κατά 1,8% στην Ευρωζώνη.

Η **δημόσια κατανάλωση** το δεύτερο τρίμηνο του 2015 αυξήθηκε κατά 1,4% στην Ευρωπαϊκή Ένωση και 1,3% στην Ευρωζώνη σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο το προηγούμενο έτος, συμβάλλοντας θετικά στην οικονομική ανάπτυξη (+0,3 στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ευρωζώνη αντίστοιχα). Συνολικά όμως για το 2015 εκτιμάται επιβράδυνση της ανόδου της δημόσιας κατανάλωσης σε 0,8% και 0,6% αντίστοιχα, από 1,0% και 0,7% το 2014.

Οι συνθήκες στην **αγορά εργασίας** συνεχίζουν να βελτιώνονται με σταθερό ρυθμό αλλά η πρόοδος που σημειώνεται είναι ήπια ενώ υπάρχουν σημαντικές

διαφορές μεταξύ των διαφόρων χωρών-μελών. Αναλυτικά, στο δεύτερο τρίμηνο του 2015 η απασχόληση στη ΕΕ-28 αυξήθηκε κατά 0,9% και στην Ευρωζώνη κατά 0,8% σε σύγκριση με αντίστοιχο τρίμηνο το 2014. Ακολούθως, το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε τον Απρίλιο του 2015 έκτοτε όμως παρέμεινε σταθερό. Αναλυτικότερα, τον Ιούνιο του 2015 το ποσοστό ανεργίας στην ΕΕ-28 και στην Ευρωζώνη διαμορφώθηκε στο 9,6% και 11,1% αντίστοιχα. Σε επίπεδο χωρών μελών, η απασχόληση αυξήθηκε και σε χώρες με υψηλά ποσοστά ανεργίας όπως η Πορτογαλία, η Ελλάδα, η Ισπανία, και η Ισπανία αλλά και σε άλλες όπου το πρόβλημα δεν είναι τόσο εκτεταμένο, όπως η Ιρλανδία, η Εσθονία και το Λουξεμβούργο. Με βάση τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2015 η αύξηση της απασχόλησης θα παραμείνει στο 0,9% και στις δύο ευρωπαϊκές ζώνες ενώ έως το τέλος του 2016 η ανεργία αναμένεται σταδιακά να αποκλιμακωθεί, στο 10,5% στην Ευρωζώνη και στο 9,2% στην ΕΕ-28.

Η αύξηση της τιμής του πετρελαίου το δεύτερο τρίμηνο του 2015 ώθησε ανοδικά τις τιμές σε κάποιες χώρες με αποτέλεσμα, ο **πληθωρισμός** (headline inflation) να αυξηθεί, παρόλο που η επίδραση άλλων αποπληθωριστικών παραγόντων είχε μεγαλύτερη επίδραση από ότι αναμένονταν, ιδιαίτερα στις ΗΠΑ. Το δεύτερο τρίμηνο του 2015 οι ο πληθωρισμός κυμάνθηκε σε θετικό έδαφος φθάνοντας το 0,3% και στις δύο ευρωπαϊκές ζώνες τον Μάιο του 2015, στη συνέχεια όμως άρχισε εκ νέου να κινείται

πτωτικά αγγίζοντας τον Αύγουστο του 2015 το 0,0% στην ΕΕ-28 και το 0,1% στην Ευρωζώνη. Με βάση τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το τρέχον έτος ο πληθωρισμός αναμένεται να κινηθεί σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα και στις δύο οικονομικές ζώνες (Ευρωζώνη και ΕΕ-28: 0,1% αντίστοιχα).

Αναφορικά με τις δημοσιονομικές επιδόσεις, το έλλειμμα του ισοζυγίου Γενικής Κυβέρνησης διαμορφώθηκε το πρώτο τρίμηνο του 2015 στο 2,6% στην ΕΕ-28 και στο 2,3% στην Ευρωζώνη, υποχωρώντας κάτω από τη στάθμη του 3%. Αυτή η θετική εξέλιξη αντανάκλα κυρίως τα οφέλη από την υλοποίηση δημοσιονομικών μέτρων περιορισμού των υψηλών ελλειμμάτων σε αρκετές χώρες της ευρωπαϊκής περιφέρειας. Επιπλέον, στην Ευρωζώνη, η νομισματική πολιτική που έχει υιοθετήσει η ΕΚΤ εκτιμάται ότι θα συμβάλει στη μείωση των αποδόσεων των κρατικών ομολόγων, στη βελτίωση της αξιολόγησής τους και εμμέσως στην εξοικονόμηση πόρων από την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους. Συνολικά το 2015, το έλλειμμα του ισοζυγίου Γενικής Κυβέρνησης αναμένεται να μειωθεί στο 2,5% και 2% του ΑΕΠ στην ΕΕ-28 και την Ευρωζώνη αντίστοιχα. Σε ότι αφορά το λόγο χρέους προς ΑΕΠ η ανοδική του πορεία διακόπηκε κατά το τρίτο τρίμηνο του 2014, καθώς για πρώτη φορά σημειώθηκε μείωση του στο 86,6% και 92,1% του ΑΕΠ σε ΕΕ-28 και Ευρωζώνη, σε σύγκριση με 87,0% και 92,7% το προηγούμενο τρίμηνο. Για το 2015 εκτιμάται πως η πτωτική τροχιά του χρέους θα συνεχιστεί σε αμφότερες τις

περιφέρειες ως συνδυασμένο αποτέλεσμα της επίτευξης πρωτογενούς δημοσιονομικού πλεονάσματος σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες και της επιτάχυνσης της οικονομικής ανάπτυξης.

Στο πλαίσιο βελτίωσης των μακροοικονομικών μεγεθών στις αρχές του 2015 στην ΕΕ, ο βασικός πρόδρομος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας σε Ευρωζώνη €-COIN φαίνεται να ανακτά την ανοδική δυναμική του τους τελευταίους μήνες. Ειδικότερα, το διάγραμμα 2.1 απεικονίζει την εξέλιξη του δείκτη €-COIN¹ σε μηνιαία βάση. Ο συγκεκριμένος δείκτης διαμορφώθηκε στις 0,43 μονάδες τον Αύγουστο του 2015, καταγράφοντας ανοδική πορεία για ένατο διαδοχικό μήνα και αγγίζοντας την υψηλότερη τιμή του από τον Αύγουστο 2011. Η συνέχιση της ανόδου ήταν αποτέλεσμα της αύξησης του διεθνούς εμπορίου και σε μικρότερο βαθμό των απαντήσεων στις έρευνες επιχειρηματικών προσδοκιών (business opinion surveys) καθώς υπεραντιστάθμισαν τις αδυναμίες στη βιομηχανική παραγωγή.

¹ Το ερευνητικό κέντρο Center of Economic Policy Research σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της τριμηνιαίας ανάπτυξης του ΑΕΠ και προκύπτει από τη σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

Πίνακας 2.4

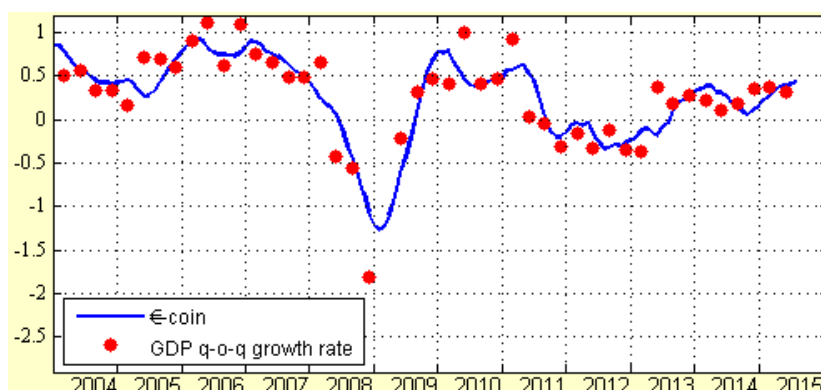
Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ-28, Ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές εκτός και αν δηλώνεται διαφορετικά)

	ΕΕ-28			Ευρωζώνη		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
ΑΕΠ	1,4	1,8	2,1	0,9	1,5	1,9
Ιδιωτική Κατανάλωση	1,4	2,1	1,9	1,0	1,8	1,6
Δημόσια Κατανάλωση	1,0	0,8	0,8	0,7	0,6	0,8
Επενδύσεις	2,5	2,6	4,2	1,1	1,7	4,0
Απασχόληση	1,0	0,9	1,0	0,6	0,9	1,1
Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)	10,2	9,6	9,2	11,6	11,0	10,5
Πληθωρισμός	0,6	0,1	1,5	0,4	0,1	1,5
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	3,7	4,2	5,2	3,8	4,4	5,4
Εισαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	4,2	4,6	5,6	3,9	4,6	5,9
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-2,9	-2,5	-2,0	-2,4	-2,0	-1,7
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	88,6	88,0	86,9	94,2	94,0	92,5
Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	1,6	1,9	1,9	3,0	3,5	3,4

Πηγή: European Economic Forecast, spring 2015, European Commission, May 2015

Διάγραμμα 2.1

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR

Πηγή: CEPR (www.cepr.org) και Bank of Italy

Πίνακας 2.5

Ευρ. Επιτροπή – Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-28 & Ευρωζώνης (1990-2013=100)*

	Ιαν-14	Φεβ-14	Μαρ-14	Απρ-14	Μαϊ-14	Ιουν-14	Ιουλ-14	Αυγ-14	Σεπ-14	Οκτ-14	Νοε-14	Δεκ-14
ΕΕ-28	105,0	105,0	105,6	106,5	106,6	106,6	106,1	104,8	103,8	104,3	104,1	104,2
Ευρωζώνη	101,5	101,3	102,9	102,4	102,9	102,4	102,5	100,9	100,2	100,9	100,8	100,9

Μήνας	Ιαν-15	Φεβ-15	Μαρ-15	Απρ-15	Μαϊ-15	Ιουν-15	Ιουλ-15	Αυγ-15	Σεπ-15
ΕΕ-28	104,8	105,2	106,1	106,4	106,4	105,5	106,6	107,0	107,6
Ευρωζώνη	101,5	102,3	103,9	103,8	103,8	103,5	104,0	104,1	105,6

* Οι σταθμίσεις των χωρών και η χρονοσειρά στο δείκτη στην ΕΕ έχουν αναθεωρηθεί λόγω της ένταξης σε αυτή της Κροατίας από την 1η Ιουλίου 2013

Πηγή: European Commission (DG ECFIN), Σεπτέμβριος 2015

Ο πρόδρομος δείκτης οικονομικού κλίματος της Ευρ. Επιτροπής, ο οποίος στην Ελλάδα εκτιμάται από το IOBE, εμφανίζει το τρίτο τρίμηνο τάσεις βελτίωσης σε αμφότερες τις ζώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης. Συγκεκριμένα, ο εν λόγω δείκτης μετά από μια προσωρινή μείωση της τιμής του τον Ιούνιο, συνέχισε την ανοδική του πορεία καταγράφοντας διαδοχικές αυξήσεις στους μήνες του τρίτου τριμήνου, για να διαμορφωθεί τον Σεπτέμβριο του 2015 στις 107,6 μονάδες στην ΕΕ-28 και στις 105,6 στην Ευρωζώνη. Η ανοδική πορεία του δείκτη προέρχεται σε μεγάλο βαθμό από τη βελτίωση της εμπιστοσύνης στο βιομηχανία και τις υπηρεσίες και σε ένα μικρότερο βαθμό στο εμπόριο. Στον αντίποδα, επιδείνωση σημειώθηκε τόσο στον δείκτη προσδοκιών στις Κατασκευές όσο και στον δείκτη καταναλωτικής εμπιστοσύνης. Μεταξύ των μεγαλύτερων χωρών στην Ευρωζώνη, ο πρόδρομος δείκτης οικονομικού κλίματος αυξήθηκε τον Σεπτέμβριο στην Ιταλία (+3,4), στη Γερμανία (+1,9) στην Ολλανδία (+1,2) και στη Γαλλία, ενώ υποχώρησε ήπια στην Ισπανία (-0,9).

2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

A) Οικονομικό κλίμα

Οι έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE προσφέρουν σημαντική πληροφόρηση για τις εξελίξεις στην οικονομία, τόσο από την πλευρά των επιχειρήσεων, όσο και από την πλευρά της τελικής ζήτησης, δηλαδή των καταναλωτών.

Εξάλλου, βασικοί δείκτες που περιλαμβάνονται σε αυτές αποτελούν πρόδρομους δείκτες για διάφορα μεγέθη της οικονομίας και μπορούν να χρησιμοποιηθούν με επάρκεια για την πρόβλεψη των άμεσων εξελίξεων, ακόμα και στην πορεία του ΑΕΠ. Αναλυτικότερα:

Ο δείκτης οικονομικού κλίματος το τρίτο τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου 2015 επιδεινώνεται σε σχέση με το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου. Η έντονη διαταραχή που προκάλεσε στην οικονομία η ακραία πολιτική αβεβαιότητα στις αρχές του τρίτου τριμήνου, η επιβολή ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων, αλλά και η συμφωνία συνέχισης της δημοσιονομικής προσαρμογής για άλλη μια τριετία, οδήγησαν σε σφοδρή επιδείνωση των επιχειρηματικών προσδοκιών και της καταναλωτικής εμπιστοσύνης κατά τον Ιούλιο και τον Αύγουστο. Ωστόσο στη μέτρηση του Σεπτεμβρίου, οι επιχειρηματικές προσδοκίες φαίνεται να διορθώνουν ελαφρώς την πτώση τάση τους, με την καταναλωτική εμπιστοσύνη όμως να υποχωρεί περαιτέρω μετά την ισχυρή άνοδο προεκλογικά, στη χαμηλότερη επίδοση της τελευταίας τριετίας. Έτσι, η πορεία του συνολικού δείκτη προσδοκιών αυτό το τρίμηνο καταγράφει τις μικτές τάσεις στην περίοδο του δημοψηφίσματος και μετά, αλλά αντανακλά και την προεκλογική περίοδο που χαρακτηρίζεται γενικά ως περίοδος αναμονής, τουλάχιστον για τις επιχειρήσεις. Τα μέτρα που περιέχονται στο νέο μνημόνιο και πλήττουν τη μεγάλη πλειονότητα των καταναλωτών, ενισχύουν την απαισιοδοξία τους, τόσο για τα προσωπικά

οικονομικά τους, όσο και την οικονομία της χώρας. Αναλυτικά:

Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα μειώθηκε το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου 2015 σε σχέση με το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου, κινούμενος κατά μέσο όρο στις 79,9 (από 91,6) μονάδες, επίπεδο σαφώς χαμηλότερο σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό (101,5 μον. κατά μέσο όρο).

Στην Ευρώπη, ο αντίστοιχος δείκτης διαμορφώθηκε σε οριακά υψηλότερα επίπεδα κατά την εξεταζόμενη περίοδο σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, τόσο στην Ευρωζώνη, όσο και στην ΕΕ. Συγκεκριμένα, ο δείκτης κλίματος διαμορφώθηκε στις 104,6 (από 103,7) και στις 107,1 (από 106,1) μονάδες σε Ευρωζώνη και ΕΕ αντίστοιχα, υψηλότερα στην πρώτη ζώνη σε σχέση με την ίδια περίοδο πέρυσι και οριακά χαμηλότερα στη δεύτερη (104,8 και 101,2 μονάδες αντίστοιχα στις δύο ζώνες).

Σε επίπεδο τομέων, οι επιχειρηματικές προσδοκίες στην Ελλάδα εξασθενούν το τρίτο τρίμηνο του έτους σε σχέση με το προηγούμενο σε όλους τους τομείς, περισσότερο δε στο Λιανικό Εμπόριο. Στη Βιομηχανία, η πτώση του δείκτη αγγίζει τις 14 μονάδες, πτώση ανάλογη με εκείνη του δείκτη Κατασκευών, ενώ στις Υπηρεσίες ο σχετικός δείκτης μειώνεται κατά 11 και στο Λιανικό Εμπόριο κατά 25 μονάδες. Τέλος, στην Καταναλωτική Εμπιστοσύνη καταγράφεται κατακόρυφη κάμψη των 17 μονάδων στο σχετικό

ισοζύγιο, ακολουθώντας την αρνητική εξέλιξη των προσδοκιών στους υπόλοιπους τομείς.

Σε σύγκριση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, οι μέσοι δείκτες έχουν επίσης μειωθεί καθολικά και μάλιστα αισθητά. Συγκεκριμένα, οι δείκτες στη Βιομηχανία και το Λιανικό Εμπόριο έχουν μειωθεί κατά 26 και 28 μονάδες αντίστοιχα, στις Υπηρεσίες κατά 32, ενώ η μεγαλύτερη πτώση καταγράφεται στις Κατασκευές, με το σχετικό δείκτη να έχει χάσει 36 μονάδες το τρέχον τρίμηνο σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό. Ως προς την Καταναλωτική Εμπιστοσύνη, το σχετικό ισοζύγιο το εξεταζόμενο τρίμηνο έχει απολέσει 8 μονάδες. Αναλυτικότερα:

Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης στην Ελλάδα επιδεινώνεται σταθερά από τον Μάρτιο και μετά, ενώ το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -60,6 μονάδες (από -43,6 το προηγούμενο τρίμηνο), χαμηλότερα έναντι της αντίστοιχης περυσινής του επίδοσης (-52,7 μονάδες). Σε επίπεδο χωρών, οι Έλληνες κατατάσσονται μακράν πρώτοι στην ευρωπαϊκή κλίμακα απαισιοδοξίας. Οι αντίστοιχοι μέσοι ευρωπαϊκοί δείκτες επιδεινώνονται επίσης το εξεταζόμενο τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο, τόσο στην Ευρωζώνη, όσο και στην ΕΕ, φθάνοντας στις -7,1 (από -5,3) και τις -5 (από -3,2) μονάδες αντίστοιχα, υψηλότερα όμως σε σχέση με τα περυσινά τους επίπεδα (στις -10 και -6,7 μονάδες αντίστοιχα κατά μέσο όρο).

Οι τάσεις στα επιμέρους στοιχεία που απαρτίζουν το συνολικό δείκτη είναι αρνητικές το τρέχον τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο, σε όλες τις μεταβλητές, έντονα δε στις περισσότερες εξ' αυτών. Συγκεκριμένα, οι αρνητικές προβλέψεις των Ελλήνων καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών τους και της χώρας το επόμενο 12μηνο διευρύνονται αισθητά, ενώ και οι δυσμενείς προβλέψεις ως προς την εξέλιξη της ανεργίας εντείνονται σημαντικά. Τέλος, ο αρνητικός δείκτης της πρόθεσης για αποταμίευση το εξεταζόμενο τρίμηνο χάνει επίσης περαιτέρω έδαφος, αν και ήπια.

Πιο συγκεκριμένα, το ποσοστό εκείνων οι οποίοι είναι απαισιόδοξοι για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους το επόμενο 12μηνο αυξάνεται κατά μέσο όρο στο 66% (από 47%) το υπό εξέταση τρίμηνο, με το 18% να κρίνει εκ νέου το αντίθετο. Επίσης, διευρύνεται στο 69% (από 48%) το ποσοστό των Ελλήνων καταναλωτών που διατυπώνουν δυσοίωνες προβλέψεις σχετικά με την οικονομική κατάσταση της χώρας, με το 10% (από 16%) να θεωρεί ότι αυτή θα βελτιωθεί ελαφρά ή αισθητά. Ως προς την πρόθεση για αποταμίευση, παραμένει κατά μέσο όρο στο 89% το ποσοστό των νοικοκυριών που θεωρούν μη πιθανή ή καθόλου πιθανή την αποταμίευσή τους το επόμενο 12μηνο, με ένα 9-10% το τελευταίο εξάμηνο να κρίνει το αντίθετο. Στις προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας, αυξάνεται στο 74% (από 55%) το ποσοστό όσων εκτιμούν ότι η κατάσταση θα επιδεινωθεί, με το 7% (από

12%) κατά μέσο όρο να διατυπώνει αντίθετη άποψη. Το ποσοστό των καταναλωτών που αναφέρει ότι είναι «χρωμένο» μειώνεται ελαφρά στο 11% (από 13% και 17% κατά το αντίστοιχο περσινό τρίμηνο), ενώ διαμορφώνεται χαμηλότερα, στο 5% (από 8%), το ποσοστό των ερωτηθέντων καταναλωτών που δήλωσαν ότι αποταμιεύουν λίγο ή πολύ. Τέλος, το ποσοστό εκείνων που αναφέρουν ότι «μόλις τα βγάζουν πέρα» παραμένει στο 68-69% και το ποσοστό των νοικοκυριών που αναφέρουν ότι «αντλούν από τις αποταμιεύσεις τους» περιορίζεται στο 11% (από 13%).

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη **Βιομηχανία** το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου σε σχέση με εκείνο του Απριλίου – Ιουνίου διαμορφώθηκε στις 71,9 (από 85,6) μονάδες, χαμηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή του επίδοση (97,7 μονάδες). Στα βασικά στοιχεία δραστηριότητας, οι θετικές προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της παραγωγής δίνουν τη θέση τους σε ένα έντονα αρνητικό ισοζύγιο κατά το εξεταζόμενο τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο, το οποίο κινείται στις -22 (από +9) μονάδες. Αρνητική τάση παρουσιάζουν και οι εκτιμήσεις για το επίπεδο παραγγελιών και ζήτησης (στις -44 από -31 μον. ο σχετικός δείκτης), ενώ οι θετικές εκτιμήσεις για τα αποθέματα ετοιμών προϊόντων που παραμένουν σταθερές, υποδηλώνουν σχετικά διογκωμένα για την εποχή επίπεδα (στις +15 μον. ο σχετικός δείκτης) Στα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, οι τάσεις στις εξαγωγικές μεταβλητές είναι μικτές, αφού

οι τρέχουσες εκτιμήσεις για τις εξαγωγές του τομέα βελτιώνονται, ενώ αντίθετα οι προβλέψεις για την εξαγωγική δυναμική του επόμενου τριμήνου επιδεινώνονται και οι εκτιμήσεις για τις παραγγελίες και ζήτηση εξωτερικού παραμένουν αμετάβλητες. Στις προβλέψεις για την απασχόληση του τομέα, το σχετικό ισοζύγιο κινείται εντόνως πτωτικά, φθάνοντας στις -24 (από -2) μονάδες κατά μέσο όρο, επίδοση πολύ χαμηλότερη σε σύγκριση με το θετικό μέσο όρο του γ' τριμήνου του 2014 (+6 μον.). Το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού περιορίζεται κατά το εξεταζόμενο τρίμηνο, στο 62% (από 67%), επίπεδο κατώτερο από εκείνο κατά το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2014 (69%). Τέλος, οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής διαμορφώνονται κατά μέσο όρο στους 3,5 (από 4,4 το β' τρίμηνο).

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο **Λιανικό Εμπόριο** το υπό εξέταση τρίμηνο μειώνεται σχέση με το προηγούμενο στις 65,8 (από 90,4) μονάδες, περιορισμένος κατά το ήμισυ συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι (123,8 μον.). Από τις βασικές μεταβλητές του δείκτη, ο μέσος δείκτης για τις εκτιμήσεις των τρεχουσών πωλήσεων υποχωρεί στις -31 (από -4) μονάδες το τρέχον τρίμηνο. Από τις επιχειρήσεις του κλάδου, μειώνεται στο 23% (από 34%) το ποσοστό εκείνων που κρίνουν ότι οι πωλήσεις τους αυξήθηκαν, ενώ το 54% (από 38%) εκτιμά αντίθετα πτώση των πωλήσεων. Στις εκτιμήσεις για τις προβλεπόμενες πωλήσεις, ο σχετικός δείκτης καταρακικά στις -56 (από -1)

μονάδες, ενώ ο δείκτης των εκτιμημένων αποθεμάτων διαμορφώνεται εκ νέου στις -5 μονάδες κατά μέσο όρο. Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, εντόνως πτωτικά κινείται το ισοζύγιο στις προβλέψεις για τις παραγγελίες προς προμηθευτές (-61 από -11 μονάδες η μέση τιμή τριμήνου), ενώ στην απασχόληση του τομέα, το αρνητικό ισοζύγιο των βραχυπρόθεσμων προβλέψεων διευρύνεται στις -16 (από -3) μονάδες κατά μέσο όρο. Τέλος, σε όρους τιμών, οι αποπληθωριστικές προσδοκίες εξομαλύνονται ελαφρά κατά το εξεταζόμενο τρίμηνο (στις +3 από -2 μονάδες το ισοζύγιο), με το 11% των επιχειρήσεων να εκφράζει εκ νέου προσδοκίες αποκλιμάκωσης των τιμών και το 75% (από 77%) να προβλέπει σταθερότητα. Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους, καταγράφεται σε όλους επιδείνωση των επιχειρηματικών προσδοκιών, η οποία είναι ιδιαίτερα αισθητή στα Είδη οικιακού εξοπλισμού, τα Οχήματα & Ανταλλακτικά και τα Πολυκαταστήματα.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις **Κατασκευές** υποχωρούν και κατά το τρίτο τρίμηνο του 2015 σε σύγκριση με το δεύτερο, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις 44 (από 57,6) μονάδες κατά μέσο όρο. Αυτή η επίδοση βρίσκεται σε χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με τα αντίστοιχα περυσινά (στις 54,5 μον. κατά μέσο όρο). Στις βασικές μεταβλητές, η έντονη εξασθένηση στις προβλέψεις για την απασχόληση του τομέα (στις -50 από -38 μον. το σχετικό ισοζύγιο), σε συνδυασμό με τις πιο δυσμενείς προβλέψεις των επιχειρήσεων

για το επίπεδο προγράμματος των εργασιών τους (στις -66 από -52 μον. ο δείκτης), συμπαρασύρουν το συνολικό δείκτη σε μείωση. Το 62% (από 51%) των επιχειρήσεων αναμένουν λιγότερες θέσεις εργασίας και το 11% (από 13%) αύξηση της απασχόλησης του τομέα. Σχετικά με τις αρνητικές εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για το τρέχον επίπεδο του προγράμματος εργασιών τους, αυτές περιορίζονται ελαφρά, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις -35 (από -44) μονάδες, ενώ και οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας των επιχειρήσεων του τομέα διαμορφώνονται στους 8,6 (από 9,9). Το αρνητικό ισοζύγιο στις προβλέψεις των τιμών εντείνεται ήπια κατά το υπό εξέταση τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο, κατά 5 μονάδες, φθάνοντας στις -29, με το 1/3 των επιχειρήσεων να αναμένει εκ νέου μείωση τους βραχυπρόθεσμα και το 4% (από 10%) αύξηση. Τέλος, το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναφέρει ότι δεν αντιμετωπίζει προσκόμματα στη λειτουργία του υποχωρεί στο 5% (από 9%). Από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, ένα 25% κρίνει ως σημαντικότερο εμπόδιο τη χαμηλή ζήτηση, το 49% την ανεπαρκή χρηματοδότηση και ένα 20% παράγοντες όπως η γενική οικονομική κατάσταση της χώρας και η ύφεση, το κλείσιμο των τραπεζών και οι κεφαλαιακοί έλεγχοι, η υψηλή φορολογία και η έλλειψη έργων, η καθυστέρηση πληρωμών από το κράτος, κ.ά. Σε κλαδικό επίπεδο, η πτώση των συνολικών επιχειρηματικών προσδοκιών του τομέα το εξεταζόμενο τρίμηνο προέρχεται τόσο από τη δυσμενέστερη εξέλιξη στις Κατασκευές Δημοσίων Έργων

(στις 43,3 από 60,1 α μον. ο μέσος δείκτης τριμήνου), όσο και από τις Ιδιωτικές Κατασκευές (στις 46,5 από 50,7 μον. το μέσο ισοζύγιο).

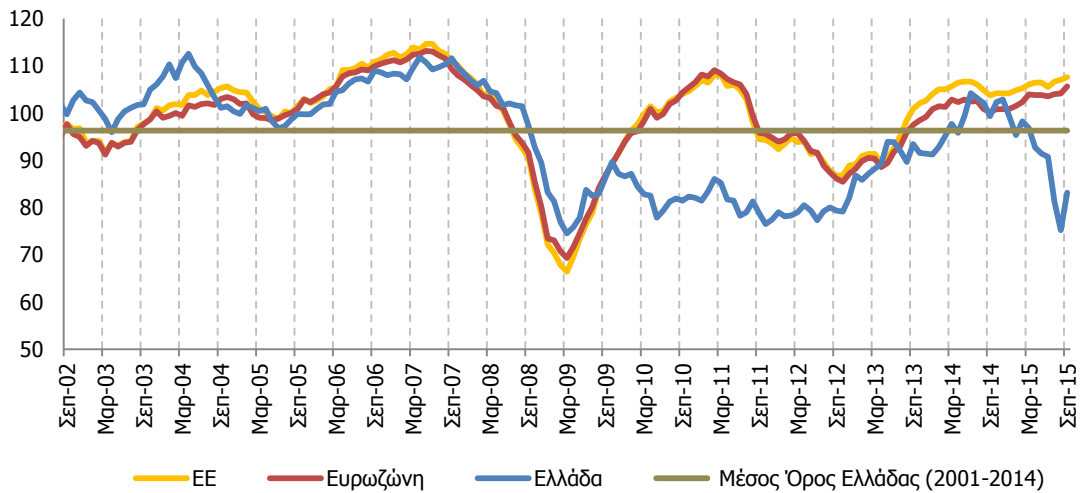
Στις **Υπηρεσίες**, ο μέσος Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών το τρίτο τρίμηνο του 2015 σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο κινήθηκε πτωτικά, στις 62,4 (από 73,2) μονάδες, χαμηλότερα και σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο (94,1 μον.). Από τις βασικές μεταβλητές, οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση χάνουν έδαφος, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις -17 (από -12) μονάδες κατά μέσο όρο, ενώ ισχυρή πτώση καταγράφουν και οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης (στις -22 από -8 μονάδες το μέσο ισοζύγιο). Οι προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη ζήτηση των επιχειρήσεων του τομέα βαίνουν επίσης δυσμενέστερες (-28 από -6 μον. το ισοζύγιο), ενώ από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, πτωτικά κινούνται και οι προβλέψεις των ερωτηθέντων σχετικά με την απασχόληση, με το μέσο ισοζύγιο των -7 μονάδων να διαμορφώνεται στις -25 μονάδες (ισοσκελισμένο κατά την αντίστοιχη περσινή περίοδο). Σχετικά με τις τιμές, οι προβλέψεις αποκλιμάκωσης εντείνονται ελαφρά, με τον αντίστοιχο δείκτη να διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -13 (από -10) μονάδες. Το 22% (από 16%) των επιχειρήσεων αναμένει μείωση τιμών και το 69% (από 78%) σταθερότητα. Τέλος, περιορίζεται ελαφρά στο 14% (από 17%) το ποσοστό των ερωτηθέντων που αναφέρουν απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία, με το 29% να δηλώνει την

ανεπάρκεια ζήτησης ως βασικότερο εμπόδιο στη λειτουργία του, το 26% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης, ένα 4% και 2% αντίστοιχα την ανεπάρκεια εργατικού δυναμικού και κεφαλαιουχικού εξοπλισμού και το 25% τους λοιπούς παράγοντες που συνδέονται με τη γενική οικονομική κατάσταση και την κρίση, τον κεφαλαιακό έλεγχο, το κλείσιμο των τραπεζών, την αδυναμία δανεισμού, την

υψηλή φορολογία, την καθυστέρηση πληρωμών κ.ά. Από τους εξεταζόμενους κλάδους των Υπηρεσιών, οι επιμέρους δείκτες προσδοκιών μειώνονται σε όλους εξ' αυτών, λιγότερο δε στα Ξενοδοχεία, Εστιατόρια, Τουριστικά πρακτορεία και περισσότερο στους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς και την Πληροφορική.

Διάγραμμα 2.2

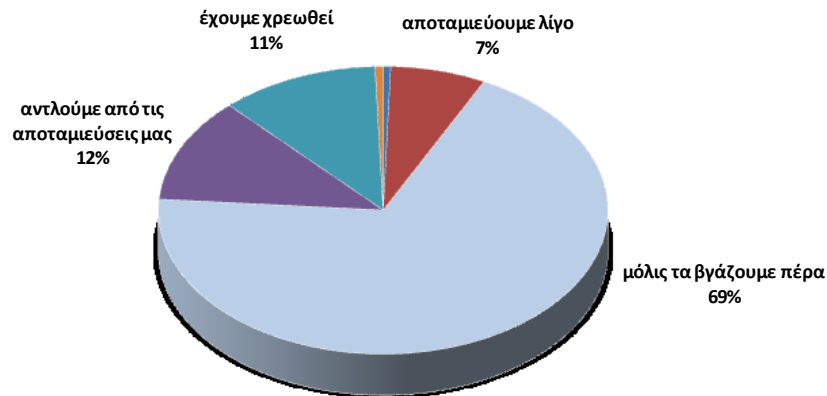
Δείκτες Οικονομικού Κλίματος: Ε.Ε.-27, Ευρωζώνη και Ελλάδα, (1990-2014=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN

Διάγραμμα 2.3

Στοιχεία έρευνας καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους, (μέσος όρος Ιουλίου – Σεπτεμβρίου 2015)

Πηγή: IOBE

Πίνακας 2.6

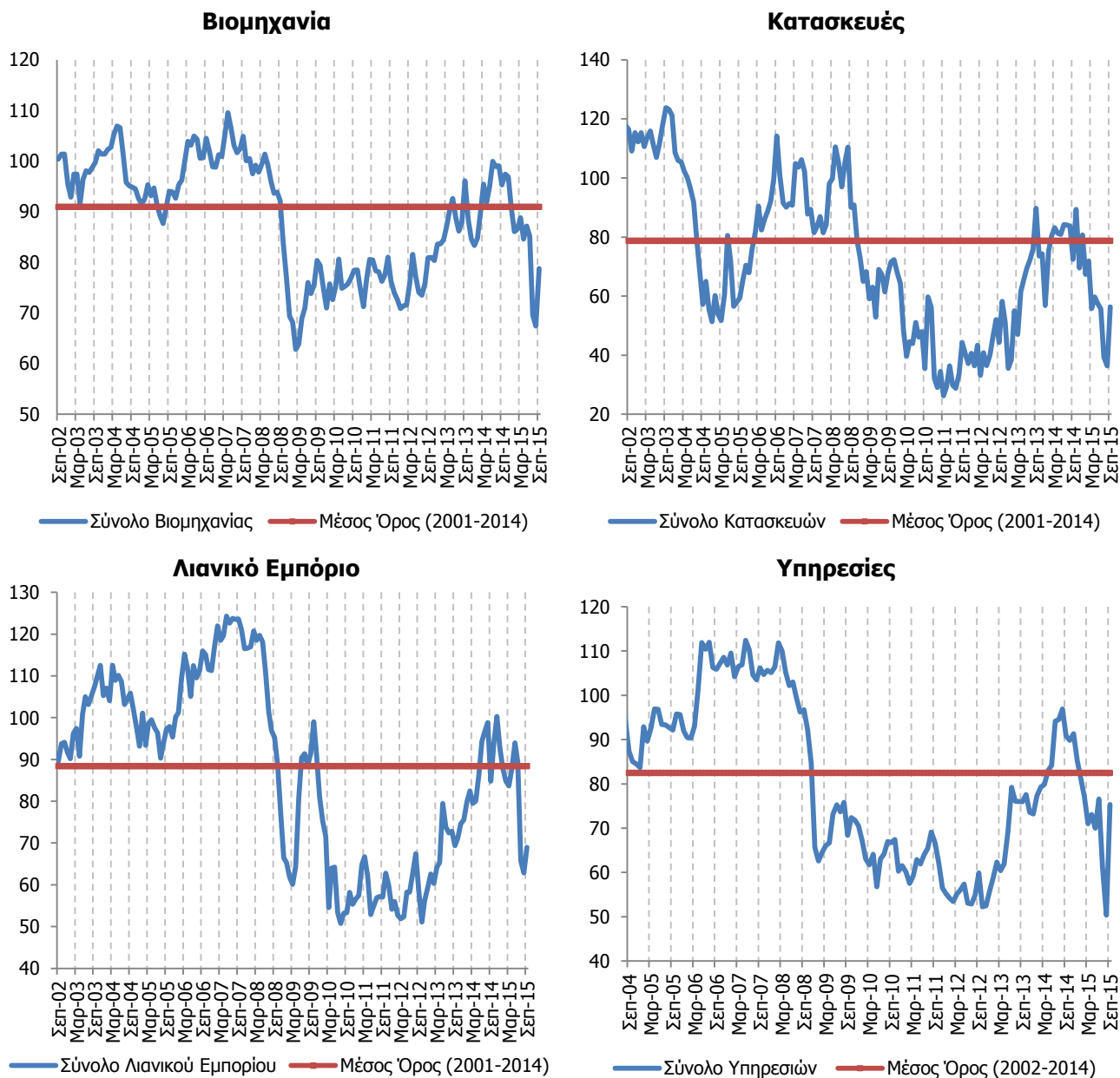
Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας

Μήνας/ Έτος	Δείκτες Οικονομικού Κλίματος ¹		Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών ² (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης ¹ (Ελλάδα)
	Ε.Ε-27	Ελλάδα	Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιανικό Εμπόριο	Υπηρεσίες	
2002	97,3	102,0	101,2	114,0	93,3	82,8	-27,5
2003	95,4	100,1	97,9	115,0	102,0	85,5	-39,4
2004	103,3	104,8	99,1	81,5	104,8	94,6	-25,8
2005	100,8	98,1	92,6	63,0	96,8	93,6	-33,8
2006	108,3	104,9	101,5	91,1	110,8	103,7	-33,3
2007	111,0	108,4	102,8	92,5	120,8	106,6	-28,5
2008	93,3	97,4	91,9	95,2	102,5	97,8	-46,0
2009	79,3	79,7	72,1	65,5	80,4	70,1	-45,7
2010	101,2	79,3	76,2	45,2	59,5	62,9	-63,4
2011	100,3	77,6	76,9	34,2	58,9	61,7	-74,1
2012	90,9	80,0	77,2	43,2	57,1	54,8	-74,8
2013	95,7	90,4	87,8	65,0	70,2	70,4	-69,3
2014	105,1	99,3	94,6	81,5	89,1	87,2	-55,0
α' τρίμηνο 2014	105,0	95,0	90,0	79,6	80,6	78,8	-63,1
β' τρίμηνο 2014	106,4	99,4	95,6	82,1	86,9	87,1	-52,4
γ' τρίμηνο 2014	104,7	101,4	97,8	80,1	93,5	94,1	-52,7
δ' τρίμηνο 2014	104,2	101,3	95,0	84,2	95,6	88,8	-51,6
α' τρίμηνο 2015	105,4	96,8	87,2	65,0	85,5	76,4	-37,0
β' τρίμηνο 2015	106,1	91,6	85,7	57,6	90,4	73,2	-43,6
γ' τρίμηνο 2015	107,1	104,6	71,9	44,0	65,8	75,3	-60,6

Πηγές: ¹Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN, ²ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 2.4

Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών

Πηγή: ΙΟΒΕ

Β) Δημοσιονομικές εξελίξεις και προοπτικές (Ιανουάριος – Αύγουστος)²

Εισαγωγή

Η ανάλυση και αξιολόγηση των δημοσιονομικών εξελίξεων στο οκτάμηνο

² Με βάση τα δημοσιονομικά στοιχεία για την εκτέλεση του Κρατικού Προϋπολογισμού του ΓΛΚ (Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης ΚΠ).

Ιανουαρίου –Αυγούστου του τρέχοντος έτους είναι ιδιαίτερα δύσκολη, λόγω των έκτακτων περιστάσεων και συνθηκών υπό τις οποίες εκτελείται ο φετινός προϋπολογισμός. Παρόλα αυτά, στο οκτάμηνο έχουν παγιωθεί δύο τάσεις: αφενός συνεχίζεται η μεγάλη υστέρηση των εσόδων, η οποία ξεκίνησε στο τελευταίο δίμηνο του 2014 (λόγω των πολιτικών εξελίξεων), αφετέρου

καταγράφεται από την αρχή του έτους μία πολύ σημαντική συγκράτηση των δαπανών, τόσο σε σχέση με το 2014 όσο και έναντι των στόχων για το 2015. Όμως, όπως επισημαίνει κάθε μήνα το ίδιο το Υπουργείο Οικονομικών, η συγκράτηση των δαπανών είναι προσωρινή και όταν το επιτρέψουν οι ταμειακές συνθήκες οι δαπάνες θα επανέλθουν στα επίπεδα των στόχων του προϋπολογισμού³. Εξάλλου, το 44,0% αυτής της "συγκράτησης" έχει ήδη καταγραφεί ως αύξηση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του Δημοσίου προς τους προμηθευτές του.

Από τα οριστικά στοιχεία εκτέλεσης του Προϋπολογισμού για το οκτάμηνο προκύπτει, εκ πρώτης όψεως, μία πολύ θετική εικόνα. Το έλλειμμα είναι πολύ μικρότερο από το στόχο του οκταμήνου (καθώς και από το αντίστοιχο περσινό έλλειμμα), ενώ το πρωτογενές πλεόνασμα είναι πολύ υψηλότερο, τόσο από τον στόχο, όσο και από το αντίστοιχο περσινό πλεόνασμα.

Αυτή η κατάσταση είναι πλασματική και οφείλεται κυρίως: (α) στη μη καταγραφή των προαναφερθεισών, αυξημένων ληξιπρόθεσμων οφειλών του Δημοσίου και (β) στην είσπραξη έκτακτων εσόδων (ιδιαίτερα τους μήνες Μάρτιο-Απρίλιο) της τάξης του €1,1 δισεκ., επί πλέον των εισπράξεων από τη ρύθμιση των 100 δόσεων.

Δεδομένου ότι οι πρωτογενείς δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού (ΚΠ) στο οκτάμηνο υπολείπονται του στόχου κατά €4.744 εκατ., τυχόν άνοδός τους στο

προϋπολογισμένο επίπεδο θα αύξανε το έλλειμμα του ΚΠ στα €5.845 εκατ. (ή 3,4% του ΑΕΠ). Αντίστοιχα, το πρωτογενές πλεόνασμα του οκταμήνου θα μετατρεπόταν σε **πρωτογενές έλλειμμα** ύψους €943 εκατ.

Έλλειμμα και πρωτογενές πλεόνασμα ΚΠ

Το έλλειμμα του ΚΠ στο οκτάμηνο συγκρατήθηκε στα €1.104 εκατ., έναντι στόχου για έλλειμμα €1.694 εκατ. Την ίδια περίοδο το πρωτογενές πλεόνασμα του ΚΠ έφθασε τα €3.798 εκατ., έναντι στόχου €3.264 εκατ. (Πίνακας 2.7).

Η συγκράτηση του ελλείματος οφείλεται **αποκλειστικά** στη συγκράτηση των πρωτογενών δαπανών του ΚΠ κατά €4.744 εκατ., εκ των οποίων τα €1.527 εκατ. αφορούν δαπάνες του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Αντίθετα, τα έσοδα του ΚΠ υστέρησαν έναντι των στόχων του οκταμήνου κατά €4.153 εκατ. (εκ των οποίων €83 εκατ. αφορούν το ΠΔΕ).

Επισημαίνεται ότι το έλλειμμα του φετινού οκταμήνου είναι αυτομάτως μειωμένο κατά €695 εκατ. έναντι του 2014, καθώς δεν υπάρχουν δαπάνες (επιδόματα) ύψους €483 εκατ. που είχαν καταβληθεί το 2014, ενώ και τα έσοδα φέτος είναι ενισχυμένα από την εκχώρηση αδειών, κατά €212 εκατ. (πέραν των έκτακτων εσόδων που προαναφέρθηκαν).

Τέλος, ακόμη και εάν δεν αυξηθούν οι δαπάνες στα επίπεδα των στόχων, όπως προαναγγέλλει το Υπουργείο Οικονομικών, το βέβαιο είναι ότι δαπάνες ύψους

³ Βλέπε π.χ. Δελτίο Τύπου Υπουργείου Οικονομικών της 16^{ης} Σεπτεμβρίου 2015.

€2.086 εκατ. έχουν ήδη πραγματοποιηθεί (στο οκτάμηνο) και εμφανίζονται ως ληξιπρόθεσμες οφειλές του Δημοσίου. Άρα το πραγματικό έλλειμμα του οκταμήνου είναι €3.190 εκατ. περίπου, ενώ το πρωτογενές πλεόνασμα διαμορφώνεται σε €1.178 εκατ. Πιθανόν όμως να έχουν πραγματοποιηθεί και άλλες δαπάνες οι οποίες ακόμη δεν έχουν εμφανισθεί ούτε ως ληξιπρόθεσμες οφειλές.

Έσοδα ΤΠ

Στο οκτάμηνο οι εισπράξεις του ΤΠ (φορολογικά και μη φορολογικά έσοδα, προ επιστροφών φόρων) μειώθηκαν κατά 4,0% έναντι των αντίστοιχων εσόδων του 2014 και περιορίστηκαν σε €30.470 εκατ. ευρώ (Πίνακες 2.7 και 2.8). Η υστέρηση ουσιαστικά είναι μεγαλύτερη (-8,3%), καθώς φέτος υπάρχουν έκτακτα έσοδα (€1.149 εκατ.) και έσοδα από εκχώρηση αδειών (€212 εκατ.), τα οποία δεν υπήρχαν το 2014. Υστέρηση κατά 12,4% (ή €4.321 εκατ.) παρουσίασαν επίσης τα έσοδα και έναντι του στόχου του προϋπολογισμού για το οκτάμηνο.

Από τα αναλυτικά στοιχεία του οκταμήνου προκύπτει ότι η υστέρηση εντοπίζεται κυρίως στους άμεσους φόρους (-€2.304 εκατ. σε σχέση με τους στόχους), λόγω

των αλληπάλληλων παρατάσεων που δόθηκαν στην προθεσμία υποβολής φορολογικών δηλώσεων, τόσο των φυσικών, όσο και των νομικών προσώπων, καθώς και στην καθυστέρηση της βεβαίωσης – εισπραξης του ΕΝΦΙΑ. Συγκεκριμένα, η υστέρηση στις εισπράξεις από τα φυσικά πρόσωπα ανέρχεται σε €479 εκατ. και από τα νομικά πρόσωπα σε €298 εκατ. (Πίνακας 2.8). Επίσης, σημαντική υστέρηση καταγράφεται και στα έσοδα από τους φόρους περιουσίας (-€917 εκατ.), καθώς και στις εισπράξεις από άμεσους φόρους ΠΟΕ (-€485 εκατ.), παρά το γεγονός ότι εφαρμόζεται η ρύθμιση των 100 δόσεων. Σημαντικές υστερήσεις, σε σχέση με τους στόχους, καταγράφονται και στους έμμεσους φόρους και ειδικότερα στο ΦΠΑ (-€772 εκατ.) και στους έμμεσους φόρους ΠΟΕ (-€190 εκατ.).

Στον αντίποδα, τα έσοδα από το "τέλος ταξινόμησης αυτοκινήτων" και από τα τέλη κυκλοφορίας υπερέβησαν τους στόχους του οκταμήνου (αθροιστικά κατά €55 εκατ.), λόγω της ανάκαμψης που σημειώθηκε σε ορισμένους μήνες στην αγορά αυτοκινήτων. Για τον ίδιο λόγο και ο ΕΦΚ υγρών καυσίμων παρουσίασε μικρή μόνο απόκλιση από τον στόχο του οκταμήνου.

Πίνακας 2.7
Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού 2015 (εκατ.ευρώ)

	Ιανουάριος- Αύγουστος			% Μεταβολή		2013	2014 (πραγματοποιήσεις)	2015 (προϋπολογισμός)	% μεταβολή	
	2013	2014	2015	2014 /2013	2015 /2014				2014 /2013	2015Π /2014
I. ΕΣΟΔΑ ΚΠ (1+2)	34.893	32.919	30.765	-5,7%	-6,5%	53.079	51.352	55.603	-3,2%	8,2%
1. Καθαρά έσοδα ΤΠ	30.913	29.571	28.699	-4,3%	-2,9%	48.414	46.637	50.871	-3,6%	9,0%
Έσοδα προ επιστροφών φόρων ¹	32.080	31.748	30.470	-1,0%	-4,0%	51.433	50.020	53.748	-2,7%	7,5%
<i>Μείον επιστροφές φόρων</i>	<i>1.167</i>	<i>2.177</i>	<i>1.772</i>	<i>86,5%</i>	<i>-18,6%</i>	<i>3.105</i>	<i>3.581</i>	<i>2.877</i>	<i>8,5%</i>	<i>-14,6%</i>
2. Έσοδα ΠΔΕ	3.980	3.348	2.067	-15,9%	-38,3%	4.665	4.715	4.732	1,1%	0,3%
<i>Εξών: έσοδα από ΕΕ</i>	<i>3.929</i>	<i>3.301</i>	<i>1.792</i>	<i>-16,0%</i>	<i>-45,7%</i>	<i>4.511</i>	<i>4.649</i>	<i>3.982</i>	<i>3,1%</i>	<i>-14,3%</i>
II. ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΠ (3+4)	37.395	35.769	31.869	-4,3%	-10,9%	58.456	56.207	55.705	-5,8%	1,2%
3. Δαπάνες ΤΠ	34.850	32.461	30.306	-6,9%	-6,6%	51.806	49.615	49.305	-6,4%	1,7%
Πρωτογενείς δαπάνες ²	29.487	27.666	25.404	-6,2%	-8,2%	45.762	44.085	43.405	-6,2%	1,2%
Τόκοι	5.363	4.795	4.902	-10,6%	2,2%	6.044	5.528	5.900	-7,9%	5,9%
4. Δαπάνες ΠΔΕ	2.544	3.308	1.563	30,0%	-52,8%	6.650	6.592	6.400	-0,9%	-2,9%
III. Έλλειμμα ΚΠ (I-II)	-2.502	-2.850	-1.104			-5.377	-4.855	-102		
<i>% στο ΑΕΠ</i>	<i>-1,4%</i>	<i>-1,6%</i>	<i>0,6</i>			<i>-2,9%</i>	<i>-2,7%</i>	<i>-0,1%</i>		
Έλλειμμα / πλεόνασμα ΤΠ	-3.937	-2.890	-1.605			-3.392	-2.978	1.566		
Έλλειμμα / πλεόνασμα ΠΔΕ	1.436	40	504			-1.985	-1.877	-1668		
IV. Πρωτογενές Πλεόνασμα ΚΠ	2.861	1.945	3.798			667	673	5.798		
<i>% στο ΑΕΠ</i>	<i>1,6%</i>	<i>1,1%</i>	<i>2,2</i>			<i>0,4%</i>	<i>0,4%</i>	<i>3,1%</i>		
ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές)	182.438	179.081	173.737			182.438	179.081	184.870	-1,8%	3,2%

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης ΚΠ Αυγούστου 2015, ΓΛΚ, Σεπτέμβριος 2015

¹ Περιλαμβάνονται και τα έσοδα από την εκχώρηση αδειών

² Περιλαμβάνονται καταπτώσεις εγγυήσεων, εξοπλιστικά προγράμματα και προμήθειες EFSF

Πίνακας 2.8

Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού (εκατ.ευρώ)

Κατηγορίες εσόδων	Ιανουάριος- Αύγουστος		% Μεταβολή 2015/2014
	2014	2015	
1.Καθαρά έσοδα ΚΠ (2+4)	32.919	30.765	-6,5
2. Καθαρά Έσοδα ΤΠ	29.571	28.699	-2,9
Επιστροφές φόρων	2.177	1.772	-18,6
3. Έσοδα ΤΠ	31.748	30.470	-4,0
Άμεσοι Φόροι	12.707	11.527	-9,3
--Φόροι στο εισόδημα	7.711	7.348	-4,7
--Φόροι στην περιουσία	1.547	1.083	-30,0
--Άμεσοι φόροι ΠΟΕ	1.588	1.361	-14,3
--Λοιποί άμεσοι φόροι	1.861	1.735	-6,8
Έμμεσοι Φόροι	15.083	14.642	-2,9
--Φόροι συναλλαγών	9.513	9.098	-4,4
(εξ ων ΦΠΑ)	(9.104)	(8.768)	-3,7
--Φόροι κατανάλωσης	4.948	4.960	0,2
--Έμμεσοι φόροι ΠΟΕ	372	377	1,3
--Λοιποί έμμεσοι φόροι	250	207	-17,2
Μη φορολογικά έσοδα	3.958	4.301	8,7
--Απολήψεις από ΕΕ	87	76	-12,6
--Μη τακτικά έσοδα	1.399	1.490	6,5
--Άδειες και δικαιώματα	-	212	-
--Λοιπά	2.472	2.524	2,1
4. Έσοδα ΠΔΕ	3.348	2.067	-38,3

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης ΚΠ Αυγούστου 2015, ΓΛΚ, Σεπτέμβριος 2015

Ειδικά για τον ΦΠΑ επισημαίνεται ότι, ενώ το πρώτο εξάμηνο του 2015 το ονομαστικό ΑΕΠ παρέμεινε ουσιαστικά αμετάβλητο⁴ σε σχέση με το αντίστοιχο μέγεθος του 2014, την ίδια περίοδο τα έσοδα του ΦΠΑ μειώθηκαν κατά 3,4% σε σχέση με τα αντίστοιχα έσοδα του 2014, ενώ υπολείπονταν 8,0% έναντι του στόχου. Το γεγονός αυτό εκτιμάται ότι υποδηλώνει σημαντική αύξηση της φοροδιαφυγής. Αυτή η υποχώρηση των φορολογικών εσόδων θα μπορούσε να έχει μετριαστεί ή αποφευχθεί και μέσω εντατικοποίησης των προσπαθειών κατά το τρέχον έτος για την είσπραξη των φόρων, λόγω και της μη χρηματοδότησης του ελληνικού κράτους από τους δανειστές του έως τον περασμένο Ιούλιο,

γεγονός το οποίο θα έπρεπε να έχει κλιμακώσει τις προσπάθειες διατήρησης – ενίσχυσης της ρευστότητάς του σε κάθε επίπεδο. Ήδη στο οκτάμηνο οι ληξιπρόθεσμες, ανεξόφλητες υποχρεώσεις των φορολογουμένων προς το Δημόσιο αυξήθηκαν κατά €6,9 δισεκ., αγγίζοντας τα €80 δισεκ. Ειδικά τον Αύγουστο οι νέες ληξιπρόθεσμες οφειλές έφτασαν σχεδόν τα €0,7 δισεκ., έναντι νέων οφειλών €0,35 δισεκ. περίπου τον Αύγουστο του 2014. Επισημαίνεται ότι τα φορολογικά έσοδα που έχουν συσσωρευτεί προς είσπραξη για το τελευταίο τρίμηνο του έτους (€10 έως 12 δισεκ.), θεωρούνται ιδιαίτερα πολλά και η είσπραξή τους φαίνεται εξαιρετικά δύσκολη.

Δαπάνες ΤΠ

Οι δαπάνες του ΤΠ συγκρατήθηκαν στο οκτάμηνο στα €30.306 εκατ., μειωμένες

⁴ Το πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους το ΑΕΠ σε σταθερές τιμές αυξήθηκε κατά 1,1% (κυρίως λόγω αύξησης της κατανάλωσης), ενώ ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ παρουσίασε μείωση 1,2%.

τόσο έναντι του στόχου κατά €3.216 εκατ.⁵, όσο και σε σχέση με τις αντίστοιχες πληρωμές του 2014 κατά 6,6% (Πίνακες 1 και 3). Όμως, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, το ήμισυ σχεδόν της συγκράτησης οφείλεται σε καθυστέρηση εξόφλησης ληξιπρόθεσμων οφειλών και όχι σε πραγματικές περικοπές δαπανών. Υπενθυμίζεται ότι στον Προϋπολογισμό του 2015, οι δαπάνες του ΤΠ προβλέπεται να αυξηθούν σε ετήσια βάση κατά 1,7% έναντι του 2014 (Πίνακας 2.7).

Η "συγκράτηση" σε σχέση με το στόχο εστιάζεται ουσιαστικά στις πρωτογενείς δαπάνες του ΤΠ (-€3.249 εκατ., συμπεριλαμβανομένων εξοπλιστικών και καταπτώσεων εγγυήσεων) και σε πολύ μικρό βαθμό στις λιγότερες πληρωμές τόκων (-€56 εκατ.). Μεταξύ των πρωτογενών δαπανών, η συγκράτηση εντοπίζεται⁶ κυρίως στους "αποδιδόμενους πόρους" (-€890 εκατ.), επιχορηγήσεις νοσοκομείων (-€532 εκατ.), εξοπλιστικά προγράμματα (-€361 εκατ.), επιχορηγήσεις ΕΟΠΥΥ (-€169 εκατ.), στις λοιπές επιχορηγήσεις (-€513 εκατ.), στις καταναλωτικές δαπάνες (-€215 εκατ.), στην επιχορήγηση του NAT (-€110 εκατ.) κλπ. Σημειώνεται επίσης ότι οι δαπάνες του οκταμήνου του 2014 περιελάμβαναν πληρωμές για "κοινωνικό μέρισμα" ύψους €483 εκατ., οι οποίες δεν υπάρχουν εφέτος.

Αντίθετα, ιδιαίτερα αυξημένες (22,9% ή €412 εκατ.) σε σχέση με το 2014 είναι οι επιχορηγήσεις προς τον ΟΓΑ και σε

μικρότερο βαθμό προς το ΙΚΑ (7,0% ή €123 εκατ.). Επισημαίνεται ότι από την αρχή του χρόνου και οι δαπάνες για συντάξεις του Δημοσίου παρουσιάζουν σταθερά αύξηση, της τάξης του 5,0%.

Πάντως, η συσσώρευση ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων δεν εκτροχιάζει μόνο τη δημοσιονομική διαχείριση του 2015, αλλά υπονομεύει και τις δημοσιονομικές προοπτικές για το 2016.

Τα καίρια ερωτήματα είναι δύο: (α) τι θα συμβεί στο υπόλοιπο του έτους, καθώς το Υπουργείο αναφέρει συνεχώς ότι, μόλις ομαλοποιηθούν οι ταμειακές συνθήκες, οι δαπάνες θα προσεγγίσουν τους ετήσιους στόχους, γεγονός που θα προκαλούσε μεγάλη αύξηση των δαπανών τους υπόλοιπους 3 μήνες, και (β) πόσες δαπάνες έχουν ήδη πραγματοποιηθεί (πέραν αυτών που περιλαμβάνονται στις ληξιπρόθεσμες οφειλές) αλλά προς το παρόν δεν καταγράφονται κάπου;

Προϋπολογισμός Δημόσιων Επενδύσεων (ΠΔΕ).

Στην εξεταζόμενη περίοδο τα έσοδα του ΠΔΕ έφθασαν τα €2.067 εκατ. (εκ των οποίων τα €1.792 εκατ. προέρχονται από τα Ταμεία της ΕΕ), ενώ οι δαπάνες συγκρατήθηκαν στα €1.563 εκατ. Κατά συνέπεια, το ΠΔΕ εμφάνισε στο οκτάμηνο πλεόνασμα €504 εκατ. και συνέβαλε στον περιορισμό του ελλείμματος του ΚΠ (Πίνακας 2.7).

⁵ Οι δαπάνες του ΚΠ στο οκτάμηνο είναι συγκρατημένες κατά 4.744 εκατ. ευρώ. Από αυτά, τα €3.216 εκατ. αφορούν τον ΤΠ και τα €1.527 εκατ. το ΠΔΕ.

⁶ Οι μειώσεις αυτές είναι κυρίως σε σχέση με το 2014, γιατί τα στοιχεία του ΓΛΚ (Δελτίο Εκτέλεσης Προϋπολογισμού) δεν περιλαμβάνουν αναλυτικά τους στόχους του οκταμήνου για κάθε κατηγορία δαπάνης.

Πίνακας 2.9

Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού

(εκατ. ευρώ)

Κατηγορία δαπάνης	Ιανουάριος- Αύγουστος		% Μεταβολή 2015/2014
	2014	2015	
1. Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού	35.769	31.869	-10,9
2. Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού	32.461	30.306	-6,6
Τόκοι	4.795	4.902	2,2
Πρωτογενείς δαπάνες	27.666	25.404	-8,2
--Αποδοχές & συντάξεις	12.214	12.450	1,9
Μισθοί	7.962	7.999	0,5
Λοιπές παροχές	207	210	1,4
Συντάξεις	4.045	4.241	4,8
--Κοινωνικές δαπάνες	8.231	7.778	-5,5
Επιχορηγήσεις ασφ. ταμείων	6.948	7.109	2,3
Κοινωνική προστασία	926	406	-56,2
Επιχορηγήσεις ΟΑΕΔ	327	240	-26,6
Λοιπές	30	23	-23,3
--Λειτουργικές & λοιπές	4.858	3.704	-23,8
Επιχορηγήσεις	1.057	558	-47,2
Καταναλωτικές	748	533	-28,7
Αντικριζόμενες	1.495	1.568	4,9
Λοιπές*	1.558	1.045	-32,9
--Αποδιδόμενοι πόροι	2.362	1.472	-37,7
3. Δαπάνες ΠΔΕ	3.308	1.563	-52,8

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης ΚΠ Αύγουστου 2015, ΓΛΚ, Σεπτέμβριος 2015.

*Περιλαμβάνουν κάλυψη ελλειμμάτων και εξόφληση χρεών νοσοκομείων, εξοπλιστικές δαπάνες, προμήθειες EFSF και πληρωμές εγγυήσεων.

Σημειώνεται ότι τα έσοδα από τα ταμεία της ΕΕ είναι μειωμένα κατά 45,7% έναντι των αντίστοιχων εισπράξεων του 2014 και υπάρχει σοβαρός κίνδυνος απώλειας κοινοτικών κονδυλίων (από το ΕΣΠΑ κλπ). Επίσης οι πληρωμές του ΠΔΕ είναι μειωμένες στο οκτάμηνο κατά 52,8% έναντι του 2014 και κατά 49,4% έναντι του στόχου του φετινού οκταμήνου (Πίνακας 2.7).

Η συγκράτηση των πληρωμών για επενδύσεις επιτείνει τις υφεσιακές τάσεις που υπάρχουν και υπονομεύει τόσο τη βραχυχρόνια ανάκαμψη, όσο και τη μακροχρόνια ανάπτυξη της οικονομίας.

Το προσχέδιο του Προϋπολογισμού για το 2016.

Εκτιμήσεις για την τελική διαμόρφωση του ΚΠ του 2015

Σύμφωνα με το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2016, το οποίο δημοσιοποιήθηκε στις 5 Οκτωβρίου, αναμένονται ριζικές ανατροπές στις τάσεις που έχουν διαμορφωθεί έως το τέλος Αυγούστου, τόσο στα έσοδα όσο και στις δαπάνες. Εάν πραγματοποιηθούν όσα αναφέρονται στο Προσχέδιο, τότε η εικόνα του οκταμήνου θα ανατραπεί, οι αποκλίσεις θα περιορισθούν και ο

προϋπολογισμός του 2015 θα προσεγγίσει τους αρχικούς ετήσιους στόχους.

Συγκεκριμένα, το ετήσιο έλλειμμα του ΚΠ για το 2015 πλέον εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί σε €2.210 εκατ. (ή 1,3% του ΑΕΠ), έναντι αρχικής πρόβλεψης για έλλειμμα €103 εκατ. (Πίνακας 2.10). Αντίστοιχα, το πρωτογενές πλεόνασμα του ΚΠ εκτιμάται σε €3.620 εκατ. (ή 2,1% του ΑΕΠ), σε σχέση με πρωτογενές πλεόνασμα €5.797 εκατ. (ή 3,1% του ΑΕΠ) που είχε προϋπολογισθεί αρχικά. Σύμφωνα με το Προσχέδιο, η διεύρυνση του ελλείμματος οφείλεται αποκλειστικά στην υστέρηση των εσόδων τόσο του ΤΠ (-€1,3 δισεκ.), όσο και του ΠΔΕ (-€0,3 δισεκ.), καθώς και στις αυξημένες επιστροφές φόρων (€0,5 δισεκ.). Αντίθετα, οι δαπάνες τόσο του ΤΠ όσο και του ΠΔΕ, εκτιμάται ότι ουσιαστικά θα διαμορφωθούν σύμφωνα με τις αρχικές προβλέψεις του προϋπολογισμού του 2015 (Πίνακας 2.10).

Τα έσοδα του ΤΠ (προ επιστροφών φόρων) εκτιμάται ότι θα αυξηθούν σχεδόν κατά €22,0 δισεκ. έως το τέλος του έτους σε σχέση με τον περασμένο Αύγουστο και να διαμορφωθούν σε €52.422 εκατ. ευρώ, έναντι αρχικού ετήσιου στόχου €53.748 εκατ. Η υστέρηση δηλαδή θα περιορισθεί σε €1,3 δισεκ., ενώ στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου έχει φθάσει τα €4,3 δισεκ. Επισημαίνεται ότι στις νέες εκτιμήσεις για τα ετήσια έσοδα του 2015, περιλαμβάνονται και τα ANFA's-SMP's του 2014, ύψους €2,1 δισεκ.

Οι πρωτογενείς δαπάνες του ΤΠ, συμπεριλαμβανομένων των εξοπλιστικών και των καταπτώσεων εγγυήσεων, εκτιμάται ότι έως το τέλος του έτους θα αυξηθούν κατά €18.055 εκατ. έναντι του περασμένου Αυγούστου και θα διαμορφωθούν στα €43.459 εκατ., όσο σχεδόν και ο αρχικός ετήσιος στόχος (€43.405 εκατ.). Ταυτόχρονα και οι δαπάνες για τόκους θα αυξηθούν κατά €1,0 δισεκ. περίπου και θα φθάσουν τα €5.830 εκατ., προσεγγίζοντας τον ετήσιο στόχο (€5.900 εκατ.).

Ανάλογες εξελίξεις προβλέπονται και για το ΠΔΕ. Έως το τέλος του έτους εκτιμάται ότι θα εισπραχθούν πρόσθετα έσοδα ύψους €2.361 εκατ., όταν στο οκτάμηνο εισπράχθηκαν μόνο 2.067 εκατ. Όμως, τη μεγαλύτερη αύξηση στο υπόλοιπο του έτους εκτιμάται ότι θα παρουσιάσουν οι δαπάνες επενδύσεων. Οι πληρωμές για επενδύσεις έως το τέλος Αυγούστου ήταν €1.563 εκατ., ενώ έως το τέλος του έτους εκτιμάται ότι θα φθάσουν τα €6.400 εκατ. Θα αυξηθούν δηλαδή κατά €4.837 εκατ. μέσα σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα (Πίνακας 2.10).

Επισημαίνεται ότι ουσιαστικά το εναπομένον χρονικό διάστημα δεν είναι τέσσερις μήνες αφού ο Σεπτέμβριος έχει ήδη εκπνεύσει.

Ο Προϋπολογισμός του 2016

Σύμφωνα με το Προσχέδιο, ο Προϋπολογισμός του 2016 δεν διαφέρει ουσιαστικά από τις νέες εκτιμήσεις για την τελική διαμόρφωση των μεγεθών του 2015. Το έλλειμμα του ΚΠ π.χ., προϋπολογίζεται σε

€2.340 εκατ. (ή 1,3% του ΑΕΠ) για το 2016, ενώ, όπως προαναφέρθηκε, για το 2015 εκτιμάται σε €2.210 εκατ. ή 1,3% του ΑΕΠ. Αντίστοιχα, το πρωτογενές πλεόνασμα προϋπολογίζεται σε €3.590 εκατ. για το 2016, έναντι πλεονάσματος €3.620 εκατ. το 2015 (Πίνακας 2.10).

Τα έσοδα του ΤΠ (προ επιστροφών φόρων) εκτιμώνται σε €52.422 εκατ. για το 2015 και €52.666 εκατ. για το 2016, παρά τις μεγάλες φορολογικές αυξήσεις. Οι επιστροφές φόρων αναμένεται να σημειώσουν μικρή μείωση. Οι πρωτογενείς δαπάνες του ΤΠ προϋπολογίζεται να σημειώσουν μείωση 1,0%, από €43.459 εκατ. το 2015 σε €43.005 εκατ. το 2016. Αντίθετα, οι δαπάνες για τόκους εκτιμάται ότι θα αυξηθούν κατά €100 εκατ. το 2016 (2015: €5.830 εκατ. 2016: €5.930 εκατ.). Συνολικά, οι δαπάνες του ΤΠ αναμένεται να μειωθούν κατά 0,7% περίπου το 2016 (Πίνακας 2.10).

Όσον αφορά στο ΠΔΕ, οι δαπάνες αναμένεται να αυξηθούν κατά 5,5% τον επόμενο χρόνο και να φθάσουν τα €6.750 εκατ., ενώ αντίθετα τα έσοδα προϋπολογίζεται να μειωθούν κατά 12,3% και να διαμορφωθούν σε €3.882 εκατ. Έτσι το έλλειμμα του ΠΔΕ το 2016 αναμένεται να αυξηθεί σε €2.868 εκατ., από €1.972 εκατ. το 2015 (επίσης Πίνακας 2.10).

Γενικά, σε επίπεδο ΚΠ δεν προβλέπεται καμία βελτίωση το 2016 σε σχέση με το 2015. Η προβλεπόμενη μείωση του ελλείμματος σε εθνικολογιστική βάση (από 3,2%_το 2015 σε 2,3% του ΑΕΠ το 2016), εντοπίζεται στις "εθνικολογιστικές προσαρμογές" όπως η μείωση των εξοπλιστικών προγραμμάτων κατά €604 εκατ. και η αύξηση του πλεονάσματος των νομικών προσώπων (πλήν ΔΕΚΟ) κατά €688 εκατ.

Πίνακας 2.10

Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2016 και νεότερες εκτιμήσεις για το 2015

	2014	2015		Προσχέδιο Προϋπολογισμού 2016
		Προϋπολογισμός	Εκτιμήσεις	
I. ΕΣΟΔΑ ΚΠ (1+2)	51.352	55.603	53.480	53.345
1. Καθαρά έσοδα ΤΠ	46.637	50.871	49.052	49.463
Έσοδα προ επιστροφών φόρων ¹	50.020	53.748	52.422	52.666
<i>Μείον επιστροφές φόρων</i>	<i>3.581</i>	<i>2.877</i>	<i>3.370</i>	<i>3.203</i>
2. Έσοδα ΠΔΕ	4.715	4.732	4.428	3.882
<i>Εξ ών: έσοδα από ΕΕ</i>	<i>4.649</i>	<i>3.982</i>	<i>3.898</i>	<i>3.632</i>
II. ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΠ (3+4)	56.207	55.705	55.690	55.685
3. Δαπάνες ΤΠ	49.615	49.305	49.290	48.935
Πρωτογενείς δαπάνες ²	44.085	43.405	43.459	43.005
Τόκοι	5.528	5.900	5.830	5.930
4. Δαπάνες ΠΔΕ	6.592	6.400	6.400	6.750
III. Έλλειμμα ΚΠ (I-II)	-4.855	-103	-2.210	-2.340
<i>% στο ΑΕΠ</i>	<i>-2,7%</i>	<i>-0.1%</i>	<i>-1,3%</i>	<i>-1,3%</i>
Έλλειμμα / πλεόνασμα ΤΠ	-2.978	1.566	-238	528
Έλλειμμα / πλεόνασμα ΠΔΕ	-1.877	-1.668	-1.972	-2.868
IV. Πρωτογενές Πλεόνασμα ΚΠ	673	5.797	3.620	3.590
<i>% στο ΑΕΠ</i>	<i>0,4%</i>	<i>3,1%</i>	<i>2,1%</i>	<i>2,1%</i>
ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές)	179.081	184.870	173.737	173.365

¹ Περιλαμβάνονται και τα έσοδα από την εκχώρηση αδειών

² Περιλαμβάνονται καταπτώσεις εγγυήσεων, εξοπλιστικά προγράμματα και προμήθειες EFSF

Πηγή: Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2016, Υπουργείο Οικονομικών, Οκτώβριος 2015

3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις

Πρόσφατες μακροοικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα

Η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας επιταχύνθηκε στο δεύτερο τρίμηνο του 2015, στο 1,6%, σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία Εθνικών Λογαριασμών της ΕΛ.ΣΤΑΤ, ρυθμός που είναι ο υψηλότερος από την εκκίνηση της ανάκαμψής της στο δεύτερο τρίμηνο του 2014.⁷ Στο αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο η αύξηση του ΑΕΠ ήταν οριακή (0,2%), ενώ στο αμέσως προηγούμενο τρίμηνο δεν ξεπέρασε το 0,6%. **Στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου του τρέχοντος έτους η άνοδος του ΑΕΠ ήταν της τάξης του 1,1%, έναντι σταθερότητας στο εγχώριο προϊόν ένα χρόνο νωρίτερα και ελαφρώς μεγαλύτερης αύξησης του ΑΕΠ, κατά 1,4%, στο δεύτερο εξάμηνο του 2014.**

Σε τρέχουσες τιμές το ΑΕΠ ήταν 0,15% μικρότερο στο περασμένο εξάμηνο Ιανουαρίου – Ιουλίου σε σύγκριση με πέρυσι. Συνεπώς, η επίδραση του αποπληθωριστή του ΑΕΠ, ο οποίος υποχώρησε κατά 1,25%, διαμόρφωσε την ανοδική τάση του σε σταθερές τιμές. Αυτή η μεταβολή του αποπληθωριστή του ΑΕΠ, καθώς και των αποπληθωριστών των βασικών συνιστωσών του, θεωρείται

σε γενικές γραμμές συμβατή με τις καταγραφόμενες βραχυχρόνιες τάσεις των τιμών σε προϊόντα και υπηρεσίες, ενδιάμεσα και τελικά (π.χ. δείκτης Τιμών Παραγωγού στη Βιομηχανία, δείκτης Κόστους Κατασκευής Νεων Κτιρίων - Κατασκευών).

Ωστόσο, κρίνεται δυσερμήνευτη η μεταβολή του αποπληθωριστή σε κάποιες συνιστώσες του ΑΕΠ, ως επί το πλείστον σε αυτές που αποτελούν εθνικολογιστικές προσαρμογές. Για παράδειγμα, σε τρέχουσες τιμές σημειώνεται μείωση των αποθεμάτων, η οποία έχει αρνητικό αντίκτυπο στις επενδύσεις και το ΑΕΠ, κατά €2,3 δισεκ.(2,6% του εξαμηνιαίου ΑΕΠ), πολύ υψηλότερη της αντίστοιχης το 2014 (€979 εκατ. ή 1,1% του ΑΕΠ). Κατόπιν της προσαρμογής αυτής της εξέλιξης στα αποθέματα σε πραγματικές τιμές, η πτώση τους στο πρώτο εξάμηνο φέτος δεν ξεπερνά τα €60 εκατ. και είναι πολύ χαμηλότερη εκείνης σε πραγματικές τιμές στην ίδια περίοδο πέρυσι (€150 εκατ.). Βεβαίως, η εξέταση και ερμηνεία των αποπληθωριστών τόσο του ΑΕΠ, όσο και των συνιστωσών του, υπερβαίνει κατά πολύ το αντικείμενο της παρούσας έκθεσης. Απαιτεί εκτεταμένη ανάλυση των σχετικών στοιχείων, στο πλαίσιο μιας διακριτής ανάλυσης - μελέτης για αυτούς.

Συνεχίζοντας με την ανάλυση των εξελίξεων του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές, η ταχύτερη άνοδος του ΑΕΠ στο περασμένο τρίμηνο Απριλίου - Ιουνίου προέρχεται

⁷ Όλες οι μεταβολές των στοιχείων στην τρέχουσα υπο-ενότητα είναι σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο ένα έτος νωρίτερα. Τα στοιχεία Εθνικών Λογαριασμών αφορούν σε εποχικά διορθωμένα στοιχεία, σε τιμές έτους 2010.

κατά κύριο λόγο από την αύξηση σε αμφότερες τις βασικές συνιστώσες της εγχώριας καταναλωτικής δαπάνης, η οποία εκτιμάται ότι σχετίζεται σε κάθε περίπτωση με πτυχές της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής, καθώς και με τις εξελίξεις στις διαπραγματεύσεις με τους δανειστές του ελληνικού κράτους. Η μη λήψη πρόσθετων δημοσιονομικών μέτρων δεν περιόρισε περαιτέρω τα εισοδήματα των νοικοκυριών. Η μη υλοποίηση των προγραμματισμένων μεταρρυθμίσεων στο δημόσιο τομέα κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων δεν άσκησε πιέσεις στη δημόσια κατανάλωση, την οποία τόνωσε η ανάκληση περίπου 7.500 απολύσεων των τελευταίων ετών (υπάλληλοι ΕΡΤ, σχολικοί φύλακες, καθαρίστριες του Υπ.Οικ. κ.ά.). Επιπρόσθετα, οι παρατεταμένες διαπραγματεύσεις, χωρίς να διαφαίνεται η προσέγγιση σε συμφωνία, κλιμάκωσαν την αβεβαιότητα των νοικοκυριών, ενισχύοντας συγκεκριμένες αγορές τους, όπως αγαθών πρώτης ανάγκης και διαρκών προϊόντων. Μικρή ώθηση στην ανάπτυξη προήλθε και από τον εξωτερικό τομέα, όχι όμως από διεύρυνση των εξαγωγών, αλλά από μικρότερη υποχώρησή τους σε σύγκριση με τις εισαγωγές.

Σε επίπεδο τάσεων στις επιμέρους συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το πρώτο εξάμηνο φέτος, η **εγχώρια κατανάλωση υπερέβη κατά 1,6% το αντίστοιχο περυσινό της επίπεδο**, το οποίο ήταν 0,7% υψηλότερο του 2013. **Η ενίσχυσή της στο πρώτο μισό του 2015 ήταν μεγαλύτερη και εκείνης στο δεύτερο εξάμηνο του 2014 (1,2%)**. Σε

αντίθεση με το αρχικό εξάμηνο πέρυσι, η διεύρυνση ήταν φέτος ισχυρότερη στην κατανάλωση των νοικοκυριών (+2,1%, από 0,7% το 2014) σε σύγκριση με τη δημόσια κατανάλωση (+0,5%, από 1,4%).

Η άνοδος των επενδύσεων κατά 6% στο περασμένο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου, ηπιότερη από ότι στο ίδιο χρονικό διάστημα του 2014 (+9,3%), οφείλεται αποκλειστικά στην αύξησή τους στο πρώτο φετινό τρίμηνο κατά 29,7%, καθώς η τάση τους μεταστράφηκε σε έντονα πτωτική στο αμέσως επόμενο (-15,1%), αντανakλώντας τη στάση αναμονής των επενδυτών έναντι της έκβασης των διαπραγματεύσεων με τους δανειστές. Όπως προβλέφθηκε στην προηγούμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE, η κάμψη στις επενδύσεις κατά το δεύτερο τρίμηνο δεν προήλθε μόνο από τη συρρίκνωση του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου, αλλά και από το σημαντικό περιορισμό των αποθεμάτων (-€543 εκατ.), καθώς οι επιχειρήσεις ήταν περισσότερο επιφυλακτικές ως προς το μέγεθος της δραστηριότητάς τους λόγω της πολιτικής ρευστότητας.

Η διεύρυνση της επενδυτικής δραστηριότητας στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου στηρίχθηκε κυρίως στην άνοδο του μεταφορικού εξοπλισμού (+67,1%) και δευτερευόντως στην ίδια τάση του μηχανολογικού εξοπλισμού (+17,3%), κατόπιν αύξησης κατά 24,4% και σταθεροποίησης αντίστοιχα στο ίδιο εξάμηνο του 2014. **Αντιθέτως,**

σε πτωτική τροχιά παρέμεινε το ίδιο χρονικό διάστημα η κατασκευή κατοικιών, για όγδοο συνεχόμενο έτος, με υψηλή ταχύτητα (-20,3%), ωστόσο ηπιότερη της αντίστοιχης περυσινής, που ήταν η μεγαλύτερη διαχρονικά (-51,2%). Υψηλότερη ήταν η υποχώρηση στις λοιπές κατασκευές (-26,1%), υπεραντισταθμίζοντας την αύξησή τους το 2014 (+11,4%). Ελαφρώς μικρότερη της πτώσης στις λοιπές κατασκευές και στην κατασκευή κατοικιών ήταν η μείωση των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου στα αγροτικά προϊόντα (-19,1%), μετά όμως από τέσσερα έτη συνεχούς αύξησης κατά το αρχικό εξάμηνο. Σταθεροποιητικές τάσεις επικράτησαν στα λοιπά προϊόντα (+0,6%), σε συνέχεια ήπιας αύξησής τους την ίδια περυσινή περίοδο.

Στο εξωτερικό τομέα της οικονομίας, η επί τέσσερα χρόνια συνεχής αύξηση των εξαγωγών στο εξάμηνο Ιανουαρίου – Ιουνίου, ανακόπηκε το τρέχον έτος από την οριακή μείωσή τους (-0,4%), μετά όμως από την ισχυρή περυσινή άνοδο στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, της τάξης του **8,4%**. Η μεταστροφή της τάσης στις εξαγωγές αγαθών κατά το δεύτερο φετινό τρίμηνο σε πτωτική, με την υποχώρησή τους να φθάνει το 4,2% (2,0% στο σύνολο του εξαμήνου), οδήγησε στην κάμψη του συνόλου των εξαγωγών στο πρώτο μισό του 2015. Την κάμψη των εξαγωγών δεν απέτρεψε η ενίσχυση των εξαγωγών υπηρεσιών, καθώς δεν ξεπέρασε το 2,1%, έναντι πολύ

μεγαλύτερης αύξησης, κατά 12,6%, στο αρχικό εξάμηνο πέρυσι.

Τη διεύρυνση στο έλλειμμα του ισοζυγίου του εξωτερικού τομέα από τη φθίνουσα πορεία των εξαγωγών επέτεινε η αύξηση της ζήτησης για εισαγωγές κατά 2,8%, εξαιτίας της συνεχιζόμενης τόνωσης της κατανάλωσης, αρκετά ηπιότερα ωστόσο από ότι στην ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους (+10,3%). Όμως, επισημαίνεται ότι η συγκεκριμένη άνοδος προήλθε αποκλειστικά από την αύξηση των εισαγωγών στο πρώτο τρίμηνο, καθώς στο αμέσως επόμενο αυτές ήταν 3,5% λιγότερες σε σύγκριση με ένα χρόνο νωρίτερα. Συνεπώς, η αυξημένη κατανάλωση και στο περασμένο τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου, κατά €800 εκατ. από πέρυσι, μάλλον καλύφθηκε από αποθέματα προϊόντων και, σε μικρότερο βαθμό, εγχωρίως παραγόμενα αγαθά. **Ως αποτέλεσμα των τάσεων που παρουσιάστηκαν σε εξαγωγές - εισαγωγές, το έλλειμμα του ισοζυγίου του εξωτερικού τομέα σε ενθνικολογιστικούς όρους διευρύνθηκε κατά 56,6%, φθάνοντας τα €2,6 δισεκ., που αντιστοιχούν στο 5,5% του ΑΕΠ, έναντι ελλείμματος €1,6 δισεκ. (3,6%) στο αντίστοιχο διάστημα πέρυσι.**

Μέσω της προσέγγισης του ΑΕΠ από την πλευρά της παραγωγής, η άνοδος του στο εξάμηνο Ιανουαρίου - Ιουλίου φέτος διαμορφώθηκε στο 1,0%, έναντι οριακής αύξησης 0,2% στην αντίστοιχη περίοδο του 2014, ενώ ξεπέρασε και την άνοδο στο

δεύτερο περυσινό εξάμηνο (+0,8%).

Η σημαντική διαφορά στη μεταβολή του ΑΕΠ του περασμένου εξαμήνου Ιουλίου-Δεκεμβρίου ανάμεσα στην προσέγγιση της δαπάνης και σε αυτή της παραγωγής, της τάξης του 0,6% του ΑΕΠ, οφείλεται στην αύξηση των φόρων επί των προϊόντων κατά 4,6% (περίπου €480 εκατ. περισσότεροι φόροι). Παρά την υψηλότερη σε σχέση με πέρυσι ανάκαμψη της παραγωγής, αυτή η τάση διαμορφώνεται από την ανόδικη πορεία του προϊόντος σε δύο τομείς, με το προϊόν στους περισσότερους τομείς να υποχωρεί. **Συγκεκριμένα, η υψηλότερη άνοδος παραγωγής σημειώθηκε στις Επαγγελματικές - επιστημονικές - τεχνικές - διοικητικές δραστηριότητες (+5,9%), υπεραντισταθμίζοντας τις απώλειες του 2014 (-2,9%). Ακολούθησε το Χονδρικό - λιανικό εμπόριο, Επισκευές οχημάτων - μοτοσικλετών και Υπηρεσίες παροχής καταλύματος - εστίασης, στο οποίο πέρυσι σημειώθηκε η μεγαλύτερη αύξηση, με άνοδο 5,0% (έναντι +7,1%) αντικατοπτρίζοντας τη νέα ανάκαμψη της καταναλωτικής ζήτησης και της διεθνούς τουριστικής κίνησης.** Διεύρυνση της παραγωγικής δραστηριότητας επίσης σημειώθηκε στη Δημόσια Διοίκηση - άμυνα - υποχρεωτική ασφάλιση - εκπαίδευση, κατά 1,9%, κατόπιν σταθεροποίησης στην ίδια περίοδο του 2014, ενώ οριακή ήταν και φέτος η αύξηση στη Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας (0,2% σε αμφότερα τα έτη).

Η συνεχιζόμενη, έντονη κάμψη και στα δύο βασικά σκέλη των κατασκευών που καταγράφηκε στις εξελίξεις των επενδύσεων ανά κατηγορία κεφαλαίου, προμήνυε την έντονη συρρίκνωση της δραστηριότητας κατά 25,8% που σημειώθηκε στον Κατασκευαστικό τομέα, υπερβαίνοντας την αντίστοιχη περυσινή πτώση (-17,5%). Ακολούθησαν σε πτώση, με απόσταση από τις Κατασκευές, οι τομείς Ενημέρωσης-Επικοινωνίας (-4,1%) και Τεχνών-ψυχαγωγίας-διασκέδασης (-1,3%), έναντι λίγο ευρύτερης υποχώρησης προϊόντος (-5,3%) και ήπιας ανόδου (+1,6%) ένα χρόνο νωρίτερα. Μικρές απώλειες καταγράφηκαν στις Χρηματοπιστωτικές-ασφαλιστικές δραστηριότητες (-0,7%), στη Βιομηχανία (-0,5%) και στον Αγροτικό τομέα (-0,4%), όταν στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2014 ήταν μεγαλύτερες στους δύο πρώτους τομείς (-5,1% και -2,2%), ενώ η παραγωγή ήταν ουσιαστικά σταθεροποιημένη στον τελευταίο (-0,1%).

Παρά την ιδιαίτερη όξυνση της πολιτικής αβεβαιότητας στο δεύτερο τρίμηνο φέτος, **η συνέχιση και ενίσχυση της ανάκαμψης, ιδίως μέσω κλάδων έντασης εργασίας, όπως το Χονδρικό - λιανικό εμπόριο και ο Τουρισμός, οδήγησε σε σημαντική ανάσχεση της ανεργίας στη διάρκειά του, καθώς αυτή υποχώρησε στο 24,6%,** δύο ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, αλλά και με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2014. **Αυτή η κάμψη ήταν**

η μεγαλύτερη από την ανακοπή της ανόδου της ανεργίας (σε σχέση με το ίδιο τρίμηνο του προηγούμενου έτους) στο δεύτερο περυσινό τρίμηνο και διαμόρφωσε την ανεργία στο σύνολο του αρχικού εξαμήνου του τρέχοντος έτους στο 25,6%, 1,6 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από ότι ένα χρόνο πριν. Σε συνάφεια με την άνοδο της παραγωγικής δραστηριότητας στο Χονδρικό-λιανικό εμπόριο-επισκευές οχημάτων/μοτοσυκλετών και στον Τουρισμό, η απασχόληση διευρύνθηκε στον πρώτο κλάδο κατά 26,7 χιλ. άτομα (+4,3%) και στον Τουρισμό κατά 29,6 χιλ. άτομα (+10,7%), αποτελώντας τις βασικές αιτίες ανάσχεσης της ανεργίας. Ακολούθησαν σε άνοδο αριθμού εργαζόμενων οι Επαγγελματικές - επιστημονικές - τεχνικές δραστηριότητες, με 17,2 χιλ. άτομα (+9,0%), όπου έλαβε χώρα η μεγαλύτερη αύξηση προστιθέμενης αξίας παραγωγής. Στον αντίποδα, στις Χρηματοπιστωτικές - ασφαλιστικές δραστηριότητες, ο αριθμός απασχολούμενων υποχώρησε κατά 13,5 χιλ. (-13,5%), περισσότερο από κάθε άλλο κλάδο, με τη Δημόσια Διοίκηση – άμυνα - υποχρεωτική ασφάλιση - εκπαίδευση να έπεται σε πτώση (-12,0 χιλ. ή -2,0%), παρά τη διεύρυνση του προϊόντος και τις 7.500 επαναπροσλήψεις.

Η συνέχιση και ενίσχυση της ανόδου της κατανάλωσης στο περασμένο τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου δεν περιόρισε την πτώση του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, καθώς, όπως έχει τονιστεί σε προηγούμενες τριμηνιαίες εκθέσεις του IOBE, η ανάκαμψη του αποπληθωρισμού

από το προηγούμενο φθινόπωρο δεν προήλθε από εξασθενημένη ζήτηση ή μη επιβολή νέων έμμεσων φόρων, αλλά από τη σταθερά πολύ χαμηλότερη σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα ένα χρόνο νωρίτερα διεθνή τιμή του πετρελαίου. **Τούτων δεδομένων, ο αποπληθωρισμός διαμορφώθηκε στο 2,1% κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2015 και στο 2,3% στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου του, υπερβαίνοντας κατά σχεδόν μια ποσοστιαία μονάδα το περυσινό επίπεδο του (-1,4%) και λαμβάνοντας τη μεγαλύτερη έκταση διαχρονικά, τουλάχιστον από το 1960.**

Συνοψίζοντας, η αναθέρμανση της ανάπτυξης στο δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, που διαμόρφωσε στην περιοχή του 1% την αύξηση του ΑΕΠ στο πρώτο εξάμηνό του, προήλθε σχεδόν αποκλειστικά από τη διεύρυνση της εγχώριας καταναλωτικής δαπάνης, μέσω αμφοτέρων των βασικών συνιστωσών της. Αυτές οι τάσεις στηρίχθηκαν σε ορισμένους παράγοντες οι οποίοι θεωρούνται συγκυριακοί, όπως η μη υλοποίηση προγραμματισμένων μεταρρυθμίσεων στο δημόσιο τομέα, η μη λήψη νέων δημοσιονομικών μεγεθών τα οποία πλήττουν το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και η υψηλή ανησυχία τους ότι από το ενδεχόμενο να μην τελεσφορήσουν οι διαπραγματεύσεις με τους επίσημους δανειστές του ελληνικού κράτους, η οποία οδήγησε στην πραγματοποίηση ορισμένων έκτακτων αγορών. Η περιορισμένη θετική συμβολή του εξωτερικού τομέα στο εγχώριο προϊόν

προήλθε από τη μικρότερη υποχώρηση των εξαγωγών σε σχέση με τις εισαγωγές, σε αντίθεση με πέρυσι, όταν οφειλόταν στην ακριβώς αντίθετη εξέλιξη. Όμως, μετά τη σύναψη μιας συμφωνίας επί ενός νέου (τρίτου) Προγράμματος Οικονομικής Πολιτικής με τους δανειστές που έχει ήδη άρει την αβεβαιότητα των προηγούμενων μηνών για την έκβαση των διαπραγματεύσεων, τα δημοσιονομικά μέτρα που περιλαμβάνονται σε αυτό και όσα λήφθηκαν ως προαπαιτούμενα για την εκκίνηση των διαπραγματεύσεων, τουλάχιστον οι δύο πρώτοι παράγοντες που τόνωσαν την κατανάλωση δεν υφίστανται κατά το τρέχον εξάμηνο. Η ύπαρξη του τρίτου θα είναι εφικτό να αποτιμηθεί μόνο μετά το πέρας του εξαμήνου, βάσει των πεπραγμένων σε αυτό το μεταρρυθμιστικό πεδίο από τη νέα κυβέρνηση. Συνεπώς, εκλείπουν τα στηρίγματα της αναπτυξιακής δυναμικής στο πρώτο μισό του 2015, χωρίς να διαφαίνεται κάποιο άλλο ή κάποια άλλα που θα μπορούσαν να τα αντικαταστήσουν, τουλάχιστον στο τρέχον και στο επόμενο εξάμηνο, προξενώντας ανησυχία για τις αναπτυξιακές προοπτικές της ελληνικής οικονομίας, όπως θα αναδειχθεί στην αμέσως επόμενη ενότητα.

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

Η καταρχήν συμφωνία στις 13 Ιουλίου ανάμεσα στην ελληνική κυβέρνηση και τους εταίρους στην Ευρωζώνη επί ορισμένων μεταρρυθμίσεων – προαπαιτούμενων για την εκκίνηση των

διαπραγματεύσεων για ένα καινούργιο πρόγραμμα, η συμφωνία σχεδόν ένα μήνα αργότερα (11/08) επί ενός νέου Προγράμματος Οικονομικής Πολιτικής με τους τέσσερις διεθνείς οργανισμούς / φορείς οι οποίοι συναποτελούν τους επίσημους δανειστές (Ευρ. Επιτροπή – ΕΚΤ – ΕΜΣ – ΔΝΤ) και η εκ νέου αύξηση των παρεχόμενων κεφαλαίων μέσω του μηχανισμού Έκτακτης Παροχής Ρευστότητας (ELA) της ΕΚΤ από τις 16 Ιουλίου, έχουν άρει αισθητά την οξυτάτη ανησυχία κατά την περίοδο διεξαγωγής του δημοψηφίσματος και έναρξης των capital controls για τον κίνδυνο χρεωκοπίας του ελληνικού κράτους, καθώς και για το κατά πόσο διακυβεύεται η παραμονή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη.

Η νέα εκλογική αναμέτρηση κλιμάκωσε εκ νέου την πολιτική αβεβαιότητα, πρωτίστως σχετικά με τη δυνατότητα σχηματισμού βάσει του αποτελέσματος της μιας κυβέρνησης η οποία θα υλοποιήσει τις δεσμεύσεις οι οποίες περιλαμβάνονται στη νέα συμφωνία μέχρι την πρώτη αξιολόγηση.

Εκτός από τη δυνατότητα υλοποίησης των συμφωνημένων μέτρων σύμφωνα με το αποφασισμένο χρονοδιάγραμμα από την επανεκλεγείσα κυβέρνηση, από το αποτέλεσμα της πρώτης αξιολόγησης εκτιμάται ότι θα εξαρτηθούν η ταχύτητα άρσης των ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίου και μια νέα παρέμβαση των δανειστών στο θέμα του δημόσιου χρέους.

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών–Εθνικοί Λογαριασμοί
(εποχικά διορθωμένα στοιχεία, σταθερές τιμές 2010)

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής
2000	190.246	4,2%	164.488	3,3%	43.696	9,4%	43.688	23,8%	63.325	21,3%
2001	197.114	3,6%	171.540	4,3%	44.386	1,6%	43.020	-1,5%	62.323	-1,6%
2002	203.308	3,1%	178.926	4,3%	44.512	0,3%	39.855	-7,4%	60.247	-3,3%
2003	216.600	6,5%	186.580	4,3%	53.421	20,0%	39.556	-0,7%	63.775	5,9%
2004	227.178	4,9%	194.469	4,2%	53.398	0,0%	46.685	18,0%	67.942	6,5%
2005	229.752	1,1%	203.375	4,6%	45.431	-14,9%	48.872	4,7%	68.778	1,2%
2006	242.951	5,7%	210.411	3,5%	57.780	27,2%	51.409	5,2%	77.996	13,4%
2007	251.168	3,4%	218.433	3,8%	64.014	10,8%	56.415	9,7%	88.657	13,7%
2008	250.068	-0,4%	222.226	1,7%	59.490	-7,1%	58.392	3,5%	90.621	2,2%
2009	239.164	-4,4%	221.574	-0,3%	43.037	-27,7%	47.800	-18,1%	73.251	-19,2%
α' 2010	58.985	0,3%	54.251	-1,4%	10.098	5,2%	12.481	-0,6%	18.697	2,8%
β' 2010	57.371	-4,9%	52.908	-4,5%	9.753	-6,1%	12.624	4,4%	17.381	-3,9%
γ' 2010	55.426	-7,7%	50.656	-9,8%	9.669	-8,2%	11.917	1,7%	16.703	-8,9%
δ' 2010	54.618	-9,0%	49.677	-9,7%	8919	-28,7%	12818	12,1%	16473	-11,6%
2010	226.400	-5,3%	207.492	-6,4%	38.439	-10,7%	49.839	4,3%	69.254	-5,5%
α' 2011	53.127	-9,9%	48.017	-11,5%	9.552	-5,4%	12.468	-0,1%	16.559	-11,4%
β' 2011	52.314	-8,8%	47.406	-10,4%	8.471	-13,1%	12.559	-0,5%	16.356	-5,9%
γ' 2011	51.210	-7,6%	46.879	-7,5%	7.567	-21,7%	12.555	5,4%	15.916	-4,7%
δ' 2011	49.677	-9,0%	45.063	-9,3%	6.506	-27,1%	12.761	-0,4%	15.010	-8,9%
2011	206.328	-8,9%	187.365	-9,7%	32.095	-16,5%	50.343	1,0%	63.842	-7,8%
α' 2012	49.179	-7,4%	44.886	-6,5%	6.541	-31,5%	12.697	1,8%	14.728	-11,1%
β' 2012	48.300	-7,7%	43.597	-8,0%	6.619	-21,9%	12.377	-1,4%	14.365	-12,2%
γ' 2012	47.830	-6,6%	42.943	-8,4%	5.523	-27,0%	12.697	1,1%	14.156	-11,1%
δ' 2012	47.359	-4,7%	42.362	-6,0%	6.716	3,2%	13.053	2,3%	14.581	-2,9%
2012	192.668	-6,6%	173.789	-7,2%	25.399	-20,9%	50.824	1,0%	57.829	-9,4%
α' 2013	46.542	-5,4%	42.064	-6,3%	5.964	-8,8%	12.749	0,4%	14.216	-3,5%
β' 2013	46.309	-4,1%	41.966	-3,7%	5.404	-18,4%	12.952	4,6%	14.049	-2,2%
γ' 2013	46.105	-3,6%	41.908	-2,4%	5.572	0,9%	13.162	3,7%	14.432	2,0%
δ' 2013	46.042	-2,8%	42.453	0,2%	4.277	-36,3%	12.725	-2,5%	13.461	-7,7%
2013	184.998	-4,0%	168.391	-3,2%	21.218	-16,5%	51.587	1,5%	56.159	-2,9%
α' 2014	46.442	-0,2%	42.305	0,6%	4.706	-21,1%	13.725	7,7%	14.191	-0,2%
β' 2014	46.379	0,2%	42.315	0,8%	5.275	-2,4%	14.138	9,2%	15.336	9,2%
γ' 2014	46.773	1,4%	42.636	1,7%	4.942	-11,3%	14.242	8,2%	14.962	3,7%
δ' 2014	46.681	1,4%	42.703	0,6%	5.825	4,0%	13.990	9,9%	15.813	17,5%
2014*	186.275	0,7%	169.959	1,0%	20.748	-2,2%	56.095	8,7%	60.302	7,4%
α' 2015	46.708	0,6%	42.760	1,1%	6.104	29,7%	13.876	1,1%	15.566	9,7%
β' 2015	47.133	1,6%	43.243	2,2%	4.480	-15,1%	13.884	-1,8%	14.800	-3,5%

* προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, Σεπτέμβριος 2015, ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Μια πλήρης ή σε μεγάλο βαθμό επίτευξη της μεγάλης πλειονότητας των «ορόσημων» και των επιμέρους στόχων για τη συγκεκριμένη περίοδο μάλλον θα οδηγήσει σε επαναποδοχή των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου ως εγγυήσεων από την ΕΚΤ, επιτρέποντας την πρόσβαση στον κύριο μηχανισμό της για άντληση ρευστότητας, με μηδαμινό κόστος (0,05%), έναντι επιτοκίου 1,55% του ΕΛΑ. Ακολούθως, η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών στην Ελλάδα θα βελτιωθεί, συνεπώς θα υφίστανται οι προϋποθέσεις για επιτάχυνση της άρσης των capital controls.

Από την άλλη πλευρά, ανασχετικά στην παροχή ρευστότητας από το τραπεζικό σύστημα εγχωρίως επενεργεί, όπως και πέρυσι, το εν εξελίξει stress test. Κατά τη διάρκειά του και έως ότου ανακοινωθούν τα αποτελέσματά του και καλυφθούν οι κεφαλαιακές ανάγκες οι οποίες θα προκύψουν από αυτό, οι τράπεζες θα επιδιώξουν να διατηρήσουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερη διαθεσιμότητα κεφαλαίων. Συνεπώς, ο δανεισμός σε ιδιώτες και επιχειρήσεις αναμένεται να είναι χαμηλός τουλάχιστον μέχρι το τέλος του 2015, πλήττοντας κυρίως τις επενδύσεις, επιχειρηματικές και σε κατοικίες. Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία, η παροχή πιστώσεων προς τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας περιορίστηκε συνολικά κατά 1,4% στο δίμηνο Ιουλίου - Αυγούστου σε σύγκριση με τον Ιούνιο, με τη μεγαλύτερη μείωση να σημειώνεται προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (-2,8%) και τη μικρότερη προς τα

νοικοκυριά (-1,0%).⁸ Πάντως, η πτώση των πιστώσεων στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου ήταν ελαφρώς μεγαλύτερη (-1,7%), πλήττοντας και πάλι περισσότερο τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (-3,5%) και λιγότερο τα νοικοκυριά (-0,8%), ενώ τα επιτόκια νέων δανείων προς τις επιχειρήσεις ήταν ελαφρώς χαμηλότερα στο δίμηνο Ιουλίου-Αυγούστου από ότι στην αρχή του χρόνου (4,9% έναντι 5,4% τον περασμένο Ιανουάριο) και αμετάβλητα στα νέα δάνεια προς νοικοκυριά. Συνεπώς, παρά την τραπεζική αργία, τη μη μεταβολή της παρεχόμενης από την ΕΚΤ ρευστότητας στη μεγαλύτερη διάρκεια του Ιουλίου και τα πραγματοποιούμενα stress tests, οι τράπεζες φαίνεται ότι μετέβαλαν ελάχιστα την πιστοδοτική τους πολιτική, η οποία ήταν προσεκτική από την αρχή του χρόνου.

Πιέσεις στη ρευστότητα του ιδιωτικού τομέα θα ασκηθούν και από τη σημαντική διεύρυνση των ληξιπρόθεσμων οφειλών του κράτους προς αυτόν φέτος, ύστερα από δύο χρόνια σημαντικής υποχώρησης, λόγω της συγκέντρωσης όλων των διαθέσιμων πόρων για την πληρωμή των τακτικών δαπανών και την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους, όσο το ελληνικό κράτος δεν είχε πρόσβαση σε χρηματοδότηση. Οι ληξιπρόθεσμες οφειλές της Γενικής Κυβέρνησης διευρύνθηκαν κατά σχεδόν €2 δισεκ. (+52,1%) στο χρονικό διάστημα Ιανουαρίου-Ιουλίου του τρέχοντος έτους, φθάνοντας τα €5,7 δισεκ., μετά τη

⁸ Ανάλυση χρηματοδότησης κατοίκων εσωτερικού πλην εγχώριων ΝΧΙ, Αύγουστος 2015, Τράπεζα της Ελλάδος, Οκτώβριος 2015

μείωσή τους κατά €1 δισεκ. πέρυσι και €4,8 δισεκ. το 2013⁹. Στη σχετική υποενότητα του προσχεδίου του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2016 αναφέρεται ότι κατόπιν της κύρωσης της συμφωνίας οικονομικής ενίσχυσης με τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας θα εξομαλυνθούν οι ταμειακές συνθήκες του κράτους, θα ανακοπεί ο ρυθμός αύξησης των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων και θα βελτιωθεί ο ρυθμός αποπληρωμής τους. Η σημαντική μείωσή τους τίθεται ως στόχος για το τέλος του 2016, υπό την προϋπόθεση ότι η χρηματοδότηση του ελληνικού κράτους θα συνεχιστεί ομαλά έως τότε. Τούτων δεδομένων, αναμένεται να συνεχιστεί η αύξησή τους σε όλο το 2015, με ηπιότερο ρυθμό στο καταληκτικό τετράμηνο του, περιορίζοντας περαιτέρω τη διαθεσιμότητα κεφαλαίων των προμηθευτών του ελληνικού δημοσίου.

Σε ότι αφορά την παρέμβαση στο δημόσιο χρέος, αυτή θα πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο αλλαγής του τρόπου αξιολόγησης της βιωσιμότητάς του, με μετάβαση από στόχους για το ύψος του ως ποσοστό του ΑΕΠ, σε στόχους για το ύψος των ετήσιων δαπανών εξυπηρέτησης του ελληνικού χρέους. Η παρέμβαση εκτιμάται ότι δεν θα έχει τη μορφή σπομείωσης του ονομαστικού χρέους («κούρεμα»), αλλά μιας περαιτέρω διευκόλυνσης της εξυπηρέτησής του, με επέκταση των περιόδων χάριτος – αποπληρωμής, ενδεχομένως με μικρή περαιτέρω μείωση των επιτοκίων. Ωστόσο, θεωρείται αρκετά πιθανή μια διάσταση απόψεων μεταξύ

ΔΝΤ και ΕΕ, τόσο ως προς τον τρόπο της παρέμβασης, όσο και ως προς τα χαρακτηριστικά της, κλιμακώνοντας και πάλι την αβεβαιότητα στο τελευταίο δίμηνο του 2015 γύρω από τα εγχώρια δημοσιονομικά.

Η αξιολόγηση της αποδοτικότητας των ήδη εφαρμοζόμενων δημοσιονομικών μέτρων στο πλαίσιο της αξιολόγησης θα καθορίσει και το ύψος των πρόσθετων δημοσιονομικών παρεμβάσεων οι οποίες χρειάζονται για το 2016, προκειμένου να επιτευχθεί ο αναθεωρημένος στόχος πρωτογενούς πλεονάσματος για το συγκεκριμένο έτος. Ανεξάρτητα από το βαθμό αποδοτικότητας των πρόσφατα ληφθέντων μέτρων, αυτά θα περιορίσουν το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών κατά το τρέχον εξάμηνο, κυρίως οι περικοπές στις συντάξεις μέσω της αύξησης στις εισφορές υγείας, ασκώντας περιοριστικές πιέσεις στις καταναλωτικές δαπάνες τους. Ωστόσο, πλέον ανασταλτικός παράγοντας στην πραγματοποίηση καταναλωτικών αγορών παραμένουν οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων και οι παράλληλες πολιτικές εξελίξεις του τελευταίου τριμήνου. Οι επιπτώσεις τους στην καταναλωτική πρόθεση των νοικοκυριών εκτιμάται ότι δεν οφείλονται κυρίως στους συναλλακτικούς περιορισμούς που έχουν επιφέρει τα capital controls, αφού εξαρχής είχαν εξαιρεθεί από αυτά οι ηλεκτρονικές συναλλαγές εγχωρίως, αλλά στην απότομη εξασθένιση των προσδοκίων μεγάλου μέρους των νοικοκυριών από την επιβολή τους και τα μετέπειτα πολιτικοοικονομικά γεγονότα, όπως η

⁹ Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2016, Υπουργείο Οικονομικών, Οκτώβριος 2015

σύναψη του τρίτου Μνημονίου, για μια άμεση απεξάρτηση του ελληνικού κράτους από τους δανειστές του και τη σταθερή παραμονή της ελληνικής οικονομίας σε ανάκαμψη φέτος και τα προσεχή χρόνια, η οποία θα αύξανε συνεχώς την απασχόληση και το εισόδημα εγχωρίως.

Η έντονη κάμψη των προσδοκιών των νοικοκυριών έχει ήδη αποτυπωθεί στα αποτελέσματα της Έρευνας Οικονομικής Συγκυρίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία πραγματοποιείται στην Ελλάδα από το IOBE, με τη μέση τιμή του δείκτη καταναλωτικής εμπιστοσύνης στο τρίτο τρίμηνο να διαμορφώνεται στις -60,6 μονάδες, από -43,6 μονάδες το αμέσως επόμενο τρίμηνο και -37 μονάδες στο πρώτο τρίμηνο φέτος. Σε φθίνουσα πορεία βρίσκονται όλοι οι επιμέρους δείκτες. Τα πλέον πρόσφατα στοιχεία για την εξέλιξη της καταναλωτικής ζήτησης αφορούν στον Ιούλιο, συνεπώς αντανakλούν πρωτίστως τις επιπτώσεις των capital controls και της τραπεζικής αργίας και λιγότερο τη ραγδαία επιδείνωση των προσδοκιών. Σύμφωνα με αυτά, ο εποχικά διορθωμένος δείκτης όγκου στο Λιανικό εμπόριο διαμορφώθηκε 6,4% χαμηλότερα από ότι τον ίδιο μήνα του 2014, όταν τον Ιούνιο είχε αυξηθεί οριακά (0,5%), ενώ στο αρχικό φετινό εξάμηνο ήταν αμετάβλητος σε σχέση με πέρυσι, όταν υποχωρούσε κατά 1,5%. Ο όγκος της δραστηριότητας υποχώρησε τον Ιούλιο σε όλες τις βασικές κατηγορίες καταστημάτων, ακόμα και στα supermarkets, όπου σημειώθηκε η μικρότερη κάμψη (-2,6%), με τη

μεγαλύτερη να εκδηλώνεται στα Έπιπλα - Ηλεκτρικά Είδη - Οικιακός Εξοπλισμός (-14,8%). Ωστόσο, μια μείωση των καταναλωτικών δαπανών, ιδίως όταν αφορά σε εισαγόμενα προϊόντα, όπως τα ηλεκτρικά είδη και μεγάλο μέρος του οικιακού εξοπλισμού, θα εξασθενήσει τις εισαγωγές, περιορίζοντας το έλλειμμα στο εξωτερικό ισοζύγιο της ελληνικής οικονομίας και μετριάζοντας την αρνητική επίδρασή του στο ΑΕΠ.

Πέρα από τις απτές θετικές επιδράσεις από μια δυνητικά γρήγορα ολοκληρωμένη, θετική πρώτη αξιολόγηση εφαρμογής του νέου προγράμματος που παρουσιάστηκαν παραπάνω, αναμένεται να υπάρξουν και άλλες, οι οποίες αφορούν στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον. Πρωτίστως, θα αποκατασταθεί περαιτέρω η κυβερνητική αξιοπιστία και θα αρχίσουν να διαμορφώνονται οι προϋποθέσεις για άρση της ισχυρής επιφυλακτικότητας έναντι της ελληνικής οικονομίας διεθνώς, η οποία έχει τις πλέον ισχυρές επιπτώσεις στη διάθεση διεθνώς για πραγματοποίηση επενδύσεων στην Ελλάδα. Μια συνολικά επιτυχής επίτευξη των στόχων στην τρέχουσα και στην επόμενη αξιολόγηση κρίνεται αναγκαία προκειμένου να αρχίσει η αναθέρμανση του διεθνούς επενδυτικού ενδιαφέροντος, που είναι απαραίτητη και για την επίτευξη των αναθεωρημένων στόχων του προγράμματος αξιοποίησης των περιουσιακών στοιχείων του δημοσίου. Ευνόητα, εφόσον δεν λάβουν χώρα αυτές οι θετικές εξελίξεις στο πεδίο της υλοποίησης του καινούργιου προγράμματος, οι πιθανότητες επίτευξης

των στόχων για την αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας είναι μικρές και το ευρύτερο επενδυτικό ενδιαφέρον θα παραμείνει υποτονικό, φέτος αλλά και στο επόμενο έτος.

Μια επανάκαμψη της αξιοπιστίας θα ευνοήσει και το διεθνές τουριστικό ενδιαφέρον. Δεδομένου του πρωταρχικού ρόλου του τομέα του τουρισμού στην ανάπτυξη που σημειώθηκε στο πρώτο εξάμηνο, αλλά και στην ανάσχεση της ανεργίας, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στους παράγοντες που καθορίζουν την ελκυστικότητα της Ελλάδας ως τουριστικού προορισμού, όπως η ακώλυτη άντληση ρευστότητας από τους τουρίστες, η νομισματική και η γενική πολιτική σταθερότητά της. Το γεγονός ότι από την αρχή των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων εξαιρέθηκαν από αυτή οι ξένοι τουρίστες εκτιμάται ότι συνέβαλε καθοριστικά στη διατήρηση της ανόδου στις διεθνείς αφίξεις τον Ιούλιο, έστω σε μικρότερη έκταση από ότι στο πρώτο εξάμηνο φέτος (4,4% έναντι 20,8%), ενώ παρέμειναν υψηλότερες των περυσινών και οι ταξιδιωτικές εισπράξεις (+3,5%, κατόπιν +8,2% στο εξάμηνο Ιανουαρίου - Ιουνίου. Η ενίσχυση του διεθνούς τουριστικού ρεύματος και των σχετικών εισπράξεων εκτιμάται ότι θα συνεχιστεί με ήπιο ρυθμό σε ολόκληρο το δεύτερο φετινό εξάμηνο.¹⁰

Στο σύνολο του εξωτερικού τομέα, οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων έχουν εκ πρώτης όψεως πλήξει σαφώς

περισσότερο τις εισαγωγές σε σύγκριση με τις εξαγωγές. Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, οι εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών υπολείπονταν τον Ιούλιο κατά 15,1% του περυσινού τους επιπέδου, όμως η ποσοστιαία μείωση των εισαγωγών ήταν υπερδιπλάσια, παρά τη συνέχιση της ενίσχυσης των εξαγωγών εξαιρουμένων καυσίμων – πλοίων, έστω κατά 3,0%. Ωστόσο, το πλεόνασμα του εξωτερικού ισοζυγίου αγαθών - υπηρεσιών το οποίο, με ελάχιστες εξαιρέσεις, διαχρονικά επιτυγχάνεται κάθε Ιούλιο, κυρίως λόγω των διεθνών τουριστικών υπηρεσιών, ήταν φέτος ακριβώς διπλάσιο του περυσινού, φθάνοντας τα €2,48 δισεκ., έναντι €1,24 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα. Αυτό το αποτέλεσμα προστέθηκε στη νέα, σημαντική μείωση του ελλείμματος του εξωτερικού ισοζυγίου αγαθών - υπηρεσιών που σημειώθηκε στο πρώτο εξάμηνο του έτους, διαμορφώνοντάς το στην περίοδο Ιανουαρίου – Ιουλίου 68,5% χαμηλότερα από ότι ένα χρόνο νωρίτερα. στα €1,13 δισεκ. από €3,62 δισεκ. Η έντονη βελτίωση από την αρχή του έτους οφείλεται στην πτώση των εισαγωγών (-6,5%) και τη σημαντική διεύρυνση των εξαγωγών, εκτός πλοίων – καυσίμων (+9,0%), ενώ θα ήταν μεγαλύτερη εάν οι εξαγωγές πλοίων – καυσίμων δεν ήταν 27,7% χαμηλότερες. Στα προσωρινά στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για τις εξαγωγές αγαθών τον Αύγουστο αποτυπώνεται κλιμάκωση της πτώσης των εισαγωγών και παραμονή των εξαγωγών εκτός πλοίων – καυσίμων σε ανοδική

¹⁰ Εξελίξεις στο ταξιδιωτικό ισοζύγιο πληρωμών: Ιούνιος - Ιούλιος 2015, ΤτΕ, Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 2015

τροχιά, αλλά με μικρότερη ταχύτητα από ότι νωρίτερα φέτος.

Σε ότι αφορά τις πλέον πρόσφατες τάσεις σε άλλα τμήματα της οικονομικής δραστηριότητας και βραχυχρόνιους δείκτες κατόπιν της επιβολής ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων και της τραπεζικής αργίας, οι τάσεις ανόδου ή μικρής υποχώρησης που είχαν επικρατήσει στο αμέσως προηγούμενο χρονικό διάστημα μεταστράφηκαν σε έντονα πτωτικές τον Ιούλιο, αποτυπώνοντας τις επιπτώσεις της μείωσης της εγχώριας ζήτησης, των δυσκολιών στην πραγματοποίηση εξαγωγών, αλλά και εισαγωγών πρώτων υλών και προϊόντων εξαιτίας των capital controls. Στα πρώτα στοιχεία για τον Αύγουστο οι εξελίξεις ποικίλουν, καθώς εκδηλώνεται είτε επιστροφή σε άνοδο, είτε συνέχιση της τάσης τον προηγούμενο μήνα.

Αναλυτικά, η βιομηχανική παραγωγή περιορίστηκε κατά περίπου 1,5% τον Ιούλιο σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του περασμένου έτους, στον οποίο είχε σταθεροποιηθεί, ενώ μεγαλύτερη ήταν η κάμψη της στο δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους (-2,8%).¹¹ Ωστόσο τον Αύγουστο ανέκαμψε κατά 4,5%, αντισταθμίζοντας την υποχώρηση στον ίδιο περυσινό μήνα. Η Παραγωγή – Διανομή ηλεκτρικού ρεύματος είναι η μοναδικός τομέας ο οποίος παρουσιάζει σταθερή τάση στο δίμηνο Ιουλίου - Αυγούστου, σημειώνοντας ισχυρή άνοδο

11,3%, η οποία όμως δεν είχε εκδηλωθεί τους προηγούμενους μήνες, επομένως ενδεχομένως να είναι συγκυριακή, οφειλόμενη στις επιπλοκές στις εισαγωγές από τα capital controls και να μη συνεχιστεί στους προσεχείς μήνες. Μεταξύ των υπόλοιπων βασικών βιομηχανικών τομέων, στα Ορυχεία – Λατομεία η πτώση παραγωγής από την αρχή του έτους συνεχίστηκε (-4,8%). Στη Μεταποίηση, το σημαντικότερο βιομηχανικό τομέα, την έντονη μείωση του Ιουλίου (-5,9%) διαδέχθηκε αύξηση της τάξης του 4,2% τον επόμενο μήνα. Η δραστηριότητα στην Επεξεργασία – Παροχή νερού σταθεροποιήθηκε τον Αύγουστο, μετά από συνεχή πτώση 2,8% στο δίμηνο Ιουνίου - Ιουλίου. Η οικοδομική δραστηριότητα παρουσίασε διακυμάνσεις ως προς την επιφάνεια και τον όγκο της στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου, οι οποίες διαμόρφωσαν το πρώτο μέγεθος 2,4% και το δεύτερο 1,5% χαμηλότερα από πέρυσι. Τον Ιούλιο, σημείωσε έντονη άνοδο, κατά 58% στην επιφάνεια και κατά 275% στον όγκο, παρά τη μείωση των νέων αδειών κατά 31,6%. Από την εξέταση των αναλυτικών στοιχείων προκύπτει ότι η πολύ μεγάλη αύξηση οφείλεται σε κάποιο δημόσιο έργο στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, όπου η επιφάνεια και ο όγκος των νέων οικοδομών ήταν πολλαπλάσια των αντίστοιχων περυσινών, χωρίς να οφείλονται στην ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα. Με εξαίρεση αυτή την περιφέρεια, τη Στερεά Ελλάδα και τη Θεσσαλία, στις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας η οικοδομική δραστηριότητα περιορίστηκε.

¹¹ Όλα τα στοιχεία για τα μεγέθη στις αρχές του 2015 προέρχονται είτε από την ΕΛ.ΣΤΑΤ., είτε από την Τράπεζα της Ελλάδος. Οι αναφερόμενες μεταβολές των μεγεθών είναι σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο ένα έτος νωρίτερα.

Σε ότι αφορά τις τάσεις στην πλευρά της ζήτησης, πέρα από τις εξελίξεις στον όγκο του Λιανικού Εμπορίου, τα πλέον πρόσφατα στοιχεία για τον κύκλο εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο καλύπτουν το δεύτερο τρίμηνο. Βάσει αυτών, ο κύκλος εργασιών περιορίστηκε κατά 3,3% έναντι του ίδιου τριμήνου του περασμένου χρόνου, πτώση μεγαλύτερη από την αντίστοιχη στο αρχικό τρίμηνο φέτος. Ο αποπληθωρισμός διατηρήθηκε και τον Ιούλιο στην περιοχή του 2,1%-2,2%, για έκτο συνεχή μήνα. Συνεπώς, οι συνθήκες ζήτησης που δημιουργήθηκαν από την επιβολή περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων και την έντονη πολιτική ρευστότητα, δεν φαίνεται να οδήγησαν σε ανατιμήσεις σε πολλά προϊόντα και υπηρεσίες. Η μικρή εξασθένιση του αποπληθωρισμού δίμηνο Αυγούστου - Σεπτεμβρίου, στο 1,6%, αποδίδεται στην αύξηση του ΦΠΑ, η οποία περιλαμβανόταν στα προαπαιτούμενα μέτρα για την έναρξη των διαπραγματεύσεων για το τρίτο Μνημόνιο και τέθηκε σε εφαρμογή από την 20^η Ιουλίου, όχι σε αύξηση της ζήτησης. Άλλωστε, η μεγαλύτερη άνοδος τιμών μεταξύ των βασικών κατηγοριών προϊόντων – υπηρεσιών που συναποτελούν το Γενικό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΓΔΤΚ), της τάξης του 4,0%, σημειώθηκε στο περασμένο δίμηνο στα Προϊόντα Διατροφής Διατροφής - Μη αλκοολούχα ποτά, την κατηγορία η οποία επηρεάστηκε περισσότερο από την αύξηση του ΦΠΑ. Η υποχώρηση του πληθωρισμού σημειώθηκε παρά τη συνέχιση της ισχυρής μείωσης τιμών κατά 7,3% στη Στέγαση και κατά 5,0% στις

Μεταφορές, δύο εκ των τριών ομάδων αγαθών-υπηρεσιών με τη μεγαλύτερη συμμετοχή στη διαμόρφωση του ΓΔΤΚ.

Στις τάσεις στους βραχυχρόνιους δείκτες που παρουσιάστηκαν, αποτυπώνονται οι πρώτες επιπτώσεις των ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων, καθώς και των δημοσιονομικών μέτρων για τη σύναψη του νέου Μνημονίου, καταδεικνύοντας την υψηλή σημασία αυτών των γεγονότων στις εξελίξεις στην οικονομία στο δεύτερο εξάμηνο του 2015, κατά πάσα πιθανότητα και στις αρχές του 2016. Αυτές αναμένεται να επηρεαστούν στο τελευταίο δίμηνο φέτος από την πρόοδο που θα έχει σημειωθεί στην πρώτη αξιολόγηση του προγράμματος, τα αποτελέσματα του νέου stress test, καθώς και γύρω από μια νέα διευθέτηση της εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους. Η πιθανότητα παρατεταμένων διαβουλεύσεων γύρω από το τελευταίο ζήτημα θεωρείται υψηλή και εφόσον επαληθευτεί, θα οδηγήσει σε νέα, έστω πρόσκαιρη, κλιμάκωση της αβεβαιότητας.

Περνώντας στις μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις για την εξέλιξη των συνιστωσών του ΑΕΠ και των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών, **οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων, τα νέα δημοσιονομικά μέτρα και η επιδείνωση των προσδοκίων των νοικοκυριών από τη συνέχιση της δημοσιονομικής προσαρμογής για άλλα τρία χρόνια βάσει της νέας συμφωνίας, θα επενεργήσουν περιοριστικά στις καταναλωτικές τους δαπάνες.** Καθώς η συσσώρευση πληρωμών φόρων στο τελευταίο πεντάμηνο-τετράμηνο του

έτους (εισοδήματος, περιουσίας) επαναλαμβάνεται τα τελευταία χρόνια, τείνοντας να παγιωθεί και δεδομένου ότι αυτοί οι φόροι δεν θα μεταβληθούν σε σύγκριση με το παρελθόν (π.χ. ΕΝΦΙΑ), η περιοριστική επίδρασή τους στο διαθέσιμο εισόδημα θα είναι παρόμοια με αυτή στα προηγούμενα έτη. Από την άλλη πλευρά, πρόσθετες πιέσεις στην ιδιωτική κατανάλωση σε σύγκριση με το πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους θα ασκηθούν στο δεύτερο εξάμηνο από το υψηλότερο επίπεδο της - βάση σύγκρισης στο αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο. Κατά τη διάρκειά του, τα καταναλωτικά έξοδα των νοικοκυριών διευρύνθηκαν με υψηλότερο ρυθμό, 2,1% έναντι 0,7%. **Παρά την αισθητή εξασθένιση των καταναλωτικών δαπανών στο δεύτερο μισό του 2015, η ενίσχυσή τους επίσης κατά 2,1% στην περίοδο Ιανουαρίου - Ιουνίου φέτος θα συγκρατήσει την υποχώρησή τους στο σύνολο του τρέχοντος έτους στο 1,5-2,0%.**

Η εφαρμογή της νέας συμφωνίας θα ασκήσει περιοριστικές πιέσεις στη δημόσια κατανάλωση. Όμως, καθώς αυτή κυρώθηκε στο μέσο του τρίτου τριμήνου και ακολούθησαν βουλευτικές εκλογές, η υλοποίησή της θα ξεκινήσει στο τέταρτο τρίμηνο, με αποτέλεσμα τη μικρή επίδραση στη συγκράτηση των κρατικών καταναλωτικών δαπανών φέτος. Άλλωστε, σύμφωνα με το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2016, οι λιγότερες των αναμενόμενων αποχωρήσεις από το δημόσιο, οι μη προβλεφθείσες πέρυσι δαπάνες από τη βαθμολογική ωρίμανση των μισθοδο-

τούμενων με ειδικά μισθολόγια, οι μεγαλύτερες των προβλέψεων πληρωμές αναδρομικών αποδοχών ένστολων – δικαστικών λειτουργών, θα διαμορφώσουν το κόστος προσωπικού υψηλότερα αφενός από το σχετικό στόχο (+€47 εκατ.), αφετέρου από πέρυσι, με τη σχετική άνοδο να φθάνει το 1,9% (+€334 εκατ.). Μια διεύρυνση της δημόσιας κατανάλωσης στο τρέχον εξάμηνο ευνοεί και το τεχνικό αποτέλεσμα από το σαφώς χαμηλότερο την αντίστοιχη περυσινή περίοδο επίπεδο της, σε σύγκριση με το πρώτο εξάμηνο του 2014. **Καθώς η υποχώρηση της δημόσιας κατανάλωσης ήταν μικρής έκτασης στο πρώτο μισό του 2015, παρά τις πρωτόγνωρες δυσχέρειες εύρεσης ρευστότητας σε αυτό το χρονικό διάστημα, ενώ δεν υφίστανται παράγοντες σημαντικού περιορισμού της στην τρέχουσα περίοδο, εκτιμάται ότι αυτή θα διευρυνθεί ελαφρώς φέτος.**

Η έντονη αβεβαιότητα για τις πολιτικές εξελίξεις εγχωρίως από την αρχή του δεύτερου τριμήνου, που κορυφώθηκε στο επόμενο με την προκήρυξη του δημοψηφίσματος και τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων, ενώ διατηρήθηκε σε υψηλό επίπεδο έως τη σύναψη του καινούργιου προγράμματος και το σχηματισμό νέας κυβέρνησης, εκτιμάται ότι οδήγησε σε τέλμα την επενδυτική δραστηριότητα. Εκτός από την ισχυρή επιφυλακτικότητα των επενδυτών, εγχωρίως και διεθνώς, απέναντι στη διάθεση και τις δυνατότητες

συνέχισης της δημοσιονομικής προσαρμογής και υλοποίησης διαρθρωτικών αλλαγών στην Ελλάδα, λόγω των γεγονότων που έλαβαν χώρα στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων με τους επίσημους πιστωτές, ιδίως στην τελική φάση τους κατά τη διάρκεια του προηγούμενου προγράμματος και από την προκήρυξη του δημοψηφίσματος έως την επανέναρξή τους μετά από αυτό, επιπλέον έχουν διαμορφωθεί από τα τεκταινόμενα συνθήκες που έθεσαν ισχυρούς περιορισμούς στην πραγματοποίηση επενδύσεων.

Συγκεκριμένα, οι συνεχιζόμενοι έλεγχοι στην κίνηση κεφαλαίων, έχουν περιορίσει αισθητά τη δυνατότητα των επιχειρήσεων να προβούν σε αγορές εξοπλισμού και μηχανημάτων, τα οποία ως επί το πλείστον παράγονται εκτός Ελλάδας. Οι πραγματοποιούμενες διεθνείς συναλλαγές τους επικεντρώνονται στην προμήθεια πρώτων υλών, απαραίτητων για την παραγωγική τους διαδικασία. Υπό αυτές τις προτεραιότητες, οι **επιχειρηματικές επενδύσεις** θα παραμένουν σε χαμηλό επίπεδο.

Όπως έχει επισημανθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE, η ανάγκη κάλυψης τρεχουσών δαπανών του προϋπολογισμού όσο διαρκούσαν οι διαπραγματεύσεις, οι οποίες δεν ήταν εφικτό να καλυφθούν από το δανεισμό των επίσημων πιστωτών, όπως προβλεπόταν στον προϋπολογισμό, οδήγησε στην εξοικονόμηση πόρων από όποια πηγή αυτοί ήταν διαθέσιμοι. Σε αυτές συγκαταλεγόταν το εθνικό σκέλος του ΠΔΕ και η εθνική συμμετοχή στο συγχρηματοδοτούμενο σκέλος του ΠΔΕ.

Όμως, αυτή η τακτική είχε ιδιαίτερα αρνητικό αντίκτυπο στην εκτέλεση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, οι δαπάνες του οποίου υπολείπονταν στο πρώτο οκτάμηνο του έτους κατά 49,4% του σχετικού στόχου (€1,56 δισεκ. έναντι €3,09 δισεκ). Από την άλλη πλευρά, η σύναψη της νέας δανειακής σύμβασης θα ομαλοποιήσει σταδιακά τη ρευστότητα του ελληνικού κράτους, καθιστώντας εφικτή τη μεγαλύτερη διενέργεια πληρωμών για το ΠΔΕ. Επισημαίνεται ότι στο Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2016 έχει τεθεί ως στόχος η εκταμίευση του συνόλου των κονδυλίων που προβλέπονταν στον Προϋπολογισμό του 2015 (€6,4 δισεκ.). Στην επιτάχυνση της υλοποίησης του ΠΔΕ και την ανάσχεση της πτώσης των επενδύσεων στο τελευταίο φετινό τετράμηνο θα συμβάλει, σύμφωνα με τη συμφωνία της 13^{ης} Ιουλίου, η πρόωρη εκταμίευση των τελευταίων €500 εκατ. από την ΕΕ στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007-2013, για την κάλυψη του 100% της συγχρηματοδότησης στα επιλεγμένα έργα. Ανεξάρτητα από το βαθμό υλοποίησης του ΠΔΕ, το γεγονός ότι αυτή είναι ιδιαίτερα οπισθοβαρής θα μετριάσει σημαντικά τα όποια πολλαπλασιαστικά αποτελέσματά του στην ελληνική οικονομία κατά το τρέχον έτος.

Ιδιαίτερα χαμηλή συμβολή από το δημόσιο τομέα στην επενδυτική δραστηριότητα στην υπόλοιπη διάρκεια του 2015 αναμένεται μέσω του προγράμματος αποκρτικοποιήσεων – παραχωρήσεων. Στο σχετικό προγραμματισμό του νέου Μνημονίου για φέτος οι

μοναδικές ενέργειες που προβλέπεται να ολοκληρωθούν είναι ο τρέχων διαγωνισμός για το ακίνητο στην περιοχή της Αφάντου στη Ρόδο και η πώληση του 35% των ΕΛ.ΠΕ. Το χρονοδιάγραμμα παραχώρησης των περιφερειακών αεροδρομίων στη Frarport πλέον ολοκληρώνεται τον Μάρτιο του 2016. Από την άλλη πλευρά, έχει σχεδιαστεί μεγάλος αριθμός ενεργειών για το επόμενο έτος, οι οποίες, εφόσον υλοποιηθούν βάσει του χρονοδιαγράμματος, χωρίς αναβολές και καθυστερήσεις, θα τονώσουν αισθητά την επενδυτική δραστηριότητα.

Ήδη αναφέρθηκε ότι το εν εξελίξει stress test στις ελληνικές τράπεζες θα επιδράσει ανασχετικά στην παροχή ρευστότητας από το τραπεζικό σύστημα τουλάχιστον έως την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων του, και, κατά πάσα πιθανότητα, μέχρι την κάλυψη των κεφαλαιακών αναγκών των τραπεζών οι οποίες ενδεχομένως θα προκύψουν από αυτό. Αυτή η διαδικασία δεν αναμένεται να ολοκληρωθεί νωρίτερα από το τέλος του 2015, με τις τράπεζες να παραμένουν προσεκτικές σε αυτό το χρονικό διάστημα στην παροχή πιστώσεων, χωρίς ωστόσο να είναι υπερβολικά αυστηρές, όπως άλλωστε προκύπτει από τη συνέχιση της ήπιας πιστωτικής συρρίκνωσης και τον περασμένο Ιούλιο, παρά την τραπεζική αργία. Συνεπώς, η ώθηση στις επενδύσεις από την τραπεζική χρηματοδότηση θα είναι μικρή στο σύνολο του τρέχοντος έτους. Ευνόητα, κατόπιν της κάλυψης τυχόν κεφαλαιακών ελλείψεων οι οποίες θα αναδειχθούν από το stress test, αναμένεται σταδιακή επιστροφή εντός του

2016 σε ήπια πιστωτική επέκταση από τις τράπεζες.

Βεβαίως, κύρια προϋπόθεση για την αναθέρμανση του επενδυτικού ενδιαφέροντος αποτελεί, όπως προαναφέρθηκε, η αποφασιστικότητα της νέας κυβέρνησης για την επίτευξη των στόχων του νέου προγράμματος, ιδίως των διαρθρωτικών αλλαγών που αυτό περιλαμβάνει σε αγορές, κλάδους και δραστηριότητες. Από τα αποτελέσματα της τρέχουσας και της προσεχούς αξιολόγησης θα αξιολογηθεί η διάθεσή της να υλοποιήσει τις δεσμεύσεις της, κάτι που θα αποτελέσει το κύριο μέτρο της αξιοπιστίας της και της δυνατότητάς της να ανατάξει την ελληνική οικονομία, θέτοντάς τη σε τροχιά σταθερής ανάκαμψης.

Προς το παρόν, η επιφυλακτικότητα των επενδυτών έναντι των δυνατοτήτων της ελληνικής οικονομίας παραμένει υψηλή. Σε συνδυασμό με τα εμπόδια, τις ελλείψεις και τις υστερήσεις σε παράγοντες οι οποίοι καθορίζουν την επενδυτική δραστηριότητα και αναλύθηκαν παραπάνω, **αναμένεται συνέχιση και μάλλον κλιμάκωση της συρρίκνωσης της επενδυτικής δραστηριότητας που σημειώθηκε στο δεύτερο τρίμηνο φέτος. Κατά μέσο όρο στο 2015, οι επενδύσεις θα είναι περίπου 15% λιγότερες από ότι πέρυσι.**

Στον **εξωτερικό τομέα της ελληνικής οικονομίας**, οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων μέσω του τραπεζικού συστήματος θα ανασχέσουν χωρίς να

ανακόψουν την άνοδο των **εξαγωγών** προϊόντων, εξαιρουμένων πετρελαιοειδών - πλοίων η οποία έλαβε χώρα στο πρώτο εξάμηνο του 2015 και συγκράτησε την πτώση όλων των εξαγωγών αγαθών σε αυτή την περίοδο. Ακολούθως, είναι πλέον πιθανή μια μικρή μείωση του συνόλου τους στο εξάμηνο Ιουλίου – Δεκεμβρίου. Υποχώρηση μάλλον θα σημειωθεί και στις εξαγωγές υπηρεσιών, παρότι η σημαντική αποκλιμάκωση των εισπράξεων από το διεθνή τουρισμό που αποτυπώνεται στα διαθέσιμα στοιχεία για τον Ιούλιο θα εξομαλυνθεί στο υπόλοιπο της τουριστικής περιόδου. Η κάμψη τους αναμένεται να προέλθει από την υψηλή βάση σύγκρισης στο δεύτερο εξάμηνο του 2014, όταν η τουριστική περίοδος παρατάθηκε σε σχέση με το παρελθόν. **Οι καθοδικές τάσεις σε αμφότερα τα βασικά σκέλη των εξαγωγών το τρέχον εξάμηνο, κατόπιν της μικρής μείωσής τους στο προηγούμενο, θα τις διαμορφώσουν περίπου 2,5% χαμηλότερα από ότι το 2014.**

Οι επιπτώσεις των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων αναμένεται ότι θα είναι μεγαλύτερες στις **εισαγωγές**. Η εκτεταμένη συρρίκνωση των εισαγωγών στο δεύτερο εξάμηνο φέτος θα προέλθει και από την εξασθένηση της καταναλωτικής ζήτησης, η ενίσχυση της οποίας τροφοδότησε στην αύξησή τους στο προηγούμενο εξάμηνο, αλλά και από την αναιμική επενδυτική δραστηριότητα. Ειδικά στο τελευταίο τρίμηνο, τη μείωση των εισαγωγών θα διευρύνει η μεγάλη αύξησή τους στο τελευταίο τρίμηνο του 2014 (+17,5%), ιδίως στις εισαγωγές αγαθών (+19,3%). **Καθώς δεν**

προβλέπεται κάποιος παράγοντας να μετριάσει τη μείωση των εισαγωγών στην περίοδο Ιουλίου - Δεκεμβρίου, αυτή εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί το 2015 στην περιοχή του 5,5%. Όμως, επειδή η κάμψη των εισαγωγών θα είναι εντονότερη της ελάττωσης των εξαγωγών, το έλλειμμα του εξωτερικού ισοζυγίου της ελληνικής οικονομίας θα περιοριστεί, επιδρώντας ανασχετικά στην πτώση του ΑΕΠ.

Ανακεφαλαιώνοντας τις προβλέψεις για τις τάσεις στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ στο υπόλοιπο του 2015 και στο σύνολό του, οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων, τα νέα δημοσιονομικά μέτρα που επηρεάζουν στα εισοδήματα των νοικοκυριών, αλλά και η έντονη επιδείνωση των προσδοκιών τους, από την παράταση της δημοσιονομικής προσαρμογής, θα μεταστρέψουν την άνοδο των καταναλωτικών τους δαπανών στο αρχικό εξάμηνο φέτος, οδηγώντας σε μείωσή τους στο σύνολο του έτους. Η αναστολή υλοποίησης των προγραμματισμένων για φέτος μεταρρυθμίσεων στο δημόσιο τομέα κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων με τους επίσημους δανειστές και τουλάχιστον μέχρι το σχηματισμό κυβέρνησης μετά τις πρόσφατες εκλογές, οι λιγότερες των αναμενόμενων αποχωρήσεις και οι μεγαλύτερες των προβλεπόμενων πληρωμές για αποδοχές θα αυξήσουν ελαφρώς τις δημόσιες καταναλωτικές δαπάνες στο περυσινό τους επίπεδο, παρά τους ισχυρούς περιορισμούς στη πραγματοποίηση κρατικών δαπανών όσο

δεν υπήρχε πρόσβαση σε δανεισμό και την υλοποίηση του νέου Προγράμματος Οικονομικής Πολιτικής στο τελευταίο τρίμηνο του έτους. Η μεγάλη απώλεια αξιοπιστίας του ελληνικού κράτους και της ελληνικής οικονομίας, από τη μη εμπρόθεσμη εξυπηρέτηση των δανειακών υποχρεώσεων, την επιβολή ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων, καθώς και από την αβεβαιότητα ως προς τη βούληση υλοποίησης μεταρρυθμίσεων, σε συνδυασμό με ορισμένες πρακτικές δυσχέρειες που αυτές οι εξελίξεις έχουν προκαλέσει στην υλοποίηση επενδύσεων (δυσχέρειες στις εισαγωγές κεφαλαιουχικών προϊόντων, πιστωτική στενότητα), θα κλιμακώσουν έντονα την πτώση των επενδύσεων στο πρώτο εξάμηνο φέτος στη συνέχεια του έτους. Η οπισθοβαρής υλοποίηση του ΠΔΕ και οι ελάχιστες παραχωρήσεις – ιδιωτικοποιήσεις, θα συμβάλουν στην καθίζηση των επενδύσεων.

Τα δεδομένα που έχουν διαμορφωθεί στις διεθνείς συναλλαγές από τα capital controls δημιουργούν προβλήματα τόσο στην πλευρά των εξαγωγών, όσο και των εισαγωγών. Η αύξηση των εξαγωγών εξαιρουμένων πετρελαιοειδών-πλοίων θα εξασθενήσει. Στις εξαγωγές υπηρεσιών θα ασκηθούν πτωτικές πιέσεις στο δεύτερο μισό του 2015 από το αποτέλεσμα βάσης λόγω του αντίστοιχου, σχετικά υψηλού

περυσινού τους επιπέδου. Ωστόσο, το σύνολο των εξαγωγών θα διαμορφωθεί φέτος σε επίπεδο χαμηλότερο των περυσινών. Τον αρνητικό αντίκτυπο της μείωσής τους στο ισοζύγιο του εξωτερικού τομέα της οικονομίας θα υπεραντισταθμίσει η υποχώρηση των εισαγωγών, που θα κλιμακωθεί έντονα το τρέχον εξάμηνο.

Συνισταμένη των τάσεων στις συνιστώσες του ΑΕΠ οι οποίες παρατέθηκαν, εκτιμάται ότι θα αποτελέσει η διαμόρφωσή του σε χαμηλότερο επίπεδο το 2015 από πέρυσι. **Ωστόσο, η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας κατά 1,6% στο δεύτερο τρίμηνο, ελαφρώς περισσότερο από ότι αναμενόταν, που διαμόρφωσε την αύξηση του ΑΕΠ στο σύνολο του περασμένου εξαμήνου στο 1,1%, θα μετριάσει την υποχώρησή του στο σύνολο του 2015. Υπό τις επιδράσεις των παραγόντων που αναλύθηκαν και τα πλέον πρόσφατα στοιχεία για την δραστηριότητα στο τρέχον τρίμηνο, η πρόβλεψη για την ύφεση στην ελληνική οικονομία στο τρέχον έτος που έγινε στην προηγούμενη έκθεση αναθεωρείται οριακά επί τα βελτίω. Ακολούθως, η υποχώρηση του ΑΕΠ φέτος αναμένεται να διαμορφωθεί μεταξύ του 1,5% και 2,0%.**

Πίνακας 3.2

Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο –Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής
(σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2010)

	2013	2014	2015	2016
<i>Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές</i>				
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	- 3,9	0,8	0,5	2,9
Ιδιωτική Κατανάλωση	- 2,0	1,3	0,6	2,4
Δημόσια Κατανάλωση	- 6,5	-0,9	-0,6	-0,3
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	- 9,5	2,7	-3,1	7,2
Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	2,1	9,0	4,1	5,1
Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	- 1,6	7,4	2,0	3,6
Απασχόληση	- 3,8	0,7	0,5	2,9
Αποδοχές Εργαζομένων κατά Κεφαλή	- 7,1	-1,6	0,1	1,7
Πραγματικό Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	- 4,9	1,0	1,4	1,0
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	- 0,9	-1,4	-1,5	0,8
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>				
Τελική Εγχώρια Ζήτηση	-3,9	1,0	-0,1	2,4
Καθαρές Εξαγωγές	1,1	0,2	0,6	0,5
Αποθέματα	-1,1	-0,5	0,0	0,0
<i>Σε ποσοστό του ΑΕΠ</i>				
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	-12,2	-3,5	-2,1	-2,2
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-2,3	-2,2	-1,6	-1,3
Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	174,9	177,1	180,2	173,5
<i>Σε ποσοστό</i>				
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	27,5	26,5	25,6	23,2

Πηγή: European Economic Forecast, spring 2015, European Commission, Μάιος 2015

Πίνακας 3.3

Σύγκριση προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2013 - 2016
(σε σταθερές αγοραίες τιμές 2010, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΚ			ΕΕ			ΟΟΣΑ			ΔΝΤ		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
ΑΕΠ	0,8	-2,3	-1,3	0,8	0,5	2,9	0,7	0,1	2,3	0,8	-2,3	-1,3
Τελική Ζήτηση	:	:	:	2,4	0,9	3,0	1,2	0,3	1,1	:	:	:
Ιδιωτ. Κατανάλωση	1,3	-1,6	-2,4	1,3	0,6	2,4	1,4	0,9	1,1	:	:	:
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (%)	-1,4	-0,5	1,3	-1,4	-1,5	0,8	-1,4	-1,4	-0,3	-1,5	-0,4	0,0
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	2,7	-16,5	4,5	2,7	-3,1	7,2	-3,0	0,6	5,0	:	:	:
Ανεργία (%)	24,6*	25,4*	25,8*	26,5	25,6	23,6	26,5	25,7	24,7	26,5	26,8	27,1
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	0,4**	-0,2**	0,5	-3,5	-2,1	-2,2	-3,6	-3,4	-2,8	-3,9**	-4,2**	-3,6**
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	:	:	:	-2,2	-1,6	-1,3	0,9	2,1	2,8	0,9	0,7	0,5
Ακαθ. Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	177,1	181,8	192,4	177,1	180,2	173,5	184,1	187,9	187,6	177,1	196,9	206,6

* Σε εθνικολογιστικούς όρους

** Σύμφωνα με τη μεθοδολογία του Προγράμματος Οικονομικής Πολιτικής, όπως και στις εκτιμήσεις του Δημόσιου Χρέους

Πηγές: Προσχέδιο Προϋπολογισμού 2016, Υπουργείο Οικονομικών, Οκτώβριος 2015 – European Economic Forecast, spring 2015, European Commission, Μάιος 2015 - OECD Economic Outlook No. 97, June 2015 – World Economic Outlook, IMF, October 2015 –Fiscal Monitor, IMF, October 2015

Η μεταβολή της τάσης στο ΑΕΠ ευνόητα θα έχει αντίκτυπο στην απασχόληση. Το γεγονός ότι αυτή θα προέλθει κυρίως από τη χαμηλότερη εγχώρια ζήτηση, θα πλήξει κλάδους και τομείς των οποίων ο ρόλος ήταν καθοριστικός στην ήπια ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας πέρυσι και στο πρώτο μισό του 2015, αλλά και στην κάμψη της ανεργίας, όπως το Λιανικό – Χονδρικό Εμπόριο. Η έντονη συρρίκνωση των επενδύσεων θα πλήξει εκ νέου την απασχόληση στις Κατασκευές, όπως επίσης σε επιχειρήσεις κατασκευής - εισαγωγών εξοπλισμού επιχειρήσεων και μηχανημάτων.

Στις Υπηρεσίες παροχής καταλύματος - Εστίασης, οι οποίες επίσης συνέβαλαν στην αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας και τη δημιουργία θέσεων εργασίας, οι αρνητικές επιδράσεις στην απασχόληση θα είναι μικρότερης έκτασης, καθώς αναμένεται συνέχιση της διεύρυνσης του διεθνούς τουριστικού ρεύματος, αλλά με αρκετά χαμηλότερο ρυθμό. Έτσι, ο τομέας του Τουρισμού, θα επενεργήσει ανασχετικά στην ανάκαμψη της ανεργίας.

Σε ότι αφορά την απασχόληση στο δημόσιο τομέα, οι πραγματοποιημένες 7.500 επαναπροσλήψεις αντισταθμίζουν εν μέρει τις προγραμματισμένες στο προηγούμενο Πρόγραμμα Οικονομικής Πολιτικής 15.000 νέων εργαζόμενων. Ωστόσο, σε συνδυασμό με τις λιγότερες των προβλεπόμενων αποχωρήσεις, σύμφωνα με το Προσχέδιο Προϋπολογισμού του 2016, θα διατηρήσουν τον αριθμό των δημοσίων υπαλλήλων σχετικά σταθερό. **Βάσει των παραπάνω**

επιμέρους εξελίξεων, αναμένεται μικρή άνοδος της ανεργίας στο τρίτο τρίμηνο του 2015, η οποία θα συνεχιστεί και θα κλιμακωθεί στο τελευταίο τρίμηνό του. Όμως, λόγω της σημαντικής υποχώρησης της ανεργίας στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου φέτος, αυτή θα διαμορφωθεί φέτος ελαφρώς χαμηλότερα από πέρυσι, στο 26,0% από 26,5%.

Η κάμψη της ζήτησης μετά την κορύφωση της ανησυχίας που προκάλεσε η πολιτική ρευστότητα στις αρχές Ιουλίου, αυξάνοντας πρόσκαιρα τη ζήτηση για αγαθά "πρώτης ανάγκης", διατήρησε τον αποπληθωρισμό σε αυτό το μήνα στο ίδιο επίπεδο με τους προηγούμενους, όπως είχε προβλεφθεί στην προηγούμενη. Η συνέχιση των ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων, χωρίς να διαφαίνεται προς το παρόν το πότε θα αρθούν, συντηρεί σε κάποιο βαθμό την επιφυλακτικότητα των νοικοκυριών σχετικά με τη διασφάλιση του πλούτου τους και ταυτόχρονα καθιστά αναγκαία τη διατήρηση υψηλότερης ρευστότητας, εξασθενώντας την καταναλωτική διάθεση.

Από την άλλη πλευρά, η αύξηση του ΦΠΑ από τον Ιούλιο, που επεκτάθηκε από τις αρχές Οκτωβρίου σε πέντε μεγάλα νησιά, θα ανακόψει την υποχώρηση των τιμών, όπως ήδη αποτυπώθηκε στην εξέλιξη του πληθωρισμού το δίμηνο Αυγούστου - Σεπτεμβρίου. Σε αποκλιμάκωση της μείωσης των τιμών θα συμβάλλει το τελευταίο τετράμηνο και η ολοκλήρωση της περιοριστικής επίδρασης των χαμηλών τιμών του πετρελαίου στο ΓΔΤΚ, καθώς αυτές βρέθηκαν σε αυτό το επίπεδο πριν

ένα χρόνο. Ωστόσο, επισημαίνεται ότι η αύξηση τιμών στα προϊόντα στα οποία αυξήθηκε ο ΦΠΑ ήταν αρκετά χαμηλότερη της αναμενόμενης. Ενώ λόγω της επιβολής των νέων συντελεστών εκτιμούταν άμεση μεσοσταθμική αύξηση των τιμών 8%, σε κατηγορίες αγαθών-υπηρεσιών στις οποίες επιβάλλεται ΦΠΑ, όπως η Διατροφή - Αλκοολούχα Ποτά η άνοδος τον Αύγουστο, πρώτο μήνα εφαρμογής, δεν ξεπέρασε το 3,0%. Αυτή η εξέλιξη εκτιμάται ότι αντικατοπτρίζει την απορρόφηση μεγάλου μέρους της αύξησης τιμών από τις επιχειρήσεις, επειδή αυτές διέβλεψαν μια σημαντική κάμψη της ζήτησης στην περίπτωση που θα μετακύλυαν όλη τη διεύρυνση του ΦΠΑ στους καταναλωτές. **Συνεπώς, παρά την εκδήλωση παραγόντων οι οποίοι ασκούν αυξητικές επιδράσεις στις τιμές, όπως οι υψηλότεροι έμμεσοι φόροι, η αποκλιμάκωση της ζήτησης φαίνεται ότι θα τις αντισταθμίσει σε σημαντικό βαθμό. Έτσι, η υποχώρηση του ΓΔΤΚ έναντι της αντίστοιχης περιόδου θα συνεχιστεί, με τον αποπληθωρισμό να διαμορφώνεται στο 1,8% φέτος.**

3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας

Βιομηχανία

Οριακές απώλειες, της τάξης του 0,1%, σημείωσε ο γενικός δείκτης βιομηχανικής παραγωγής **κατά το πρώτο οκτάμηνο του 2015,** έναντι απωλειών που κυμάνθηκαν στο 2,4% την αντίστοιχη περίοδο του 2014.

Στην **Ευρωζώνη (18 κράτη μέλη) το πρώτο επτάμηνο του 2015, ο γενικός δείκτης αυξήθηκε κατά 0,9%** σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο (+1,2%).

Ειδικά στο δίμηνο ισχύος των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, η βιομηχανική παραγωγή περιορίστηκε κατά περίπου 1,5% τον Ιούλιο σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του περασμένου έτους, λιγότερο από ότι στο δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους (-2,8%).¹² Όμως, τον Αύγουστο ανέκαμψε κατά 4,5%, αντισταθμίζοντας την υποχώρηση στον ίδιο περυσινό μήνα. Η Παραγωγή – Διανομή ηλεκτρικού ρεύματος είναι η μοναδικός τομέας ο οποίος παρουσιάζει σταθερή τάση στο δίμηνο Ιουλίου - Αυγούστου, σημειώνοντας ισχυρή άνοδο 11,3%, η οποία όμως δεν είχε εκδηλωθεί τους προηγούμενους μήνες. Συνεπώς, ενδέχεται να είναι συγκυριακή, οφειλόμενη στις επιπλοκές στις εισαγωγές από τα capital controls και να μη συνεχιστεί στους προσεχείς μήνες. Μεταξύ των υπόλοιπων βασικών βιομηχανικών τομέων, η πτώση παραγωγής στα Ορυχεία – Λατομεία από την αρχή του έτους συνεχίστηκε (-4,8%). Στη Μεταποίηση, το σημαντικότερο βιομηχανικό τομέα, την έντονη μείωση του Ιουλίου (-5,9%) διαδέχθηκε αύξηση της τάξης του 4,2% τον επόμενο μήνα. Η δραστηριότητα στην Επεξεργασία – Παροχή νερού σταθεροποιήθηκε τον

¹² Όλα τα στοιχεία για τα μεγέθη στις αρχές του 2015 προέρχονται είτε από την ΕΛ.ΣΤΑΤ., είτε από την Τράπεζα της Ελλάδος. Οι αναφερόμενες μεταβολές των μεγεθών είναι σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο ένα έτος νωρίτερα.

Αύγουστο, μετά από συνεχή πτώση 2,8% στο δίμηνο Ιουνίου - Ιουλίου.

Στο σύνολο του πρώτου οκταμήνου του 2015, καταγράφονται απώλειες σε δύο από τους τέσσερις κλάδους της ελληνικής βιομηχανίας. Σε επίπεδο βασικών βιομηχανικών τομέων, η μεγαλύτερη υποχώρηση καταγράφηκε στα Ορυχεία - Λατομεία, όπου η παραγωγή περιορίστηκε κατά 8,6%, σε αντίθεση με την αύξηση κατά 1,2% στο πρώτο οκτάμηνο του 2014. Ακολουθεί σε έκταση κάμψης ο κλάδος της παραγωγής Ηλεκτρισμού με την παραγωγή του να περιορίζεται κατά 2,1%, αρκετά ηπιότερα ωστόσο σε σύγκριση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο. Στον αντίποδα, άνοδος σημειώνεται στον κλάδο Παροχής Νερού (+2,5% έναντι -1,0% ένα χρόνο νωρίτερα) και στη Μεταποίηση, όπου η παραγωγή ενισχύεται με ελαφρώς μεγαλύτερο ρυθμό σε σχέση με πέρυσι (+1,1% αντί +0,8%).

Αναλυτικά, στα **Ορυχεία - Λατομεία**, οι απώλειες του δείκτη οφείλονται στη μείωση της Εξόρυξης λιγνίτη (-10,2% αντί -5,9%) και στην πτώση της Εξόρυξης μεταλλούχων μεταλλευμάτων (-8,1% έναντι +5,7% πέρυσι). Ακολουθεί ο κλάδος Άντλησης αργού πετρελαίου - φυσικού αερίου (-5,7%, από -6,9% το 2014) και οι λοιπές εξορυκτικές - λατομικές δραστηριότητες, στις οποίες καταγράφηκαν απώλειες μετά την ισχυρή άνοδο την αντίστοιχη περίοδο του 2014 (-5,1%, κατόπιν ενίσχυσης 22,4%).

Στη **Μεταποίηση**, απώλειες σημειώθηκαν σε 10 από τους 24 κλάδους κατά το

πρώτο οκτάμηνο του 2015. Αναλυτικά, στους κλάδους με μεγάλη βαρύτητα για την ελληνική οικονομία, ενισχύθηκε η παραγωγή Βασικών Μετάλλων (+8,8% αντί +5,8% πέρυσι) και η παραγωγή Βασικών Φαρμακευτικών προϊόντων (+5,6% σε σχέση με απώλειες κατά 3,0% πέρυσι). Η παραγωγή Τροφίμων περιορίζεται κατά 0,4% ανακόποντας έτσι την ήπια αύξηση της τάξης του 3,2% που σημειωνόταν κατά την αντίστοιχη περίοδο του 2014.

Στους υπόλοιπους μεταποιητικούς κλάδους, η μεγαλύτερη κάμψη κατά το πρώτο οκτάμηνο του 2015 έλαβε χώρα στην παραγωγή Δερμάτων και Ειδών Υπόδησης, καθώς ο σχετικός δείκτης περιορίστηκε κατά 20,3%, σε συνέχεια ηπιότερων απωλειών (-13,3%) κατά το πρώτο οκτάμηνο του 2014. Ακολουθούν η Επισκευή και Εγκατάσταση Μηχανημάτων Εξοπλισμού (-16,4% αντί -4,4%) και η παραγωγή Μηχανοκίνητων Οχημάτων και Ρυμουλκούμενων (-15,4 σε σχέση με αύξηση κατά 11,6%). Απώλειες καταγράφονται στην παραγωγή Ειδών Ένδυσης (-14,7% έναντι -8,9%), στην παραγωγή Ξύλου - Φελλού (-13,4% αντί -10,2%) καθώς στις Εκτυπώσεις - Αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων (-6,4% σε σχέση με στασιμότητα, -0,3%). Στον αντίποδα, μεταξύ των κλάδων με τη μεγαλύτερη αύξηση παραγωγή, την πρώτη θέση καταλαμβάνει, όπως και πέρυσι, η παραγωγή Ηλεκτρονικών Υπολογιστών Ηλεκτρονικών - Οπτικών προϊόντων, όπου ο σχετικός δείκτης εξακολουθεί να ενισχύεται με ιδιαίτερα υψηλότερο ρυθμό

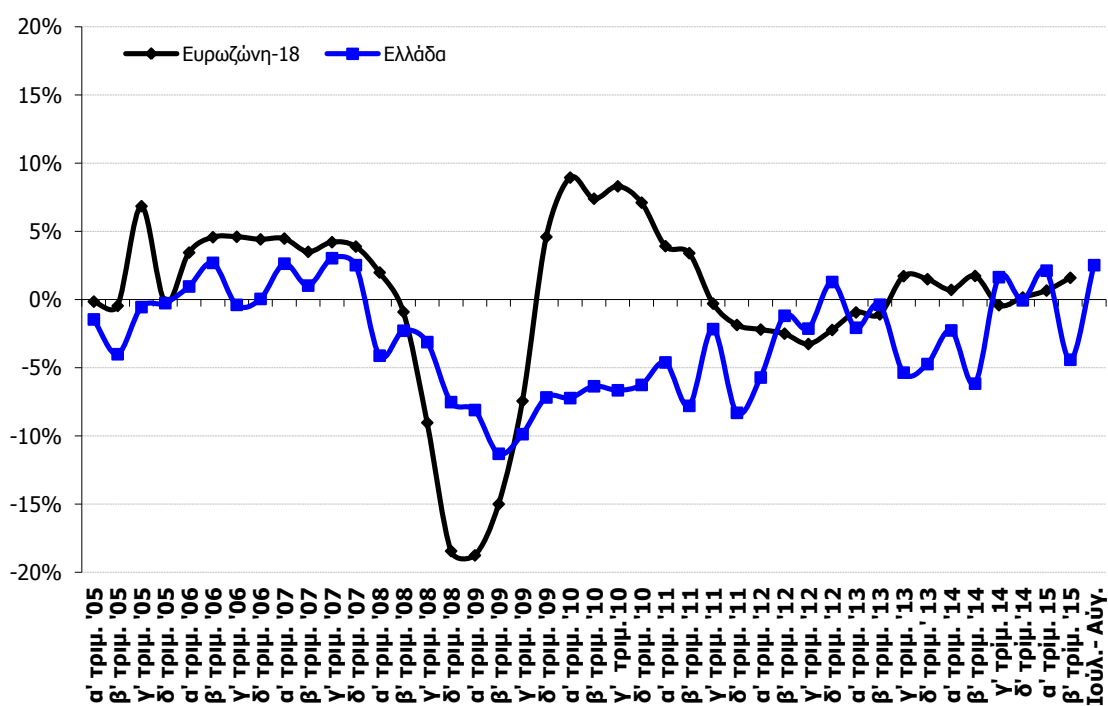
(+34,6%, κατόπιν +29,3%). Ακολουθεί ο κλάδος της παραγωγής Καπνού (+26,9% αντί απωλειών κατά 10,6%) και οι Λοιπές Μεταποιητικές δραστηριότητες όπου η παραγωγή αυξήθηκε κατά 11,0% (αντί +4,7% ένα χρόνο πριν). Αντίστοιχη εικόνα καταγράφεται και στην παραγωγή Λοιπού Εξοπλισμού Μεταφορών όπου ο δείκτης αυξάνεται κατά 8,9%, αντί σημαντικών απωλειών, της τάξης του 44,6% το 2014.

Στις κύριες ομάδες βιομηχανικών κλάδων, κάμψη κατά 4,4% καταγράφεται στη

Κεφαλαιουχικά αγαθά (αντί απωλειών κατά 0,8% πέρυσι) και στην Ενέργεια (-1,7%, αντί 6,9%). Αντίθετα, αύξηση καταγράφεται στην παραγωγή Διαρκών Καταναλωτικών Αγαθών (2,2%, αντί κάμψης κατά 7,9% την αντίστοιχη περσινή περίοδο), στα Μη Διαρκή Καταναλωτικά Αγαθά (+1,5%, έναντι 0,3%) και στα Ενδιάμεσα Αγαθά τα οποία αυξάνονται με ρυθμό πιο περιορισμένο σε σχέση με το πρώτο οκτάμηνο του 2014 (1,4% αντί 2,9%).

Διάγραμμα 3.1

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη-18 Π.Μ. (%) ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat

Κατασκευές

Αντιστράφηκε η τάση στον κλάδο των Κατασκευών κατά το πρώτο εξάμηνο του 2015, καθώς ο δείκτης παραγωγής ενισχύθηκε με ρυθμό 18,1% σε σχέση με το περυσινό πρώτο εξάμηνο, όταν κατέγραφε πτώση της τάξης του 7,9%. Ωστόσο, η παρατηρούμενη άνοδος οφείλεται αποκλειστικά στις πολύ καλές επιδόσεις του πρώτου τριμήνου φέτος (+43,1%), καθώς στο επόμενο η κατασκευαστική δραστηριότητα σταθεροποιήθηκε.

Στους επιμέρους δείκτες, ο δείκτης παραγωγής οικοδομικών έργων αυξήθηκε το πρώτο εξάμηνο κατά 14,0% σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2014, κατά την οποία μειωνόταν με ρυθμό 3,8%. Επιπρόσθετα, ο δείκτης έργων πολιτικού μηχανικού βελτιώθηκε κατά 20,8% σε συνέχεια αύξησης κατά 15,3% πέρσι.

Αντιθέτως, οριακές απώλειες κατά 1,0% σημειώθηκαν στον δείκτη παραγωγής των Κατασκευών στην Ευρωζώνη (18 μέλη), ο οποίος κατά την αντίστοιχη περυσινή περίοδο ανερχόταν με ρυθμό 4,2%.

Κατά το πρώτο επτάμηνο του 2015, ο αριθμός των αδειών στην Ελλάδα περιορίστηκε με ρυθμό 0,9% σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2014 (7.890 άδειες). Σημειώνεται ωστόσο πως ενώ ο αριθμός των αδειών σημείωσε ήπια πτώση, ο δείκτης επιφανείας αυξάνεται κατά 17,2% και ο δείκτης όγκου κατά 55,0%. Αυτή η διαφοροποίηση στις μεταβολές οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην σημαντική αύξηση

των δεικτών επιφανείας και όγκου κατά τον Ιούλιο στην περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας, οι οποίοι κατέγραψαν αύξηση κατά περίπου 15 και 39 φορές αντίστοιχα σε σχέση με τον αντίστοιχο περυσινό μήνα. Δεδομένου ότι η αυτή η κατακόρυφη άνοδος δεν προήλθε από κάποιο ιδιωτικό έργο, αποδίδεται στην εκκίνηση κάποιου μεγάλου δημόσιου έργου στη συγκεκριμένη περιφέρεια.

Τέλος, σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσιεύει η Τράπεζα της Ελλάδος, οι συναλλαγές οικιστικών ακινήτων με τη διαμεσολάβηση χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων περιορίστηκαν κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2015 κατά 24,1% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2014. Παράλληλα αμετάβλητο παρέμεινε το επιτόκιο των στεγαστικών δανείων με διάρκεια άνω των 5 ετών τον Ιούνιο (2,82%) σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα.

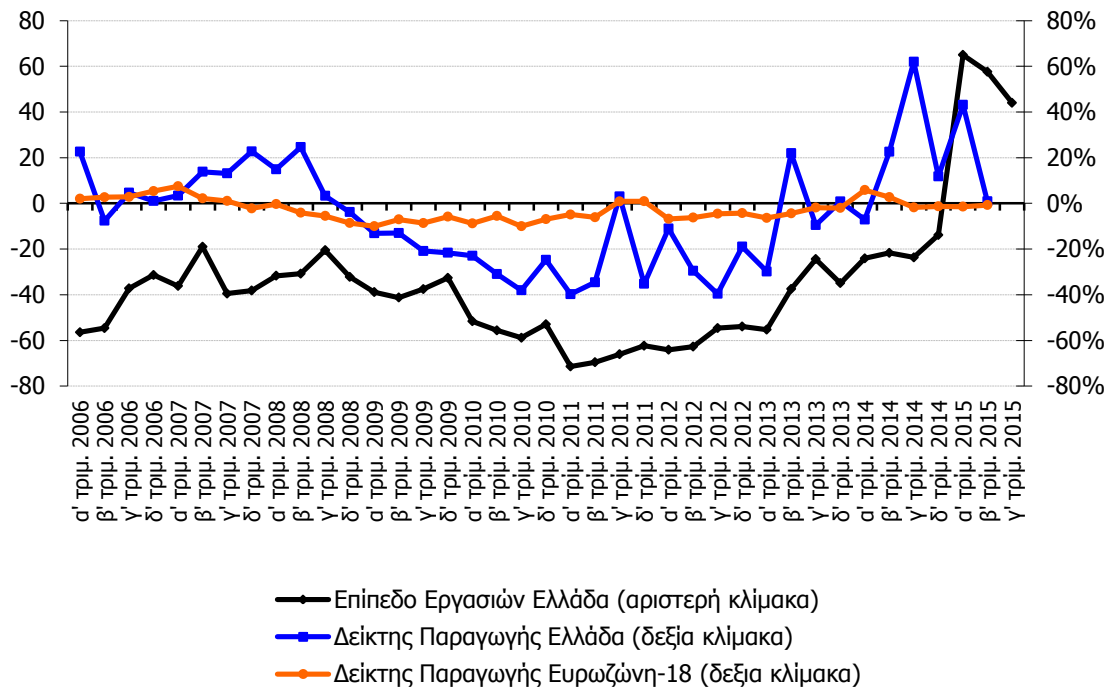
Λιανικό Εμπόριο

Κατά το πρώτο επτάμηνο του 2015, ο δείκτης όγκου του λιανικού εμπορίου εξακολουθεί να περιορίζεται με ρυθμό παραπλήσιο με αυτόν στην αντίστοιχη περίοδο του 2014 (-0,9% έναντι -1,1%).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η μελέτη των **πρώτων στοιχείων για τη δραστηριότητα κλάδου μετά την επιβολή των ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων**.

Διάγραμμα 3.2

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές και Δείκτης Επιπέδου Εργασιών

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ – Eurostat

Κατά τον Ιούλιο, ο γενικός δείκτης όγκου περιορίσθηκε κατά 7,3% σε σχέση με τον Ιούλιο του 2014, όταν σημείωνε αύξηση της τάξης του 1,5%, ενώ και τον Ιούνιο φέτος υποχώρουσε οριακά (-0,4%). Ο όγκος της δραστηριότητας υποχώρησε τον Ιούλιο σε όλες τις βασικές κατηγορίες καταστημάτων, ακόμα και στα Μεγάλα Καταστήματα Τροφίμων όπου σημειώθηκε ήπια κάμψη (-2,6%), με τη μεγαλύτερη υποχώρηση να εκδηλώνεται στα Έπιπλα και Είδη Οικιακού εξοπλισμού (-21,5%).

Στο σύνολο του επταμήνου, ο κύκλος εργασιών ενισχύθηκε σε 3 από τους 8 υποκλάδους. Στους υποκλάδους με τη μεγαλύτερη αύξηση για το πρώτο επτάμηνο του 2015 συγκαταλέγεται ο κλάδος Ένδυσης - Υπόδησης (+5,2% αντί +6,8% ένα χρόνο πριν), τα Βιβλία –

Χαρτικά (4,9% έναντι +8,6% το 2014) καθώς και τα Μεγάλα Καταστήματα Τροφίμων (0,2% σε σχέση με απώλειες -0,9%). Χαρακτηριστικό ωστόσο των τάσεων που επικράτησαν την εν λόγω περίοδο στους κλάδους με ενίσχυση δραστηριότητας, αποτελεί το γεγονός ότι ο ρυθμός αύξησης της περιορίστηκε σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο. Στον αντίποδα, οι μεγαλύτερες απώλειες εμφανίζονται στον κύκλο εργασιών των Τροφίμων-Ποτών-Καπνού (-5,9%, αντί -4,9% την αντίστοιχη περυσινή περίοδο), στα Πολυκαταστήματα (-5,4%, έναντι -5,6%), στα Έπιπλα και Ηλεκτρικά Είδη (-3,7% σε σχέση με απώλειες 4,9%) και στα Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων (-0,6% αντί +1,7%).

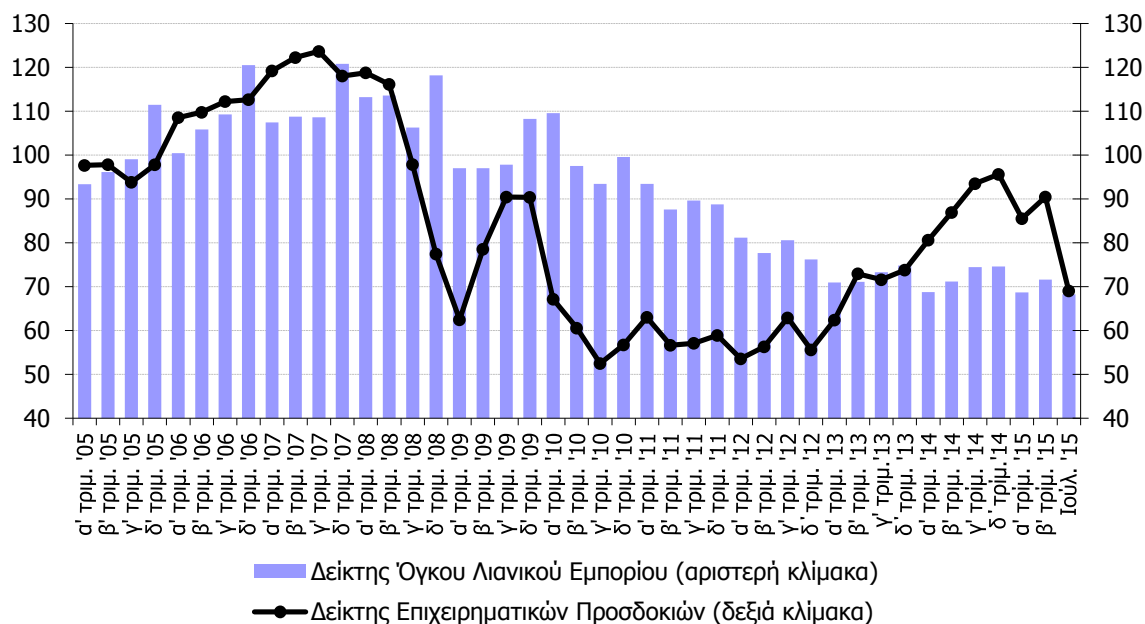
Η τρέχουσα στασιμότητα στο λιανικό εμπόριο και η αβεβαιότητα για τις μελλοντικές εξελίξεις στον κλάδο, αντικατοπτρίζεται και στους **πρόδρομους δείκτες των Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE οι οποίοι αφορούν στο πρώτο εννιάμηνο του 2015**. Αναλυτικότερα, ο σχετικός δείκτης για το λιανικό εμπόριο υποχωρεί κατά 6,4 μονάδες στο εννιάμηνο Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου φέτος, έναντι ανόδου κατά 18 μονάδες πριν ένα χρόνο. Στους επιμέρους δείκτες, απώλειες καταγράφονται στον κλάδο Υφασμάτων-Ένδυσης-Υπόδησης (-25 μονάδες, αντί αύξησης κατά 30 μονάδων πέρυσι), στα Είδη Οικιακού Εξοπλισμού (-13 μονάδες αντί +15 ένα χρόνο πριν), στα Οχήματα-Ανταλλακτικά (-18 μονάδες αντί αύξησης 34 μονάδων) και στα Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός (-3,6 μονάδες σε σχέση με +20 μονάδες). Αντιθέτως, βελτίωση των προσδοκιών κατά το πρώτο εννιάμηνο του 2015 σημειώθηκε μόνο στα Πολυκαταστήματα όπου ο σχετικός δείκτης ενισχύθηκε κατά 15 μονάδες, σε συνέχεια ηπιότερης αύξησης κατά 3 μονάδες πέρυσι).

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών για τα Αυτοκίνητα – Οχήματα διαμορφώνεται στο πρώτο εννιάμηνο του 2015 στις 95 μονάδες, έναντι 113 μονάδων το 2014. Εμφανής είναι η επίδραση των οικονομικών γεγονότων μετά τον Ιούλιο στην αγορά αυτοκινήτου,

καθώς η εξασθένηση των προσδοκιών που είχε παρατηρηθεί στους πρώτους μήνες του 2015, έπειτα από μια μακρά περίοδο βελτίωσης, εντάθηκε επιδεινώνοντας όλους σχεδόν τους επιμέρους δείκτες. Στα επιμέρους στοιχεία του δείκτη για το πρώτο εννιάμηνο του 2015, το ισοζύγιο των τρεχουσών πωλήσεων επέστρεψε σε αρνητικό πρόσημο (-7 μονάδες), ενώ σημαντική επιδείνωση κατεγράφη στο τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου. Στο τμήμα των αποθεμάτων, υπερισχύει διαχρονικά το ποσοστό των επιχειρήσεων (>70%) που εκτιμά ότι κινούνται σε φυσιολογικά επίπεδα. Σχετικά με τις προοπτικές, σημειώνεται ότι περίπου τα 3/4 των επιχειρήσεων το τελευταίο τρίμηνο εκτιμά ότι τα αποθέματα θα μειωθούν το επόμενο διάστημα, με το ισοζύγιο συνολικά στο πρώτο εννιάμηνο να διαμορφώνεται στις -25 μονάδες, έναντι +7 το 2014. Αρνητικές είναι οι προοπτικές των πωλήσεων, με αλλαγή του προσήμου σε αρνητικό μεταξύ 2014 και 2015. Τέλος, σε ότι αφορά την απασχόληση, οι ενδείξεις σταθεροποίησης του προηγούμενου διαστήματος μετατρέπονται σε πτωτικές. Στα επίσημα στοιχεία, οι πωλήσεις επιβατικών αυτοκινήτων είναι αυξημένες κατά 8% στο εννιάμηνο Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου φέτος, έναντι αύξησης 22,3% το 2014. Στο τρίμηνο Ιουλίου –Σεπτεμβρίου 2015 οι πωλήσεις υποχώρησαν 8,3%, έναντι αύξησης το 2014 κατά 20%, στο αντίστοιχο διάστημα.

Διάγραμμα 3.3

Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2005=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών (1996-2006=100)

Πηγή: IOBE

Πίνακας 3.4

Ετήσιες Μεταβολές του Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο

Κατηγορίες καταστημάτων Λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2005=100)				
	α' επτάμ. 2013	α' επτάμ. 2014	α' επτάμ. 2015	Μεταβολή 2014/2013	Μεταβολή 2015/2014
Γενικός Δείκτης	71,2	70,5	69,9	-1,1%	-0,9%
Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων)	72,6	71,3	71,3	-1,7%	0,0%
Επιμέρους Κατηγορίες Καταστημάτων					
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	79,5	78,9	79,0	-0,9%	0,2%
Πολυκαταστήματα	84,7	79,9	75,6	-5,6%	-5,4%
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	65,5	66,7	66,2	1,7%	-0,6%
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	70,1	66,7	62,8	-4,9%	-5,9%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	70,9	68,3	67,7	-3,6%	-0,9%
Ένδυση-Υπόδηση	61,9	66,1	69,6	6,8%	5,2%
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλισμός	62,5	61,2	58,9	-2,2%	-3,7%
Βιβλία-Χαρτικά-Λοιπά είδη δώρων	78,0	84,7	88,9	8,6%	4,9%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.5

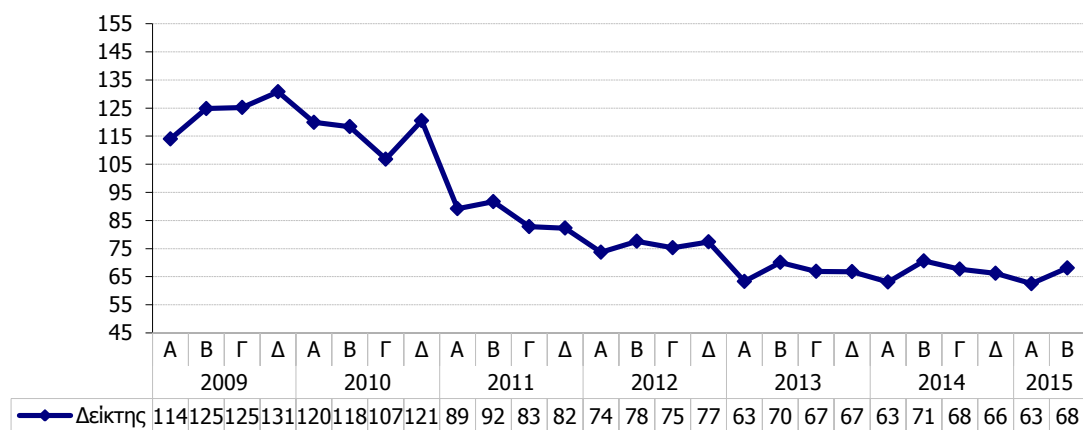
Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	α' εννιάμ. 2013	α' εννιάμ. 2014	α' εννιάμ. 2015	ΠΜ% '14/'13	ΠΜ% '15/'14
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	66,8	87,2	83,6	30,5%	-4,1%
Υφάσματα-Ένδυση-Υπόδηση	72,0	102,5	77,1	42,4%	-24,8%
Είδη Οικιακού Εξοπλισμού	63,0	78,4	65,2	24,4%	-16,8%
Οχήματα-Ανταλλακτικά	79,0	113,0	95,2	43,0%	-15,8%
Πολυκαταστήματα	60,0	63,1	77,9	5,2%	23,5%
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	68,9	87,0	80,6	26,3%	-7,4%

Πηγή: IOBE

Διάγραμμα 3.4

Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Χονδρικό Εμπόριο

Κατά το πρώτο εξάμηνο του 2015, ο κύκλος εργασιών στο χονδρικό εμπόριο περιορίστηκε κατά 2,3% κατόπιν οριακής βελτίωσης 0,2% κατά στο πρώτο εξάμηνο του 2014.

Υπηρεσίες

Κατά το πρώτο εξάμηνο του 2015, βελτιωμένη εμφανίζεται η δραστηριότητα των υπηρεσιών σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο, καθώς ο κύκλος εργασιών περιορίζεται μόλις σε τέσσερις από τους δέκα υποκλάδους.

Η μεγαλύτερη υποχώρηση καταγράφεται στις υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων (κλάδος 58), όπου ο κύκλος εργασιών περιορίζεται κατά 16,6%, αντί αύξησης κατά 4,0% κατά το πρώτο εξάμηνο του 2014. Ακολουθεί ο κλάδος των υπηρεσιών Ταχυδρομικών και Ταχυ-μεταφορικών δραστηριοτήτων (κλάδος 53), όπου σημειώνονται απώλειες της τάξης του 5,8% (αντί ενίσχυσης κατά 1,4% πέρυσι). Η εξασθενημένη ζήτηση συμπαρασύρει τις υπηρεσίες Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς και Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης (Κλάδος 73, -4,7% έναντι μείωσης 10,2%) καθώς και τις υπηρεσίες

Δραστηριοτήτων Καθαρισμού (-2,9%, αντί εντονότερων απωλειών κατά 12,7% πέρυσι).

Στον αντίποδα, η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στις υπηρεσίες Δραστηριοτήτων σχετικών με την Απασχόληση (κλάδος 78) όπου ο κύκλος εργασιών ενισχύθηκε κατά 24,1% ως προς το ίδιο εξάμηνο του 2014 (αντί απωλειών κατά 5,4% ένα χρόνο πριν). Ακολουθεί ο κλάδος υπηρεσιών Δραστηριοτήτων Καθαρισμού (κλάδος 82), όπου σημειώθηκε αύξηση κατά 23,4%, υπερβαίνοντας τις απώλειες κατά 11,7% το 2014 και οι δραστηριότητες Αρχιτεκτόνων και Μηχανικών (κλάδος 71), όπου ο σχετικός δείκτης ενισχύθηκε με ρυθμό 21,2%, μετά τις σημαντικές απώλειες της τάξης του 30% την προηγούμενη περίοδο. Καλύτερη εικόνα παρουσιάζουν και οι υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Επεξεργασίας Δεδομένων - Δραστηριοτήτων Παροχής Πληροφόρησης (κλάδος 63), όπου ο ειδικός δείκτης ενισχύεται κατά 18,6%, κατόπιν απωλειών κατά 3,5% κατά το περσινό πρώτο εξάμηνο. Οι υπηρεσίες λοιπών Επαγγελματικών και Επιστημονικών Ειδικοτήτων (κλάδος 74) σημειώνουν εκ νέου αύξηση του κύκλου εργασιών τους, κατά 17,3%, σε συνέχεια της περυσινής τους ανοδικής πορείας (+13,5%). Ακολουθούν οι υπηρεσίες Πληροφορικής (κλάδος 62) καθώς και οι υπηρεσίες Παροχής Προστασίας και Διενέργεια Έρευνας (κλάδος 80), ο τζίρος των οποίων αυξάνεται κατά 12,4% και 8,9% αντίστοιχα. Ηπιότερη βελτίωση σημείωσε ο σωρευτικός κλάδος Νομικών,

Λογιστικών δραστηριοτήτων και Παροχών Συμβουλών Διαχείρισης (κλάδος 69+70.2), με τον τζίρο να αυξάνεται κατά 3,8%, κατόπιν απωλειών κατά 0,6% ένα χρόνο πριν.

Τέλος, κατά το δεύτερο τρίμηνο του έτους, αύξηση κατά 13,4% σημειώθηκε στον κύκλο εργασιών του υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης (κλάδοι 55 & 56), σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2014. Ο κύκλος εργασιών του κλάδου στο αρχικό εξάμηνο φέτος ήταν αυξημένος κατά 10,9% σε σχέση με το 2014 (+17,2%).

Παρά τη βελτίωση σε όρους κύκλου εργασιών κατά το πρώτο εξάμηνο του 2015, οι προσδοκίες στους κλάδους των υπηρεσιών, όπως αποτυπώνονται στην έρευνα οικονομικής συγκυρίας του IOBE και αφορούν στο πρώτο **εννεάμηνο του 2015**, είναι σαφώς χειρότερες από την αντίστοιχη περυσινή περίοδο. Η πορεία του γενικού δείκτη είναι πτωτική, καθώς περιορίζεται κατά 18,5%, ενώ στην ίδια περίοδο του 2014 σημείωνε αύξηση κατά 25,8%. Χαρακτηριστικό των προσδοκιών αποτελεί το γεγονός πως η απαισιοδοξία κλιμακώνεται σε όλους ανεξαιρέτως τους υπό μελέτη υποκλάδους.

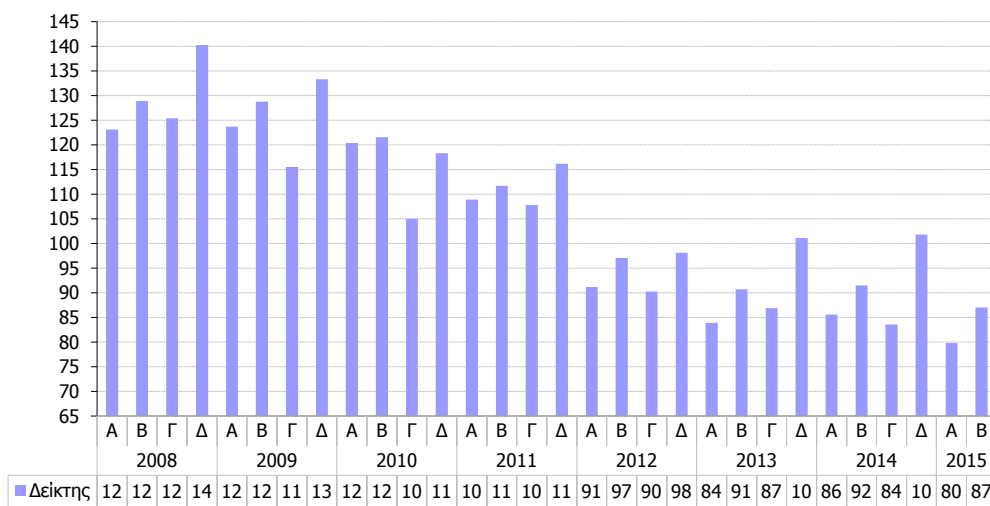
Αναλυτικότερα, ιδιαίτερα απαισιόδοξοι εμφανίζονται οι εκπρόσωποι του κλάδου της Πληροφορικής καθώς ο δείκτης έχει απολέσει 26 μονάδες (κατόπιν ανόδου κατά 20 μονάδων πέρυσι) και των Χρηματοπιστωτικών οργανισμών (-28 μονάδες αντί +14 το 2014). Ακολουθεί ο κλάδος των Διαφόρων Υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις (-20 μονάδες αντί ήπιας

αύξησης κατά 8 μονάδες πέρσι) και τα Τουριστικά Γραφεία –Πρακτορεία, όπου ο δείκτης μειώνεται κατά 13 μονάδες, σε συνέχεια αύξησης κατά 34 μονάδες την αντίστοιχη περίοδο του 2014. Ηπιότερες

απώλειες καταγράφονται στα Ξενοδοχεία-Εστιατόρια, καθώς ο δείκτης περιορίζεται κατά 5,5 μονάδες αντί αύξησης 19 μονάδων την αντίστοιχη περσινή περίοδο.

Διάγραμμα 3.5

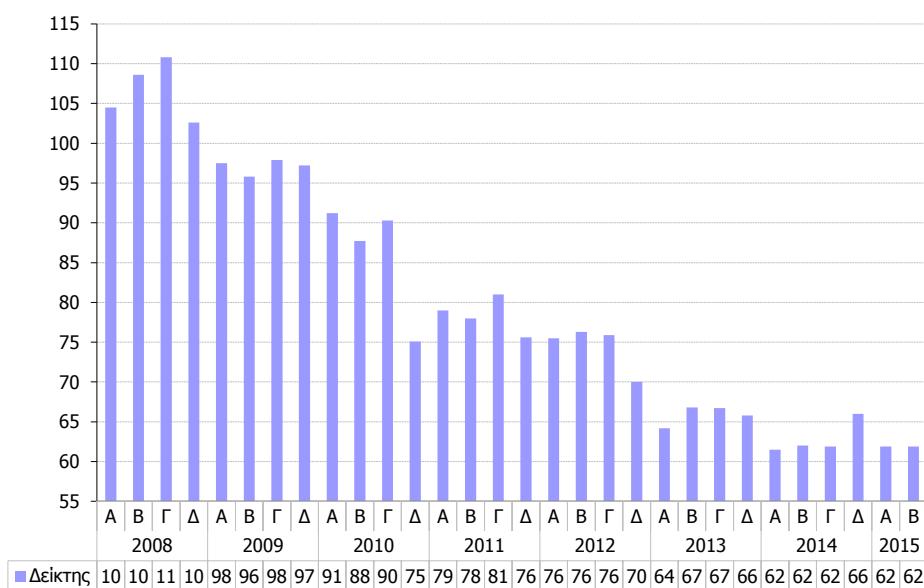
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Ταχυδρομικών και ταχυ-μεταφορικών δραστηριοτήτων (κλάδος 53)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.6

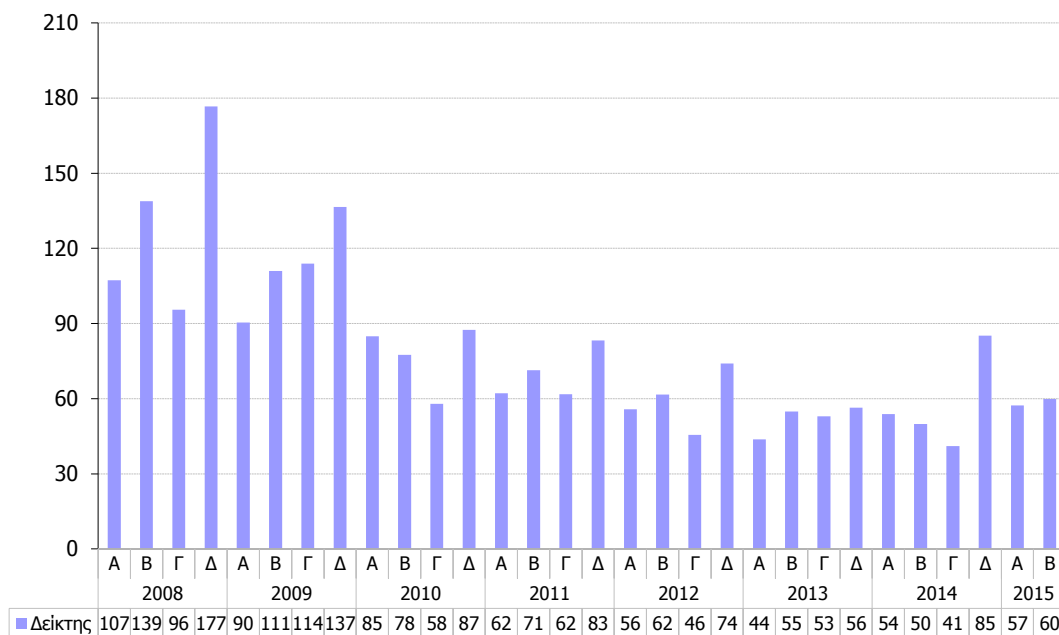
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Υπηρεσιών Τηλεπικοινωνιών (κλάδος 61)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.7

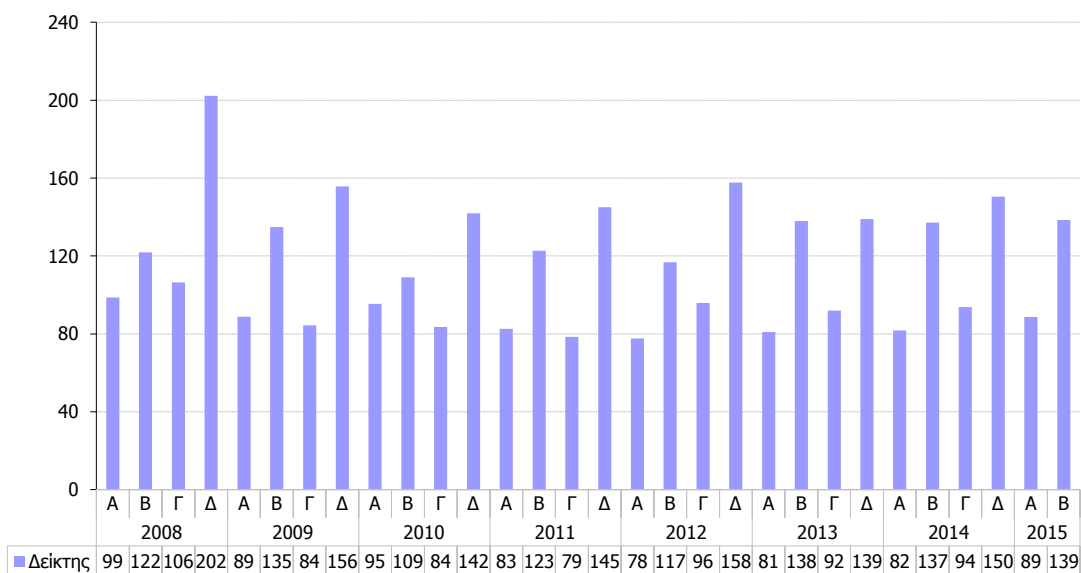
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Υπηρεσιών Πληροφορικής (κλάδος 62)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.8

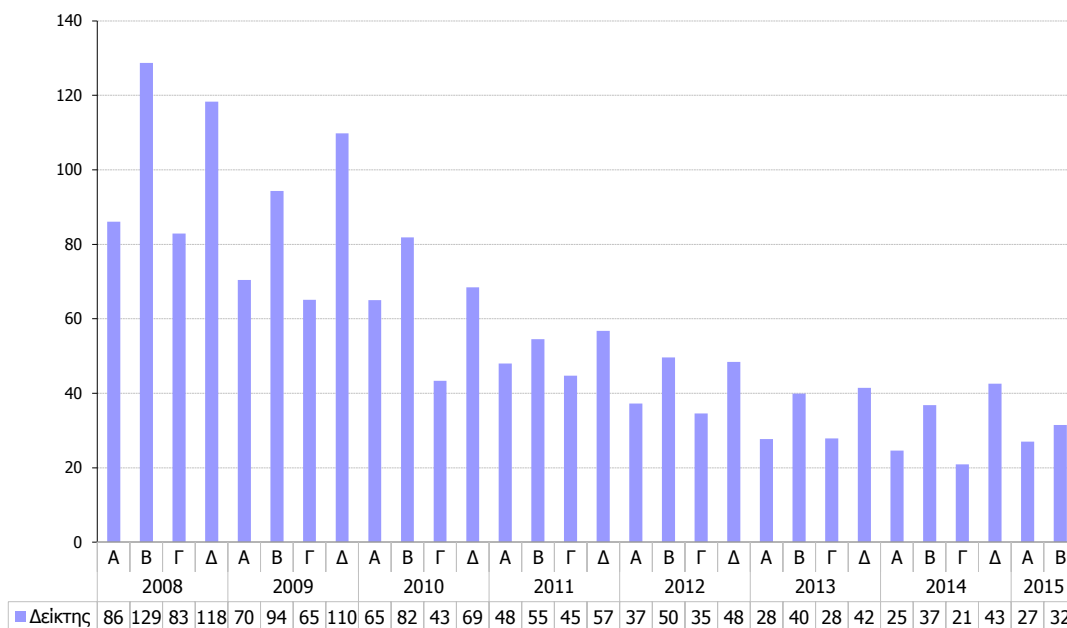
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Νομικών, Λογιστικών & παροχής συμβουλών διαχείρισης δραστηριοτήτων (κλάδοι 69+70.2)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.9

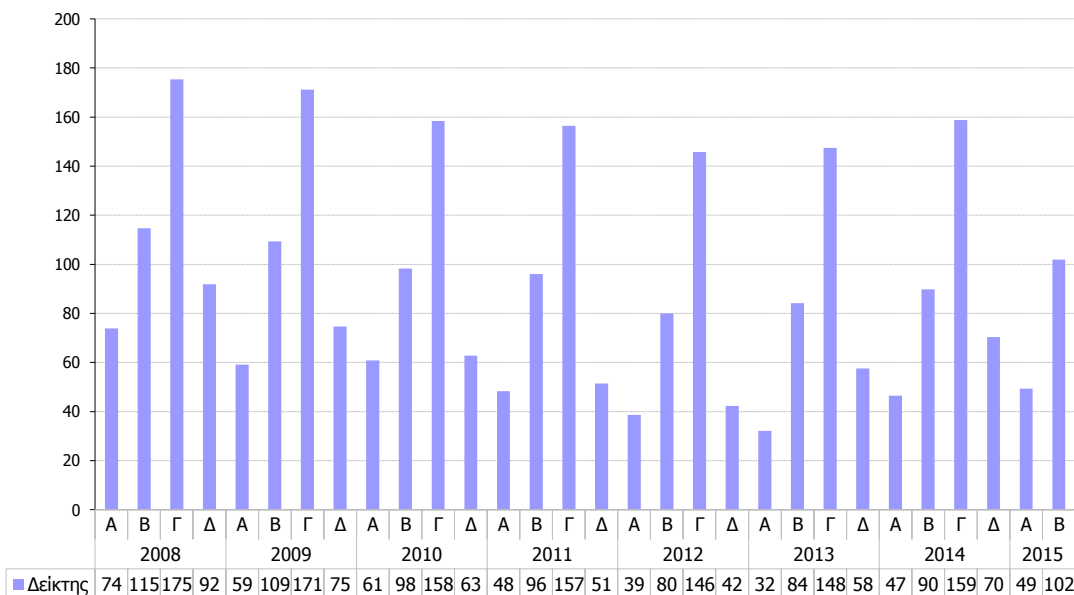
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης (Κλάδος 73)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.10

Εξέλιξη του δείκτη Κύκλου Εργασιών στον τομέα Τουρισμού (Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης) (Κλάδοι 55 & 56)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.6

Δείκτης Κύκλου Εργασιών (Ετήσια Μεταβολή – 2005=100)

	α' εξάμ. 2013	α' εξάμ. 2014	α' εξάμ. 2015	ΠΜ% '14/'13	ΠΜ% '15/'14
Εμπόριο Αυτοκινήτου	48,1	58,5	67,0	21,5%	14,6%
Μεταφορές Χερσαίες και μέσω Αγωγών	86,9	85,1	81,1	-2,1%	-4,7%
Πλωτές Μεταφορές	65,3	55,9	55,7	-14,5%	-0,3%
Αεροπορικές Μεταφορές	86,7	99,5	97,4	14,7%	-2,1%
Υποστηρικτικές προς τις Μεταφορές Υπηρεσίες & Υπηρεσίες Αποθήκευσης	77,4	80,3	85,8	3,7%	6,8%
Ταχυδρομικές και Ταχυμεταφορικές Δραστηριότητες	87,3	88,6	83,4	1,4%	-5,8%
Εκδοτικές Δραστηριότητες	43,6	45,3	37,8	4,0%	-16,6%
Τηλεπικοινωνίες	65,5	61,8	61,9	-5,7%	0,2%
Πληροφορική	50,2	51,9	58,6	3,5%	12,9%
Επεξεργασία Δεδομένων	134,2	129,4	153,5	-3,5%	18,6%
Νομικές, Λογιστικές, Συμβουλευτικές Υπηρεσίες	110,2	109,5	113,6	-0,6%	3,8%
Αρχιτέκτονες, Μηχανικοί	48,7	32,5	39,4	-33,3%	21,1%
Διαφήμιση, Έρευνα Αγοράς, Δημοσκοπήσεις	34,2	30,7	29,3	-10,2%	-4,7%
Διοικητικές Δραστηριότητες Γραφείου	53,0	46,8	57,7	-11,7%	23,4%
Τουρισμός	58,2	68,3	75,6	17,4%	10,8%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.7

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1996-2006=100)

	α' εννιάμ. 2013	α' εννιάμ. 2014	α' εννιάμ. 2015	ΠΜ% '14/'13	ΠΜ% '14/'15
Ξενοδοχεία - Εστιατόρια	81,2	99,8	94,3	22,9%	-5,5%
Τουριστικά Γραφεία - Πρακτορεία	89,5	123,7	110,5	38,2%	-10,7%
Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις	59,9	68,2	48,2	13,9%	-29,3%
Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί	71,3	85,7	57,5	20,2%	-32,9%
Πληροφορική	60,3	80	53,7	32,7%	-32,9%
Σύνολο Υπηρεσιών	68,9	86,7	70,7	25,8%	-18,5%

Πηγή: ΙΟΒΕ

3.3 Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας

Οι **εξαγωγές αγαθών** διαμορφώθηκαν στο εξάμηνο Ιανουαρίου – Ιουνίου 2015 στα €12,8 δισεκ., έναντι €13 δισεκ. την αντίστοιχη περίοδο του 2014, σημειώνοντας **υποχώρηση της τάξης του 2,2%**. Μη λαμβάνοντας υπόψη τις **εξαγωγές πετρελαιοειδών, οι υπόλοιπες εξαγωγές αυξήθηκαν στην**

ίδια φετινή περίοδο κατά 13,3%, καθώς διαμορφώθηκαν στα €8,9 δισεκ. το 2015, από €7,9 δισεκ. την προηγούμενη χρονιά. Επισημαίνεται ότι οι πολύ χαμηλότερες εξαγωγές πετρελαιοειδών οφείλονται στην κατακόρυφη πτώση της τιμής του πετρελαίου διεθνώς, συνεπώς η συρρίκνωση της αξίας τους δεν αντανακλά παρόμοιες μεταβολές στις ποσότητες. Οι εισαγωγές παρουσίασαν την ίδια

περίοδο μείωση 6,9% και διαμορφώθηκαν σε €21,7 δισεκ., από €23,3 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω τάσεων στις βασικές συνιστώσες, το **εμπορικό έλλειμμα** διαμορφώθηκε €1,3 δισεκ. χαμηλότερα (-12,9%), στα €8,9 δισεκ., από €10,2 δισεκ. Ακολούθως, η **αξία των εξαγωγών προϊόντων** της ελληνικής οικονομίας **αντιστοιχούσε στο 59% των εισαγωγών της**, ενώ το πρώτο εξάμηνο πέρυσι έφθανε το 56,2%. Επισημαίνεται πάντως **ότι στα πρώτα στοιχεία για το οκτάμηνο Ιανουαρίου – Αυγούστου αποτυπώνεται διεύρυνση της πτώσης των εξαγωγών στο 3,3%**, με την αξία τους να περιορίζεται από τα €17,8 δισεκ. στα €17,2 δισεκ. Εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών, η άνοδος επιβραδύνθηκε ελαφρώς, στο 12,3% (+€1,3 δισεκ.). Μεγαλύτερη ήταν η κλιμάκωση της κάμψης των εισαγωγών (-10,8%), συμβάλλοντας στη βελτίωση συνολικά του ισοζυγίου του εξωτερικού τομέα μετά την επιβολή των ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων.

Αναλυτικά, οι εξαγωγές στα Αγροτικά Προϊόντα παρουσίασαν αύξηση κατά 18% στο διάστημα Ιανουαρίου – Ιουνίου 2015 (Πίνακας 3.7), φθάνοντας τα €2,5 δισεκ. από €2,2 δισεκ. την προηγούμενη χρονιά, ενώ στις εξαγωγές Καυσίμων σημειώθηκε πτώση 26,1%, με αποτέλεσμα να μην ξεπεράσουν τα €3,8 δισεκ. το 2015, από €5,2 δισεκ. το 2014. Σημειώνεται ότι οι δύο συγκεκριμένες κατηγορίες προϊόντων αντιπροσωπεύουν φέτος το 49,9% των ελληνικών εξαγωγών (από 56,1% πέρυσι).

Η αύξηση στα Αγροτικά Προϊόντα προήλθε κυρίως από τη μεγάλη αύξηση, κατά 216,1%, στη ζήτηση στα Λάδια-Λίπη Ζωικής ή Φυτικής Προέλευσης, η αξία των οποίων ξεπέρασε τα €407,8 εκατ. (από €129 εκατ. ένα χρόνο πριν), με αποτέλεσμα να διευρυνθεί και το μερίδιό τους στο σύνολο των εξαγωγών, από 1% το 2014 σε 3,2% το 2015. Στην κατηγορία Τροφίμων - Ζωντανών Ζώων, η οποία αντιπροσωπεύει περίπου το 71,4% των εξαγωγών Αγροτικών Προϊόντων, οι εξαγωγές σημείωσαν αύξηση, της τάξης του 2,1%, από €1,79 δισεκ. το 2014 σε €1,82 δισεκ. το 2015. Στα προϊόντα Ποτά – Καπνού, τα οποία αντιπροσωπεύουν το 12,7% των εξαγωγών του κλάδου Αγροτικών Προϊόντων, η ζήτηση διαμορφώθηκε στα €325,1 εκατ., αυξημένη κατά 29,2% σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο του 2014 (€251,6 εκατ.).

Στις εξαγωγές Βιομηχανικών Προϊόντων παρουσιάστηκε άνοδος 12,2% το πρώτο εξάμηνο του 2015, με την αξία τους να αγγίζει τα €5,6 δισεκ., από €4,9 δισεκ. ένα χρόνο πριν. Η αύξηση ερμηνεύεται κυρίως από την άνοδο της διεθνούς ζήτησης για Μηχανήματα και Υλικό Μεταφορών, κατά 22,8%, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €1,2 δισεκ. από €1 δισεκ. πέρυσι, καθώς και στα Βιομηχανικά Είδη Ταξινομημένα κατά Πρώτη Ύλη, κατά 17,2% (από €1,8 δισεκ. το 2014 σε €2,1 εκατ. το 2015). Επίσης, ενίσχυση των εξαγωγικών επιδόσεων σημειώθηκε στα Διάφορα Βιομηχανικά Είδη, της τάξης του 3,3% (από €810,9 εκατ. το 2014 σε €837,3 εκατ. το 2015). Ανοδικά κινήθηκαν και οι εξαγωγές στα Χημικά και Συναφή

Προϊόντα, κατά 2,5% (από €1,31 δισεκ. στο πρώτο εξάμηνο του 2014 στα €1,35 δισεκ. φέτος).

Τέλος, αύξηση σημειώθηκε και στις εξαγωγές Πρώτων Υλών, της τάξης του 5,6% (από €469,4 εκατ. το 2014 σε €495,5 εκατ. το 2015), καθώς και στις εξαγωγές Ειδών και Συναλλαγών μη Ταξινομημένων κατά Κατηγορίες, κατά 11,4% (από €293,3 εκατ. το 2014 στα €326,8 εκατ. το 2015).

Σε ότι αφορά τις τάσεις των εξαγωγών ανά γεωγραφικές περιοχές, διευρύνθηκαν προς τις χώρες της Ευρωζώνης - στις οποίες κατευθύνθηκε το διάστημα Ιανουαρίου-Ιουνίου 2015 πάνω από το 1/3 των ελληνικών προϊόντων - κατά 15,4%, προσεγγίζοντας τα €4,8 δισεκ. το τρέχον έτος από €4,1 δισεκ. στο ίδιο διάστημα του 2014, Προς την ΕΕ-28 η αύξηση ήταν μικρότερη (+€796,9 εκατ. ή +13,3%) με τις εξαγωγές να φθάνουν τα €6,7 δισεκ. το τρέχον έτος, από €5,9 δισεκ. πέρυσι. Μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης που απορροφούν το μεγαλύτερο τμήμα των ελληνικών εξαγωγών προς την ΕΕ-28, σημειώθηκε αύξηση προς την Ιταλία κατά 23,1% (από €1,2 δισεκ. σε €1,5 δισεκ.) και προς την Ολλανδία κατά 18,8%, ενώ συρρίκνωση σημείωσαν οι εξαγωγές προς την Ισπανία, κατά -1,7% (από €375,4 εκατ. σε €369 εκατ.). Σημειώνεται ότι η μεγαλύτερη ποσοστιαία συρρίκνωση των εξαγωγών το εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου 2015 προς προορισμό της Ευρωζώνης σημειώθηκε στην Αυστρία, όπου έφτασε το 2,5% ή

€2,3 εκατ. (από περίπου €94,3 εκατ. πέρυσι σε €91,9 εκατ. το τρέχον έτος), ενώ η υψηλότερη ποσοστιαία αύξηση σημειώθηκε στη Μάλτα (+217,7% ή €64,3 εκατ.).

Μεταξύ των υπόλοιπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις οποίες οι συνολικές εξαγωγές ανήλθαν κατά 8,7% ή €160,3 εκατ. (από €1,8 δισεκ. το 2014 σε €2 δισεκ. το 2015), η Βουλγαρία αποτελεί τον κυριότερο προορισμό των ελληνικών εξαγωγών, παρά τη μείωσή τους σε σχέση με το 2014 κατά 1,4% ή €8,6 εκατ. Στον αντίποδα, θετικές εξελίξεις προκύπτουν σε δύο άλλες χώρες που απορροφούν σημαντικό μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών από τη συγκεκριμένη ομάδα χωρών, το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Ρουμανία, προς τις οποίες ενισχύθηκαν κατά 15,9% ή €69,7 εκατ. (ανερχόμενες σε €508,3 εκατ.), και κατά 19,1% ή 56,2 εκατ. (ανερχόμενες σε €351,2 εκατ.) αντίστοιχα. Η μεγαλύτερη αύξηση, της τάξης του 27,7%, σημειώθηκε στη Δανία, όπου οι ελληνικές εξαγωγές αυξήθηκαν κατά €13,7 εκατ. (από €49,4 εκατ. σε €63,1 εκατ.).

Σε ότι αφορά τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης, σημειώνεται μείωση των ελληνικών εξαγωγών κατά 33,4% (από €3,1 δισεκ. το 2014 στα €2,1 δισεκ. φέτος). Στην Τουρκία που αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους εξαγωγικούς προορισμούς παρουσιάστηκε κάθετη πτώση, της τάξης του 42,5% (€669,1 εκατ.), δηλαδή από τα €1,5 δισεκ. πέρυσι σε €905 εκατ. το 2015.

Πίνακας 3.8

Εξαγωγές κατά μονοψήφια κατηγορία σε τρέχουσες τιμές, Ιανουάριος - Ιούλιος (εκατ. €)

ΠΡΟΪΟΝ	ΑΞΙΑ		% ΜΕΤΑΒΟΛΗ	% ΣΥΝΘΕΣΗ	
	2015*	2014*	2015*/2014*	2015*	2014*
ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	2.560,9	2.171,1	18,0%	20,0%	16,6%
Τρόφιμα και Ζώα Ζωντανά	1.828,0	1.790,5	2,1%	14,3%	13,7%
Ποτά και Καπνός	325,1	251,6	29,2%	2,5%	1,9%
Λάδια και Λίπη Ζωικής ή Φυτικής Προέλευσης	407,8	129,0	216,1%	3,2%	1,0%
ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ	495,5	469,4	5,6%	3,9%	3,6%
Πρώτες Ύλες μη Εδώδιμες εκτός από Καύσιμα	495,5	469,4	5,6%	3,9%	3,6%
ΚΑΥΣΙΜΑ	3.823,1	5.173,1	-26,1%	29,9%	39,5%
Ορυκτά, Καύσιμα, Λιπαντικά κ.λπ.	3.823,1	5.173,1	-26,1%	29,9%	39,5%
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	5.592,8	4.985,4	12,2%	43,7%	38,1%
Χημικά Προϊόντα και Συναφή (μ.α.κ.)	1.350,1	1.317,5	2,5%	10,5%	10,1%
Βιομηχανικά Είδη Ταξινομημένα κατά Πρώτη Ύλη	2.168,2	1.849,6	17,2%	16,9%	14,1%
Μηχανήματα και Υλικό Μεταφορών	1.237,2	1.007,3	22,8%	9,7%	7,7%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	837,3	810,9	3,3%	6,5%	6,2%
ΆΛΛΑ	326,8	293,3	11,4%	2,6%	2,2%
Είδη και Συναλλαγές μη Ταξινομημένα κατά Κατηγορίες	326,8	293,3	11,4%	2,6%	2,2%
ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ	12.799,2	13.092,3	-2,2%	100,0%	100,0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Π.Σ.Ε.-Κ.Ε.Ε.Μ.

Οι εξαγωγές προς τις χώρες της Βόρειας Αμερικής παρουσίασαν αύξηση κατά 58,5% (από €491 εκατ. το 2014 σε €778 εκατ. φέτος) κυρίως λόγω της αύξησης των εξαγωγών προς τις Η.Π.Α. από τα €382,6 εκατ. στα €621,7 εκατ. (+62,5%) και δευτερευόντως, από την άνοδο των εξαγωγών προς το Μεξικό και τον Καναδά κατά 35,7% (€23,3 εκατ.) και 57% (€24,6 εκατ.) αντίστοιχα.

Οι εξαγωγές σημείωσαν αύξηση προς τις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής κατά 4% (από €1,80 δισεκ. πέρυσι σε €1,87 δισεκ. φέτος), κυρίως λόγω της διεύρυνσης των εξαγωγών προς ορισμένες χώρες της Βορείου Αφρικής, δηλαδή την Αίγυπτο (+17,6%, από €490,5 εκατ. στα €576,6

εκατ.) και το Λίβανο (79,1% από €200 εκατ. σε €358,2 εκατ.). Η αύξηση της εξαγωγικής δραστηριότητας μετριάστηκε από τη σημαντική μείωση προς τη Λιβύη (-39,8%) όπου οι εξαγωγές υποχώρησαν φέτος στα €73,8 εκατ. από €122,5 εκατ. ένα χρόνο πριν, και την Αλγερία (-27,7%) όπου περιορίστηκαν σε €94,4 εκατ., από €130,5 εκατ. πέρυσι. Σε δύο άλλους σημαντικούς εξαγωγικούς προορισμούς στη Μέση Ανατολή, τη Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, οι εξαγωγές προς τον πρώτο αυξήθηκαν κατά 5,4%, ανερχόμενες σε €370,6 εκατ., ενώ προς τον άλλο περιορίστηκαν κατά 44,8% υποχωρώντας στα €111,2 εκατ.

Αυξημένη ήταν η ροή των εξαγωγών ελληνικών προϊόντων και προς την

Ωκεανία, με την αξία τους στο πρώτο εξάμηνο του 2015 να διαμορφώνεται στα €74,2 εκατ., ενώ το αντίστοιχο διάστημα του 2014 είχε διαμορφωθεί στα €68,7 εκατ. Η άνοδος των εξαγωγών στην Αυστραλία ήταν της τάξης του 8,2% (από €63,2 εκατ. το 2014 στα €68,4 εκατ. το 2015), ενώ στη Νέα Ζηλανδία σημειώθηκε αύξηση 5,5% (από €5,5 εκατ. το 2014 στα €5,8 εκατ. το 2015).

Σημαντική αύξηση κατά 133,5% παρουσιάστηκε την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουνίου 2015 στις εξαγωγές προς τις αγορές των χωρών της Κεντρικής-Λατινικής Αμερικής με την αξία τους να αυξάνεται στα €95 εκατ. από €40,7 εκατ. ένα χρόνο πριν. Η βελτίωση των εξαγωγικών επιδόσεων προς τις χώρες της οφείλεται κυρίως στην έντονη κλιμάκωση της ζήτησης ελληνικών προϊόντων από

τον Παναμά, κατά 315,4%, που διαμόρφωσε την αξία τους στα €48,5 εκατ. το 2015 από €11,7 εκατ. το ίδιο χρονικό διάστημα του 2014.

Αντιθέτως, μείωση της ζήτησης των ελληνικών αγαθών, έστω οριακή, σημειώθηκε προς τις χώρες της Ασίας, καθώς το πρώτο εξάμηνο του 2015 αυτές υποχώρησαν κατά 0,3% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, στα €674,3 εκατ. από €676,6 εκατ. Αυτή η εξέλιξη προήλθε κυρίως από τη μείωση τους προς τη Σιγκαπούρη (-45,8%, στα €92,6 εκατ. από €170,8 εκατ. το 2014), και την Κίνα (-30,7%, στα €107 εκατ. από €154,3 εκατ.). Αντιθέτως, σημαντική αύξηση εξαγωγών ελληνικών προϊόντων, κατά 94%, σημειώνεται φέτος προς τη Νότια Κορέα (€203,7 εκατ. το 2015, €105 εκατ. το 2014).

Πίνακας 3.9

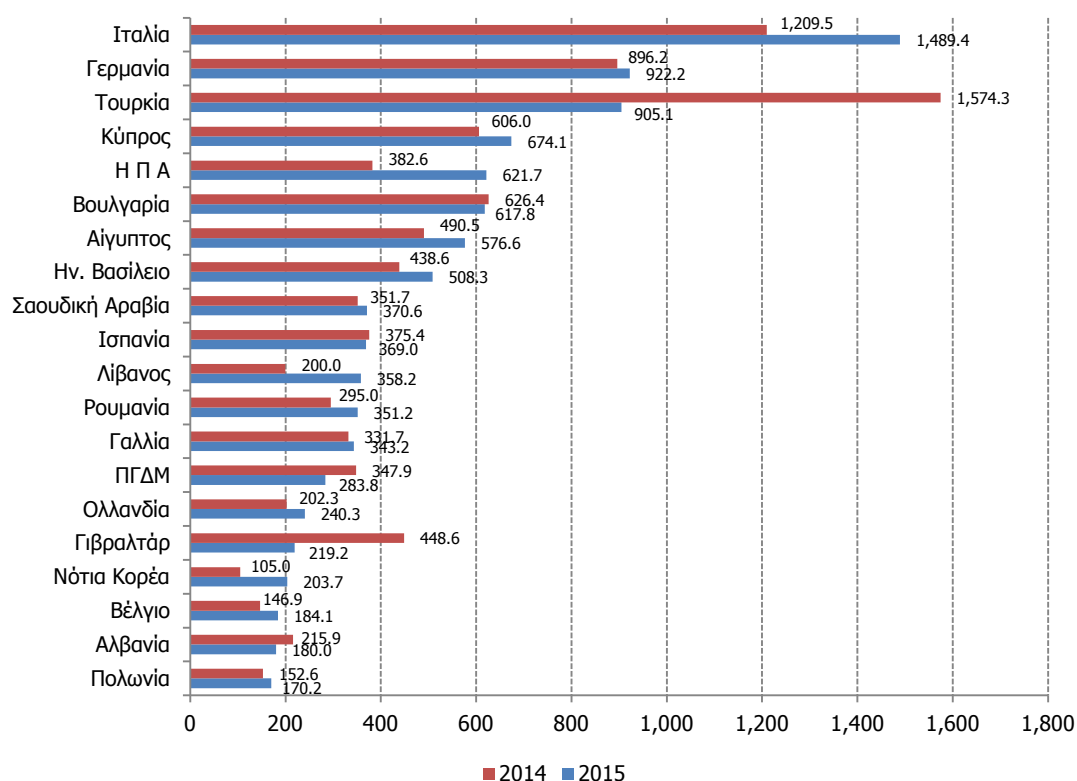
Εξαγωγές ανά προορισμό την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουνίου 2015 και 2014*

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ		% ΜΕΤΑΒΟΛΗ	% ΣΥΝΘΕΣΗ	
	2015	2014	2015/2014	2015	2014
ΚΟΣΜΟΣ	12.799,2	13.092,3	-2,2%	100,0%	100,0%
ΟΟΣΑ	7.202,0	6.813,9	5,7%	56,3%	52,0%
Ε.Ε. (28)	6.777,8	5.981,0	13,3%	53,0%	45,7%
Ευρωζώνη	4.772,7	4.136,2	15,4%	37,3%	31,6%
G7	3.982,0	3.326,8	19,7%	31,1%	25,4%
Βόρεια Αμερική	778,0	491,0	58,5%	6,1%	3,8%
Χώρες BRICS	282,1	381,3	-26,0%	2,2%	2,9%
Μ. Ανατολή & Β. Αφρική	1.877,8	1.805,7	4,0%	14,7%	13,8%
Βόρεια Αφρική	861,0	852,5	1,0%	6,7%	6,5%
Ωκεανία	74,2	68,7	8,0%	0,6%	0,5%
Κεντρική-Λατινική Αμερική	95,0	40,7	133,5%	0,7%	0,3%
Ασία	674,3	676,6	-0,3%	5,3%	5,2%
Χώρες OPEC	738,8	891,1	-17,1%	5,8%	6,8%

* Τα στοιχεία και για τα δύο έτη είναι προσωρινά
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Επεξεργασία στοιχείων από το Κ.Ε.Ε.Μ.

Διάγραμμα 3.11

Χώρες με το μεγαλύτερο μερίδιο στις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων (σε εκατ. €), κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουνίου 2015 και 2014

Πηγή: Π.Σ.Ε.-Κ.Ε.Ε.Μ. Επεξεργασία: Ι.Ο.Β.Ε.

Ανακεφαλαιώνοντας, η μείωση των εξαγωγών προϊόντων το εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου 2015 προήλθε αποκλειστικά από τη σημαντική μείωση στις εξαγωγές των καυσίμων (-€1,350 δισεκ. ή -26,1%), λόγω της πτώσης της διεθνούς τιμής του πετρελαίου, όχι από κάμψη της εξαγωγικής ζήτησης. Η πτώση στο σύνολο των εξαγωγών έλαβε χώρα παρά την αύξηση των εξαγωγών Αγροτικών προϊόντων (+€490 εκατ. ή +18%), αλλά και των Βιομηχανικών προϊόντων(+€607 εκατ. ή 12,2%).

Από τη σκοπιά της γεωγραφικής διασποράς των εξαγωγών, ανοδική δυναμική παρουσιάζεται σε δύο από τους βασικότερους εξαγωγικούς προορισμούς,

δηλαδή τις χώρες της Ευρωζώνης (+636 εκατ. ή +15,4%), καθώς και στις χώρες της Βορείου Αμερικής (+€287 εκατ. ή +58,5%). Αντιθέτως, η μεγαλύτερη υποχώρηση εξαγωγών σημειώθηκε προς τις χώρες του ΟPEC (-€152 εκατ. ή -17,1%).

Οι πολύ καλές εξαγωγικές επιδόσεις του πρώτου εξαμήνου εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών αναμένεται να εξασθενήσουν το τρέχον εξάμηνο, παραμένοντας ωστόσο οριακά ανοδικές, εξαιτίας των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, παρότι η άρση τους γίνεται σε γενικές γραμμές με ικανοποιητικό ρυθμό. Σε ότι αφορά τις εξαγωγές πετρελαίου, καθώς η τιμή του παραμένει στα ίδια

χαμηλά επίπεδα με πέρυσι, όταν ξεκίνησε η μείωσή της, η αρνητική επίδρασή της στις εξαγωγές αγωγές κατά το πρώτο φετινό τρίμηνο θα μετριαστεί αισθητά στη συνέχεια του έτους, αλλά δεν θα εκλείψει. Συνισταμένη των παραπάνω τάσεων θα είναι η διεύρυνση της μείωσης των εξαγωγών αγαθών στο δεύτερο μισό του 2015, η οποία σε συνδυασμό με τη μείωσή τους κατά 2,2% στο εξάμηνο Ιανουαρίου – Ιουνίου φέτος θα διαμορφώσει την πτώση τους στο σύνολο του 2015 μεταξύ 4-5%.

3.4 Απασχόληση - Ανεργία

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛ.ΣΤΑΤ., **η ανεργία στην Ελλάδα μειώθηκε στο δεύτερο τρίμηνο του 2015 κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με την περίοδο Απριλίου - Ιουνίου πέρυσι, αλλά και το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, στο 24,6%**. Η κάμψη σε σχέση με το ίδιο τρίμηνο του προηγούμενου έτους ήταν η μεγαλύτερη από την ανακοπή της ανόδου της ανεργίας στο δεύτερο περυσινό τρίμηνο. Ο αριθμός των ανέργων περιορίστηκε στο δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους κατά 100 χιλ., στους 1.180,1 χιλ. (-7,8%), ενώ ο αριθμός των απασχολούμενων αυξήθηκε κατά 86,4 χιλ., στους 3.625,5 χιλ. (+2,4%). **Στο σύνολο του αρχικού εξαμήνου του 2015 η ανεργία διαμορφώθηκε στο 25,6%, 1,6 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από ότι ένα χρόνο πριν.**

Η ανεργία στη χώρα μας συνεχίζει να είναι η υψηλότερη στην Ευρωζώνη από το

τρίτο τρίμηνο του 2012. Η μοναδική χώρα με υψηλό, ωστόσο εμφανώς χαμηλότερο σε σχέση με την Ελλάδα, ποσοστό ανεργίας είναι η Ισπανία, στην οποία το δεύτερο τρίμηνο φέτος διαμορφώθηκε σε 22,6% (από 24,7% πέρυσι), παρουσιάζοντας για όγδοο συνεχόμενο τρίμηνο μείωση.

Στις υπόλοιπες χώρες οι οποίες είχαν ενταχθεί στο παρελθόν στο Μηχανισμό Στήριξης, η ανεργία επίσης παρουσιάζει πτωτική πορεία. Στην Πορτογαλία, η ανεργία κατήλθε για ένατο συνεχόμενο τρίμηνο, φθάνοντας το 12,4% την περίοδο Απριλίου-Ιουνίου 2015, από 14,4% το ίδιο χρονικό διάστημα πέρυσι. Παρόμοια είναι η τάση και στην Ιρλανδία, όπου η ανεργία από το τρίτο τρίμηνο του 2012 είναι σε πτωτική τροχιά, με αποτέλεσμα πλέον να βρίσκεται σε μονοψήφιο ποσοστό (9,6%) σε σχέση με την ίδια περίοδο πέρυσι που βρισκόταν στο 11,6%. Τέλος, στην Κύπρο, ενώ η ανεργία ανήλθε οριακά από το β' τρίμηνο πέρυσι έως το τέλος του έτους, από το 16,1% στο 16,5%, φέτος κατέρχεται και πάλι, υποχωρώντας στο περασμένο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου στο 15,4%.

Τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας στην Ευρωζώνη-19 κατά το δεύτερο τρίμηνο φέτος καταγράφηκαν – όπως και στα προηγούμενα τρίμηνα – στη Γερμανία (4,7%, από 5% στο αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο πέρυσι), στη Μάλτα (5,4% από 5,9%), το Λουξεμβούργο (5,9% από 6% το δεύτερο τρίμηνο του 2014) και την Αυστρία (5,9% από 5,6%).

Στις άλλες δύο μεγάλες οικονομίες της Ε.Ζ.-19, τη Γαλλία και την Ιταλία, η τάση δεν διαφοροποιείται κατά το τελευταίο έτος καθώς στην μεν πρώτη η ανεργία κυμαίνεται γύρω από το επίπεδο του 10,4% και στη δεύτερη γύρω από το επίπεδο του 12,6%.

Η άνοδος της ανεργίας την περίοδο 2009-2013 προήλθε αποκλειστικά από τη μείωση της απασχόλησης. Από το τρίτο τρίμηνο του 2008 – όταν ο αριθμός των απασχολουμένων έφτασε στο υψηλότερο επίπεδο του (4.639,6 χιλ. άτομα) για την περίοδο από την αρχή του 2001 ως το β' τρίμηνο 2015 – η απασχόληση παρουσίαζε συνεχή μείωση μέχρι και το α' Τρίμηνο του 2014, σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Έκτοτε ο αριθμός των απασχολουμένων παρουσιάζει μικρή αλλά συνεχή άνοδο.

Αναφορικά με τα επιμέρους χαρακτηριστικά της ανεργίας, **συνεχίζει να πλήττει περισσότερο τις γυναίκες από τους άνδρες.** Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, διαχρονικά το ποσοστό ανεργίας των γυναικών στην Ελλάδα είναι υψηλότερο σε σύγκριση με αυτό των ανδρών, κατά μέσο όρο 6,5 ποσοστιαίες μονάδες την περίοδο πρώτο τρίμηνο 2008-α' τρίμηνο 2015. Στο δεύτερο τρίμηνο φέτος ήταν κατά 7 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο (28,8% για τις γυναίκες έναντι 22% για τους άνδρες, από 30,8% και 23,9%, αντίστοιχα πέρυσι) σε σχέση με την ίδια περίοδο πέρυσι. Αντίθετα, στην Ευρωζώνη-19 η διαφορά στα ποσοστά ανεργίας μεταξύ ανδρών και γυναικών είναι διαχρονικά πολύ μικρή, και

κυμαινόταν κατά μέσο στο διάστημα α' τρίμηνο 2008-β' τρίμηνο 2015 κατά μέσο όρο στις 0,4 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ το δεύτερο τρίμηνο του 2015 η ανεργία των ανδρών ανήλθε σε 10,9% (από 11,5% πέρυσι) και των γυναικών σε 11,2% (από 11,8% πέρυσι).

Σε ότι αφορά την **ηλικιακή διάρθρωση της ανεργίας**, σε όλες τις ηλικιακές κατηγορίες παρουσιάστηκε μείωση του ποσοστού της το δεύτερο τρίμηνο φέτος σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι. Η μείωση κυμάνθηκε από 0,3 ποσοστιαίες μονάδες στην ηλικιακή κατηγορία άνω των 65 ετών (9,9% το β' τρίμηνο του 2015 από 10,2% την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι) μέχρι 6,7 ποσοστιαίες μονάδες, για τα άτομα ηλικίας 15-19 ετών (56,3% φέτος από 63% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2014). Σημαντική ήταν η μείωση του ποσοστού ανεργίας και στην ηλικιακή ομάδα 25-29 ετών, στο 35,7% το δεύτερο τρίμηνο φέτος από 40% στο ίδιο τρίμηνο του 2014 (μείωση 4,3 ποσοστιαίες μονάδες). Συνολικά στην ηλικιακή ομάδα 20-29 ετών, η ανεργία συρρικνώθηκε κατά 3,5 ποσοστιαίες μονάδες, δηλαδή από το 43,4% και τους 352,7 χιλ. ανέργους το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου πέρυσι στο 39,9% και τους 312,1 χιλ. ανέργους το ίδιο τρίμηνο φέτος. Τέλος, στην περίπτωση των ατόμων που βρίσκονται στην παραγωγική ηλικία των 30-44 ετών ο αριθμός των ανέργων μειώθηκε κατά 1,7% από τους 544,9 χιλ. στους 506,3 χιλ. και ακολούθως το ποσοστό ανεργίας από το 25,5% στο 23,8%.

Παρά τη σταδιακή πτώση της ανεργίας από τις αρχές του 2014, το ποσοστό των **μακροχρόνια ανέργων** στη χώρα μας δεν δείχνει σημάδια αποκλιμάκωσης καθώς από το τελευταίο τρίμηνο του 2013 κυμαίνεται σε επίπεδα άνω του 70%. Ωστόσο, το δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους παρουσιάζεται μειωμένο κατά 1,3 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι (73,1% το β' Τρίμηνο φέτος, 74,4% το Β' Τρίμηνο του 2014). Σημειώνεται πάντως, ότι ο αριθμός των μακροχρόνια ανέργων είναι χαμηλότερος από ότι πριν ένα χρόνο, στις 863,2 χιλ. άτομα (έναντι 952,2 χιλ. πέρυσι), εξαιτίας της μείωσης του εργατικού δυναμικού (4.819,2 χιλ. στο δεύτερο περυσινό τρίμηνο, 4.805,7 χιλ. ένα χρόνο μετά).

Αναφορικά με την ανεργία ανά **επίπεδο εκπαίδευσης**, όπως και στην περίπτωση της ηλικιακής διάρθρωσής της, σε όλες τις κατηγορίες εκπαίδευσης – πλην των ατόμων που δεν πήγαν σχολείο – το ποσοστό ανεργίας έχει μειωθεί. Η μεγαλύτερη μείωση (10,7 ποσοστιαίες μονάδες) συναντάται στα άτομα που παρακολούθησαν μερικές τάξεις του Δημοτικού (από 43,3% σε 32,6%), ενώ η μικρότερη (0,5 ποσοστιαίες μονάδες) στα άτομα με Πτυχίο Ανωτάτων Σχολών (από 19% σε 18,5%). Στον αντίποδα, η ανεργία στα άτομα που δεν πήγαν σχολείο αυξήθηκε κατά 17,7 ποσοστιαίες μονάδες από πέρυσι, φθάνοντας στο 52,5%. Τέλος, υψηλότερο του εθνικού μέσου όρου ποσοστό ανεργίας εμφανίζουν τα άτομα με απολυτήριο Γυμνασίου (27,9%, από 32% όμως

πέρυσι) ενώ το χαμηλότερο ποσοστό παρουσιάζεται στα άτομα με Μεταπτυχιακό ή Διδακτορικό τίτλο (13,4% στο δεύτερο τρίμηνο πέρυσι, 11,9% φέτος).

Σε ότι αφορά την **περιφερειακή διάσταση της ανεργίας**, ήταν εξασθενημένη στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου του τρέχοντος έτους έναντι του περυσινού σε όλες τις περιφέρειες της χώρας εκτός από τη Δυτική Μακεδονία και τη Θεσσαλία, με επτά περιφέρειες να έχουν ποσοστό ανεργίας χαμηλότερο του εθνικού (Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, Ήπειρος, Ιόνια Νησιά, Πελοπόννησος, Βόρειο Αιγαίο, Νότιο Αιγαίο και Κρήτη), τρεις από αυτές ήταν κάτω του 20% (Ιόνια Νησιά, Βόρειο και Νότιο Αιγαίο). Το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας σημειώθηκε το δεύτερο φετινό τρίμηνο στη Δυτική Μακεδονία και ήταν υψηλότερο του αντίστοιχου περυσινού (30,1% από 27,3%), ενώ στη Θεσσαλία που επίσης παρουσιάζει αύξηση της ανεργίας, αυτή ήταν ηπιότερη (25,8% από 25,1% την ίδια περίοδο το 2014). Αντιθέτως, στην Ήπειρο και το Νότιο Αιγαίο το ποσοστό ανεργίας παρουσίασε τη μεγαλύτερη μείωση (4,5 ποσοστιαίες μονάδες), υποχωρώντας στο 23,8% στην πρώτη (από 28,3% πέρυσι) και στο 13,4% στη δεύτερη (από 17,9% το β' τρίμηνο του 2014). Σημειώνεται ότι το Νότιο Αιγαίο αποτελεί την περιφέρεια με το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας πανελλαδικά. Τέλος, στην Αττική, η οποία συγκεντρώνει τη μεγάλη πλειοψηφία του πληθυσμού της χώρας, η ανεργία παρουσιάζει συνεχή μείωση από το

τελευταίο τρίμηνο του 2013 και πλέον έχει διαμορφωθεί σε 25% (από 27,4% στο δεύτερο τρίμηνο του 2014), ενώ στο Βόρειο Αιγαίο η ανεργία συρρικνώνεται για πέμπτο συνεχόμενο τρίμηνο, υποχωρώντας στο 19,4% (από 22,7% το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι).

Σε επίπεδο **βασικών οικονομικών τομέων**, η απασχόληση στον Πρωτογενή Τομέα περιορίστηκε για δεύτερο συνεχόμενο τρίμηνο σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Συγκεκριμένα, η απασχόληση συρρικνώθηκε το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου 2015 κατά 0,7% σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2014 (από 475,9 χιλ. σε 472,4 χιλ. άτομα), σε συνέχεια μείωσης κατά 0,7% το προηγούμενο τρίμηνο. Αντιθέτως, στους δύο άλλους βασικούς τομείς η απασχόληση αυξήθηκε: Στον δευτερογενή Τομέα, για δεύτερο συνεχόμενο τρίμηνο, ανήλθε στους 538,8 χιλ. εργαζόμενους από 531,8 χιλ. εργαζόμενους το ίδιο τρίμηνο του 2014 (αύξηση 1,3% ή κατά 7 χιλ. άτομα). Στον Τριτογενή Τομέα η αύξηση συνεχίζεται επί ενάμισι χρόνο, με την απασχόληση στο σύνολο του τρέχοντος έτους να βρίσκεται στους 2.614,4 χιλ. εργαζόμενους, από 2.531,3 χιλ. το αντίστοιχο τρίμηνο του 2014 (αύξηση 3,3% ή κατά 83,1 χιλ. άτομα).

Στους **επιμέρους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας**, η απασχόληση ενισχύθηκε σε 10 από τους 21 ενώ στους υπόλοιπους 11 παρουσίασε πτώση. Στους κρίσιμους για την Ελληνική οικονομία κλάδους της Μεταποίησης και του Χονδρικού-Λιανικού Εμπορίου η

απασχόληση ενισχύθηκε για δεύτερο και τρίτο συνεχόμενο τρίμηνο αντίστοιχα σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Στη Μεταποίηση η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 4,2% ή 13,5 χιλ. άτομα (από τους 318,5 χιλ. στους 332 χιλ.) ενώ στο Χονδρικό-Λιανικό Εμπόριο κατά 5,3% ή 32,8 χιλ. εργαζόμενους (από τους 624,5 χιλ. στους 657,3 χιλ.). Σημαντική ήταν και η άνοδος σε ένα άλλο σημαντικό τομέα της οικονομίας, τον κλάδο Παροχής Υπηρεσιών Καταλύματος – Εστίασης, κατά 10,4% ή 31,5 χιλ. άτομα (333,7 χιλ. από 302,2 χιλ.). Είναι χαρακτηριστικό ότι στον κλάδο των Κατασκευών σημειώθηκε οριακή αύξηση της απασχόλησης για πρώτη φορά από το 2009, κατά 0,8%, με αποτέλεσμα το σύνολο των απασχολούμενων να ανέλθει από τους 148,2 χιλ. στους 149,4 χιλ. (+1,2 χιλ. εργαζόμενοι). Στον αντίποδα, τη μεγαλύτερη συρρίκνωση στην απασχόληση παρουσίασαν οι κλάδοι Ορυχείων-Λατομείων (-17,4% ή -2 χιλ. εργαζόμενοι), Τεχνών, Διασκέδασης και Ψυχαγωγίας (-12,8% ή -6,2 χιλ. εργαζόμενοι), Παροχής Νερού (-11,3% ή 2,9 χιλ. εργαζόμενοι), Παροχής Ηλεκτρικού Ρεύματος (-10,3% ή 2,9 χιλ. εργαζόμενοι) και Χρηματοπιστωτικών-Ασφαλιστικών Υπηρεσιών (-8,5% ή 8,1 χιλ. εργαζόμενοι).

Εν κατακλείδι, τα στοιχεία απασχόλησης σε κλαδικό επίπεδο δείχνουν ότι η αύξηση στην απασχόληση το δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους έναντι της αντίστοιχης περιόδου πέρυσι προήλθε κυρίως από:

- Το Χονδρικό-Λιανικό Εμπόριο (+32,8 χιλ. άτομα), παρά τη σταθεροποίηση του όγκου του Λιανικού Εμπορίου έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2014, ενδεχομένως λόγω των θετικών προσδοκιών που δημιούργησε το καλό για το λιανικό εμπόριο περυσινό δεύτερο εξάμηνο.
- Τον Τουρισμό (+31,5 χιλ. άτομα), λόγω της ανόδου των διεθνών αφίξεων το δεύτερο τρίμηνο του 2015 σε σχέση με το αντίστοιχο του 2014 κατά 4,8% ή κατά περίπου 222,7 χιλ. άτομα (από 4.626,7 χιλ. σε 4.849,3 χιλ.¹³),
- Την άνοδο της απασχόλησης στον κλάδο των Επαγγελματιών, Επιστημονικών και Τεχνικών Δραστηριοτήτων (+30,3 χιλ. άτομα, από 185,8 χιλ. σε 216,1 χιλ.),

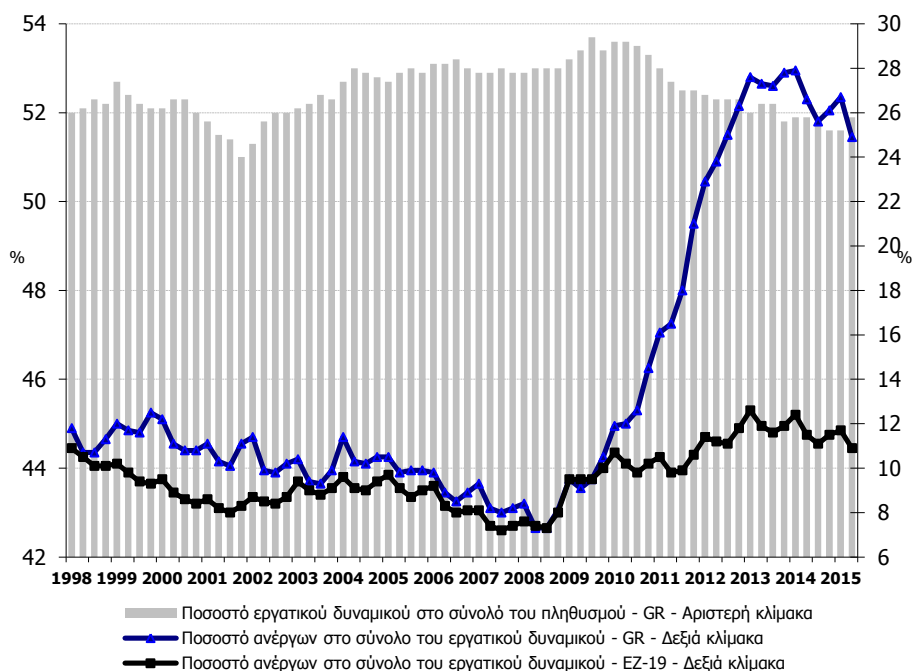
Η ενίσχυση της εγχώριας απασχόλησης έλαβε χώρα παρά την υποχώρησή της στη Δημόσια Διοίκηση και Άμυνα (-9,4 χιλ. άτομα) και στις Χρηματοπιστωτικές-Ασφαλιστικές Δραστηριότητες (-8,1 χιλ. άτομα), λόγω των αποχωρήσεων που έλαβαν χώρα στους δύο αυτούς τομείς.

Σε σχέση με το κόστος εργασίας στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα, σημειώνεται καταρχάς η παράλληλη πορεία των μεταβολών των δύο μεγεθών από το τελευταίο τρίμηνο του 2012 έως το τρίτο του 2014, για την οποία υπάρχουν στοιχεία για αμφότερους τους τομείς. Επιπλέον, το κόστος εργασίας στον δημόσιο τομέα περιοριζόταν την περίοδο δ' τρίμηνο 2011-δ' Τρίμηνο 2012 σε μεγαλύτερο βαθμό σε σύγκριση με το κόστος στον ιδιωτικό τομέα, ενώ στη συνέχεια και μέχρι το β' τρίμηνο του 2014, η μείωση στο κόστος εργασίας στον ιδιωτικό τομέα ήταν υψηλότερη σε σύγκριση με τη μείωση του στο δημόσιο τομέα, στον οποίο το κόστος εργασίας την περίοδο α' τρίμηνο 2014 - γ' τρίμηνο 2014 αυξήθηκε κατά μέσο όρο κατά 2,3%. Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα δεδομένα για το κόστος εργασίας **στον ιδιωτικό τομέα**, παρουσίασε μείωση στο β' τρίμηνο του 2015 κατά 4,1% σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2014, σε συνέχεια μείωσης του κατά 2,1% το προηγούμενο τρίμηνο.

¹³ Σύμφωνα με τα σχετικά στοιχεία του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων για τα 13 κυριότερα αεροδρόμια της χώρας

Διάγραμμα 3.12

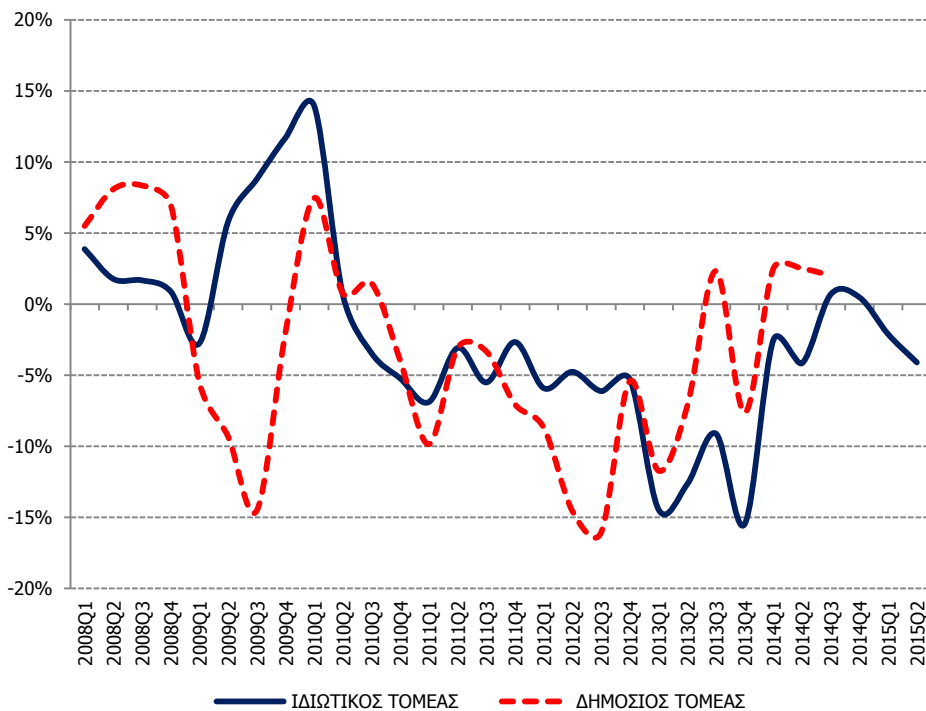
Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανέργων στο σύνολο του Εργατικού Δυναμικού

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ-Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Eurostat

Διάγραμμα 3.13

Εξέλιξη του Κόστους Εργασίας στο Δημόσιο και Ιδιωτικό Τομέα στην Ελλάδα (2008/Q1 – 2014/Q3)

Πηγές: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.10

Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (σε χιλ.)

Περίοδος αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Ποσοστό (%) του πληθυσμού	Απασχολούμενοι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού	Άνεργοι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού
1998	8.680,4	52,1	4.017,9	88,8	507,9	11,2
1999	8.764,5	52,3	4.031,4	87,9	554,7	12,1
2000	8.839,8	52,2	4.088,5	88,6	523,5	11,4
2001	9.156,0	51,4	4.202,1	89,2	508,4	10,8
2002	9.188,3	51,8	4.265,0	89,7	492,7	10,4
2003	9.234,9	52,3	4.353,2	90,2	472,7	9,8
2004	9.285,3	52,9	4.389,5	89,4	520,0	10,6
2005	9.332,4	52,9	4.443,6	90,0	493,6	10,0
2006	9.374,1	53,1	4.527,5	91,0	448,2	9,0
2007	9.412,3	52,9	4.564,1	91,6	418,4	8,4
2008	9.435,1	53,0	4.610,5	92,3	387,9	7,8
2009	9.431,1	53,4	4.556,0	90,4	484,7	9,6
2010	9.399,4	53,5	4.389,8	87,3	639,4	12,7
Α' τρίμηνο 2011	9.374,4	53,0	4.165,5	83,9	799,6	16,1
Β' τρίμηνο 2011	9.373,1	52,7	4.124,2	83,5	815,6	16,5
Γ' τρίμηνο 2011	9.372,2	52,5	4.040,8	82,1	883,5	17,9
Δ' τρίμηνο 2011	9.371,7	52,5	3.886,9	79,1	1.028,6	20,9
Α' τρίμηνο 2012	9.364,7	52,4	3.785,0	77,2	1.119,1	22,8
Β' τρίμηνο 2012	9.351,2	52,3	3.729,9	76,2	1.163,0	23,8
Γ' τρίμηνο 2012	9.338,0	52,3	3.668,0	75,1	1.218,4	24,9
Δ' τρίμηνο 2012	9.325,3	52,3	3.597,0	73,8	1.279,9	26,2
Α' τρίμηνο 2013	9.316,5	52,0	3.504,2	72,4	1.336,0	27,6
Β' τρίμηνο 2013	9.311,7	52,2	3.535,0	72,7	1.327,9	27,3
Γ' τρίμηνο 2013	9.307,1	52,2	3.533,7	72,8	1.320,3	27,2
Δ' τρίμηνο 2013	9.302,7	51,8	3.479,9	72,2	1.337,2	27,8
Α' τρίμηνο 2014	9.295,8	51,9	3.483,7	72,2	1.342,3	27,8
Β' τρίμηνο 2014	9.286,6	51,9	3.539,1	73,4	1.280,1	26,6
Γ' τρίμηνο 2014	9.277,5	51,9	3.586,9	74,5	1.229,4	25,5
Δ' τρίμηνο 2014	9.268,5	51,6	3.535,3	73,9	1.245,9	26,1
Α' τρίμηνο 2015	9.259,1	51,6	3.504,4	73,4	1.272,5	26,6
Β' τρίμηνο 2015	9.250,7	51,9	3.625,5	75,4	1.180,1	24,6

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Όπως ήδη αναλύθηκε, η κάμψη της ανεργίας στο πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους οφείλεται στη διεύρυνση της απασχόλησης σε συγκεκριμένους τομείς, στον Τουρισμό, το Λιανικό-Χονδρικό Εμπόριο και τις Επαγγελματικές-Επιστημονικές δραστηριότητες, με το επίπεδο της δραστηριότητας των δύο εξ'

αυτών να εξαρτάται στενά από την τελική ζήτηση προϊόντων – υπηρεσιών.

Από την άλλη πλευρά, η επιβολή ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων από τα τέλη του πρώτου εξαμήνου και η ταυτόχρονη τραπεζική αργία, τα νέα δημοσιονομικά μέτρα και η επιδείνωση των προσδοκιών νοικοκυριών – επιχειρήσεων από τη συνέχιση της δημοσιονομικής προσαρμογής για άλλα τρία χρόνια, η οποία ήδη

αποτυπώνεται στην Έρευνα Οικονομικής Συγκυρίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που πραγματοποιείται στην Ελλάδα από το IOBE, εκτιμάται ότι θα έχουν αρνητικό αντίκτυπο, πρωτίστως την εγχώρια τελική ζήτηση, πλήττοντας κλάδους οι οποίοι συνέβαλαν στην αποκλιμάκωση της ανεργίας. Άλλωστε, ήδη τον Ιούλιο ο εποχικά διορθωμένος δείκτης όγκου στο Λιανικό Εμπόριο υποχώρησε κατά 6,4% έναντι του αντίστοιχου μήνα πέρυσι, κατόπιν σταθερότητας που επέδειξε στο πρώτο εξάμηνο (+0,1%).

Πιθανότατα η επίδραση των capital controls στον Τουρισμό θα είναι ηπιότερη από ότι στους περισσότερους τομείς, καθώς οι ξένοι ταξιδιώτες εξαρχής εξαιρέθηκαν από όλους τους περιορισμούς στις ηλεκτρονικές συναλλαγές. Στα πλέον πρόσφατα σχετικά διαθέσιμα στοιχεία από την Τράπεζα της Ελλάδος, για τον περασμένο Ιούλιο, καταγράφεται πολύ μικρότερη αύξηση των διεθνών αφίξεων από ότι στο πρώτο εξάμηνο φέτος (4,4% έναντι 20,8%), καθώς και ηπιότερη εξασθένιση της διεύρυνσης στις ταξιδιωτικές εισπράξεις (+3,5%, κατόπιν +8,2% τον Ιαν.-Ιούλιο). Καθώς όμως αυτός ήταν ο πρώτος μήνας με capital controls, οι ροές μάλλον θα ομαλοποιηθούν στο υπόλοιπο της τουριστικής περιόδου, χωρίς ωστόσο να φτάσουν στα επίπεδα προ των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων. Συνεπώς, ένα σημαντικό τμήμα της αύξησης της απασχόλησης στις επιχειρήσεις του τουριστικού τομέα θα διατηρηθεί στο τρίτο τρίμηνο και, κατά

πάσα πιθανότητα, στην αρχή του τέταρτου.

Σε ότι αφορά την απασχόληση στο δημόσιο τομέα, οι πραγματοποιημένες 7.500 επαναπροσλήψεις αντισταθμίζουν εν μέρει τις προγραμματισμένες στο προηγούμενο Πρόγραμμα Οικονομικής Πολιτικής 15.000 νέων εργαζόμενων. Ωστόσο, σε συνδυασμό με τις λιγότερες των προβλεπόμενων αποχωρήσεις, σύμφωνα με το Προσχέδιο Προϋπολογισμού του 2016, θα διατηρήσουν τον αριθμό των δημοσίων υπαλλήλων σχετικά σταθερό.

Συνεπώς, οι επιπτώσεις των ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων στην ελληνική οικονομία και τα δημοσιονομικά μέτρα εκτιμάται ότι θα ανακόψουν την υποχώρηση της ανεργίας που ξεκίνησε από το δεύτερο περυσινό τρίμηνο. Την εκ νέου ενίσχυσή της θα μετριάσει η απασχόληση στον τουριστικό τομέα, η οποία μάλλον θα είναι σχετικά ανθεκτική στις επιδράσεις των capital controls. **Υπό την επίδραση αυτών των παραγόντων στο τρέχον εξάμηνο και λαμβάνοντας υπόψη τη σημαντική υποχώρηση της ανεργίας στη διάρκεια του αμέσως προηγούμενου, αυτή αναμένεται να διαμορφωθεί στην περιοχή του 26,0% στο σύνολο του 2015, ελαφρώς χαμηλότερα από ότι πέρυσι (26,5%).**

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE, **κατά το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου 2015 σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο**

Απριλίου – Ιουνίου, καταγράφεται σημαντική επιδείνωση στις προβλέψεις για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης σε όλους τους υπό εξέταση τομείς της ελληνικής οικονομίας. Πιο συγκεκριμένα:

Οι προβλέψεις για την απασχόληση παρουσίασαν υποχώρηση κατά το τρίτο τρίμηνο του νέου έτους συγκριτικά με το δεύτερο, σε όλους τους τομείς, με την αρνητική μεταβολή να είναι εντονότερη στις Υπηρεσίες και τη Βιομηχανία. Σε σχέση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους, σημειώνεται κατακόρυφη κάμψη στις προβλέψεις όλων των τομέων, με μεγαλύτερη εκείνη στις Κατασκευές και τη Βιομηχανία. Αξίζει να αναφερθεί ότι την ίδια περίοδο του 2014, σχεδόν σε όλους τους τομείς, πλην των Υπηρεσιών – όπου το σχετικό ισοζύγιο ήταν ισοσκελισμένο – στους υπόλοιπους, τα ισοζύγια της προβλεπόμενης απασχόλησης ήταν θετικά. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, το αρνητικό ισοζύγιο των σχετικών προβλέψεων για την απασχόληση το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου 2015 σε σχέση με το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου επιδεινώνεται κατά 22 μονάδες, κινούμενο στις -24 μονάδες κατά μέσο όρο. Σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή επίδοση, ο μέσος τριμηνιαίος δείκτης είναι χαμηλότερος κατά 30 μονάδες. Το ποσοστό των βιομηχανικών επιχειρήσεων που προβλέπει άνοδο της απασχόλησής του το προσεχές χρονικό

διάστημα διαμορφώνεται στο 4% (από 9%), ενώ αυξάνεται στο 28% (από 12%), το ποσοστό εκείνων που αναμένουν πτώση στον αριθμό των θέσεων εργασίας τους. Η μεγάλη πλειονότητα των επιχειρήσεων του τομέα (68% από 79%) προβλέπει σταθερότητα σε όρους απασχόλησης.

Στις Κατασκευές, οι σχετικές προβλέψεις για το υπό εξέταση τρίμηνο επιδεινώνονται επίσης, αν και ηπιότερα, με το σχετικό μέσο δείκτη να διαμορφώνεται χαμηλότερα κατά 12 μονάδες, στις -50, έχοντας απολέσει ωστόσο 58 μονάδες σε σύγκριση με το ίδιο διάστημα του 2014. Τα δύο τρίτα (από 1/2) των επιχειρήσεων του τομέα προβλέπουν λιγότερες θέσεις εργασίας, ενώ διαμορφώνεται στο 11% (από 13%) το ποσοστό των ερωτηθέντων που αναμένουν άνοδο της απασχόλησης. Σε επίπεδο επιμέρους κλάδων, η υποχώρηση του συνολικού δείκτη του τομέα εκπορεύεται από την επιδείνωση στα Δημόσια Έργα (-54 από -35 μονάδες κατά μέσο όρο ο δείκτης), αφού στις Ιδιωτικές Κατασκευές καταγράφεται άνοδος στον αρνητικό δείκτη (στις -39 από -52 μονάδες).

Στις Υπηρεσίες, οι προβλέψεις για την απασχόληση το γ' τρίμηνο του 2015 χειροτερεύουν επίσης σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ συγκριτικά με το αντίστοιχο περσινό διάστημα καταγράφουν μεγάλη υποχώρηση. Έτσι, το σχετικό ισοζύγιο των -7 μονάδων του προηγούμενου τριμήνου χάνει έδαφος κατά το εξεταζόμενο τρίμηνο και διαμορφώνεται

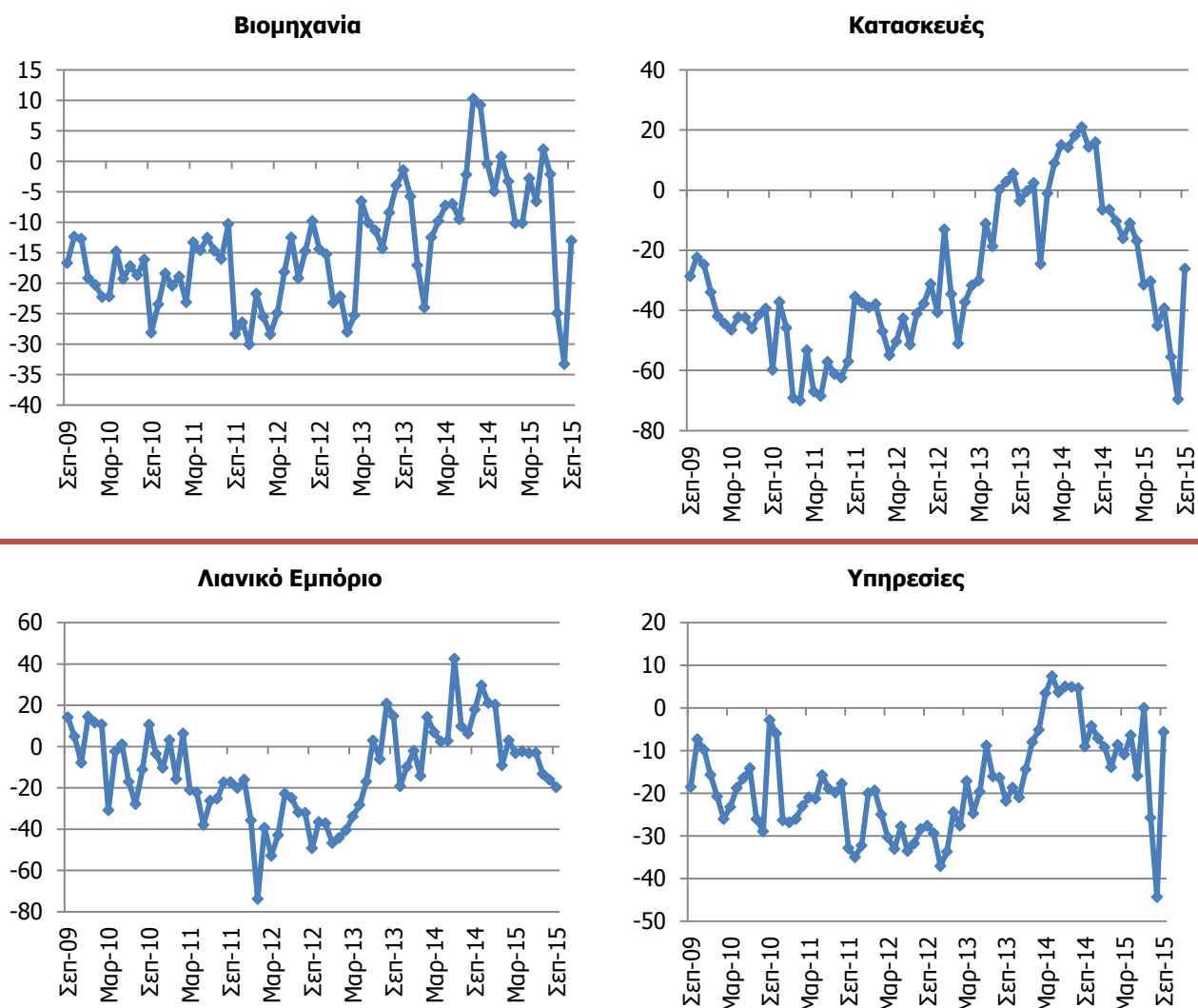
στις -25 μονάδες (από μηδενικό το γ' τρίμηνο του 2015). Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 1/3 (από 1/4) αναμένει εκ νέου μείωση της απασχόλησης το επόμενο διάστημα, με το ποσοστό εκείνων που προβλέπουν αύξηση να μειώνεται στο 8% (από 17%). Σε κλαδικό επίπεδο, η κυρίαρχη τάση είναι έντονα πτωτική, με εξαίρεση τους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς, όπου καταγράφεται σταθερότητα.

Ο θετικός δείκτης των προβλέψεων για την απασχόληση στο Λιανικό Εμπόριο κινείται σε αρκετά χαμηλότερα επίπεδα κατά το τρίτο τρίμηνο του έτους σε σχέση με το

προηγούμενο, στις -16 μονάδες (από -3 μονάδες το β' τρίμηνο). Η επίδοση αυτή βρίσκεται σε σημαντικά κατώτερα επίπεδα και σε σύγκριση με την αντίστοιχη περυσινή (+11 μονάδες). Το 17% (από 5%) των επιχειρήσεων του τομέα αναμένει μείωση των θέσεων εργασίας, ενώ το 1-2% προβλέπει εκ νέου άνοδο της απασχόλησης, με όσους αναμένουν σταθερότητα να εκφράζονται από το 82% (από 92%) του συνόλου. Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους σημειώνεται εκ νέου σταθερότητα στα Πολυκαταστήματα και αισθητή πτώση του σχετικού ισοζυγίου στους υπόλοιπους κλάδους, η οποία είναι λιγότερο έντονη στα Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός.

Διάγραμμα 3.14

Προβλέψεις για την απασχόληση (ισοζύγιο απαντήσεων ≡ διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

3.5 Τιμές Καταναλωτή

Πρόσφατες εξελίξεις

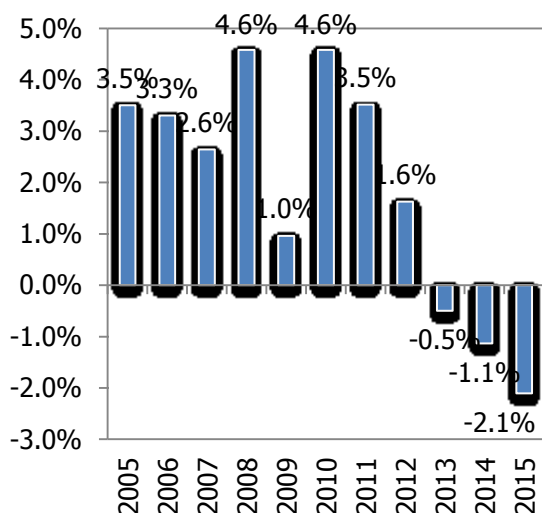
Η ελληνική οικονομία κινήθηκε σε έντονη αποπληθωριστική τροχιά και το τρίτο τρίμηνο του 2015. Αναλυτικά, ο Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΓΔΤΚ) ήταν κατά μέσο όρο 1,8% χαμηλότερος σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2014, κατά την οποία η αντίστοιχη, αρνητική

μεταβολή, κυμάνθηκε στο 0,6%. Στο σύνολο της περιόδου Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου φέτος σημειώθηκε αποπληθωρισμός 2,1%, μια εκατοστιαία μονάδα ισχυρότερη σε σύγκριση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα πέρυσι, ο μεγαλύτερος τουλάχιστον από το 1960.

Σε ότι αφορά τις επιμέρους κλαδικές μεταβολές, στο εννιάμηνο Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου φέτος οι δείκτες κινήθηκαν ως εξής: Ο υπο-δείκτης τιμών για τα αγαθά διατροφής και τα μη αλκοολούχα ποτά, επανήλθε σε θετικούς ρυθμούς μεταβολής σε σχέση με την ίδια χρονική περίοδο ένα χρόνο πριν(+1,4%, από -1,9% το 2014). Ο δείκτης των αλκοολούχων ποτών και προϊόντων καπνού συνεχίζει την ανοδική του πορεία, με ρυθμό μεταβολής παραπλήσιο με τον αντίστοιχο του 2014 (περίπου 2,0% σε αμφότερα τα έτη).

Διάγραμμα 3.15

Μέση μεταβολή ΓΔΤΚ στην Ελλάδα (Ιανουάριος - Σεπτέμβριος, 2005-2015)

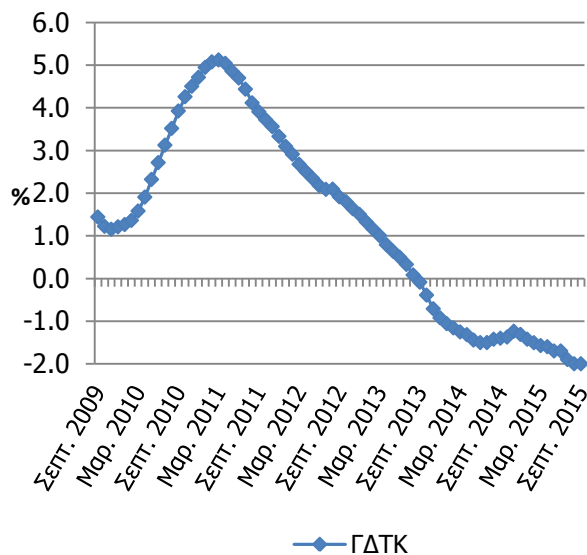
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, επεξεργασία ΙΟΒΕ

Η περσινή ανοδική πορεία των τιμών στους κλάδους της υγείας και των επικοινωνιών ανακόπτεται στο πρώτο εννιάμηνο του 2015, με ρυθμούς μεταβολής -1,4% και -0,05% αντίστοιχα. Όλες οι υπόλοιπες ομάδες αγαθών και υπηρεσιών παρουσιάζουν συνεχή μείωση σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2014. Επισημαίνεται η μεγάλη μείωση τιμών που παρουσιάζεται στον κλάδο της στέγασης (-7,2% έναντι ήπιας πτώσης 1,1% το 2014) και στη σχεδόν διπλάσια, σε σχέση με την

αντίστοιχη περίοδο το 2014, μείωση κατά 2,2% των τιμών στον κλάδο των διαρκών αγαθών.

Διάγραμμα 3.16

Εξέλιξη ΓΔΤΚ στην Ελλάδα (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, επεξεργασία ΙΟΒΕ

Ο εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή (Εν.ΔΤΚ) παρουσίασε μείωση το πρώτο οκτάμηνο του 2015, κατά 1,6% έναντι μείωσης κατά 1,3% το 2014. Σε επίπεδο Ευρωζώνης-18, η Ελλάδα παρουσιάζει την υψηλότερη αρνητική μεταβολή μαζί με την Κύπρο (-1,6%). Αρνητικές μεταβολές παρουσιάζουν επίσης η Ιρλανδία (-0,1%), η Ισπανία (-0,6%), η Λιθουανία (-0,8%), η Σλοβενία (-0,7%) και η Σλοβακία (-0,3%), ενώ στο Λουξεμβούργο και την Γαλλία οι τιμές είναι σταθεροποιημένες σε σχέση με πέρυσι.

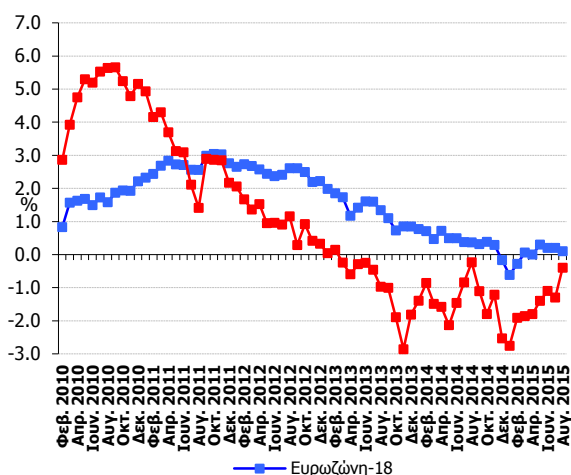
Στην ομάδα των χωρών που παρουσιάζουν μικρή θετική μεταβολή βρίσκονται η Γερμανία, η Γαλλία και η Ολλανδία, με +0,1%, το Βέλγιο (+0,3%) και η Πορτογαλία (+0,4%).

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, ο Γενικός Δείκτης Τιμών

Παραγωγού (ΓΔΤΠ), εγχώριας και εξωτερικής αγοράς συνολικά, υποχώρησε κατά 6,3%, στο πρώτο οκτάμηνο του τρέχοντος έτους. Η μείωση αυτή είναι η δεύτερη μεγαλύτερη για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα την τελευταία δεκαετία, με τη μεγαλύτερη υποχώρηση να σημειώνεται το 2009 (-7,9%). Η φετινή μείωση του ΓΔΤΠ υπερβαίνει κατά τουλάχιστον 5 ποσοστιαίες μονάδες τις αντίστοιχες μειώσεις των δύο προηγούμενων ετών.

Διάγραμμα 3.17

Εξέλιξη ΕνΔΤΚ στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη-18 (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία IOBE

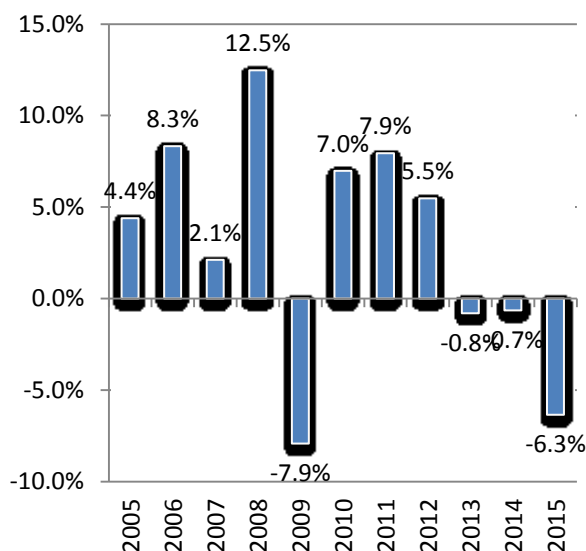
Αναλυτικά, στους επιμέρους κλάδους οι μεγαλύτερες πτωτικές κινήσεις στο πρώτο οκτάμηνο του 2015 σημειώθηκαν στους κλάδους στους κλάδους Προϊόντων οπτάνθρακα & διύλισης πετρελαίου (-27,7%), και στο Αργό πετρέλαιο - φυσικό αέριο (-15,6%). Έπονται σε αρνητικές μεταβολές, με μεγάλη απόσταση, οι κλάδοι βασικών φαρμακευτικών προϊόντων, ποτών και άλλων προϊόντων λατομείων - ορυχείων (όλοι με πτώση 1,7%).

Μεταξύ των κλάδων οι οποίοι παρουσιάζουν στο πρώτο οκτάμηνο θετική

μεταβολή, η ευρύτερη αύξηση σημειώνεται στα Προϊόντα άνθρακα και λιγνίτη (+8,2%), καθώς και στα Προϊόντα καπνού (+7,7%).

Διάγραμμα 3.18

Ετήσια εξέλιξη μέσου ΓΔΤΠ τρίτου τριμήνου στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE

Με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία (Ιούλιος 2015), σημειώνεται μείωση του δείκτη τιμών εισαγωγών κατά 2,5% από την αρχή του έτους. Σε επίπεδο Ευρωζώνης, ο δείκτης τιμών εισαγωγών κινείται αρνητικά στην Λιθουανία (-7,4%), την Γαλλία (-1,6%) και την Εσθονία (-2,9%). Η μεγαλύτερη θετική μεταβολή σημειώνεται στη Γερμανία (+1,2%), ενώ ακολουθεί η Ισπανία (+1,0%).

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Η συνέχιση των ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων, χωρίς να διαφαίνεται προς το παρόν το πότε θα αρθούν, συντηρεί σε κάποιο βαθμό την επιφυλακτικότητα των νοικοκυριών σχετικά με τη διασφάλιση του πλούτου τους και ταυτόχρονα καθιστά αναγκαία τη διατήρηση υψηλότερης ρευστότητας, εξασθενώντας την

καταναλωτική διάθεση και ασκώντας πτωτικές πιέσεις στις τιμές. Από την άλλη πλευρά, η **αναδιάρθρωση των συντελεστών του ΦΠΑ**, η οποία περιλαμβανόταν στα προαπαιτούμενα μέτρα για την έναρξη των διαπραγματεύσεων για το τρίτο Μνημόνιο και τέθηκε σταδιακά σε εφαρμογή από την 20^η Ιουλίου, **ήταν ο λόγος μικρής επιβράδυνσης του αποπληθωρισμού στο δίμηνο Αυγούστου – Σεπτεμβρίου**, στο 1,6%, από 2,3% στο πρώτο επτάμηνο φέτος.

Η αύξηση του ΦΠΑ από τις αρχές Οκτωβρίου σε πέντε μεγάλα νησιά, θα ανακόψει περαιτέρω την υποχώρηση των τιμών. Σε αποκλιμάκωση της μείωσής τους θα συμβάλλει το τελευταίο τετράμηνο και η ολοκλήρωση της περιοριστικής επίδρασης στο Γενικό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή των χαμηλών τιμών του πετρελαίου, καθώς αυτές βρέθηκαν σε αυτό το επίπεδο πριν ένα χρόνο. Όμως, επισημαίνεται ότι η άνοδος τιμών στα προϊόντα στα οποία αυξήθηκε ο ΦΠΑ ήταν αρκετά χαμηλότερη της αναμενόμενης. Ενώ λόγω της επιβολής των νέων συντελεστών εκτιμούταν άμεση μεσοσταθμική αύξηση 8%, από τα στοιχεία Αυγούστου για κατηγορίες αγαθών-υπηρεσιών στις οποίες επιβάλλεται ΦΠΑ, όπως η Διατροφή – Μη Αλκοολούχα Ποτά, προκύπτει ότι η άνοδος ξεπέρασε το 3,0%. Αυτή η εξέλιξη εκτιμάται ότι αντικατοπτρίζει την απορρόφηση μεγάλου μέρους της αύξησης τιμών από τις επιχειρήσεις. Συνεπώς, παρά την ύπαρξη παραγόντων με αυξητικές επιδράσεις στις τιμές, όπως οι υψηλότεροι έμμεσοι φόροι, η αποκλιμάκωση της ζήτησης φαίνεται ότι θα τις αντισταθμίσει σε σημαντικό βαθμό.

Έτσι, η υποχώρηση του ΓΔΤΚ θα συνεχιστεί, με τον αποπληθωρισμό να διαμορφώνεται στο 1,8% φέτος, από 1,3% το 2014.

Σημαντική πληροφόρηση για την εξέλιξη των τιμών το επόμενο διάστημα παρέχουν και τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, τα οποία συνιστούν πρόδρομες ενδείξεις για την εξέλιξή τους από την πλευρά της προσφοράς.

Οι τάσεις στις προβλέψεις μεταβολών των τιμών είναι μικτές και κατά το τρίτο τρίμηνο του νέου έτους έναντι του προηγούμενου τριμήνου. Τα σχετικά ισοζύγια λαμβάνουν στην πλειονότητά τους αρνητικά πρόσημα, διατηρώντας σταθερή στους περισσότερους τομείς την κυρίαρχη αποπληθωριστική τάση των τελευταίων πέντε ετών. Πιο συγκεκριμένα, το αρνητικό ισοζύγιο τιμών το διάστημα Ιουλίου – Σεπτεμβρίου σε σύγκριση με το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου εξομαλύνεται στις Ιδιωτικές Κατασκευές, ενώ αντίθετα διευρύνεται στη Βιομηχανία και τις Υπηρεσίες. Στο Λιανικό Εμπόριο, η τάση των τιμών είναι ανοδική και καταγράφεται θετικό ισοζύγιο κατά το εξεταζόμενο τρίμηνο. Ως προς την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, οι αποπληθωριστικές προσδοκίες έχουν παραμείνει αμετάβλητες στη Βιομηχανία, έχουν εξομαλυνθεί στις Υπηρεσίες και το Λιανικό Εμπόριο και έχουν αντίθετα διευρυνθεί στις Ιδιωτικές Κατασκευές. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, οι προβλέψεις μείωσης των τιμών το τρίτο τρίμηνο

του έτους κινούνται σε χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, με το σχετικό αρνητικό δείκτη να διαμορφώνεται στις -9 (από -5) μονάδες (-8 το αντίστοιχο περσινό). Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 13% (από 11%) κατά μέσο όρο προβλέπει εκ νέου μείωση τιμών το επόμενο διάστημα, με το 83% να αναμένει σταθερότητα και το 4% (από 6%) αύξησή τους.

Στο Λιανικό Εμπόριο, οι ελαφρώς αποπληθωριστικές προβλέψεις των τιμών των επιχειρήσεων του τομέα κατά το δεύτερο τρίμηνο του έτους, εξομαλύνονται το τρέχον τρίμηνο, με το σχετικό μέσο αρνητικό ισοζύγιο να δίνει τη θέση του σε θετικό δείκτη (στις +3 από -2 μονάδες και -11 μον. το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο). Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 11% αναμένει εκ νέου πτώση τιμών βραχυπρόθεσμα, ένα 14% (από 11%) άνοδό τους και το υπόλοιπο 75% (από 77%) σταθερότητα. Στους επιμέρους κλάδους του λιανεμπορίου, οι μεταβολές στις προβλέψεις των τιμών το εξεταζόμενο τρίμηνο του νέου έτους, σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο είναι αυξητικές σε όλους τους κλάδους, με εξαίρεση τα Υφάσματα – Ένδυση – Υπόδηση, όπου οι αποπληθωριστικές προσδοκίες εντείνονται.

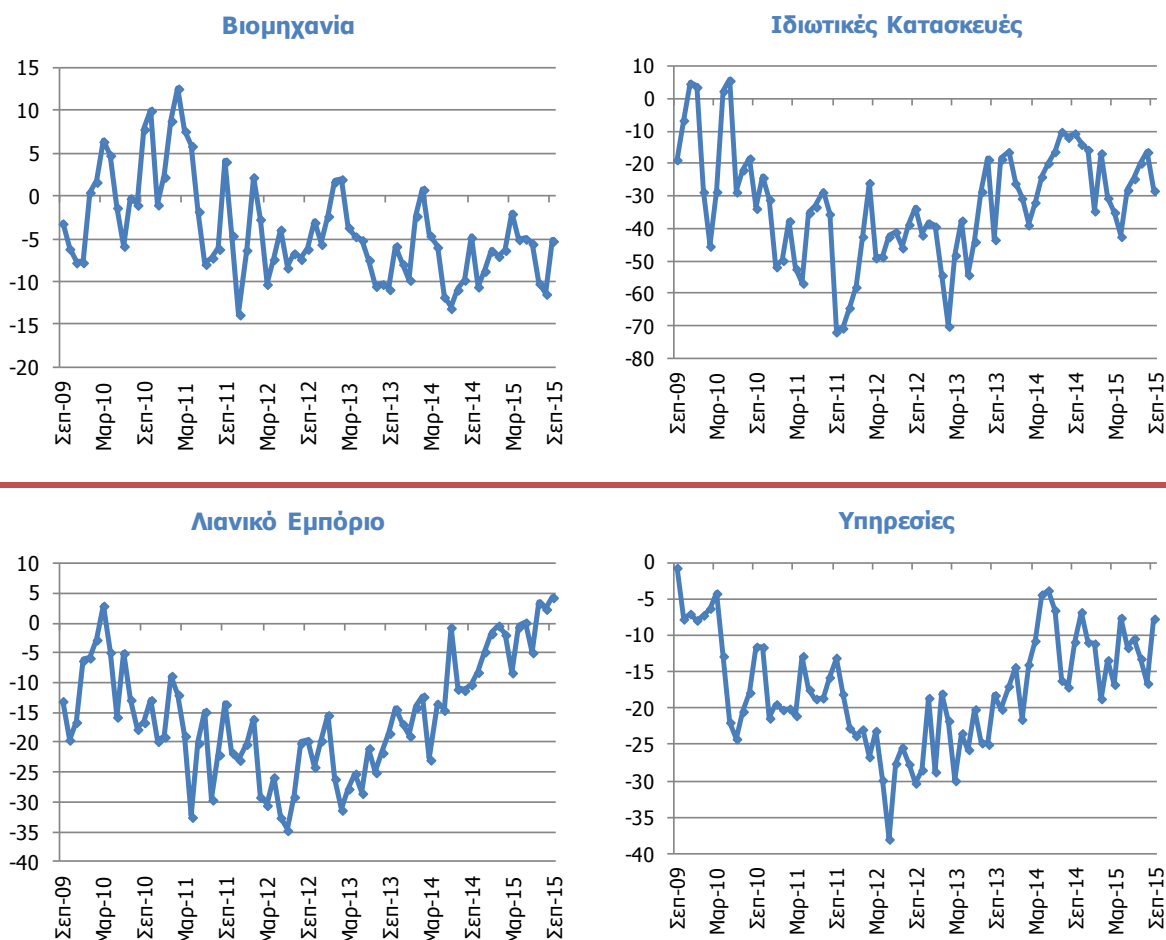
Ο μέσος δείκτης πρόβλεψης της μεταβολής των τιμών στις Υπηρεσίες

το εξεταζόμενο τρίμηνο μειώνεται κατά 3 μονάδες σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, κινούμενος στις -13 μονάδες, σε ελαφρώς υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή του επίδοση. Το 22% (από 16%) των επιχειρήσεων του κλάδου αναμένει μείωση τιμών το επόμενο τρίμηνο και το 9% (από 6%) προβλέπει άνοδο. Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους, ο σχετικός δείκτης αυξάνεται σημαντικά μόνο στους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς, ενώ στους υπόλοιπους κλάδους καταγράφεται μείωση του σχετικού ισοζυγίου, η οποία είναι εντονότερη στον κλάδο της Πληροφορικής και τα Ξενοδοχεία, Εστιατόρια, Τουριστικά πρακτορεία.

Τέλος, στον τομέα των Ιδιωτικών Κατασκευών, το αρνητικό ισοζύγιο τιμών του προηγούμενου τριμήνου εξομαλύνεται το γ' τρίμηνο του 2015 κατά 14 μονάδες, στις -18, κατά 7 μονάδες ωστόσο χαμηλότερα σε σχέση με τα αντίστοιχα περσινά του επίπεδα. Το υπό εξέταση τρίμηνο, το 18% (από 32%) των επιχειρήσεων του τομέα προβλέπει υποχώρηση των τιμών του κλάδου βραχυπρόθεσμα, ενώ το υπόλοιπο 82% (από 68%) αναμένει σταθερότητα.

Διάγραμμα 3.19

Προβλέψεις για εξέλιξη τιμών στο επόμενο τρίμηνο (ισοζύγιο απαντήσεων = διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

3.6 Ισοζύγιο Πληρωμών

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Το **Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΤΣ)**¹⁴ κατέγραψε πλεόνασμα την

¹⁴ Από τον Ιανουάριο 2013, η κατάρτιση του ισοζυγίου αγαθών βασίζεται στα στοιχεία εξωτερικού εμπορίου της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) στη θέση των στοιχείων διακανονισμού τραπεζικών συναλλαγών (settlements data), που χρησιμοποιούνταν έως και το Δεκέμβριο του 2012. Επίσης, από τον Ιανουάριο του 2015 το Ισοζύγιο Πληρωμών για την Ελλάδα καταρτίζεται με βάση τη μεθοδολογία της 6^{ης} έκδοσης του Εγχειριδίου Ισοζυγίου Πληρωμών (BPM6), το οποίο δημοσιεύεται από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Λόγω της αλλαγής αυτής οι μέχρι τώρα διαθέσιμες χρονοσειρές αφορούν την

περίοδο Ιανουαρίου - Ιουλίου 2015, €357 εκατ., έναντι ελλείμματος -€2,7 δισεκ. το αντίστοιχο διάστημα του 2014. Η αλλαγή προσήμου συντελέστηκε λόγω δύο έκτακτων εξελίξεων, καθώς στο εξάμηνο, το ισοζύγιο παρουσίαζε αναιμική βελτίωση (-0,9%). Έτσι, τον Ιούλιο η βελτίωση στο ισοζύγιο δευτερογενών εισοδημάτων με την εισροή €1,8 δισεκ. από την επιστροφή των κερδών από το Πρόγραμμα του

περίοδο 2009-2014. Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τις αλλαγές που επέρχονται στο Ισοζύγιο:

http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Bank/News/PressReleases/DispItem.aspx?Item_ID=4930&List_ID=1af869f3-57fb-4de6-b9ae-bdfd83c66c95&Filter_by=DT

Ευρωσυστήματος για τις Αγορές Τίτλων (Securities Market Program – SMP, 2014), αλλά και η τεχνητή, λόγω περιορισμού στην κίνηση κεφαλαίων (Capital Controls), βελτίωση του ισοζυγίου αγαθών εξαιτίας της κάμψης των εισαγωγών, διαμόρφωσαν το ισοζύγιο σε πλεόνασμα.

Στα επιμέρους στοιχεία, για την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου του 2015, το έλλειμμα του **Ισοζυγίου Αγαθών** διαμορφώθηκε στα €10,2 δισεκ., καθώς συρρικνώθηκε κατά 21,1% ή -€2,7 δισεκ., από τα οποία τα €1,4 δισεκ. αφορούσαν τη διόρθωση του Ιουλίου. Οι εξαγωγές διαμορφώθηκαν στα €14,8 δισεκ. στο 7μηνο, μειωμένες κατά 5% (-€776 εκατ.)¹⁵, ενώ οι εισαγωγές διαμορφώθηκαν στα €25,1 δισεκ., υποχωρώντας κατά 12,3% (-€3,5 δισεκ.). Το έλλειμμα του Ισοζυγίου Αγαθών χωρίς καύσιμα και πλοία συρρικνώθηκε με σαφώς ηπιότερο ρυθμό, κατά 6%, και διαμορφώθηκε στα €7,5 δισεκ., καθώς οι εξαγωγές αγαθών σημείωσαν αύξηση κατά €887 εκατ., έναντι ενίσχυσης των εισαγωγών κατά €477 εκατ. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι εισαγωγές αυξάνονταν με σημαντικό ρυθμό στο 6μηνο (+7,6%), ο οποίος ανακόπηκε τον Ιούλιο. Στα καύσιμα, οι εξαγωγές υποχώρησαν κατά -€1,4 δισεκ., ενώ οι εισαγωγές μειώθηκαν κατά €2,4 δισεκ., με αποτέλεσμα το ισοζύγιο καυσίμων να συρρικνωθεί στα €2,4 δισεκ.

Το πλεόνασμα στο **Ισοζύγιο Υπηρεσιών** υποχώρησε στο πρώτο 7μηνο του 2015, στα €9,1 δισεκ., έναντι €9,3 δισεκ. το 2014, κυρίως λόγω της υποχώρησης των

εισπράξεων από μεταφορές και λοιπές υπηρεσίες. Οι συνολικές εισπράξεις διαμορφώθηκαν στα €16,3 δισεκ., μειωμένες κατά 2,7%, ενώ οι πληρωμές διαμορφώθηκαν στα €7,2 δισεκ. υποχωρώντας κατά 2,8%. Οι εισπράξεις εκτιμάται ότι επηρεάστηκαν από την επιβολή των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, καθώς τα έσοδα από τον τουρισμό διαμορφώθηκαν στα €7,0 δισεκ., με αύξηση κατά 6,2%, έναντι διπλάσιας αύξησης 12,1% το 2014, ενώ οι εισπράξεις από μεταφορές μειώθηκαν κατά 7,1% στα €6,9 δισεκ. και από λοιπές υπηρεσίες κατά -12,3%. Οι πληρωμές στο ταξιδιωτικό σκέλος παρέμειναν σχεδόν στα ίδια επίπεδα, κοντά στα €1,2 δισεκ., ενώ οι πληρωμές για μεταφορές ενισχύθηκαν κατά 2,2% στα €3,7 δισεκ. Οι πληρωμές για λοιπές υπηρεσίες μειώθηκαν κατά 11,1%, στα €2,13 δισεκ.

Το αποτέλεσμα στο **Ισοζύγιο Πρωτογενών Εισοδημάτων** διαμορφώθηκε σε έλλειμμα €198 εκατ. στο 7μηνο του 2015, έναντι πλεονάσματος €761 εκατ. το 2014. Οι εισπράξεις περιορίστηκαν σημαντικά κατά 21,6%, στα €3,8 δισεκ., ενώ οι πληρωμές υποχώρησαν κατά 2,1%, στα €4,0 δισεκ. Πιο αναλυτικά, οι εισπράξεις από εργασία υποχώρησαν κατά 15,3% στα €105 εκατ. από επενδύσεις σημείωσαν πτώση 18,5%, στα €1,6 δισεκ., ενώ από λοιπά πρωτογενή εισοδήματα (επιδοτήσεις και φόρους επί της παραγωγής), καταγράφηκε μείωση κατά 24,1%, στα €2,1 δισεκ. Οι πληρωμές για εισοδήματα από εργασία αυξήθηκαν κατά 17,3%, στα €305 εκατ., για εισοδήματα από επενδύσεις μειώθηκαν κατά 3,1%, στα €3,4 δισεκ., ενώ από λοιπά πρωτογενή εισοδήματα (επιδοτήσεις

¹⁵ Τα ποσά σε παρένθεση εκφράζουν την απόλυτη μεταβολή σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά.

και φόρους επί της παραγωγής), σημειώνεται υποχώρηση κατά 9,7%, στα €204 εκατ.

Το **Ισοζύγιο Δευτερογενών Εισοδημάτων**, εμφάνισε πλεόνασμα, στα €1,7 δισεκ., έναντι €206 εκατ. το 2014, λόγω της εισροής 1,8 δισεκ. ευρώ από το Πρόγραμμα του Ευρωσυστήματος για τις Αγορές Τίτλων (SMP). Οι εισπράξεις διαμορφώθηκαν στα €3,4 δισεκ., έναντι €1,9 δισεκ. το 2014, ενώ οι πληρωμές μειώθηκαν κατά 2,6%, στα €1,7 δισεκ.

Ισοζύγιο Κεφαλαίων

Το **Ισοζύγιο Κεφαλαίων**¹⁶, διαμορφώθηκε στα €609 εκατ., έναντι €1,9 δισεκ. το 2014, καθώς καταγράφηκε μείωση των εισπράξεων στα €820 εκατ., ενώ οι πληρωμές αυξήθηκαν στα €211 εκατ.

Τέλος, το έλλειμμα του **Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαίων** που αντανακλά τη σχέση δανειστή ή δανειζόμενου μιας οικονομίας με το εξωτερικό διαμορφώθηκε στα €966 εκατ., έναντι -€805 εκατ. το 2014.

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Το **ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών** παρουσίασε στο πρώτο

7μηνο του 2015 πλεόνασμα ύψους €1,4 δισεκ., έναντι €1,2 δισεκ. το 2014.

Στους επιμέρους λογαριασμούς, οι **άμεσες επενδύσεις** αυξήθηκαν κατά €182 εκατ., καθώς καταγράφηκε αύξηση των απαιτήσεων των κατοίκων από άμεσες επενδύσεις κατά €215 εκατ., ενώ ταυτόχρονα αυξήθηκαν οι υποχρεώσεις σε μη κατοίκους κατά €33 εκατ. Η κυριότερη επένδυση τον Ιούλιο αφορά την εκροή €50 εκατ. για τη συμμετοχή της εταιρίας Αεροπορία Αιγαίου Α.Ε. (Aegean Airlines S.A.) στην αύξηση μετοχικού κεφαλαίου της Aegean Airlines Cyprus Ltd. (Κύπρος).

Στην κατηγορία των **επενδύσεων χαρτοφυλακίου**, οι απαιτήσεις των κατοίκων έναντι του εξωτερικού μειώθηκαν κατά €3,0 δισεκ., καθώς σύμφωνα με την ΤΤΕ, σημειώθηκε μείωση των τοποθετήσεων κατοίκων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια εξωτερικού κατά €10,2 δισεκ., με παράλληλη αύξηση των τοποθετήσεών τους σε μετοχές αλλοδαπών επιχειρήσεων ύψους €7,1 δισεκ. Οι υποχρεώσεις σε μη κατοίκους μειώθηκαν κατά €6,9 δισεκ., με μείωση των τοποθετήσεων μη κατοίκων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του ελληνικού Δημοσίου και σε μετοχές ελληνικών επιχειρήσεων.

Στην κατηγορία των **λοιπών επενδύσεων**, οι απαιτήσεις από κατοίκους έναντι του εξωτερικού αυξήθηκαν το 2015 κατά €23,9 δισεκ., με καθαρή αύξηση κατά €5,8 δισεκ. των καταθέσεων και repos κατοίκων στο εξωτερικό. Οι υποχρεώσεις επίσης αυξήθηκαν κατά €26,3 δισεκ., με αύξηση

¹⁶ Το ισοζύγιο κεφαλαίων απεικονίζει τις μεταβιβάσεις κεφαλαίου, δηλαδή τις μονομερείς εισπράξεις και πληρωμές μεταξύ κατοίκων και μη κατοίκων που συνδέονται με επενδύσεις παγίου κεφαλαίου. Οι μεταβιβάσεις κεφαλαίου περιλαμβάνουν κυρίως ένα μέρος των μεταβιβάσεων (εισπράξεων) από τον κοινοτικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Γενική Κυβέρνηση (απολήψεις από τα διαρθρωτικά ταμεία – πλην του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου – και από το Ταμείο Συνοχής βάσει των ΚΠΣ).

κατά €17,9 δισεκ. των καταθέσεων και repos των μη κατοίκων στην Ελλάδα.

Τέλος, τα **συναλλαγματικά διαθέσιμα** της χώρας διαμορφώθηκαν στα τέλη Ιουλίου 2015 στα €5,1 δισεκ., από €5,0 δισεκ. τον Ιούλιο του 2014.

Αποτίμηση

Η συμβολή των εξαγωγών στη διαμόρφωση του ΑΕΠ είναι σημαντική, καθώς αποτελεί μια από τις βασικές συνιστώσες του, ενώ ως αυτόνομο μέγεθος, προβάλλουν τη δυναμική της οικονομίας στο διεθνές εμπόριο. Στην Ελλάδα οι εξαγωγές διαχρονικά υστερούσαν των εισαγωγών, με αποτέλεσμα από το αρνητικό ισοζύγιό τους να αφαιρείται μέρος του εισοδήματος που παραγόταν εγχωρίως. Η χρηματοπιστωτική κρίση και η κρίση χρέους που ακολούθησε με την ανάγκη δημοσιονομικής προσαρμογής, μείωσαν τα εισοδήματα, συγκρατώντας τις εισαγωγές και βελτιώνοντας τεχνητά τις καθαρές εξαγωγές. Η συνεισφορά όμως των εξαγωγών παραμένει αμφίβολη.

Στο διάγραμμα 3.20 αποτυπώνεται η συμβολή των εξαγωγών¹⁷ στη διαμόρφωση του ΑΕΠ την περίοδο 2010-2014 (μέσος όρος), καθώς και η μεταβολή του ΑΕΠ την ίδια περίοδο για τις 28 χώρες της ΕΕ. Η Ελλάδα κατατάσσεται χαμηλά, ως προς την συμβολή των εξαγωγών στη διαμόρφωση του ΑΕΠ, ενώ όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, περισσότερο θετική συμβολή είχε η κάμψη των

εισαγωγών. Συγκεκριμένα, οι εξαγωγές συνεισέφεραν κατά μέσο όρο 0,9 ποσοστιαίες μονάδες στη διαμόρφωση του ρυθμού μεταβολής του ΑΕΠ ή διαφορετικά η ύφεση θα ήταν εντονότερη κατά 0,9% αν η ελληνική οικονομία δεν πραγματοποιούσε εξαγωγές. Σε άλλες χώρες παρατηρείται σημαντικά θετικότερη συμβολή των εξαγωγών. Κυρίως οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και της Βαλτικής (Εσθονία, Λιθουανία, Σλοβακία, Τσεχία, Ουγγαρία), εμφανίζουν πολύ καλές εξαγωγικές επιδόσεις. Επισημαίνεται ότι αυτές παράλληλα καταγράφουν και υψηλές εισαγωγές, με αποτέλεσμα να αντισταθμίζεται εν μέρει η θετική επίδραση των εξαγωγών. Τα στοιχεία αυτά δεν αποτελούν αναγκαστικά αρνητικό σύμπτωμα, καθώς είναι αναμενόμενα στο διεθνές περιβάλλον εξειδίκευσης και καταμερισμού της εργασίας και της παραγωγής. Στις χώρες που εφάρμοσαν πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής, δεν εντοπίζεται ενιαία τάση, καθώς η Ιρλανδία παρουσιάζει σαφώς σημαντική συνεισφορά των εξαγωγών στο ΑΕΠ με 5,1 μονάδες, ενώ στον αντίποδα βρίσκονται η Ελλάδα και η Κύπρος. Ενδιάμεσα, στην Πορτογαλία, η συμμετοχή των εξαγωγών στο ΑΕΠ προσέγγισε τις 2 ποσοστιαίες μονάδες κατά μέσο την περίοδο 2010-2014, γεγονός που της επέτρεψε να αντισταθμίσει τις αρνητικές επιδράσεις των υπολοίπων συνιστωσών (μείωση κατανάλωσης και επενδύσεων, εισαγωγές) και η μέση πτώση του ΑΕΠ να περιοριστεί στο -0,9%.

Δεδομένων των παραπάνω, η διαδικασία ενίσχυσης των εξαγωγών της Ελλάδας στο νέο διεθνές περιβάλλον που

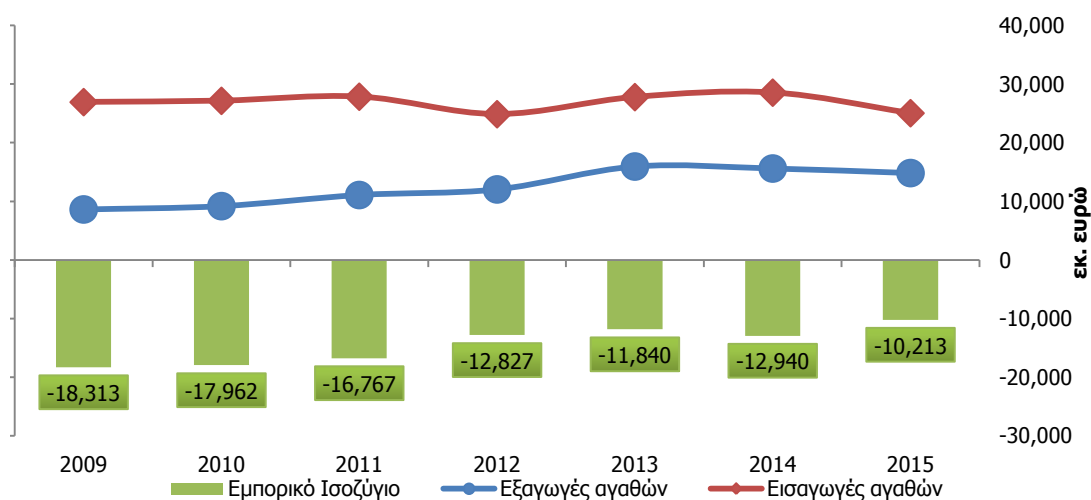
¹⁷ Η συμβολή κάθε συνιστώσας του ΑΕΠ (Κατανάλωση C, Επένδυση I, Δημόσιες Δαπάνες G, Εξαγωγές EX, Εισαγωγές IM) υπολογίζεται από την ετήσια μεταβολή της, σταθμισμένη με το μερίδιό της στο ΑΕΠ.

διαμορφώνεται, για ενίσχυση της χαμηλής της εξωστρέφειας, αλλά και για αντιστάθμιση των όποιων ενδεχόμενων αρνητικών ή λιγότερο θετικών επιδράσεων στο ΑΕΠ από τις υπόλοιπες συνιστώσες του θα πρέπει να ενταθεί. Η περαιτέρω διεύρυνση των εξαγωγών εκτιμάται ότι μπορεί να δημιουργηθεί μέσω της

διαμόρφωσης ενός νέου προφίλ για τα ελληνικά προϊόντα και υπηρεσίες, με εστίαση στην έρευνα και στην καινοτομία κατά το σχεδιασμό και την παραγωγή τους, την ουσιαστική διαφοροποίησή τους σε σχέση με τον ανταγωνισμό.

Διάγραμμα 3.20

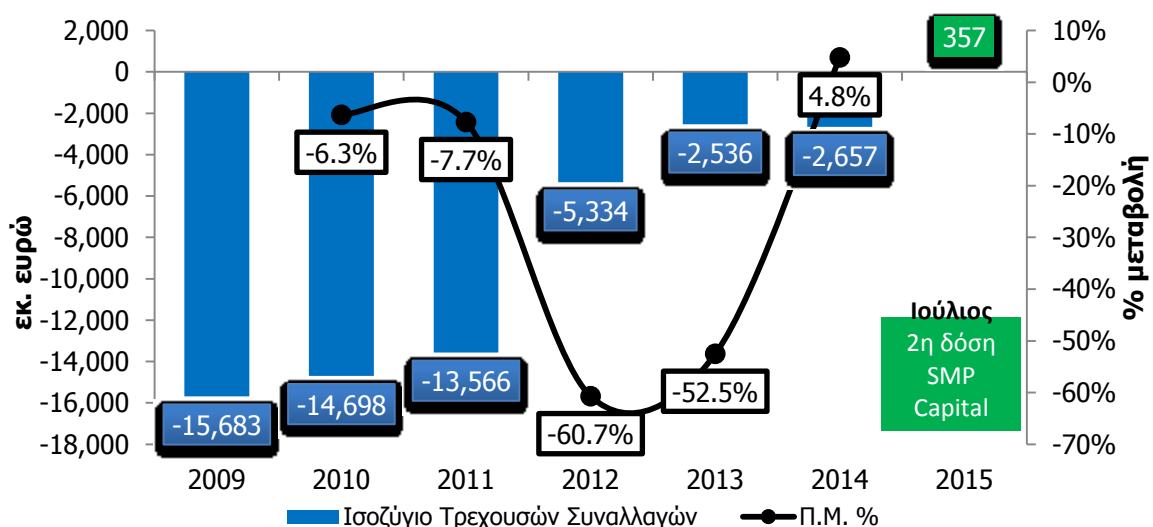
Εισαγωγές-Εξαγωγές (Ιανουάριος – Ιούλιος 2009-2015)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 3.21

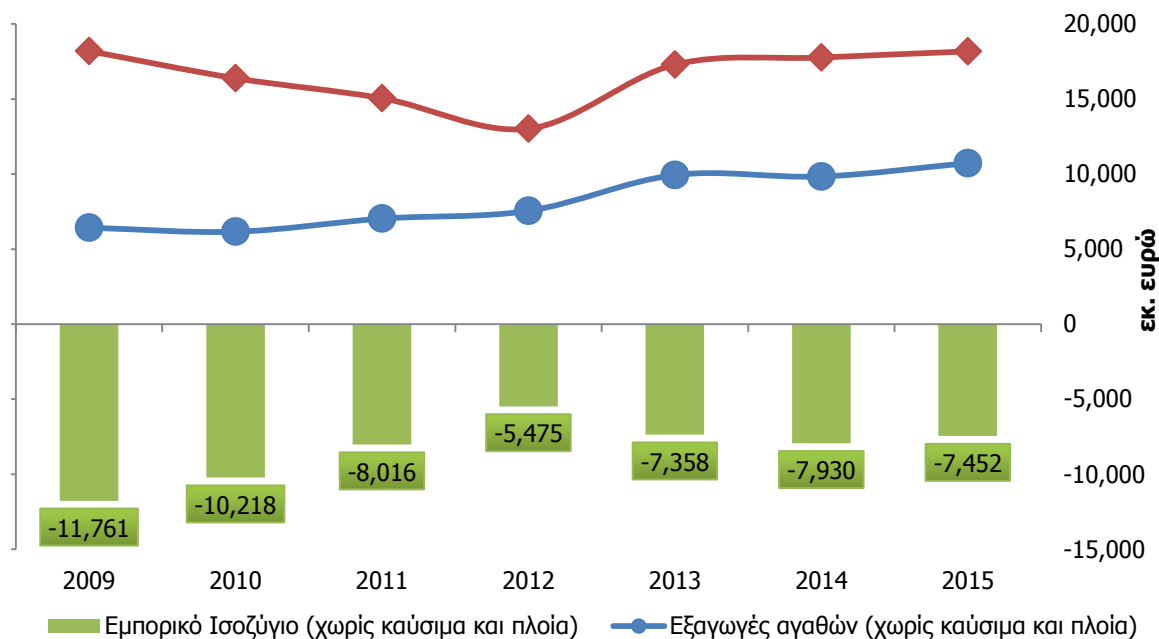
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (Ιανουάριος – Ιούλιος 2009-2015)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 3.22

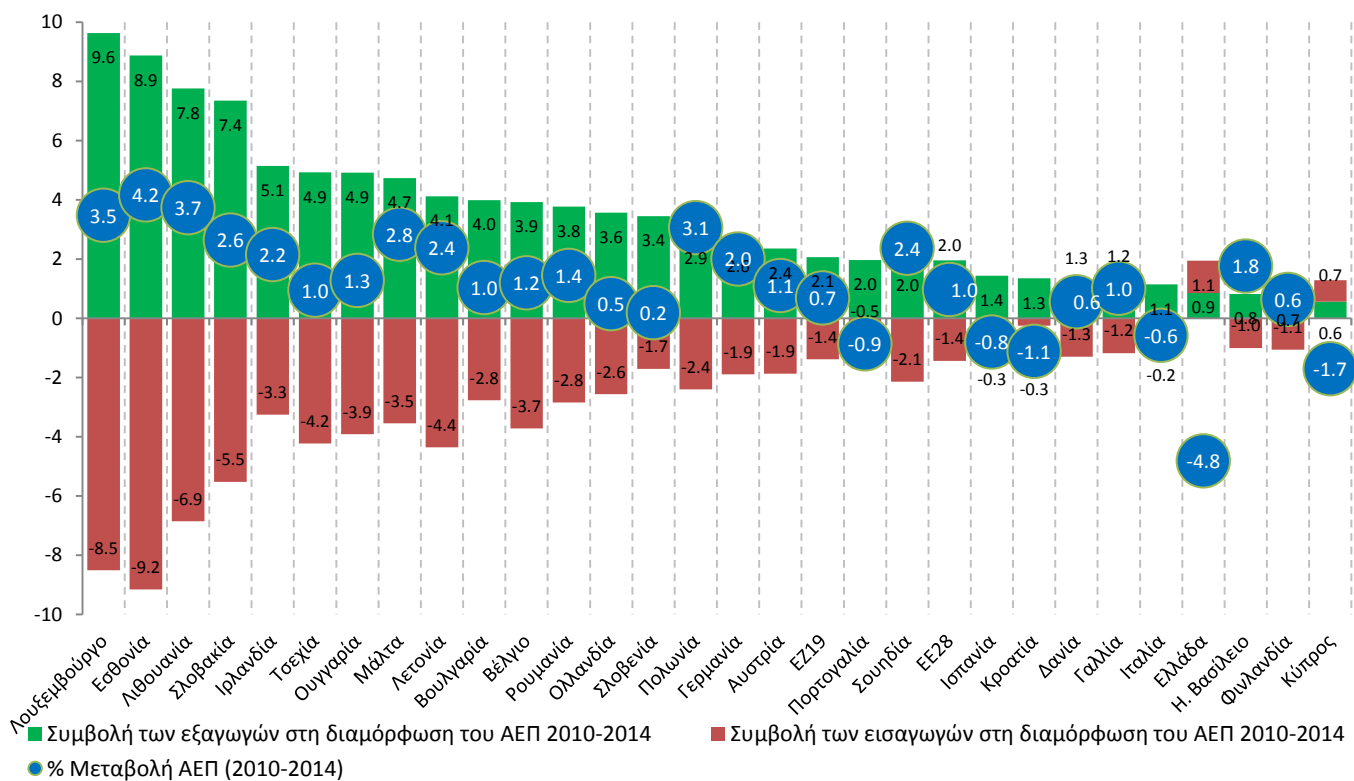
Εισαγωγές-Εξαγωγές χωρίς καύσιμα και πλοία (Ιανουάριος – Ιούλιος 2009-2015)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 3.23

Συμβολή εξαγωγών στη διαμόρφωση του ΑΕΠ 2010-2014

Πηγή: Eurostat - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Πίνακας 3.11 Ισοζύγιο Πληρωμών σε εκ. €

		Ιανουάριος - Ιούλιος			Ιούλιος		
		2013	2014	2015	2013	2014	2015
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (I.A + I.B + I.Γ + I.Δ)	-2.536	-2.657	357	2.601,4	1.274,3	4.252,1
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.A + I.B)	-4.065	-3.624	-1.140	1.155,8	1.235,6	2.477,4
I.A	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ (I.A.1 - I.A.2)	-11.840	-12.940	-10.213	-1.609,0	-1.994,0	-634,7
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-3.868	-3.351	-2.406	-459,4	-726,1	-226,9
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς καύσιμα	-7.972	-9.589	-7.807	-1.149,6	-1.268,0	-407,8
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-614	-1.659	-355	-63,5	-83,1	-1,0
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς πλοία	-11.226	-11.282	-9.858	-1.545,5	-1.910,9	-633,7
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς καύσιμα και πλοία	-7.358	-7.930	-7.452	-1.086,1	-1.184,9	-406,8
I.A.1	Εξαγωγές αγαθών	15.954	15.614	14.838	2.415,5	2.459,7	2.237,8
	Καύσιμα	5.701	5.392	3.958	845,2	806,5	565,8
	Πλοία (πωλήσεις)	318	387	158	33,5	30,4	0,0
	Αγαθά χωρίς καύσιμα και πλοία	9.935	9.835	10.722	1.536,8	1.622,8	1.672,0
I.A.2	Εισαγωγές αγαθών	27.794	28.555	25.051	4.024,6	4.453,7	2.872,4
	Καύσιμα	9.569	8.744	6.364	1.304,6	1.532,6	792,7
	Πλοία (αγορές)	932	2.046	513	97,0	113,5	1,0
	Αγαθά χωρίς καύσιμα και πλοία	17.293	17.765	18.174	2.622,9	2.807,6	2.078,8
I.B	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 - I.B.2)	7.775	9.316	9.073	2.764,9	3.229,6	3.112,1
I.B.1	Εισπράξεις	14.963	16.720	16.269	3.860,4	4.366,0	3.555,8
	Ταξιδιωτικό	5.876	6.585	6.995	2.399,8	2.774,2	2.872,4
	Μεταφορές	6.911	7.425	6.895	1.096,9	1.172,1	470,7
	Λοιπές υπηρεσίες	2.177	2.710	2.378	363,7	419,6	212,7
I.B.2	Πληρωμές	7.188	7.403	7.195	1.095,5	1.136,4	443,7
	Ταξιδιωτικό	1.069	1.166	1.171	182,2	197,2	160,3
	Μεταφορές	3.758	3.601	3.680	545,0	538,9	208,4
	Λοιπές υπηρεσίες	2.361	2.637	2.345	368,3	400,3	75,0
I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΡΩΤΟΓΕΝΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 - I.Γ.2)	-62	761	-198	-36,1	26,1	-54,0
I.Γ.1	Εισπράξεις	4.466	4.834	3.790	679,4	622,0	255,6
	Από εργασία (αμοιβές, μισθοί)	123	124	105	19,0	20,8	8,4
	Από επενδύσεις (τόκοι, μερισματα, κέρδη)	1.825	1.936	1.578	251,8	281,7	188,9
	Λοιπά πρωτογενή εισοδήματα	2.517	2.775	2.106	408,7	319,6	58,4
I.Γ.2	Πληρωμές	4.528	4.073	3.988	715,6	595,9	309,7
	Από εργασία (αμοιβές, μισθοί)	274	260	305	45,8	47,2	3,3
	Από επενδύσεις (τόκοι, μερισματα, κέρδη)	3.997	3.588	3.478	637,6	529,2	293,7
	Λοιπά πρωτογενή εισοδήματα	257	226	204	32,1	19,5	12,6
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Δ.1 - I.Δ.2)	1.591	206	1.695	1.481,8	12,7	1.828,8
I.Δ.1	Εισπράξεις	3.482	1.914	3.359	1.736,7	205,5	1.914,1
	Γενική κυβέρνηση	2.669	1.228	2.822	1.636,2	106,5	1.858,5
	Λοιποί τομείς	813	686	536	100,5	98,9	55,6
I.Δ.2	Πληρωμές	1.891	1.708	1.664	254,9	192,8	85,3
	Γενική κυβέρνηση	1.456	1.281	1.156	181,9	110,7	71,6
	Λοιποί τομείς	435	426	508	73,0	82,1	13,7
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (II.1 - II.2)	2.799	1.852	609	1.690,6	10,1	2,4
II.1	Εισπράξεις	3.019	2.029	820	1.723,1	25,6	2,7
	Γενική κυβέρνηση	2.970	1.987	787	1.716,1	17,5	0,4
	Λοιποί τομείς	50	42	33	6,9	8,1	2,3
II.2	Πληρωμές	220	177	211	32,5	15,5	0,3
	Γενική κυβέρνηση	3	7	4	0,5	0,5	0,0
	Λοιποί τομείς	218	171	208	32,0	15,0	0,3
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (I + II)	263	-805	966	4.292,1	1.284,5	4.254,5
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (III.A+III.B+III.Γ+III.Δ)	2.765	1.117	1.425	4.247,0	1.245,9	4.020,6
III.A	ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ *	-1.109	-895	182	-670,5	-103,8	123,6
	Απαιτήσεις	-734	237	215	-673,8	-4,7	72,6
	Υποχρεώσεις	375	1.131	33	-3,3	99,2	-51,0
III.B	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ *	8.917	-3.779	3.962	1.504,7	766,2	4.531,8
	Απαιτήσεις	1.845	4.605	-2.969	737,2	1.304,3	1.150,8
	Υποχρεώσεις	-7.072	8.384	-6.932	-767,6	538,1	-3.381,0
III.Γ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ *	-5.094	5.306	-2.565	3.430,8	613,5	-850,8
	Απαιτήσεις	-17.894	-6.156	23.768	1.053,1	-609,6	261,7
	Υποχρεώσεις	-12.799	-11.462	26.333	-2.377,7	-1.223,2	1.112,6
	(Δάνεια γενικής κυβέρνησης)	31.358	6.866	413	4.112,4	881,0	5.009,1
III.Δ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ **	52	485	-154	-18,0	-30,0	216,0
IV	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (I + II - III + IV=0)	2.502	1.921	459	-45,1	-38,5	-233,9
	ΥΨΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ ***				4.607	5.032	5.119

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* (+) αύξηση (-) μείωση - Σύμφωνα με τη νέα μεθοδολογία κατάρτισης του ισοζυγίου πληρωμών BPM6, η αύξηση των απαιτήσεων παρουσιάζεται με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των απαιτήσεων με αρνητικό πρόσημο. Αντίστοιχα, η αύξηση των υποχρεώσεων εμφανίζεται με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των υποχρεώσεων με αρνητικό πρόσημο.

** (+) αύξηση (-) μείωση - Σύμφωνα με τη νέα μεθοδολογία κατάρτισης του ισοζυγίου πληρωμών BPM6, η αύξηση των συν/κων διαθεσίμων παρουσιάζεται πλέον με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των συν/κων διαθεσίμων με αρνητικό πρόσημο.

*** Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, τις απαιτήσεις σε συναλλάγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ και συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

4. ΜΕΛΕΤΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΟΙΝΩΦΕΛΟΥΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΠΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΑ Ε.Π. ΤΟΥ ΕΣΠΑ¹⁸

4.1 Το περιβάλλον του έργου

Η **ραγδαία επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας** της ελληνικής οικονομίας στη δεκαετία του 2000, που αντανακλάται στη διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στο 16,5% του ΑΕΠ το 2008, σε συνδυασμό με την **πρωτοφανή ανάγκη δημοσιονομικής προσαρμογής**, τουλάχιστον σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία ήταν της τάξης του 12,7% του ΑΕΠ στην πενταετία 2010-2014¹⁹, επέφεραν την **έντονη συρρίκνωση του ΑΕΠ** στην περίοδο 2008-2014, κατά 25,8%. Ακολούθως, **το ποσοστό ανεργίας παρουσίασε ραγδαία άνοδο**, από 7,8% του εργατικού στο 26,5%, επίπεδο το οποίο δεν έχει εμφανιστεί σε άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ προηγουμένως, το 2013, είχε διαμορφωθεί υψηλότερα, στο 27,5%.²⁰ Το πρόβλημα της ιδιαίτερα υψηλής ανεργίας εγχωρίως οξύνεται περαιτέρω από τα χαρακτηριστικά της, καθώς αυτή εξελίσσεται από κυκλική σε διαρθρωτική ανεργία.

Προκειμένου το ανθρώπινο δυναμικό το οποίο χάνει την εργασία του να μην απωλέσει τις δεξιότητές του ή έστω, μεγάλο τμήμα αυτών, αλλά και για **να αποκτήσει ικανότητες που θα διευκολύνουν την ένταξή του στους αναδυόμενους κλάδους** και γενικότερα την εύρεση εργασίας, είναι απαραίτητη η αξιοποίηση των **δυνατοτήτων κατάρτισης, απασχόλησης, εκκίνησης επιχειρηματικής δραστηριότητας** κ.λπ., οι οποίες παρέχονται στο πλαίσιο των **σχετικών δράσεων που υποστηρίζονται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της ΕΕ**. Σε αυτό το πλαίσιο πολιτικών και δράσεων εντάσσονται πανευρωπαϊκά τα **προγράμματα απασχόλησης κοινωφελούς χαρακτήρα**. Ειδικά σε **χώρες όπου εκδηλώθηκε οικονομική ή/και δημοσιονομική κρίση τα τελευταία χρόνια** ή όπου **άλλες πολιτικές δεν έχουν συμβάλει στη βελτίωση των εργασιακών προοπτικών** και την επανένταξη στην αγορά εργασίας, τα προγράμματα απασχόλησης κοινωφελούς χαρακτήρα χρησιμοποιούνται και για τη **στήριξη οικονομικά αδύνατων πληθυσμών**.

Στην **Ελλάδα** υλοποιήθηκαν πρόσφατα **δύο κύκλοι προγραμμάτων κοινωφελούς χαρακτήρα**, ο πρώτος κύκλος από τα μέσα του 2012 έως τα μέσα του 2013 και ο δεύτερος κύκλος κατά τη διάρκεια του 2013 - 2014. Οι ωφελοούμενοι τους ήταν 90,1

¹⁸ Το έργο πραγματοποιήθηκε από το IOBE για λογαριασμό του Υπουργείου Εργασίας. Τα παραδοτέα του έργου έχουν αναρτηθεί στο διαδικτυακό τόπο του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου στην Ελλάδα, στην ιστοσελίδα του για το Σχέδιο Αξιολόγησης του ΕΚΤ, υπό την ενότητα μελετών για το Σχέδιο Αξιολόγησης 2013 – 2015: <http://www.esfhellas.gr/el/Pages/EvalESPAsxedio.aspx>

¹⁹ Το έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης, από 15.2% του ΑΕΠ το 2009 (Ameco web database) εκτιμάται στο Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού 2016 ότι διαμορφώθηκε σε 2,5% το 2014.

²⁰ Το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό ανεργίας στην ΕΕ σημειώθηκε στην Ισπανία το 2013 (26,1%, AMECO web database).

χιλιάδες άτομα (έναντι στόχου 108,7 χιλ.), ενώ η συνολική πραγματοποιηθείσα δαπάνη έφτασε τα €360 εκατ. (προϋπολογισμός €394,4 εκατ.).

Οι δύο κύκλοι προγραμμάτων παρουσίασαν μεταξύ τους σημαντικές διαφορές ως προς τους στόχους τους, την ύπαρξη ομάδων-στόχων, τα κριτήρια μοριοδότησης, τους φορείς υλοποίησης των προγραμμάτων κ.ά.

Συγκεκριμένα, στις πράξεις του **α' κύκλου προγραμμάτων** δεν υπήρχαν ομάδες –στόχοι. Οι ωφελούμενοι ήταν ως επί το πλείστον: α) άνεργοι ή β) αυτοαπασχολούμενοι (αγρότες) με συγκεκριμένο ατομικό/οικογενειακό εισόδημα. Τέθηκαν πέντε κριτήρια μοριοδότησής τους (κατάσταση ανέργου, οικογενειακή κατάσταση, εισόδημα, κατάσταση υγείας, εντοπιότητα). Οι ωφελούμενοι του πρώτου κύκλου προγραμμάτων προσλήφθηκαν για ορισμένο χρονικό διάστημα (πέντε μήνες) από τους Δικαιούχους Φορείς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα (Σωματεία, επαγγελματικές ενώσεις, συνδικαλιστικές οργανώσεις, ιδρύματα κλπ) σε συνεργασία με Συμπράττοντες Φορείς (ΟΤΑ α' και β' βαθμού και τα νομικά τους πρόσωπα, ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ που ασκούν δραστηριότητες κοινωφελούς χαρακτήρα βάσει του καταστατικού τους).

Στο **β' κύκλο προγραμμάτων**, οι ομάδες - στόχοι ήταν πέντε: α) άνεργα μέλη οικογενειών χωρίς κανένα εργαζόμενο, β) άνεργα μέλη μονογονεϊκών οικογενειών, γ) νέοι άνεργοι ηλικίας 18-29 ετών, δ) μακροχρόνια άνεργοι, ε) άνεργοι πτυχιούχοι ΑΕΙ-ΤΕΙ. Οι ωφελούμενοι των προγραμμάτων προσλήφθηκαν για ορισμένο χρονικό διάστημα (πέντε ή έξι μήνες) από τους Επιβλέποντες Φορείς (Δήμοι, Περιφέρειες, Υπουργεία, διάφοροι άλλοι Δημόσιοι φορείς κλπ).

4.2 Το αντικείμενο του έργου

Η μελέτη με τίτλο «**Αξιολόγηση των προγραμμάτων κοινωφελούς χαρακτήρα που χρηματοδοτούνται από τα Ε.Π. του ΕΣΠΑ**», είχε ως αντικείμενο την **εκ των υστέρων («ex post») αξιολόγηση των δύο πράξεων του α' κύκλου προγραμμάτων**, οι οποίες υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού», καθώς και των **τεσσάρων πράξεων του β' κύκλου προγραμμάτων**, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2007-2013 «Διοικητική Μεταρρύθμιση», «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού», «Εκπαίδευση και Διά βίου Μάθηση» και «Ψηφιακή Σύγκλιση».

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης, **οι δύο πράξεις του α' κύκλου αξιολογήθηκαν ως προς την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητά τους. Οι τέσσερις πράξεις του β' κύκλου αξιολογήθηκαν ως προς το σχεδιασμό, την υλοποίηση, την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητά τους.** Η αξιολόγηση σε κάθε αξιολογητική ενότητα έγινε βάσει συγκεκριμένων αξιολογητικών ερωτημάτων.

Η μεθοδολογία του έργου για την αξιολόγηση των προγραμμάτων περιλάμβανε: α) τη **βιβλιογραφική επισκόπηση**, β) την **έρευνα γραφείου** για τη συγκέντρωση, επεξεργασία και ανάλυση σχετικών με το αντικείμενο του έργου στοιχείων γ) την **προγραμματοποίηση ομαδικά εστιασμένων συνεντεύξεων** (focus groups), δ) την **έρευνα πεδίου** τόσο σε **φορείς σχεδιασμού / υλοποίησης** των προγραμμάτων, όσο και σε **ωφελομένους** των προγραμμάτων, ε) τη **συνθετική παρουσίαση των ευρημάτων** και στ) **διαμόρφωση προτάσεων** για ένα κύκλο προγραμμάτων.

4.3 Αποτελέσματα Αξιολόγησης

Αποτελέσματα Αξιολόγησης Σχεδιασμού

1. Στόχευση προγραμμάτων (Στόχοι και ομάδες – στόχοι) - Κριτήρια μοριοδότησης

Με βάση τα ευρήματα της έρευνας σε αμφότερους τους κύκλους προγραμμάτων, η επίτευξη του κοινωφελούς σκοπού τους εκτιμήθηκε ως ικανοποιητική.

Ειδικά για το **β' κύκλο προγραμμάτων** προέκυψε ότι παρότι τόσο οι **γενικοί όσο και οι ειδικοί στόχοι του προγράμματος ήταν επαρκώς σαφείς**, εντούτοις η **συνύπαρξη τεσσάρων γενικών στόχων, ίδιας βαρύτητας δεν συνέβαλε στην ταυτόχρονη επίτευξή τους**. Επιπλέον, σημειώθηκε ότι **οι ειδικοί στόχοι των προγραμμάτων εξειδίκευσαν περισσότερο το τέταρτο γενικό στόχο («αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους πολίτες»)**, ο οποίος **δεν συνδέεται με τις ανάγκες των ωφελομένων ανέργων, αλλά με τις ανάγκες των φορέων**.

Οι ωφελοόμενοι έκριναν ότι οι στόχοι δεν βελτίωσαν την οικονομική τους κατάσταση ούτε κάλυψαν επαρκώς τις κοινωνικές τους ανάγκες, θεωρώντας ότι η ολιγόμηνη διάρκεια απασχόλησης δεν βοήθησε στην επίτευξη αμφότερων των στόχων. **Ακολουθως, αναφέρθηκε ότι θα ήταν σκόπιμο να αυξηθεί η διάρκεια απασχόλησης των ωφελομένων**. Από την πλευρά τους, **οι επιβλέποντες φορείς έκριναν ότι οι ειδικοί στόχοι των προγραμμάτων ανταποκρίνονται επαρκώς στις ανάγκες τους**.

Σε ότι αφορά τις ομάδες-στόχους, δεν περιλαμβάνονταν κατηγορίες οι οποίες ανήκαν στις πλέον ευάλωτες (πχ. οικογένειες με πολύ χαμηλό εισόδημα, μεγάλοι σε ηλικία άνεργοι), ενώ υποστηρίζονταν ομάδες οι οποίες δεν προέκυψε από τα στοιχεία ότι είναι αυτές που μαστίζονται περισσότερο από τη δυσμενή οικονομική κατάσταση των τελευταίων ετών και την ανεργία.

Οι φορείς έκριναν θετικά τα κριτήρια μοριοδότησης ως προς την επίτευξη των γενικών στόχων των προγραμμάτων. Ωστόσο, **επισημαίνεται ότι η κλίμακα και το ελάχιστο επίπεδο της μοριοδότησης σε κάθε κριτήριο θα πρέπει να αιτιολογούνται**

επαρκώς, σε συνάρτηση με την επιλογή των ομάδων στόχων, κάτι που δεν έγινε στο πλαίσιο του σχεδιασμού των προγραμμάτων κοινωφελούς χαρακτήρα.

Ευρύτερα, ο επανασχεδιασμός των προγραμμάτων δεν θα πρέπει να αποσκοπεί στην κάλυψη πάγιων και διαρκών αναγκών, γεγονός το οποίο θα μετάθετε πόρους από θέσεις που θα μπορούσαν να ωφελήσουν περισσότερο τους ανέργους σε θέσεις που ωφελούν τις υπηρεσίες που συμπεριλαμβάνονται στα προγράμματα.

Αποτελέσματα Αξιολόγησης Υλοποίησης

1. Ελκυστικότητα προγραμμάτων κοινωφελούς χαρακτήρα στις ομάδες στόχους – Ισχύς κριτηρίων μοριοδότησης

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας γραφείου, **η ελκυστικότητα των προγραμμάτων σε μακροχρόνια ανέργους, αρχηγούς μονογονεϊκών οικογενειών, ανέργους με άνεργο/η σύζυγο ήταν χαμηλή σε όλες τις πράξεις του β' κύκλου προγραμμάτων.** Αντιθέτως, **ικανοποιητική ήταν η απήχηση των προγραμμάτων σε νέους ανέργους και σε πτυχιούχους.**

2. Βαθμός στήριξης των περισσότερο ευάλωτων κοινωνικά ομάδων - Εξυπηρέτηση αναγκών των ανέργων από τη σύζευξη με τις θέσεις απασχόλησης

Η αποτελεσματικότητα του β' κύκλου προγραμμάτων ως προς την ένταξη σε αυτά των ευάλωτων κοινωνικά ομάδων ήταν μέτρια. Τα κριτήριά τους συνέβαλαν επαρκώς στην ένταξη των μακροχρόνια ανέργων και ικανοποιητικά στην επιλογή των μελών μονογονεϊκών οικογενειών, κοινωνικές ομάδες που αμφότερες περιλαμβάνονταν στις ομάδες στόχους. Χαμηλή ήταν η αποτελεσματικότητα ως προς τη στήριξη οικογενειών οι οποίες είχαν τη μεγαλύτερη (οικονομική) ανάγκη. Και αυτό γιατί στο εισοδηματικό κριτήριο, το υψηλότερο κλιμάκιο μοριοδότησης ως προς το εισόδημα (€0-12χιλ.) ήταν αρκετά ευρύ για τα εισοδηματικά δεδομένα που δημιούργησε η παρατεταμένη ύφεση, ενώ δεν υπήρχε διάκριση στη μοριοδότηση μεταξύ οικογενειακού-ατομικού εισοδήματος. Η ομάδα στόχος των νέων, πτυχιούχων ανέργων εντάχθηκε στα προγράμματα μέσω της διάθεσης θέσεων για αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η υψηλότερη μοριοδότηση στο κριτήριο της ηλικίας της ηλικιακής ομάδας 30-54 ετών, παρότι ομάδα στόχος ως προς την ηλικία ήταν οι νέοι, συνέβαλε περισσότερο στην επιλογή όσων ανέργων βρίσκονταν σε δυσμενή θέση εξαιτίας και άλλων παραγόντων, καθώς οι ωφελούμενοι αυτών των ηλικιών είχαν παιδιά, άνεργη σύζυγο ή μονογονεϊκότητα.

Επιπρόσθετα, τα προγράμματα συνέβαλαν μερικώς στην απόκτηση εργασιακής εμπειρίας από τους ωφελούμενους, στην ενίσχυση των δεξιοτήτων/προσόντων

τους και στην **κάλυψη των κοινωνικών αναγκών**. Μικρή ήταν η **συμβολή** των προγραμμάτων στη **βελτίωση της εργασιακής κατάστασης των ωφελούμενων**.

Συνολικά, αναδείχθηκε ότι οι **ομάδες στόχοι** στις οποίες απευθυνόταν ο β' κύκλος προγραμμάτων ήταν **ετερόκλητες**, καθώς είχαν διαφορετικά προβλήματα τα οποία αναζητούσαν να καλύψουν μέσα από τη συμμετοχή τους στα προγράμματα του β' κύκλου.

3. Λειτουργικότητα διαδικασιών υλοποίησης - Προβλήματα κατά την υλοποίηση των προγραμμάτων

Σε γενικές γραμμές **οι διαδικασίες υλοποίησης των προγραμμάτων ήταν αποτελεσματικές**: **Ο συντονισμός των εμπλεκόμενων φορέων ήταν ικανοποιητικός, η σύζευξη των δεξιοτήτων των ωφελούμενων με το αντικείμενο της θέσης υψηλή**. Τα κενά που δημιουργήθηκαν ερμηνεύονται σε ένα βαθμό από το ότι όσο περισσότερο εξειδικευμένα είναι τα προγράμματα (συγκεκριμένες, μικρές ομάδες-στόχοι, συγκεκριμένες ειδικότητες θέσεων κ.λπ.), τόσο μεγαλύτερα είναι τα κενά.

Η πλειονότητα των ερωτηθέντων – συμμετεχόντων στο β' κύκλο προγραμμάτων, δεν αντιμετώπισε προβλήματα. Όσα αναφέρθηκαν, αφορούσαν κυρίως σε **μικρές καθυστερήσεις στις διαδικασίες πληρωμών/μισθοδοσίας και παράπονα αναφορικά με τους όρους του προγράμματος** πχ άδειες, διάρκεια απασχόλησης, ύψος αμοιβής.

Αποτελέσματα Αξιολόγησης Αποτελεσματικότητας

1. Συγκριτική αξιολόγηση των δύο κύκλων προγραμμάτων ως προς την επίτευξη των στόχων τους

Από τις απόψεις όλων των συμμετεχόντων του α' κύκλου προγραμμάτων κοινωφελούς χαρακτήρα (φορέων, ωφελούμενων), προέκυψε ότι **ο μοναδικός γενικός στόχος που είχε τεθεί στο πλαίσιο του**, για «δημιουργία απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο», **επιτεύχθηκε παραπάνω από αρκετά**.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των **φορέων σχεδιασμού και υλοποίησης** του δεύτερου κύκλου προγραμμάτων, **οι τέσσερις γενικοί στόχοι οι οποίοι τέθηκαν στο πλαίσιο του, κατά μέσο όρο υλοποιήθηκαν αρκετά**, με τον τέταρτο γενικό στόχο («αναβάθμιση των παρεχόμενων προς τους πολίτες υπηρεσιών») να επιτυγχάνεται σχεδόν πολύ και τον πρώτο στόχο («βελτίωση της οικονομικής κατάστασης των ανέργων») λιγότερο από αρκετά. Από την πλευρά τους, οι **ωφελούμενοι του β' κύκλου προγραμμάτων** θεωρούν ότι αυτά πέτυχαν ικανοποιητικά τον κοινωφελή σκοπό τους. Όμως, έκριναν ως **μη επαρκή τη βελτίωση της οικονομικής τους κατάστασης από τα προγράμματα**. Ωστόσο θεωρούν ότι οι κοινωνικές τους ανάγκες καλύφθηκαν αρκετά. Συνολικά, **η υλοποίηση των τεσσάρων γενικών στόχων του κρίθηκε από τους**

συμμετέχοντες στο β' κύκλο (φορείς, ωφελούμενους) κατά μέσο όρο ως επαρκής.

Η μεγάλη διαφορά μεταξύ των δύο κύκλων προγραμμάτων κοινωφελούς χαρακτήρα στον αριθμό των γενικών στόχων τους, χωρίς κάποιος εκ των στόχων του β' κύκλου να συμπίπτει ή να προσομοιάζει στο μοναδικό στόχο του πρώτου κύκλου, δημιουργεί σημαντικές δυσχέρειες στη συγκριτική αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας ως προς την επίτευξη των γενικών στόχων.

2. Συγκριτική αξιολόγηση προγραμμάτων ως προς την εργασιακή κατάσταση των ωφελουμένων μετά την ολοκλήρωση των προγραμμάτων

Η σημαντική διάσταση στο ποσοστό απασχόλησης των ωφελούμενων των δύο κύκλων προγραμμάτων έξι μήνες μετά την ολοκλήρωσή τους (30% έναντι περίπου 7%), κρίνεται ότι δεν αποτυπώνει τη διαφορά τους ως προς την αποτελεσματικότητα βελτίωσης της εργασιακής κατάστασης των ωφελουμένων τους. Άλλωστε, σε αμφότερους τους κύκλους, η συντριπτική πλειοψηφία όσων βρήκαν εργασία μετά τα προγράμματα, θεωρούν ότι αυτά δεν συνέδραμαν στην επάνοδό τους στην απασχόληση. Επιπλέον, το γεγονός ότι στον πρώτο κύκλο προγραμμάτων δεν είχαν τεθεί ομάδες στόχοι, επιτρέποντας την ένταξη στους ωφελούμενους του ως επί το πλείστον βραχυχρόνια ανέργων, ενώ ο β' κύκλος προγραμμάτων αφορούσε σε πέντε ομάδες στόχους, εκ των οποίων μερικές από τις πλέον ευάλωτες, διαμόρφωσε από το σχεδιασμό των δύο κύκλων αντίστοιχα σύνολα ωφελούμενων πολύ διαφορετικά μεταξύ τους. Ως εκ τούτου, η σύγκριση των προγραμμάτων ως προς την εργασιακή κατάσταση των ωφελουμένων τους μετά από αυτά θεωρείται αδόκιμη.

Προτάσεις για κύκλους προγραμμάτων κοινωφελούς χαρακτήρα στο μέλλον

1. Στόχευση προγραμμάτων (Στόχοι και ομάδες – στόχοι) - Κριτήρια μοριοδότησης

Οι **στόχοι των προγραμμάτων** –κοινωνικού και οικονομικού περιεχομένου – κρίθηκε σκόπιμο να **απλοποιηθούν** καθώς **δεν θα πρέπει να συγχέονται σε αυτούς η κάλυψη βασικών αναγκών των υποψήφιων ωφελουμένων με την εξυπηρέτηση λειτουργικών αναγκών υπηρεσιών της κεντρικής δημόσιας διοίκησης και του ευρύτερου δημόσιου τομέα.** Προς αυτή την κατεύθυνση, προτάθηκε **ο κύριος στόχος των προγραμμάτων στο μέλλον να είναι η στήριξη του εισοδήματος για τη μείωση της φτώχειας και οι επιμέρους** ειδικοί στόχοι να είναι αριθμητικά λιγότεροι, ένας ανά πρόγραμμα, και να εξειδικεύουν το γενικό στόχο.

Στις **ομάδες στόχους** προτάθηκε να περιλαμβάνονται **οι πιο ευάλωτες κοινωνικά και οικονομικά ομάδες,** προκειμένου ο χαρακτήρας των προγραμμάτων να είναι **συμβατός**

με την κοινωφελή τους διάσταση. Η επιλογή τους αναφέρθηκε ότι θα πρέπει να γίνεται βάσει κοινωνικών και οικονομικών χαρακτηριστικών. Τα χαρακτηριστικά αυτά θα μπορούσαν να είναι: α) η διάρκεια της ανεργίας, β) το εισόδημα (ατομικό – οικογενειακό), γ) ο αριθμός των άνεργων μελών στην οικογένεια, δ) ο αριθμός των εξαρτημένων μελών σε οικογένεια χωρίς απασχολούμενους ή με έναν απασχολούμενο, ε) η υπαγωγή σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες εκτός αυτών που σχετίζονται αποκλειστικά με την ανεργία ή τη φτώχεια, π.χ. στα ΑμεΑ, στ) η ηλικία, ζ) το φύλο, η) η χωροταξική διάσταση της ανεργίας (περιφέρεια, Νομός κ.λπ.). **Ως προς αυτά και ενδεχομένως άλλα χαρακτηριστικά, προτάθηκε να επιλέγονται ως ομάδες-στόχοι οι κατηγορίες που είναι οι πλέον ευάλωτες.**

Κατόπιν επιλογής **στόχων και ομάδων – στόχων**, θα πρέπει να **καθορίζονται αντιστοίχως τα κριτήρια μοριοδότησης, με τρόπο ώστε να ευνοούν και να μοριοδοτούν περισσότερο τις ομάδες –στόχους.** Επισημαίνεται ότι τα **απαιτούμενα τυπικά προσόντα για την πλήρωση των θέσεων** (πτυχίο, προϋπηρεσία, ειδικότητα κλπ) **δεν υφίσταται λόγος να περιλαμβάνονται στις ομάδες-στόχους ή/και τα κριτήρια μοριοδότησης (πχ. πτυχιούχοι στο β' κύκλο προγραμμάτων), καθώς οι θέσεις που τα απαιτούν θα καλυφθούν μόνο εφόσον υποβάλλει αίτηση κάποιος/κάποια που τα κατέχει.**

Συγκεκριμένα, σε ό,τι αφορά τα κριτήρια μοριοδότησης, **στο κριτήριο με βάση την ηλικία**, προτάθηκε να δοθεί **προτεραιότητα στην ηλικιακή ομάδα των μεγαλύτερων σε ηλικία ατόμων, άνω των 55 ετών**, λόγω του ότι, πρώτον, στην ευρύτερη ηλικιακή ομάδα 45-64 ετών σημειώθηκε η μεγαλύτερη αύξηση του αριθμού των ανέργων στην περίοδο 2009-2014 (+274,4%), οι άνεργοί της αποτελούσαν το 27% του συνόλου των ανέργων το 2014, ενώ ειδικά τα άτομα 55 ετών και άνω τα οποία **βρίσκονται προς το τέλος του εργασιακού τους βίου**, βρίσκουν πολύ δυσκολότερα εργασία από όσους είναι έστω και λίγο νεότεροι. Το ποσοστό των ανέργων 15-24 ετών στο εργατικό δυναμικό ίδιας ηλικίας είναι το υψηλότερο μεταξύ των ηλικιακών ομάδων (51,9% το 2014), εντούτοις η αναλογία τους στο σύνολο των ανέργων ανεξαρτήτως ηλικίας είναι της τάξης του 12%, με τη σωρευτική αύξησή τους στην περίοδο 2009-2014 να είναι μεγάλη (+76,9%), ωστόσο σαφώς ηπιότερη από ότι της ηλικιακής ομάδας 45-64 ετών. Συνεπώς, **το εργατικό δυναμικό από τις νεώτερες ηλικίες δεν έχει δεχθεί το μεγαλύτερο πλήγμα από την κατακόρυφη άνοδο της ανεργίας τα τελευταία χρόνια.**

Οι άνεργοι νέοι 25-29 ετών αυξήθηκαν σαφώς περισσότερο από τους ανέργους 15-24 ετών στην ίδια περίοδο (+130,8%), ενώ αποτελούν και ένα μεγαλύτερο τμήμα του συνόλου των ανέργων (17%). Σε ότι αφορά τις ηλικίες 30-44 ετών, από αυτές προέρχεται το μεγαλύτερο τμήμα των ανέργων (43% το 2014) και παρουσίασαν τη δεύτερη μεγαλύτερη αύξηση μεταξύ 2009 και 2014 (+209%). Συνεπώς, η ανεργία στις ηλικίες 25-44 ετών οξύνθηκε σαφώς περισσότερο από ότι στις ηλικίες 15-24 ετών, σύμφωνα με τους ρυθμούς αύξησης

των ανέργων. **Ως συνέπεια, οι άνεργοι 25-44 ετών αποτελούν πλέον το 60% του συνόλου των ανέργων και θεωρείται ότι πρέπει να έχουν προτεραιότητα στην ένταξή τους στα προγράμματα κοινωφελούς χαρακτήρα.**

Προτάθηκε η διατήρηση της **μοριοδότησης του εισοδήματος**, για τη στήριξη των φτωχότερων κοινωνικών στρωμάτων, με αναπροσαρμογή της κλίμακας **και σύνδεση της μέγιστης μοριοδότησης με κάποιο αντικειμενικό «κατώφλι», π.χ. κατώτατο μισθό, το όριο της φτώχειας.** Επίσης προτάθηκε η **διακριτή μοριοδότηση ατομικού και οικογενειακού εισοδήματος**, η οποία θα μπορούσε να επιτευχθεί με την εισαγωγή της μοριοδότησης του μέσου εισοδήματος των ενήλικων μελών του νοικοκυρίου. Επιπλέον, κρίθηκε σκόπιμο **ο/η σύζυγος του αιτούντος άνεργου να μην έχει την ίδια κλιμάκωση μοριοδότησης για τη διάρκεια ανεργίας του/της.** Τέλος αναφέρθηκε ότι καλό θα ήταν η υποστήριξη των ανέργων νέων μέσω προγραμμάτων κοινωφελούς χαρακτήρα να πραγματοποιηθεί μέσω διακριτής πράξης κοινωφελούς χαρακτήρα.

2. Όροι απασχόλησης των ωφελούμενων

Η **διάρκεια απασχόλησης των ωφελούμενων, ενδεχομένως να πρέπει να αυξηθεί, σε επτά μήνες, ώστε οι ωφελούμενοι να αποκτούν στη διάρκεια των προγραμμάτων κοινωφελούς χαρακτήρα μια σχετικά ολοκληρωμένη εργασιακή εμπειρία.** Προτάθηκε **ακόμα οι ωφελούμενοι σε ενδεχόμενο νέο κύκλο προγραμμάτων στο μέλλον να απασχολούνται στο πλαίσιο συμβάσεων ορισμένου χρόνου.** Ακολούθως, τα δικαιώματά τους δεν θα πρέπει να διαφέρουν από τα δικαιώματα εργαζομένων με ίδιο τύπο συμβάσεων, σε ίδιες ή παραπλήσιες θέσεις εργασίας, οι οποίοι δεν απασχολούνται σε κάποιο πρόγραμμα απασχόλησης. Επιπλέον, προτάθηκε η διατήρηση της αμοιβής του ωφελούμενου για πλήρη (οχτάωρη) απασχόληση, επί 25 ημέρες το μήνα, στο επίπεδο του β' κύκλου προγραμμάτων (€490 και €427 αντίστοιχα).

3. Βελτίωση σύζευξης των ανέργων με τις θέσεις απασχόλησης - Αξιοποίηση των εργαλείων πληροφορικής

Για τη διευκόλυνση της υλοποίησης των προγραμμάτων και τον περιορισμό των **κενών θέσεων**, προτάθηκε **οι προσκλήσεις να αναφέρουν ρητώς τα απαιτούμενα πρόσθετα δικαιολογητικά για κάθε ειδικότητα, π.χ. συγκεκριμένη άδεια άσκησης επαγγέλματος.** Επίσης, **να υπάρχει υποχρέωση συμπλήρωσης του έτους και της εκδούσας αρχής της αστυνομικής ταυτότητας στην ηλεκτρονική αίτηση.**

Σε ότι αφορά τη χρήση νέων τεχνολογιών, προτάθηκε η **διεύρυνση της αξιοποίησης των εργαλείων πληροφορικής** δεδομένης της ιδιαίτερα θετικής εμπειρίας από τη χρήση του πληροφοριακού συστήματος του ΟΑΕΔ στο β' κύκλο προγραμμάτων, π.χ. με

διασύνδεση του πληροφοριακού συστήματος του ΑΣΕΠ με το πληροφοριακό σύστημα του ΟΑΕΔ, για την αυτόματη ανταλλαγή στοιχείων που απαιτούνται για την αξιολόγηση των αιτήσεων. Ακολούθως, η προσκόμιση των δικαιολογητικών θα ήταν σκόπιμο να περιοριστεί σε όσα πρόσθετα έγγραφα χρειάζονται ή/και σε εκείνα που πρέπει να επικαιροποιηθούν. Επίσης, **τα αποτελέσματα της αξιολόγησης των ωφελούμενων θα μπορούσαν να κοινοποιούνται στην ηλεκτρονική μερίδα τους,** στο πεδίο όπου έκαναν ηλεκτρονικά την αίτηση συμμετοχής.

Ειδικά **προς την κατεύθυνση της παρακολούθησης της συμβολής των προγραμμάτων κοινωφελούς χαρακτήρα στη στήριξη της απασχόλησης,** τα πληροφοριακά συστήματα θα μπορούσαν να συμβάλλουν με **την παραγωγή αυτόματων αναφορών,** π.χ. του ποσοστού των ωφελουμένων που συμμετείχαν στα προγράμματα και έχουν ανανεώσει την κάρτα ανεργία τους το τελευταίο διάστημα.

4. Καλύτερευση της εργασιακής κατάστασης των ωφελουμένων μετά τα προγράμματα

Για τη **διαμόρφωση περισσότερο βιώσιμων προοπτικών εύρεσης εργασίας** των ωφελουμένων, οι φορείς σχεδιασμού και υλοποίησης αμφότερων των κύκλων έκαναν **προτάσεις αλλαγών των προγραμμάτων,** μέσω της έρευνας πεδίου, σε σχετική ερώτηση πολλαπλών επιλογών. Ως **πλέον αποτελεσματική ενέργεια, ουσιαστικά υψηλής σημασίας, αξιολογήθηκε η καλύτερη σύζευξη των θέσεων** οι οποίες προσφέρονται από τα προγράμματα με τις γνώσεις και την προϋπηρεσία των ωφελούμενων. Συνεπώς, **οι προκηρυσσόμενες θέσεις θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη και τα χαρακτηριστικά των δυνητικών ωφελούμενων,** για παράδειγμα σε επίπεδο νομού, εντός του οποίου κρίνεται εφικτή η μετακίνηση των ωφελούμενων προκειμένου αυτοί να συμμετάσχουν σε πρόγραμμα. **Παραπάνω από αρκετά σημαντικές** κρίθηκαν **η καλλιέργεια νέων ή η αναβάθμιση υφιστάμενων γνώσεων και δεξιοτήτων** (χειρισμός Η/Υ, γνώση ξένων γλωσσών) **και η ανάπτυξη άλλων κοινωνικών δραστηριοτήτων** (εργασία σε ομάδες, βελτίωση αυτοπεποίθησης, ανάπτυξη πρωτοβουλιών κ.λπ.).

5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Πίνακας 1: Ρυθμός Μεταβολής στο ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Αυστρία	2,1	3,4	3,6	1,5	-3,8	1,9	2,8	0,8	0,3	0,4
Βέλγιο	2,1	2,5	3,4	0,7	-2,3	2,7	1,8	0,2	0	1,3
Βουλγαρία	7,2	6,8	7,7	5,6	-4,2	0,1	1,6	0,2	1,3	1,5
Γαλλία	1,6	2,4	2,4	0,2	-2,9	2	2,1	0,2	0,7	0,2
Γερμανία	0,7	3,7	3,3	1,1	-5,6	4,1	3,7	0,4	0,3	1,6
Δανία	2,4	3,8	0,8	-0,7	-5,1	1,6	1,2	-0,7	-0,5	1,1
Δημοκρατία της Τσεχίας	6,4	6,9	5,5	2,7	-4,8	2,3	2	-0,9	-0,5	2
ΕΕ (28 χώρες)	2	3,4	3,1	0,5	-4,4	2,1	1,7	-0,5	0,2	1,4
Ελλάδα	0,9	5,8	3,5	-0,4	-4,4	-5,4	-8,9 ^(p)	-6,6 ^(p)	-3,9 ^(p)	0,8 ^(p)
Εσθονία	9,4	10,3	7,7	-5,4	-14,7	2,5	7,6	5,2	1,6	2,9
Ευρωζώνη (18 χώρες)	1,7	3,2	3	0,5	-4,5	2	1,6	-0,8	-0,3	0,9
Ηνωμένο Βασίλειο	2,8	3	2,6	-0,3	-4,3	1,9	1,6	0,7	1,7	3
Ιρλανδία	6,3	6,3	5,5	-2,2	-5,6	0,4	2,6	0,2	1,4	5,2
Ισπανία	3,7 ^(p)	4,2 ^(p)	3,8 ^(p)	1,1 ^(p)	-3,6 ^(p)	0 ^(p)	-0,6 ^(p)	-2,1 ^(p)	-1,2 ^(p)	1,4 ^(p)
Ιταλία	0,9	2	1,5	-1	-5,5	1,7	0,6	-2,8	-1,7	-0,4
Κροατία	4,2	4,8	5,2	2,1	-7,4	-1,7	-0,3	-2,2	-0,9	-0,4
Κύπρος	3,9	4,5	4,9	3,6	-2	1,4	0,3	-2,4	-5,4 ^(p)	-2,3 ^(p)
Λετονία	10,7	11,9	10	-3,6	-14,3	-3,8	6,2	4	3	2,8
Λιθουανία	7,7	7,4	11,1	2,6	-14,8	1,6	6	3,8	3,5	3
Λουξεμβούργο	3,2	5,1	8,4	-0,8	-5,4	5,7	2,6	-0,7	4,4	5,6
Μάλτα	3,8	1,8	4	3,3	-2,5	3,5	2,1	2,5	2,6	3,5
Ολλανδία	2,2	3,5	3,7	1,7	-3,8	1,4	1,7	-1,1	-0,5 ^(p)	1 ^(p)
Ουγγαρία	4,4	3,8	0,4	0,8	-6,6	0,7	1,8	-1,7	1,9	3,7
Πολωνία	3,5	6,2	7,2	3,9	2,6	3,7	4,8	1,8	1,7	3,4
Πορτογαλία	0,8	1,6	2,5	0,2	-3	1,9	-1,8	-4	-1,1	0,9 ^(e)
Ρουμανία	4,2	8,1	6,9	8,5	-7,1	-0,8	1,1	0,6	3,4	2,8 ^(p)
Σλοβακία	6,5	8,3	10,7	5,4	-5,3	4,8	2,7	1,6	1,4	2,4
Σλοβενία	4	5,7	6,9	3,3	-7,8	1,2	0,6	-2,7	-1,1	3
Σουηδία	2,8	4,7	3,4	-0,6	-5,2	6	2,7	-0,3	1,2	2,3
Φινλανδία	2,8	4,1	5,2	0,7	-8,3	3	2,6	-1,4	-1,1	-0,4

b=break in time series, p=provisional, e=estimated

Πίνακας 2: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Αυστρία	67	64,8	68,5	79,7	82,4	82,1	81,5	80,9	84,5	
Βέλγιο	90,7	86,8	92,2	99,2	99,5	102	103,8	104,4	106,5	
Βουλγαρία	21,3	16,6	13,3	14,2	15,9	15,7	18	18,3	27,6	
Γαλλία	64,4	64,4	68,1	79	81,7	85,2	89,6	92,3	95	
Γερμανία	66,5	63,7	65,1	72,6	80,5	77,9	79,3	77,1	74,7	
Δανία	31,5	27,3	33,4	40,4	42,9	46,4	45,6	45	45,2	
Δημοκρατία της Τσεχίας	27,9	27,8	28,7	34,1	38,2	39,9	44,6	45	42,6	
ΕΕ (28 χώρες)	:	:	:	:	:	80,9	83,7	85,5	86,8	
Ελλάδα	:	:	:	:	:	171,3	156,9	175	177,1	
Εσθονία	4,4	3,7	4,5	7	6,5	6	9,7	10,1	10,6	
Ευρωζώνη (18 χώρες)	:	:	:	:	:	85,9	89,3	91,1	92	
Ηνωμένο Βασίλειο	42,5	43,6	51,8	65,8	76,4	81,8	85,8	87,3	89,4	
Ιρλανδία	23,8	24	42,6	62,3	87,4	111,2	121,7	123,2	109,7	
Ισπανία	38,9	35,5	39,4	52,7	60,1	69,2	84,4	92,1	97,7	
Ιταλία	102,5	99,7	102,3	112,5	115,3	116,4	123,1	128,5	132,1	
Κροατία	38,3	37,1	38,9	48	57	63,7	69,2	80,6	85	
Κύπρος	59,3	54,1	45,3	54,1	56,5	66	79,5	102,2	107,5	
Λετονία	9,9	8,4	18,6	36,4	46,8	42,7	40,9	38,2	40	
Λιθουανία	17,2	15,9	14,6	29	36,2	37,2	39,8	38,8	40,9	
Λουξεμβούργο	7	7,2	14,4	15,5	19,6	19,1	21,9	24	23,6	
Μάλτα	64,6	62,4	62,7	67,8	67,6	69,7	67,4	69,2	68	
Ολλανδία	44,9	42,7	54,8	56,5	59	61,3	66,5	68,6	68,8	
Ουγγαρία	65	65,9	71,9	78,2	80,9	81	78,5	77,3	76,9	
Πολωνία	47,1	44,2	46,6	49,8	53,6	54,8	54,4	55,7	50,1	
Πορτογαλία	69,2	68,4	71,7	83,6	96,2	111,1	125,8	129,7	130,2	
Ρουμανία	12,3	12,7	13,2	23,2	29,9	34,2	37,3	38	39,8	
Σλοβακία	30,7	29,8	28,2	36	40,9	43,4	52,1	54,6	53,6	
Σλοβενία	26	22,7	21,6	34,5	38,2	46,5	53,7	70,3	80,9	
Σουηδία	43,1	38,2	36,8	40,3	36,8	36,2	36,6	38,7	43,9	
Φινλανδία	38,2	34	32,7	41,7	47,1	48,5	52,9	55,8	59,3	

Πίνακας 3: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Αυστρία	-2,5	-1,3	-1,4	-5,3	-4,5	-2,6	-2,2	-1,3	-2,4
Βέλγιο	0,2	0	-1,1	-5,5	-4	-4,1	-4,1	-2,9	-3,2
Βουλγαρία	1,8	1,1	1,6	-4,2	-3,2	-2	-0,7	-0,9	-2,8
Γαλλία	-2,3	-2,5	-3,2	-7,2	-6,8	-5,1	-4,8	-4,1	-4
Γερμανία	-1,5	0,3	0	-3	-4,1	-0,9	0,1	0,1	0,7
Δανία	5	5	3,2	-2,8	-2,7	-2,1	-3,7	-1,1	1,2
Δημοκρατία της Τσεχίας	-2,3	-0,7	-2,1	-5,5	-4,4	-2,7	-3,9	-1,2	-2
ΕΕ (28 χώρες)	:	:	:	:	:	-4,5	-4,2	-3,2	-2,9
Ελλάδα	:	:	:	:	:	-10,2	-8,7	-12,3	-3,5
Εσθονία	2,9	2,5	-2,7	-2,2	0,2	1,2	-0,2	-0,2	0,6
Ευρωζώνη (18 χώρες)	:	:	:	:	:	-4,1	-3,6	-2,9	-2,4
Ηνωμένο Βασίλειο	-2,9	-3	-5,1	-10,8	-9,7	-7,6	-8,3	-5,7	-5,7
Ιρλανδία	2,8	0,3	-7	-13,9	-32,5	-12,7	-8,1	-5,8	-4,1
Ισπανία	2,2	2	-4,4	-11	-9,4	-9,4	-10,3	-6,8	-5,8
Ιταλία	-3,6	-1,5	-2,7	-5,3	-4,2	-3,5	-3	-2,9	-3
Κροατία	-3,2	-2,4	-2,7	-5,8	-5,9	-7,5	-5,3	-5,4	-5,7
Κύπρος	-1	3,3	0,9	-5,5	-4,8	-5,8	-5,8	-4,9	-8,8
Λετονία	-0,6	-0,6	-4	-9	-8,1	-3,3	-0,8	-0,7	-1,4
Λιθουανία	-0,3	-0,8	-3,1	-9,1	-6,9	-8,9	-3,1	-2,6	-0,7
Λουξεμβούργο	1,4	4,2	3,3	-0,5	-0,5	0,4	0,1	0,9	0,6
Μάλτα	-2,6	-2,3	-4,2	-3,3	-3,3	-2,6	-3,6	-2,6	-2,1
Ολλανδία	0,2	0,2	0,2	-5,5	-5	-4,3	-4	-2,3	-2,3
Ουγγαρία	-9,4	-5,1	-3,7	-4,6	-4,5	-5,5	-2,3	-2,5	-2,6
Πολωνία	-3,6	-1,9	-3,6	-7,3	-7,6	-4,9	-3,7	-4	-3,2
Πορτογαλία	-4,3	-3	-3,8	-9,8	-11,2	-7,4	-5,6	-4,8	-4,5
Ρουμανία	-2,2	-2,9	-5,6	-8,9	-6,6	-5,3	-2,9	-2,2	-1,5
Σλοβακία	-3,6	-1,9	-2,4	-7,9	-7,5	-4,1	-4,2	-2,6	-2,9
Σλοβενία	-1,2	-0,1	-1,4	-5,9	-5,6	-6,6	-4	-14,9	-4,9
Σουηδία	2,2	3,3	2	-0,7	0	-0,1	-0,9	-1,4	-1,9
Φινλανδία	3,9	5,1	4,2	-2,5	-2,6	-1	-2,1	-2,5	-3,2

Πίνακας 4: Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (*)

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Αυστρία	17,4	17,8	16,7	20,6	19,1	18,9	19,2	18,5	18,8	19,2
Βέλγιο	22,6	21,5	21,6	20,8	20,2	20,8	21	21,6	20,8	21,2
Βουλγαρία	:	61,3	60,7	44,8	46,2	49,2	49,1	49,3	48	40,1
Γαλλία	18,9	18,8	19	18,5	18,5	19,2	19,3	19,1	18,1	:
Γερμανία	18,4	20,2	20,6	20,1	20	19,7	19,9	19,6	20,3	:
Δανία	17,2	16,7	16,8	16,3	17,6	18,3	18,9	19	18,9	17,8
Δημοκρατία της Τσεχίας	19,6	18	15,8	15,3	14	14,4	15,3	15,4	14,6	14,8
ΕΕ (28 χώρες)	21,7	22	21,8	21,7	21,5	21,8	22,9	23,2	23,1	:
Ελλάδα	29,4	29,3	28,3	28,1	27,6	27,7	31	34,6	35,7	36
Εσθονία	25,9	22	22	21,8	23,4	21,7	23,1	23,4	23,5	:
Ευρωζώνης (18 χώρες)	:	:	:	:	:	23,7	24,3	24,7	24,5	:
Ηνωμένο Βασίλειο	24,8	23,7	22,6	23,2	22	23,2	22,7	24,1	24,8	:
Ιρλανδία	25	23,3	23,1	23,7	25,7	27,3	29,4	30	29,5	:
Ισπανία	24,3	24	23,3	24,5	24,7	26,1	26,7	27,2	27,3	29,2
Ιταλία	25	25,9	26	25,3	24,7	24,5	28,2	29,9	28,4	28,1
Κροατία	:	:	:	:	:	31,1	32,6	32,6	29,9	:
Κύπρος	25,3	25,4	25,2	23,3	23,5	24,6	24,6	27,1	27,8	27,4
Λετονία	46,3	42,2	35,1	34,2	37,9	38,2	40,1	36,2	35,1	32,7
Λιθουανία	41	35,9	28,7	28,3	29,6	34	33,1	32,5	30,8	27,3
Λουξεμβούργο	17,3	16,5	15,9	15,5	17,8	17,1	16,8	18,4	19	:
Μάλτα	20,5	19,5	19,7	20,1	20,3	21,2	22,1	23,1	24	23,8
Ολλανδία	16,7	16	15,7	14,9	15,1	15,1	15,7	15	15,9	17,1
Ουγγαρία	32,1	31,4	29,4	28,2	29,6	29,9	31	32,4	33,5	31,1
Πολωνία	45,3	39,5	34,4	30,5	27,8	27,8	27,2	26,7	25,8	24,7
Πορτογαλία	26,1	25	25	26	24,9	25,3	24,4	25,3	27,5	:
Ρουμανία	:	:	45,9	44,2	43,1	41,4	40,3	41,7	40,4	:
Σλοβακία	32	26,7	21,3	20,6	19,6	20,6	20,6	20,5	19,8	18,4
Σλοβενία	18,5	17,1	17,1	18,5	17,1	18,3	19,3	19,6	20,4	20,4
Σουηδία	14,4	16,3	13,9	14,9	15,9	15	16,1	15,6	16,4	:
Φινλανδία	17,2	17,1	17,4	17,4	16,9	16,9	17,9	17,2	16	17,3

Πίνακας 5: Πληθωρισμός

	Ετήσια στοιχεία (%)				Ιανουάριος-Αύγουστος(%)			Μεταβολή (%)	
	2011	2012	2013	2014	2013	2014	2015	2014/13	2015/14
Αυστρία	3,6	2,6	2,1	1,5	2,3	1,6	0,9	-0,7	-0,7
Βέλγιο	3,4	2,6	1,2	0,5	1,2	0,8	0,3	-0,4	-0,5
Βουλγαρία	3,4	2,4	0,4	-1,6	1,1	-1,6	-1,1	-2,7	0,5
Γαλλία	2,3	2,2	1	0,6	1,1	0,7	0,0	-0,4	-0,7
Γερμανία	2,5	2,1	1,6	0,8	1,7	0,9	0,1	-0,8	-0,8
Δανία	2,7	2,4	0,5	0,3	0,6	0,4	0,3	-0,2	-0,1
Δημοκρατία της Τσεχίας	2,1	3,5	1,4	0,4	1,5	0,4	0,3	-1,1	-0,1
ΕΕ (28 χώρες)	3,1	2,6	1,5	0,6	1,6	0,5	0,0	-1,1	-0,5
Ελλάδα	3,1	1	-0,9	-1,4	-0,3	-1,3	-1,6	-1	-0,3
Εσθονία	5,1	4,2	3,2	0,5	3,8	0,6	0,1	-3,2	-0,5
Ευρωζώνης (18 χώρες)	2,7	2,5	1,3	0,4	1,7	0,7	0,0	-1	-0,7
Ηνωμένο Βασίλειο	4,5	2,8	2,6	1,5	2,7	1,7	0,1	-1	-1,6
Ιρλανδία	1,2	1,9	0,5	0,3	0,7	0,4	-0,1	-0,3	-0,5
Ισπανία	3,1	2,4	1,5	-0,2	2,2	0,0	-0,6	-2,2	-0,6
Ιταλία	2,9	3,3	1,3	0,2	1,6	0,3	0,1	-1,3	-0,2
Κροατία	2,2	3,4	2,3	0,2	3,1	0,2	-0,2	-2,9	-0,4
Κύπρος	3,5	3,1	0,4	-0,3	0,9	-0,3	-1,6	-1,2	-1,3
Λετονία	4,2	2,3	0	0,7	0,2	0,6	0,3	0,4	-0,3
Λιθουανία	4,1	3,2	1,2	0,2	1,5	0,3	-0,8	-1,2	-1,1
Λουξεμβούργο	3,7	2,9	1,7	0,7	1,9	1,1	0,0	-0,8	-1,1
Μάλτα	2,5	3,2	1	0,8	1,2	0,9	1,0	-0,3	0,1
Ολλανδία	2,5	2,8	2,6	0,3	3,1	0,4	0,1	-2,7	-0,3
Ουγγαρία	3,9	5,7	1,7	0	2,1	0,2	-0,1	-1,9	-0,3
Πολωνία	3,9	3,7	0,8	0,1	0,9	0,3	-0,8	-0,6	-1,1
Πορτογαλία	3,6	2,8	0,4	-0,2	0,6	-0,2	0,5	-0,8	0,7
Ρουμανία	5,8	3,4	3,2	1,4	4,2	1,3	0,0	-2,9	-1,3
Σλαβακία	4,1	3,7	1,5	-0,1	1,9	-0,1	-0,3	-2	-0,2
Σλοβενία	2,1	2,8	1,9	0,4	2,3	0,6	-0,7	-1,7	-1,3
Σουηδία	1,4	0,9	0,4	0,2	0,5	0,2	0,6	-0,3	0,4
Φινλανδία	3,3	3,2	2,2	1,2	2,4	1,3	-0,1	-1,1	-1,4

Πίνακας 6: Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, ΕΕ-28=100)

	Ετήσια στοιχεία (%)								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Αυστρία	125	123	124	126	126	128	129	128	128
Βέλγιο	117	115	115	117	120	120	120	119	119
Βουλγαρία	37	40	43	44	43	44	45	45	45
Γαλλία	108	107	106	108	108	108	107	107	107
Γερμανία	115	116	116	115	119	122	123	122	124
Δανία	124	122	123	123	126	126	125	124	124
Δημοκρατία της Τσεχίας	81	84	82	83	81	83	82	82	84
ΕΕ (28 χώρες)	109	109	109	108	109	108	108	107	107
Ελλάδα	93	91	93	94	87	77	74	73	72
Εσθονία	64	69	68	62	63	68	71	73	73
Ευρωζώνη (18 χώρες)	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Ηνωμένο Βασίλειο	123	118	114	112	108	106	107	109	108
Ιρλανδία	146	147	132	128	129	130	130	130	132
Ισπανία	103	103	102	101	98	95	94	94	93
Ιταλία	106	105	106	105	104	103	101	99	97
Κροατία	58	61	64	62	59	60	61	61	59
Κύπρος	99	100	105	105	102	96	94	89	85
Λετονία	55	60	60	53	53	57	60	64	64
Λιθουανία	56	61	63	57	60	65	69	73	74
Λουξεμβούργο	257	254	256	247	254	265	264	258	263
Μάλτα	79	78	81	84	86	84	85	86	85
Ολλανδία	135	136	139	137	135	135	133	131	130
Ουγγαρία	62	61	63	64	65	65	65	66	68
Πολωνία	50	53	55	59	62	64	66	67	68
Πορτογαλία	80	79	79	81	81	78	76	78	78
Ρουμανία	38	42	48	49	50	51	53	54	54
Σλαβακία	63	67	71	71	73	73	74	75	76
Σλοβενία	86	87	89	85	83	83	82	82	83
Σουηδία	125	128	127	123	126	127	126	127	124
Φινλανδία	115	118	120	116	115	117	116	113	110

b=break in time series, p=provisional, f=forecast

Πίνακας 7: Μέση Παραγωγικότητα Εργασίας (ευρώ ανά ώρα εργασίας, ΕΕ-28=100)

	Ετήσια στοιχεία								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Αυστρία	118,2	118,5	116,6	116,4	116,1	114,9	114,8	114,5	113,2
Βέλγιο	130,6	129	127,8	126,5	127,5	129,8	129,2	128,8	127,5
Βουλγαρία	36	36,6	38,8	40,8	41,2	41,6	42,1	43,3	42,7
Γαλλία	116,8	115,5	115,9	115,7	117	116,7	116,4	114,6	114,1
Γερμανία	108,3	108,2	107,9	107,4	103,7	106,3	107,3	106,3	105,1
Δανία	107,6	107,8	105,6	107,2	108,2	113,2	113,3	113,1	111,9
Δημοκρατία της Τσεχίας	74,2	75,2	77,6	75,2	77	75,4	77	75,7	75
ΕΕ (28 χώρες)	108,3	108,1	108,3	108,5	108,4	108,4	108,4	107,8	107,7
Ελλάδα	96,3	98,8	97,2	98,8	98,3	92,4	87,8	90,3	91,4
Εσθονία	58,8	60,7	65,4	65,1	65,3	69	70,5	71,7	71,9
Ευρωζώνη (18 χώρες)	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Ηνωμένο Βασίλειο	116	115,4	112,3	109,5	108,1	103,9	101,9	102,2	102,2
Ιρλανδία	137,6	137,4	138	128,7	135	140,9	146,3	145,4	143,4
Ισπανία	98,7 ^(p)	99,8 ^(p)	100,3 ^(p)	101 ^(p)	106,2 ^(p)	103,3 ^(p)	103 ^(p)	105,3 ^(p)	106,7 ^(p)
Ιταλία	112,6	111,7	112,1	113,5	113	111,9	111	108,8	108,6
Κροατία	73,6	72,5 ^(b)	70,4	70,9	67,9	66,4	69,7	72,9	74,1
Κύπρος	88,5	89,8	90,9	96,8	98,2	96,9	92,5	95,2	94,4
Λετονία	52,3	53,9	56,6	57	56,3	58,2	60,6	62,1	62,5
Λιθουανία	55,1	58	62	64,8	61,3	67,1	70,5	72	73,7
Λουξεμβούργο	162,8	171,7	171,5	165,3	158	160,5	165,1	163,1	164,1
Μάλτα	96,3	93,7	92,9	94,5	97,2	97,3	92,9	91,5	89,2
Ολλανδία	117,2	117,5	117,3	118,3	115,9	114	113,2	112,2	112,3
Ουγγαρία	67,1	67,3	66,6	70,6	72,7	72,5	72,9	71,1	72
Πολωνία	60,2	59,8	61,1	60,8	64,5	69,2	71,2	72,6	73,9
Πορτογαλία	73,8	74,5	75,6	75,4	78,2	78,7	77	77,3	81,3
Ρουμανία	35,4	38,9	42,5	48,7	49	49,3	50,6	54,4	55,9
Σλοβακία	68,4	71,2	76,1	79,1	79	81,7	79,3	80,2	81,9
Σλοβενία	82,5	82,5	82,3	83,1	79,7	79,1	80,1	79,6	80
Σουηδία	114,4	115,8	118	117,6	115,5	117,1	116,4	115,1	114,7
Φινλανδία	112	111,1	113,8	114,5	111,8	111,3	111,6	109,4	108,1

b=break in time series, p=provisional, f=forecast, e=estimated

Πίνακας 8: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 20-64 ετών^(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)				β' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2011	2012	2013	2014	2013	2014	2015	2014/13	2015/14
Αυστρία	74,2	74,4	74,6	74,2	75,0	74,6	74,2	-0,4	-0,4
Βέλγιο	67,3	67,2	67,2	67,3	67,5	67,4	66,7	-0,1	-0,7
Βουλγαρία	62,9	63,0	63,5	65,1	63,6	65,0	66,6	1,4	1,6
Γαλλία	69,2	69,4	69,5	69,9	69,7	69,6	69,8	-0,1	0,2
Γερμανία	76,5	76,9	77,3	77,7	77,4	77,7	77,7	0,3	0
Δανία	75,7	75,4	75,6	75,9	76,0	75,9	76,4	-0,1	0,5
Δημοκρατία της Τσεχίας	70,9	71,5	72,5	73,5	72,7	73,3	74,8	0,6	1,5
ΕΕ (28 χώρες)	68,4	68,0	67,7	68,2	67,8	68,2	68,8	0,4	0,6
Ελλάδα	59,6	55,0	52,9	53,3	53,2	53,3	55,1	0,1	1,8
Εσθονία	70,6	72,2	73,3	74,3	74,2	74,8	76,2	0,6	1,4
Ευρωζώνη (18 χώρες)	68,6	68,4	68,4	69,2	68,4	69,2	69,9	0,8	0,7
Ηνωμένο Βασίλειο	73,5	74,1	74,8	76,2	74,5	76,1	76,5	1,6	0,4
Ιρλανδία	63,8	63,7	65,5	67,0	65,3	66,7	68,6	1,4	1,9
Ισπανία	62,0	59,6	58,6	59,9	58,6	59,9	62,0	1,3	2,1
Ιταλία	61,0	60,9	59,7	59,9	59,8	59,9	60,6	0,1	0,7
Κροατία	59,8	58,1	57,2	59,2	57,8	59,4	60,9	1,6	1,5
Κύπρος	73,4	70,2	67,2	67,6	67,3	67,8	68,7	0,5	0,9
Λετονία	66,3	68,1	69,7	70,7	69,4	71,1	72,6	1,7	1,5
Λιθουανία	66,9	68,5	69,9	71,8	69,9	71,3	73,2	1,4	1,9
Λουξεμβούργο	70,1	71,4	71,1	72,1	70,7	72,2	71,9	1,5	-0,3
Μάλτα	61,6	63,1	64,8	66,3	64,6	66,5	67,9	1,9	1,4
Ολλανδία	76,4	76,6	75,9	75,4	76,0	75,3	76,3	-0,7	1
Ουγγαρία	60,4	61,6	63,0	66,7	62,9	66,3	68,7	3,4	2,4
Πολωνία	64,5	64,7	64,9	66,5	64,6	66,1	67,4	1,5	1,3
Πορτογαλία	68,8	66,3	65,4	67,6	65,1	67,7	69,5	2,6	1,8
Ρουμανία	63,8	64,8	64,7	65,7	65,3	66,0	66,6	0,7	0,6
Σλοβακία	65,0	65,1	65,0	65,9	65,0	65,7	67,5	0,7	1,8
Σλοβενία	68,4	68,3	67,2	67,8	67,1	68,4	69,4	1,3	1
Σουηδία	79,4	79,4	79,8	80,0	80,0	80,2	80,6	0,2	0,4
4	73,8	74,0	73,3	73,1	74,4	74,0	73,2	-0,4	-0,8

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 20-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 9: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών^(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)				Β' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2011	2012	2013	2014	2013	2014	2015	2014/13	2015/14
Αυστρία	39,9	41,6	43,8	45,1	44,4	45,7	46,1	1,3	0,4
Βέλγιο	38,7	39,5	41,7	42,7	41,6	43,7	43,8	2,1	0,1
Βουλγαρία	44,6	45,7	47,4	50,0	47,4	49,2	51,6	1,8	2,4
Γαλλία	41,4	44,5	45,6	47,0	45,7	46,9	49,0	1,2	2,1
Γερμανία	60,0	61,6	63,6	65,6	63,2	65,3	65,7	2,1	0,4
Δανία	59,5	60,8	61,7	63,2	61,4	62,9	65,3	1,5	2,4
Δημοκρατία της Τσεχίας	47,7	49,3	51,6	54,0	51,4	53,6	55,6	2,2	2
ΕΕ (28 χώρες)	47,0	48,5	49,9	51,7	49,7	51,5	53,2	1,8	1,7
Ελλάδα	39,5	36,5	35,6	34,0	35,9	34,0	34,0	-1,9	0
Εσθονία	57,5	60,5	62,6	64,0	65,3	63,7	62,5	-1,6	-1,2
Ευρωζώνη (18 χώρες)	47,2	48,7	50,1	51,8	49,9	51,6	53,1	1,7	1,5
Ηνωμένο Βασίλειο	56,7	58,1	59,8	61,0	59,6	60,8	61,8	1,2	1
Ιρλανδία	50,0	49,3	51,3	53,0	50,8	52,6	55,4	1,8	2,8
Ισπανία	44,5	43,9	43,2	44,3	43,1	44,0	46,7	0,9	2,7
Ιταλία	37,8	40,3	42,7	46,2	42,1	45,9	48,6	3,8	2,7
Κροατία	38,2	37,5	37,8	36,2	37,5	36,5	40,8	-1	4,3
Κύπρος	54,8	50,7	49,6	46,9	49,3	46,6	48,2	-2,7	1,6
Λετονία	50,5	52,8	54,8	56,4	55,2	57,3	59,0	2,1	1,7
Λιθουανία	50,2	51,7	53,4	56,2	52,6	55,5	60,3	2,9	4,8
Λουξεμβούργο	39,3	41,0	40,5	42,5	44,8	43,8	40,1	-1	-3,7
Μάλτα	33,2	34,7	36,3	37,7	35,7	38,6	41,8	2,9	3,2
Ολλανδία	55,2	57,6	59,2	59,9	58,9	59,6	61,7	0,7	2,1
Ουγγαρία	35,3	36,1	37,9	41,7	37,6	41,3	45,1	3,7	3,8
Πολωνία	36,9	38,7	40,6	42,5	39,9	41,7	43,0	1,8	1,3
Πορτογαλία	47,8	46,5	46,9	47,8	47,1	47,8	50,4	0,7	2,6
Ρουμανία	39,9	41,6	41,8	43,1	42,3	43,3	42,2	1	-1,1
Σλοβακία	41,3	43,1	44,0	44,8	44,0	44,3	46,7	0,3	2,4
Σλοβενία	31,2	32,9	33,5	35,4	34,2	36,7	38,2	2,5	1,5
Σουηδία	72,0	73,0	73,6	74,0	73,3	74,4	74,4	1,1	0
Φινλανδία	57,0	58,2	58,5	59,1	59,0	59,4	59,5	0,4	0,1

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 10: Μεταβολή της Απασχόλησης (άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω)

	Ετήσια στοιχεία (%)			Β' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2013	2014	2015	2014/13	2015/14
Αυστρία	1,1	0,5	0,9	0,4	1,0	0,6	0,6	-0,4
Βέλγιο	0,3	-0,3	0,4	-0,5	0,5	0,6	1,0	0,1
Βουλγαρία	-2,5	-0,4	0,4	0,7	0,3	0,2	-0,4	-0,1
Γαλλία	0,3	0,0	0,4	-0,1	0,5	0,2	0,6	-0,3
Γερμανία	1,2	0,6	0,9	0,6	1,0	0,4	0,4	-0,6
Δανία	-0,3	0,0	0,8	0,0	0,8	1,0	0,8	0,2
Δημοκρατία της Τσεχίας	0,4	0,3	0,6	0,7	0,0	1,4	-0,7	1,4
ΕΕ (28 χώρες)	-0,5	-0,7	0,6	-0,9	0,6	0,8	1,5	0,2
Ελλάδα	-7,8	-3,8	0,7	-4,0	-0,5	2,3	3,5	2,8
Εσθονία	1,7	1,2	0,8	2,6	-0,2	2,1	-2,8	2,3
Ευρωζώνη (18 χώρες)	-0,4	-0,3	1,0	-0,5	1,0	0,9	1,5	-0,1
Ηνωμένο Βασίλειο	1,1	1,2	2,3	0,9	2,5	1,1	1,6	-1,4
Ιρλανδία	-0,6	2,4	1,7	1,9	1,7	3,0	-0,2	1,3
Ισπανία	-3,7	-2,6	1,3	-3,1	1,2	2,9	4,3	1,7
Ιταλία	-0,3	-1,8	0,1	-2,3	0,0	0,3	2,3	0,3
Κροατία	-3,6	-2,6	2,7	-2,8	1,6	2,2	4,4	0,6
Κύπρος	-4,2	-5,2	-1,9	-6,1	-1,5	0,3	4,6	1,8
Λετονία	1,4	2,3	-1,3	3,9	-1,3	0,6	-5,2	1,9
Λιθουανία	1,8	1,3	2,0	1,0	0,9	2,1	-0,1	1,2
Λουξεμβούργο	2,4	1,8	2,4	1,8	2,3	:	0,5	:
Μάλτα	2,3	4,2	4,5	5,2	5,0	2,3	-0,2	-2,7
Ολλανδία	-0,2	-0,9	-0,2	-1,1	-0,3	0,8	0,8	1,1
Ουγγαρία	0,1	0,9	3,1	0,6	3,2	2,4	2,6	-0,8
Πολωνία	0,1	-0,1	1,7	-0,5	1,6	1,4	2,1	-0,2
Σλοβακία	-4,1	-2,9	1,4	-4,1	1,6	1,9	5,7	0,3
Σλοβενία	-4,8	-0,6	0,8	-0,8	0,4	-1,6	1,2	-2,0
Σουηδία	0,1	-0,8	1,4	-1,3	1,4	2,0	2,7	0,6
Τσεχία	-0,9	-1,4	0,6	-1,9	0,5	1,6	2,4	1,1
Φινλανδία	0,7	0,9	1,4	0,8	1,3	1,3	0,5	0,0

Πίνακας 11: Ποσοστό Ανεργίας – Σύνολο Πληθυσμού

	Ετήσια στοιχεία (%)				β' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2011	2012	2013	2014	2013	2014	2015	2014/13	2015/14
Αυστρία	4,6	4,9	5,4	5,6	5,0	5,4	5,8	0,4	0,4
Βέλγιο	7,2	7,6	8,4	8,5	8,1	8,2	8,4	0,1	0,2
Βουλγαρία	11,3	12,3	13,0	11,4	13,0	11,4	9,9	-1,6	-1,5
Γαλλία	9,2	9,8	10,3	10,3	10,1	9,8	10,0	-0,3	0,2
Γερμανία	5,8	5,4	5,2	5,0	5,2	4,9	4,7	-0,3	-0,2
Δανία	7,6	7,5	7,0	6,6	6,7	6,3	6,0	-0,4	-0,3
Δημοκρατία της Τσεχίας	6,7	7,0	7,0	6,1	6,8	6,0	4,9	-0,8	-1,1
ΕΕ (28 χώρες)	10,1	11,4	12,0	11,6	11,9	11,5	10,9	-0,4	-0,6
Ελλάδα	17,9	24,5	27,5	26,5	27,3	26,6	24,6	-0,7	-2,0
Εσθονία	12,3	10,0	8,6	7,4	8,0	7,0	:	-1,0	:
Ευρωζώνη (18 χώρες)	9,7	10,5	10,9	10,2	10,8	10,1	9,5	-0,7	-0,6
Ηνωμένο Βασίλειο	8,1	7,9	7,6	6,1	7,6	6,2	:	-1,4	:
Ιρλανδία	14,7	14,7	13,1	11,3	13,9	11,9	9,8	-2,0	-2,1
Ισπανία	21,4	24,8	26,1	24,5	26,1	24,5	22,4	-1,6	-2,1
Ιταλία	8,4	10,7	12,1	12,7	12,0	12,2	:	0,2	:
Κροατία	13,7	16,0	17,3	17,3	16,8	16,6	15,6	-0,2	-1,0
Κύπρος	7,9	11,9	15,9	16,1	15,5	15,5	14,7	0,0	-0,8
Λετονία	16,2	15,0	11,9	10,8	11,4	10,7	9,8	-0,7	-0,9
Λιθουανία	15,4	13,4	11,8	10,7	11,7	11,2	9,4	-0,5	-1,8
Λουξεμβούργο	4,8	5,1	5,9	6,0	5,6	5,7	5,5	0,1	-0,2
Μάλτα	6,4	6,3	6,4	5,9	6,6	5,8	5,4	-0,8	-0,4
Ολλανδία	5,0	5,8	7,3	7,4	7,1	7,5	6,9	0,4	-0,6
Ουγγαρία	11,0	11,0	10,2	7,7	10,2	8,1	6,9	-2,1	-1,2
Πολωνία	9,7	10,1	10,3	9,0	10,5	9,1	7,4	-1,4	-1,7
Πορτογαλία	12,9	15,8	16,4	14,1	16,7	14,1	12,1	-2,6	-2,0
Ρουμανία	7,2	6,8	7,1	6,8	7,3	6,7	6,7	-0,6	0,0
Σλοβακία	13,7	14,0	14,2	13,2	14,0	13,2	11,2	-0,8	-2,0
Σλοβενία	8,2	8,9	10,1	9,7	10,4	9,3	9,2	-1,1	-0,1
Σουηδία	7,8	8,0	8,0	7,9	8,7	8,7	8,3	0,0	-0,4
Φινλανδία	7,8	7,7	8,2	8,7	9,1	9,6	10,7	0,5	1,1

Πίνακας 12: Ποσοστό Ανεργίας στους Άνδρες

	Ετήσια στοιχεία (%)				β' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2011	2012	2013	2014	2013	2014	2015	2014/13	2015/14
Αυστρία	5,2	5,8	6,2	5,2	5,2	5,8	6,2	0,6	0,4
Βέλγιο	8,2	9,0	9,3	8,2	8,2	9,0	9,3	0,8	0,3
Βουλγαρία	14,1	12,5	10,9	14,1	14,1	12,5	10,9	-1,6	-1,6
Γαλλία	10,2	10,1	10,6	10,2	10,2	10,1	10,6	-0,1	0,5
Γερμανία	5,5	5,3	5,1	5,5	5,5	5,3	5,1	-0,2	-0,2
Δανία	6,3	5,9	5,8	6,3	6,3	5,9	5,8	-0,4	-0,1
Δημοκρατία της Τσεχίας	5,8	5,0	4,2	5,8	5,8	5,0	4,2	-0,8	-0,8
ΕΕ (28 χώρες)	11,9	11,4	10,8	11,9	11,9	11,4	10,8	-0,5	-0,6
Ελλάδα	24,4	23,6	21,6	24,4	24,4	23,6	21,6	-0,8	-2,0
Εσθονία	8,1	7,8	:	8,1	8,1	7,8	:	-0,3	:
Ευρωζώνη (18 χώρες)	10,9	10,1	9,5	10,9	10,9	10,1	9,5	-0,8	-0,6
Ηνωμένο Βασίλειο	8,2	6,4	:	8,2	8,2	6,4	:	-1,8	:
Ιρλανδία	15,9	13,6	11,1	15,9	15,9	13,6	11,1	-2,3	-2,5
Ισπανία	25,5	23,7	21,0	25,5	25,5	23,7	21,0	-1,8	-2,7
Ιταλία	11,5	11,4	:	11,5	11,5	11,4	:	-0,1	:
Κροατία	17,8	15,3	15,4	17,8	17,8	15,3	15,4	-2,5	0,1
Κύπρος	16,3	16,9	15,0	16,3	16,3	16,9	15,0	0,6	-1,9
Λετονία	12,1	12,2	11,4	12,1	12,1	12,2	11,4	0,1	-0,8
Λιθουανία	13,4	13,2	10,8	13,4	13,4	13,2	10,8	-0,2	-2,4
Λουξεμβούργο	5,2	5,6	4,8	5,2	5,2	5,6	4,8	0,4	-0,8
Μάλτα	6,7	6,0	5,6	6,7	6,7	6,0	5,6	-0,7	-0,4
Ολλανδία	7,1	7,3	6,6	7,1	7,1	7,3	6,6	0,2	-0,7
Ουγγαρία	10,1	8,0	6,7	10,1	10,1	8,0	6,7	-2,1	-1,3
Πολωνία	9,8	8,7	7,4	9,8	9,8	8,7	7,4	-1,1	-1,3
Πορτογαλία	16,6	13,8	12,2	16,6	16,6	13,8	12,2	-2,8	-1,6
Ρουμανία	8,0	7,4	7,6	8,0	8,0	7,4	7,6	-0,6	0,2
Σλοβακία	13,7	12,9	10,0	13,7	13,7	12,9	10,0	-0,8	-2,9
Σλοβενία	10,0	8,5	8,3	10,0	10,0	8,5	8,3	-1,5	-0,2
Σουηδία	9,0	8,9	8,4	9,0	9,0	8,9	8,4	-0,1	-0,5
Φινλανδία	10,1	10,3	11,2	10,1	10,1	10,3	11,2	0,2	0,9

Πίνακας 13: Ποσοστό Ανεργίας στις Γυναίκες

	Ετήσια στοιχεία (%)				β' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2011	2012	2013	2014	2013	2014	2015	2014/13	2015/14
Αυστρία	4,6	4,8	5,3	5,4	4,8	5,1	5,4	0,3	0,3
Βέλγιο	7,2	7,4	8,2	7,9	8,0	7,3	7,2	-0,7	-0,1
Βουλγαρία	10,1	10,8	11,8	10,4	11,7	10,1	8,8	-1,6	-1,3
Γαλλία	9,6	9,8	10,2	10,0	9,9	9,6	9,4	-0,3	-0,2
Γερμανία	5,6	5,2	4,9	4,6	4,9	4,5	4,2	-0,4	-0,3
Δανία	7,5	7,5	7,3	6,8	7,3	6,8	6,2	-0,5	-0,6
Δημοκρατία της Τσεχίας	7,9	8,2	8,3	7,4	8,1	7,4	5,9	-0,7	-1,5
ΕΕ (28 χώρες)	10,4	11,5	12,1	11,8	12,0	11,6	11,1	-0,4	-0,5
Ελλάδα	21,5	28,2	31,4	30,2	31,2	30,4	28,3	-0,8	-2,1
Εσθονία	11,6	9,1	8,2	6,8	7,9	6,2	:	-1,7	:
Ευρωζώνη (18 χώρες)	9,8	10,5	10,9	10,3	10,8	10,2	9,5	-0,6	-0,7
Ηνωμένο Βασίλειο	7,4	7,4	7,1	5,8	7,0	5,9	:	-1,1	:
Ιρλανδία	10,8	11,0	10,7	9,4	11,4	9,7	8,2	-1,7	-1,5
Ισπανία	21,8	25,1	26,7	25,4	26,7	25,4	24,0	-1,3	-1,4
Ιταλία	9,5	11,8	13,1	13,8	12,7	13,3	:	0,6	:
Κροατία	13,8	16,1	16,8	18,3	15,7	18,1	15,7	2,4	-2,4
Κύπρος	7,7	11,1	15,2	15,1	14,6	13,9	14,5	-0,7	0,6
Λετονία	13,8	14,0	11,1	9,8	10,8	9,1	8,1	-1,7	-1,0
Λιθουανία	12,9	11,6	10,5	9,2	10,1	9,3	8,0	-0,8	-1,3
Λουξεμβούργο	6,0	5,8	6,2	6,3	6,1	5,8	6,4	-0,3	0,6
Μάλτα	7,1	7,3	6,3	5,4	6,5	5,5	5,2	-1,0	-0,3
Ολλανδία	5,4	6,2	7,3	7,8	7,1	7,9	7,2	0,8	-0,7
Ουγγαρία	11,0	10,6	10,1	7,9	10,3	8,2	7,1	-2,1	-1,1
Πολωνία	10,4	10,9	11,1	9,6	11,2	9,7	7,5	-1,5	-2,2
Πορτογαλία	13,2	15,6	16,6	14,5	16,7	14,5	11,9	-2,2	-2,6
Ρουμανία	6,5	6,1	6,3	6,1	6,3	5,9	5,6	-0,4	-0,3
Σλοβακία	13,7	14,5	14,5	13,6	14,4	13,4	12,7	-1,0	-0,7
Σλοβενία	8,2	9,4	10,9	10,6	10,9	10,3	10,2	-0,6	-0,1
Σουηδία	7,7	7,7	7,9	7,7	8,4	8,4	8,2	0,0	-0,2
Φινλανδία	7,1	7,1	7,5	8,0	8,1	8,9	10,2	0,8	1,3

Πίνακας 14: Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας^(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)				β' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2011	2012	2013	2014	2013	2014	2015	2014/13	2015/14
Αυστρία	26,3	24,9	24,6	27,2	24,7	28,4	29,2	3,7	0,8
Βέλγιο	48,3	44,7	46,1	49,9	46,3	50,3	52,0	4,0	1,7
Βουλγαρία	55,7	55,2	57,3	60,4	55,7	58,2	63,1	2,5	4,9
Γαλλία	41,1	40,0	40,5	42,8	40,8	44,1	43,9	3,3	-0,2
Γερμανία	47,9	45,4	44,7	44,3	45,3	45,8	45,6	0,5	-0,2
Δανία	24,4	28,0	25,5	25,2	28,7	23,1	27,3	-5,6	4,2
Δημοκρατία της Τσεχίας	40,6	43,4	43,4	43,5	44,4	43,2	46,8	-1,2	3,6
ΕΕ (28 χώρες)	45,2	46,4	49,8	52,6	49,5	53,3	52,4	3,8	-0,9
Ελλάδα	49,3	59,1	67,1	73,5	65,1	74,4	73,1	9,3	-1,3
Εσθονία	57,3	54,7	44,5	45,3	48,4	51,0	43,2	2,6	-7,8
Ευρωζώνη (18 χώρες)	43,0	44,5	47,3	49,5	47,0	50,0	49,3	3,0	-0,7
Ηνωμένο Βασίλειο	33,5	34,7	36,2	35,8	37,2	36,8	32,2	-0,4	-4,6
Ιρλανδία	59,3	61,7	60,6	59,2	59,0	58,6	57,4	-0,4	-1,2
Ισπανία	41,6	44,4	49,7	52,8	49,3	52,8	52,5	3,5	-0,3
Ιταλία	52,0	53,2	56,9	61,4	56,4	62,5	60,3	6,1	-2,2
Κροατία	61,3	63,7	63,6	58,4	63,3	58,0	62,9	-5,3	4,9
Κύπρος	20,8	30,1	38,3	47,7	36,5	50,1	46,6	13,6	-3,5
Λετονία	54,5	52,1	48,6	43,0	48,8	40,2	43,0	-8,6	2,8
Λιθουανία	52,1	49,2	42,9	44,7	42,2	44,3	45,5	2,1	1,2
Λουξεμβούργο	28,8	30,3	30,4	27,4	24,4	33,7	32,2	9,3	-1,5
Μάλτα	47,3	48,5	45,7	46,9	40,7	46,4	44,9	5,7	-1,5
Ολλανδία	33,2	33,7	35,8	40,0	35,9	40,1	45,4	4,2	5,3
Ουγγαρία	47,6	45,3	48,6	47,5	47,1	47,7	46,1	0,6	-1,6
Πολωνία	37,2	40,3	42,5	42,7	42,1	43,0	40,8	0,9	-2,2
Πορτογαλία	48,4	48,8	56,4	59,6	56,2	62,4	58,2	6,2	-4,2
Ρουμανία	41,0	44,2	45,2	41,1	41,7	42,6	43,6	0,9	1,0
Σλοβακία	67,9	67,3	70,2	70,2	70,7	71,5	68,4	0,8	-3,1
Σλοβενία	44,2	47,9	51,0	54,5	49,5	57,1	51,5	7,6	-5,6
Σουηδία	19,6	18,9	18,5	18,9	16,8	17,6	19,7	0,8	2,1
Φινλανδία	22,2	21,4	20,7	22,4	17,1	19,3	20,5	2,2	1,2

(*) % ανέργων για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών στο σύνολο των ανέργων

Πίνακας 15: Ποσοστό ανεργίας στους νέους 15 έως 24 ετών

	Ετήσια στοιχεία (%)				β' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2011	2012	2013	2014	2013	2014	2015	2014/13	2015/14
Αυστρία	8,9	9,4	9,7	10,3	9,0	9,1	10,2	0,1	1,1
Βέλγιο	18,7	19,8	23,7	23,2	22,5	23,4	20,4	0,9	-3,0
Βουλγαρία	25,0	28,1	28,4	23,8	28,7	23,3	21,9	-5,4	-1,4
Γαλλία	22,7	24,4	24,9	24,2	24,0	22,7	23,0	-1,3	0,3
Γερμανία	8,5	8,0	7,8	7,7	7,6	7,7	7,0	0,1	-0,7
Δανία	14,2	14,1	13,0	12,6	11,9	12,3	9,7	0,4	-2,6
Δημοκρατία της Τσεχίας	18,1	19,5	18,9	15,9	17,4	15,5	12,0	-1,9	-3,5
ΕΕ (28 χώρες)	21,2	23,5	24,4	23,8	24,1	23,5	22,4	-0,6	-1,1
Ελλάδα	44,7	55,3	58,3	52,4	59,2	52,0	49,5	-7,2	-2,5
Εσθονία	22,4	20,9	18,7	15,0	16,5	16,9	:	0,4	:
Ευρωζώνη (18 χώρες)	21,7	23,3	23,7	22,2	23,6	21,9	20,4	-1,7	-1,5
Ηνωμένο Βασίλειο	21,3	21,2	20,7	16,9	20,9	16,1	:	-4,8	:
Ιρλανδία	29,1	30,4	26,8	23,9	29,6	26,9	22,4	-2,7	-4,5
Ισπανία	46,2	52,9	55,5	53,2	56,0	53,1	49,2	-2,9	-3,9
Ιταλία	29,2	35,3	40,0	42,7	37,3	41,6	:	4,3	:
Κροατία	36,7	42,1	50,0	45,5	50,1	41,3	39,9	-8,8	-1,4
Κύπρος	22,4	27,7	38,9	36,0	40,3	37,2	31,7	-3,1	-5,5
Λετονία	31,0	28,5	23,2	19,6	20,1	21,1	15,2	1,0	-5,9
Λιθουανία	32,6	26,7	21,9	19,3	21,0	21,3	16,7	0,3	-4,6
Λουξεμβούργο	16,4	18,0	16,9	22,3	15,6	20,7	14,3	5,1	-6,4
Μάλτα	13,3	14,1	13,0	11,8	15,7	12,6	13,4	-3,1	0,8
Ολλανδία	10,0	11,7	13,2	12,7	12,7	12,9	11,0	0,2	-1,9
Ουγγαρία	26,0	28,2	26,6	20,4	25,7	20,7	17,8	-5,0	-2,9
Πολωνία	25,8	26,5	27,3	23,9	26,0	23,1	19,8	-2,9	-3,3
Πορτογαλία	30,2	38,0	38,1	34,7	37,4	35,6	29,8	-1,8	-5,8
Ρουμανία	23,9	22,6	23,7	24,0	23,4	23,9	20,4	0,5	-3,5
Σλοβακία	33,7	34,0	33,7	29,7	32,3	29,2	25,3	-3,1	-3,9
Σλοβενία	15,7	20,6	21,6	20,2	24,1	19,0	15,5	-5,1	-3,5
Σουηδία	22,8	23,7	23,6	22,9	27,9	27,6	25,3	-0,3	-2,3
Φινλανδία	20,1	19,0	19,9	20,5	26,2	25,6	29,0	-0,6	3,4